نەوشیروان مستەفا ئەمین

چەند لاپەڕەیەك لە میژووی ڕۆژنامەوانیی کوردی

1958-1938

ڕۆژنامەوانیی نهێنی

بەرگی سێیەم / بەشی یەكەم

سلێمانی
2004

چەند لاپەڕەیەك لە میژووی ڕۆژنامەوانیی کوردی

۵۰۰۰ تومان

نەوشیروان مستەفا ئەمین

چەند لاپەڕەیەك
لەمێژوی رۆژنامەوانیی كوردی
۱۹۳۸ - ۱۹۵۸

رۆژنامەوانیی نهێنی

بەرگی سێیەم

بەشی یەكەم

ناوی‌کتێب: چەند لاپەڕەیەك لە مێژوی ڕۆژنامەوانی‌ی کوردی (بەرگی سێیەم)

نوسەر: نەوشیروان مستەفا ئەمین

مۆنتاژ: هێدی محەمەد فازل

بەرگ: قادر میرخان

تیراژ: (١٠٠٠) دانە

ژمارە سپاردنی (٩٥) ساڵی ٢٠٠٤ی وەزارەتی ڕۆشنبیری دراوەتێ

سەرەتا:

چەند لاپەڕەیەك
لە مێژوی رۆژنامەوانیی کوردی
(١٩٣٨ – ١٩٥٨)

بەر لە ئیستا بە چەند مانگێ ئەبو بەرگی سێیەم کە مێژوی ساڵانی ١٩٣٨ – ١٩٥٨ ی رۆژنامەوانیی کوردی ئەگرێتەوە بڕۆیشتایەتە ژێر چاپ و رێی بڵاوبونەوەی ناو خەڵکی بگرتایە، بەڵام روداوە سیاسی‌یە بومەلەرزە ئاساییەکانی ناوچەکە نۆبەبڕێی لێ کرد و، دوای خست. دواکەوتنەکە خێری پێوە بو. سەرچاوەی نوێی هاتە سەر و، ئاسۆیەکی فراوانتری بڵاوبونەوەی لە بەردەم دا کرایەوە.

بەشی یەکەمی بەرگی سێیەم تەرخان کراوە بۆ رۆژنامەوانیی نهێنی کوردی، رەنگە بە پەرت و بڵاوی لەم رۆژنامە و لەو گۆڤاردا جاروبار لێدوانێ، پەراوێزێ، یا کورتە باسێ سەبارەت بە بڵاوکراوەیەکی نهێنی نوسرا بێ، بەڵام رەنگە ئەمە یەکەمین لێکۆڵینەوەی سەربەخۆ و فراوان بێ لەم بوارەدا، دڵنیام بێ کەموکوڕی نیە و، لە هەندێ جێگەدا بێتام و خام نیە، بەڵام ئەمە بەشێکە لە مێژوی گەلەکەمان: مێژوی سیاسی، فیکری، رۆشنبیری، کۆمەڵایەتی، ئابوری...

×

ساڵی ١٩٣٩ لە مێژوی مرۆڤایەتی‌دا ساڵێکی شوم و سامناکە، هەمو نیشانەکان بەرەو ئەوە ئەچون کە هەلومەرجی سیاسی دنیا ئاڵۆز و تاریک و بە خێرایی بەرەو دۆزەخی جەنگ خلۆر ببێتەوە.

گۆڤاری گەلاوێژ لەو بارودۆخەدا هاتە کایەوە. یەکەمین ژمارەی لە کانونی یەکەمی ۱۹۳۹ دەرچوە و تا ئابی ۱۹٤۹ بەردەوام بوە. هاوزەمانی روداوەکانی جەنگ بوە. لە ژ ۸ ی س ۱ ی تەموزی ۱۹٤۰ دا واتە لە گەرمەی روداوەکانی جەنگەکەدا چیرۆکێکی لە بارەی چاپ و پەخشی رۆژنامەیەکی شۆڕشگێڕ بە نهێنی لە چاوی پۆلیس بلاو کردۆتەوە.

بە چاکم زانی سەرەتای ئەم کتێبە کە بۆ رۆژنامەوانیی نهێنی بە کوردی تەرخان کراوە بەم چیرۆکە دەس پێ بکەم. ئاخۆ مێژوی رۆژنامەوانیی نهێنی کوردی چەندە سەرگروشتە و چیرۆکی تایبەتی خۆی هەبێ.

×

رۆژنامە نهێنییەکەی پلسودسکی

نوسینی: ولیام جونەس

لە رۆژێکی هاوینی ۱۸۹۳ دا کۆمەڵێکی بچوک لە نیشتمان پەرستەکانی پۆلۆنیا زۆر بەدزیەوە لە یەکێ لە بێشە گەورەکانی نزیک ڤیلنادا کۆبونەوە. ئەمانە ئەندامی پارتی سۆسیالیستی یاساغکراوی پولەندە بون. نیازیان لە گردبونەوە قسە لەسەرکردن و تەگبیری دەرهێنانی رۆژنامەیەکی سۆسیالیستی بو کە بیری سۆسیالیستی پێ بلاو بکەنەوە لەناو کرێکارە پۆڵەندییەکانا. لەو وەختەدا ئیشێکی وا تا بڵێیت بە ترس و پڕ خەتەر بو، سانسۆری روس زۆر بەتوتگی ئیشی ئەکردو مەیدانی بلاوکردنەوەی چ رۆژنامەیەکی پۆڵەندەیی نەئەدا و، ئەم چەشنە تەقەلایە جورمێکی زۆر گەورە بو بە پێی قانون. سەرای ئەم هەمو قۆرتانە یەکێ لە گەنجە شۆڕشگێڕەکان، هاوڕێ ڤیکتۆر، ئەم فرمانە سەختە پڕ مەترسییەی گرتە ئەستۆی خۆی و دای نا کە (روبوتنک - کرێکار) دەربهێنێ.

گورج لە دوای ئەم کۆبونەوەیە هاورێ ڤیکتۆر، کە زۆر لە هاورێ شۆڕشگێڕەکانی هەر بەم ناوەوە ئەیان ناسی، کەوتە تەقەلای ڕێکخستنی کاروباری دەرهێنانی رۆژنامەکە. خەڵکی لە مان ئاگادارتر و شارەزاتر ئەیان زانی کە ناوی فیکتۆر (دابرووویسکی) یە، بەلاّم هەرگیز نەیان ئەزانی کە ناوی راستی ئەم بلاّوکەرەوە و، لەچاپدەر و نوسەر و دەرهێنەرە، جوزیف پلسودیسکییە. هەروەها کەسیشیان ئەو مەتەڵەیان هەڵنەهێنا کە چۆن بە قاچاغی مەکینەیەکی چاپی لە سنور پەڕانۆتەوە. هاورێی پۆڵەندیی کە لە لەندەن بون چاپێکی سادەی بچوکیان بۆ نارد بو، بەلاّم چۆن ئەمە گەیشتە پۆڵونیا، تا ئێستە کەس ئەمەی وەرام نەداوەتەوە. چاپەکەیان ئەوەندە بەدڵ نەبو و، شۆڕشگێڕی لەم ئیشانەدا ئالیکاریان بە گومان بون لەوەی ئەم چاپە بە کەڵکی نیاز و ئامانجی ئەمان بێت. بەلاّم هاورێ ڤیکتۆر لەوانە نەبو هیچ قۆرتێ لە ڕێی خۆی لای بدا.

لە ڤیلنا ناسیاوی لە گەڵ کیمیاگەرێکا پەیا کرد کە ناوی کازمیر پارنیوسکی بو، ئەم پیاوە نیشتمان پەرستێکی زۆر گەرم بو و ئامادە بو کە بەشێکی زۆری دەوڵەتە زۆرەکەی فیدا بکات لەرێی یارمەتی دۆستەکەیا. پارنیوسکی ئەجزاخانەیەکی، بە ناو، لە دێی بچوکی لینیسکیدا دانا، کە نزیکەی ٢٠ میل لە نزیکترین ڕێی ئاسنەوە دور بو. وایان دانا کە رۆژنامەکە لێرە لە چاپ بدرێت، چونکە وایان بیر کردەوە کە لە شوێنێکی وا دور لە ئاوەدانی دا کەس ئەوەی بە بیرا نایەت شوێن پێی کارێکی شۆڕشگێڕی هەڵگرێ.

لەپێنج ساڵی نەفیی سیبیریایا، پلسودسکی، فێری گەلێ ئیش و کاری بەکەڵک بوبو بەلاّم چاپ کردنی رۆژنامەیە شارەزاییەکی تەواو و زانینێکی تایبەتی ئەویست، بۆیە بۆ یارمەتی ئالیکارێک وەکو رۆژی رەش داما بو کە والدیسلاوە گلوواسکی تایپۆگرافەر (Typographen) ی دۆزیەوە لە ناو خۆیانا دایان نا کە گلوواسکی ئەبێ لە ئەجزاخانەکە بژی.

له ١٢ ی تەموزی ١٨٩٤ دا یەکەم ژمارەی (روبوتنک) دەرچو، بە تایبەتی بچوکیان دەرهێنا بۆ ئەوەی بتوانرێ بە ئاسانی بە دزیەوە بڵاو بکرێتەوە بێ ئەوەی گومانی پۆلیس و جاسوسی زۆری حکومەت بوروژێنن. پلسودسکی سەرای سەرپەرشتی کردن و نوسینی رۆژنامەکە کاروباری بڵاوکردنەوەشی گرتبوە ئەستۆی خۆی. لەمەدا پێویستی یارمەتی زۆر کەس بو بەتایبەتی هی ژن کە ئەتوانن ژمارەیەکی زۆر هەڵگرن بێ ئەوەی پێ بزانرێ.

پلسودسکی هەرچەندە زۆر زو ئەهاتە لینیسکی بۆ سەردانی چاپەکەی بەڵام ئەوەندە خەریکی نوسین بو نەی پەرژا کە هەستی ئەوە بکات کەوا گلووالسکی حەزی لە کارەکەری کابرای کیمیاگەر کردوە و، بە خۆ هەڵکێشانەوە باسی ئەو کارە نهێنی‌یەی بۆ کردوە کە لە ژوریَ پشت ئەجزاخانەکە دا ئەی بینی. ئەمە کچەی خستبوە سەر هەلەکە سەمایە کە وەختە بو بەجارێ نەک هەر فرمانەکەی پلسودسکی پەک بخا سەری خۆشی تیا لەناو بەرێت. پلسودسکی لە پاش گەلێ دەردی سەری توانی گلوواسکی لاس بدا کە کچەکە مارە بکات و بیبا بۆ ئۆرال و بەمە دەمکوتی بکەن.

دوای ئەمە پلسودسکی چاپەکەی گواستەوە بۆ ڤیلنا و لەوێ چوار ساڵ بێ وەستان رۆژنامەکەی دەرکرد. قۆرتی هەرە گەورە لە رێی هاورِێ ڤیکتۆردا کاغەز کرین بو، چونکە هەرچی جەندرمە هەیە ئاگادار کرابون لەوە کە رۆژنامەیەکی نهێنی لە پۆڵاندە دەرئەچێ کاغەزێکی زۆر پێویست بو بۆ دەرکردنی (روبوتک) کە لەم دواییەدا ٣٥٠٠ دانەی دوانزە لاپەرِەیی لێ بڵاو ئەکرایەوە. هاورِێ ڤیکتۆر و هاوکارەکانی رۆژی ١٦ تا ١٨ سەعات ئیشیان ئەکرد، لە گەڵ ئەوەشا چاپکردنی نوسخەیەک ئیشی نزیکەی دومانگی ئەویست. لە ١٨٩٩ دا کە زۆر لە یاریدەرەکانی گیران، پلسودسکی چاپەکەی گواستەوە (لودز) بۆ ئەوەی خۆی و فرمانەکەی لە ترس دورتر خاتەوە، کەچی بۆ بەدبەختی، لەم شارە زلە پرِ کارخانە و فابریقەیەدا بو کە پلسودسکی کەوتە داوی پولیسەوە.

رۆژێک یەکێ لە یاریەدەرە هەرە چاکەکانی هەندێ کاغەز ئەکرێ، ئەگەرچی میقدارێکی کەمیش ئەبێ، جەندرمە دوی ئەکەوێت، تا ئەیکا بە ماڵی پلسودسکیدا و لە سەری رائەوەستێ تا ئەبینێ بە دەستی بەتاڵ دێتە دەرەوە.

لەپاش سەعاتێ ئەم ئەگیرێ و، شەوێ پلسودسکی و ژنەکەی لە دەنگی پێی پۆلیس و جەندرمە راست ئەبنەوە لەخەو کەوا خەریک ئەبن بێنە ژوری نوستنیانەوە. راکردن لە تواناداا نابێت چونکە چەند پۆلیسێک و قۆمیسەرێک بە دەمانچەوە تاقە درگای ژورەکەی لێ ئەگرن ئینجا دەستی ئەکەنە کەلەپچەوە و خۆی و چاپەکەی ئەبەنە پۆلیسخانە.

ئەمە داستانی قارەمانی رۆژنامەکەیە.

×

گۆڤاری (گەلاوێژ) کە ئەم بابەتەی بڵاو کردۆتەوە، ئەگونجێ بابەتەکە بە چیرۆکێکی سادە، یان بە وتارێکی ئەدەبی یان بە گێڕانەوەی هەواڵێکی سیاسی راستەقینە دابنرێ، بەڵام بخرێتە خانەی هەر کامێکیانەوە، بۆ خوێندەواری ئەوسای کورد، بە تایبەتی بۆ ئەوانەی خەریک یا بە تەمای خەباتی سیاسی — شۆڕشگێڕانە بون، دەرسێکی گرنگ بوە.

فێربون لە تەجروبەی گەلانەوە هەمیشە سەرچاوەیەکی گرنگ و دەوڵەمەنی فێربونی دەرسی تازە بوە. ئەم وەرگێڕانەی گەلاوێژیش هەروا رێکەوت و بۆ سەرگەرمی نەبوە، بەڵکو ئەبێ مەبەستێکی سیاسی هەبوبێ، ئەگەرچی نە لەو کاتەدا و، نە دواتریش تا ساڵانێکی درێژ، تێکۆشەرانی کورد نەیانتوانی تەجروبەیەکی لەو بابەتە لە بواری رۆژنامەوانیی کوردیدا ئەنجام بدەن، بەڵام زۆری نەخایاند رۆژی رۆژنامەوانیی نهێنی چاپکراوی کوردی بۆ یەکەم جار لە کوردستانی ئێران هەڵات، بە دوای ئەویش دا لە کوردستانی عیراق سەری دەرهێنا و، ئیبراهیم ئەحمەد خاوەنی ئیمتیازی گەلاوێژ خۆی بو بە یەکێ لە هەرە چالاکەکانی مەیدانی رۆژنامەوانیی نهێنی.

دوەمین جەنگی جیهانی و

رۆژنامەوانیی کوردی

یەکەمین جەنگی جیهانی بە تێشکان و خۆبەدەستەوەدانی ئەڵمانیا بڕایەوە. دەوڵەتانی براوەی جەنگ مەرجی قورس و گرانباریان بە سەر ئەڵمانیادا سەپاند، بە تایبەتی سەبارەت بە بژاردنی زیانەکانی جەنگ و کەمکردنەوەی چەک و هێزە چەکدارەکانی.

ساڵی ١٩٢٩ تەنگوچەڵەمەیەکی سەختی ئابوری سەرانسەری دنیای داگرت. باری ئابوری زۆر لە وڵاتان خراپتر بو، لەوانە ئەڵمانیا و ئیتالیا. ئەمەش زەمینەی زیاتر خۆش کرد بۆ گەشەکردنی بیروباوەڕی نازی لە ئەڵمانیا و فاشی لە ئیتالیا. لە یابانیش نەزعەی عەسکەری زاڵ بوبو ئەیویست لە سەر حسابی ئەرزی دراوسێکانی قەڵەمڕەوی دەسەلاتی فراوان بکات. ئەم دەوڵەتانە بە ئاشکرا دوژمنایەتی کۆمۆنیزم و یەکێتی سۆڤێتی‌یان ئەکرد کە دوژمنی هەرە گەورەی وڵاتانی سەرمایەداری بون، لە بەرامبەر ئەوەدا وڵاتانی ئیمپریالیستی چاوپۆشی‌یان لە توندڕەوی و دەسدرێژیەکانیان ئەکرد.

ساڵی ١٩٣٣ هیتلەر پێشەوای پارتی نەتەوەیی سۆسیالیست (نازی) لە ئەڵمانیا دەسەلاتی گرتە دەس و، بێ ئەوەی گوێ بداتە بەندەکانی خۆبەدەستەوەدان سەبارەت بە دروستکردنی چەک و دیاریکردنی ژمارەی هێزەکانی، کەوتەوە ڕێکخستنەوەی سپای ئەڵەمانی.

ساڵی ١٩٣٥ — ١٩٣٦ مۆسۆلێنی، پێشەوای پارتی فاشی، کە چەند ساڵێ بو، لە ئیتالیا دەسەلاتی گرتبوە دەس، لە ئەفەریقا پەلاماری ئیسیۆبیای دا.

ساڵی ١٩٣٦ — ١٩٣٩ جەنگی ئەهلی لە ئیسپانیا هەڵگیرسا. جەنەراڵ فرانکۆ و فاشی‌یەکان حوکمیان گرتە دەس.

له ئازاری ١٩٣٨ دا هیتلەر، کە خۆی بە ڕێچەڵەک نەمسایی بو، نەمسای گرت و نوسانی بە ئەڵمانیاوە.

له ئازاری ١٩٣٩ یش دا چیکۆسلۆفاکیای گرت و ئیتالیاش ئەلبانیای داگیر کرد.

لەم شەڕانەدا ئەڵمانیا بە هۆی تانک و فڕۆکەوە تاکتیکێکی نوێی جەنگی بە کار ئەهێنا کە بە جەنگی بروسکە ئاسا یان جەنگی خێرا ناو ئەبرا.

بریتانیا و فەرەنسە بەرامبەر سیاسەتی فراوانخوازانەی ئەڵمانیا کەوتنە سڵەمینەوە و پەژارەوە.

گرژی نێوان دەوڵەتان تا ئەهات زیادی ئەکرد و قوڵتر ئەبو. ڕێکخراوی کۆمەڵەی گەلان کە دوای یەکەمین جەنگی جیهانی بۆ بە لادا خستنی کێشەکانی نێوان وڵاتانی دنیا دامەزرا بو، نەیتوانی هیچ کام لە کێشەکانی نێوان ئەو دەوڵەتانە چارەسەر بکا.

یەکێتی سۆڤێت، سەرەڕای هەمو ناکۆکیە ئایدیۆلۆجیەکانی لە گەڵ ئەڵمانیای نازی، بۆ ئەوەی شەڕ لە خۆی دور بخاتەوە، ڕێکەوتننامەیەکی دەسدرێژی نەکردنی لە گەڵ مۆر کرد.

له ١ ی ٩ ی ١٩٣٩ دا ئەڵمانیا پەلاماری پۆلۆنیای دا و داگیری کرد. ئەمە بو بە سەرەتای هەڵگیرسانی دوەمین جەنگی جیهانی، چونکە ئیتر بریتانیا و فەرەنسە لەوە زیاتر لە وزەیان دا نەما بێدەنگ، وەکو تەمشاکەری ڕوداوەکان، ڕابوەستن. بۆ ڕاگرتنی پەلهاویشتنی فراوانخوازانەی ئەڵمانیا جەنگیان لە دژی ڕاگەیاند، بە دوای ئەوانیش دا ئەندامانی کۆمۆن وێلس.

له ٩ ی ٤ ی ١٩٤٠ دا ئەڵمانیا پەلاماری دانیمارک و نەرویجی دا و لە ١٠ ی ٥ ی ١٩٤٠ دا پەلاماری لۆکسەمبورگ و هۆڵەندا و بەلجیکی دا و، هێزەکانی بەرەو پشتی دیواری ماجینۆ پێشڕەوی‌ین کرد و، گەیشتنە سەر کەنالی ئینگلیزی. ئینگلیز ناچار

بو هێزەکانی لە دنکرک بکێشێتەوە. فەرەنسا (هودنە) ی لە گەڵ ئەڵمانیا کرد و مارشال پیتان حکومەتێکی دەسنێژی ئەڵمانی لە پاریس پێک هێنا.

لە ١٠ ی ٦ ی ١٩٤٠ دا ئیتالیا دایە پاڵ ئەڵمانیا و پێکەوە هێرشیان کردە سەر شوێنەکانی سپای بریتانی لە سەروی ئەفەریقا و لە یۆنان.

لە کۆتایی ١٩٤٠ دا هەنگاریا و رۆمانیا و بولگاریا دایانە پاڵ ئەڵمانیا و،

لە ٢٢ ی ٦ ی ١٩٤١ دا ئەڵمانیا بە یارمەتی ئیتالیا، هەنگاریا، سلۆڤاکیا، فینلەندە هەڵی کوتایە سەر یەکێتی سۆڤێت و، یەکێتی سۆڤیتی‌یش تێکەڵاوی جەنگەکە بو.

وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا، سەرەتا پێرەوی سیاسەتی بێلایەنی ئەکرد، بەڵام لە لایەکەوە مەترسی هەرەس هێنانی بریتانیا و، لە لایەکی ترەوە هێرشی لە ناکاوی یابان بۆ سەر بنکەی جەنگیی بێرل هاربەری ئەمەریکی، ئەمەریکای خستە ناو جەنگەی شەڕەوە.

دەوڵەتانی دنیا ئیتر بە کردەوە دابەش بوبون بە سەر دو بەرەدا.

بەرەی هاوپەیمانەکان: بریتانیا، ئەمەریکا، یەکێتی سۆڤێت و لایەنگرەکانیان... و،

بەرەی تەوەرە: ئەڵمانیا، ئیتالیا، یابان و لایەنگرەکانیان...

هەردو لایەنی جەنگ، هەوڵیان ئەدا راگەیاندن وەکو یەکێ لە چەکە کاریگەرەکانی جەنگی سایکۆلۆجی و جەنگی پرۆپاگاندە بۆ بەرزکردنەوەی ورە (مۆراڵ) ی ریزەکانی ناوخۆی و شکاندنی ورەی هێزەکانی دوژمن و بردنەوەی جەنگ بە کار بهێنن، لەوانە: هەمو هۆیەکانی بیستن و بینین و خوێندن، کە هەندێکیان زۆر لە مێژ نەبو داهێنرا بون.

لەم جەنگە جیهانگیرەدا دەوڵەتانی ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست، بە تایبەتی ئەوانەیان کە بەشێکی نەتەوەی کوردیان تێدا بو، هەڵوێستیان جیاواز بو:

عیراق

هەلومەرجی عیراق هەر لە سەرەتای دامەزرانیەوە لەساڵی ۱۹۲۱ دا جیاواز بوە لە دەوڵەتانی دراوسێی. بەر لە دامەزرانی دەوڵەتی عیراق حوکمداری کوردستان و دواتر حکومەتی کوردستانی جنوبی دامەزراند و، زمانی کوردی لە بەشێکی کوردستان دا بوبو بە زمانی رەسمی و گۆڤار و رۆژنامەی پێ دەر ئەکرا.

بەر لە هەڵگیرسانی دوەمین جەنگ چەندین رۆژنامە، گۆڤار، کتێب بە زمانی کوردی دەرچو بون و، لە ۱۹۳۱ ەوە بە پێی (قانون اللغات المحلیە) زمانی کوردی بوبو بە زمانی رەسمی خوێندن و دادگا و دائیرەکانی حکومەت. لە سلێمانی رۆژنامەی (ژین) و بەر لە جەنگ بە چەند مانگێ لە بەغداد گۆڤاری (گەلاوێژ) دەرئەچو.

بریتانیای گەورە، کە تا ئەودەم، گەورەترین زلهێزی دنیا و یەکەم دەسرۆیشتوی ناو عیراق بو، ئەویش کەوتە بە کارهێنانی زمانی کوردی لە بەشێکی گرنگی راگەیاندنی رۆژهەلاتی ناوەراست دا:

لە بەغداد، بە هاوکاری تۆفیق وەهبی بەگ و حسێن حوزنی موکریانی، کەوتە دەرکردنی گۆڤاری مانگانەی (دەنگی گێتیی تازە).

لە یافا (فەلەستینی ئەوسا)، بە هاوکاری گۆران، رەفیق چالاک، رەمزی قەزاز، کەوتە بلاوکردنەوەی بەرنامەی کوردی (رادیۆی کوردستان).

دەنگی گێتی تازە و رادیۆی کوردستان، هەردوکیان، بەشێ بون لە دەزگای زەبەلاحی پرۆپاگاندەی جەنگی دەوڵەتی بریتانیای گەورە، لە گەڵ کۆتایی دوەمین جەنگی جیهانیدا بریتانیا پێویستی پێیان نەما، لە بەر ئەوە هەردوکیانی راگرت.

ئێران

لە دووەمین جەنگی جیهانیدا ئەگەرچی بە رواڵەت بێلایەنی راگەیاند، بەڵام چالاکی بە قازانجی دەوڵەتانی تەوەرە، بە تایبەتی بە قازانجی ئەڵەمانیا، لە ناو ئێران دا لە زیاد بون دا بو. هاوپەیمانەکان ئەم مەترسییەیان کرد بە بیانو، بۆ ئەوەی رێگەی لوجستیکی نێوان یەکێتی سۆڤێت و خەلیج دابین بکەن، لە لای سەرویەوە لەشکری سۆڤێت و لە لای خوارویەوە لەشکری ئینگلیز، پەلاماری ئێرانیان دا و بێ بەرگری گرتیان. رەزا شایان ناچار کرد بە قازانجی محەمەدی کوڕی دەس لە تەختی شایەتی هەڵ بگرێ.

لەو ماوەیەدا بواری جۆرێ لە ئازادی سیاسی و رۆژنامەوانی لە سەرانسەری ئێران دا پەیدا بوە. لە تاران و هەندێ لە شارەکانی تر دەیان رۆژنامە و گۆڤاری ئازاد دەرچون. بەڵام هیچ رۆژنامە یا گۆڤار یا بڵاو کراوە نە لە تاران و نە لە هیچ شارێکی تر، بە موافەقەتی حکومەتی ناوەندی تاران، بە زمانی کوردی دەرنەچوە. ئەبێ هۆی ئەمە بگەڕێتەوە بۆچی؟

ئاخۆ قانونەکانی ئێران رێگەی دەرچونی چاپکراویان بە زمانی کوردی نەداوە؟

ئاخۆ هیچ کەس و تاقمێکی کورد، کە بە پێی قانونەکانی ئێران مەرجی پێویستیان تێدا بوبێ، داوای ئیجازەی دەرهێنانی رۆژنامە و گۆڤاری کوردییان کردوە و داواکەیان رەت کرابێتەوە؟

وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە پێویستی بە گەڕان هەیە بە ناو ئارشیفی لایەنە پێوەندیدارەکانی حکومەتی ئێران دا.

د. ئیسماعیل ئەردەڵان لە تاران ئیجازەی قانونی دەرهێنانی رۆژنامەیەکی فارسی بە ناوی (کوهستان) ەوە وەرگرتوە. لەم رۆژنامەیەدا باس و بابەت و لێکۆڵینەوە لە سەر هەلومەرجی سیاسی، کۆمەڵایەتی، ئابوری، روشنبیری...

کوردستان و، جولانەوەی نەتەوەیی کورد بە فارسی نوسیوە. جاروبار شیعری کوردی و پەندی پێشینانی بە کوردی بلاو کردوتەوە.

رۆژنامەوانێکی بە توانای وەکو سەید حوسەین حوزنی، کە هەمیشە شانازی کردوە بە موکریانی بونی خۆیەوە، لە باتی ئەوەی لە بەغداد بێتە هاوکاری کاربەدەستانی بریتانی بۆ دەرکردنی (دەنگی گێتیی تازە) و، بەو هۆیەوە چەندین ناوو ناتۆرەی سوکی قبوڵ کردوە، بۆچی نەچوتە تاران لەوێ هەمان کار ئەنجام بدا؟

یان کەسێکی وەکو عەلادین سوجادی کە ئەویش رۆژنامەوانێکی ناسراو بو بۆچی نەگەڕایەوە سنە یا تاران بۆ ئەوەی کارێکی وەها بکا؟

تۆ بڵێی، لە کاتێک دا هەمو رۆژنامەوانە ناسراوەکانی ئێران بە ئازادی لەوپەڕی چالاکی دا بون، ئەمانیان لە سێدارە بدایە؟

یان کاتێ موکریان بوە مەڵبەندێکی گرنگی رۆژنامەوانی ئازادی کوردی بۆچی ئەمان، کە رۆژنامەوانی شارەزا و خاوەن تەجروبە بون، هەر لە بەغداد مانەوە و نەگەڕانەوە زێد و نیشتمانەکەی خۆیان لەوێ خزمەت بە رۆژنامەوانی کوردی بکەن؟

ناوچەی موکریان، وەکو هەرێمێکی بێلایەن، لە نێوان هێزەکانی بریتانیا لە لایەک و هێزەکانی یەکێتی سۆڤێت دا لە لایەکی کەوە مایەوە. لەو ناوچەیەدا بۆشایی دەسەلات دروست بوبو. چالاکەکانی کورد، دوای ساڵانێکی درێژی چەوساندنەوەی سەردەمی رەزا شا، کەڵکیان لەم بۆشاییە وەرگرت بۆ گەرمکردنی چالاکی سیاسی و رۆژنامەوانی.

کۆمەڵەی ژ ک دامەزرا و، کەوتە دانانی رێوشوێنی نهێنی (بلاوکەرەوەی بیر) ی رێکخراوەکە و گۆڤاری (نیشتمان) ی دەرکرد. هەر لەو ساڵانەدا ناوچەکە گۆڕانی بنەڕەتیی بە خۆیەوە دی. کۆمەڵی ژ. ک گۆڕا بۆ حیزبی دیموکراتی

کوردستان و، حیزبی دیموکرات، جمهوریەتی کوردستانی لە مەهاباد دامەزراند.
ئەم قۆناغە سەرەڕای کورتی ماوەکەی قۆناغێکی دەوڵەمەندی کاروانی ڕۆژنامەوانی کوردی‌یە. لەم ماوە کورتەدا گۆڤاری نیومانگی کوردستان، ڕۆژنامەی ڕۆژە نەرۆژی کوردستان، گۆڤارەکانی هەڵاڵە، هاواری نیشتمان، گرۆگاڵی منداڵانی کورد، دەرچوە. بڵاوکراوەکانی ئەم قۆناغە، لە بەر چەندین تایبەتمەنی خۆی، ئەشێ ناوی بنرێ (قوتابخانەی ڕۆژنامەوانی‌ی موکریان).

تورکیا

کە لە یەکەمین جەنگی جیهانی دا بەشداری کرد و لە ئەنجامی ئەوەدا لەتوپەت بو، پەندی لەوە وەرگرتبو، لەم جەنگەدا لە سەرەتادا کە هێشتا ئەنجامەکەی دیار نەبو، بێلایەن ڕاوەستا. یەکێ لە هۆکانی ئەم بێلایەنیە، وەکو دوایی لە دۆکۆمێنتەکانی ئەڵمانیای نازی‌دا دەرکەوت، ترسی تورکیا بوە لەوەی یەکێتی سۆڤێت و دەوڵەتانی هاوپەیمان یارمەتی کورد بدەن کوردستان لە تورکیا جیا بکاتەوە و دەوڵەتی کوردی دروست ببێ.

تورک دانی بە بونی کوردا نەئەنا و بە تورکی شاخاوی دائەنان. کورد بێ بەش بو لە هەمو جۆرە مافێکی سیاسی و ڕۆشنبیری، لە بەر ئەوە لە ناو تورکیا هیچ بڵاوکراوەیەکی کوردی: ڕۆژنامە، گۆڤار، کتێب.. دەرنەچوە.

لەو سەردەمەدا بزوتنەوەی نەتەوەیی کورد لە تورکیا، دوای ئەو شکستە خوێناوی‌یانەی بە سەری هات بو، هێشتا لە خامۆشیەکی تەواودا بو. چالاکەکانی کوردستانی تورکیا لە سوریا و لوبنان گیرسا بونەوە، کەمتر چالاکی سیاسی و زۆرتر چالاکی ڕۆشنبیری‌یان ئەنواند.

سوريا و لوبنان

هەردو ولآت لە ژێر ئینتیدابی فەرەنسیدا بون. حکومەتی فەرەنسا کەوتبوە ژێردەستی ئەلمانیاوە، بەلام مارشال دیگۆل لە حکومەتەکەی پاریس هەلگەڕایەوە حکومەتی فەرەنسای لە تاراوگە (مەنفا) دامەزراند. چالاکەکانی کورد، بە تایبەتی ئەوانەیان کە لە کوردستانی تورکیاوە چوبونە سوریا و لوبنان (حیزبی خوییبون) یان دامەزراند و، دوای تێشکانی شۆڕشی ئاگری نائومێد بون لەوەی بە خەباتی چەکدار بتوانن ئازادی کوردستانی تورکیا بە دەس بهێنن، کەوتبونە خەباتی رۆشنبیری: بوژاندنەوەی زمانی کوردی، چاککردنی ئەلف و بێ و رێنوسەکەی، بلاوکردنەوەی گۆڤار و رۆژنامە و کتێب. سەرانی کورد بە گشتی پێوەندی‌یان لە گەلّ دەسەلاتی منداتی فەرەنسی (ئینتیداب) باش بو. ئەم پێوەندی‌یە باشە یارمەتی دان لە سالانی جەنگ دا کەلک لە چاوپۆشی و توانای دەسەلاتی فەرەنسی وەربگرن بۆ پەرەپێدانی چالاکی رۆشنبیری کوردی بە تایبەتی چالاکی رۆژنامەوانی.

هاوپەیمانەکان لە ماوەی جەنگ دا:

لە شام، هاوکاری میر جەلادەت بەدرخانیان کرد بۆ دەرکردنی (رۆناهی) و بوژاندنەوەی سەرلەنوێی (هاوار).

لە بیروت، هاوکاری میر کامەران بەدرخانیان کرد بۆ دەرکردنی (رۆژانو) و (ستێر) و، بۆ پەخشی رادیۆیی هەندێ پرۆگرامی ئەدەبی و فۆلکلۆری بە کرمانجی.

بلاوکراوەکانی ئەم قۆناغەی شام و بیروت سەرەڕای کورتی تەمەنیان، لە بەر چەندین تایبەتمەنی خۆی، ئەشێ ناوی بنرێ (قوتابخانەی رۆژنامەوانی‌ی بەدرخان).

بەلام چارەنوسی هەمو ئەمانە لە گەلّ بەلادا کەوتنی چارەنوسی جەنگ دا بڕیاری لێ درا و، لە دەرچون کەوت.

دوای ئەوەی سوریا و لوبنان سەربەخۆیی‌یان وەرگرت ئەو پەراوێزە تەسکەی ئازادی کە لە سەردەمی ماندات (ئینتیداب) دا بۆ کورد رەخسا بو، لە سەردەمی سەربەخۆیی‌دا لیٚی سێنرایەوە.

×

دووەمین جەنگی جیهانی تەواو بو. ئەڵەمانیا و ژاپۆن و هاوپەیمانەکانیان بە تێشکاوی خۆیان دا بە دەستەوە. دەوڵەتانی براوەی جەنگ: ئەمەریکا، بریتانیا، یەکێتی سۆڤێت... کەوتنە کۆبونەوە بۆ رێکخستنەوەی دنیای دوای جەنگ. جەنگی گەرم برایەوە. جەنگێکی نویٚ، لە نێوان هاوپەیمانەکانی دوێنیٚدا، دەستی پیٚ کرد کە لە پێوەندی ناودەوڵەتان دا بە جەنگی سارد ناوی دەرچو. جەنگی سارد، شێوەکانی لە شێوەکانی شەڕی کۆن جیاواز بو، ئەگینا لە توندوتیژی دوژمنایەتی‌دا ئەگەر گەرمتر نەبوبیٚ ساردتر نەبو. لە ئەنجامی ئەم شەڕەدا دیسانەوە دنیا دابەش بوەوە بە سەر دو ئۆردوگادا:

ئۆردوگای وڵاتانی سەرمایەداری بە سەرۆکایەتی هێزی تازە پێگەیشتوی ئەمەریکا.

ئۆردوگای وڵاتانی سۆسیالیستی بە سەرۆکایەتی یەکێتی سۆڤێت.

ناکۆکی ئایدیۆلۆجی نێوان ئەم دو ئۆردوگایە لە هەمو مەیدانەکانی ژیانی مرۆڤایەتی‌دا، لە مەیدانی جەنگی، سیاسی، ئابوری، رۆشنبیری... دا بە قوڵی رەنگی دایەوە و، زۆر لە وڵاتانی دواکەوتوی جیهانی سێیەم (لەوانە حکومەتی عیراق) بەربەرەکانی کۆمۆنیزمی کردە بیانویەکی قانونی بۆ گەمارۆدانی هەمو جۆرەکانی ئازادی سیاسی: ئازادی دەربڕینی بیروڕا، ئازادی رۆژنامەوانی، ئازادی کاری حیزبی...

×

له چله‌کانی سه‌ده‌ی بیسته‌مه‌وه له پرۆسه‌ی گه‌شه‌کردنی رۆژنامه‌وانی کوردی‌دا ٣ جۆری جیاوازی رۆژنامه‌وانی په‌یدا بون:

١. رۆژنامه‌وانی‌ی ئه‌هلی

که به پیّی قانونه‌کانی چاپه‌مه‌نی له لایه‌ن رۆژنامه‌وانی کورده‌وه بلاّو کراونه‌ته‌وه. ئه‌م بواره قانونی‌یه، ته‌نیا له عیراق دا بۆ کورد ره‌خساوه، حکومه‌ته‌کانی ئیّران، تورکیا و سوریا، ریّگه‌ی قانونی‌یان به گه‌شانه‌وه‌ی رۆژنامه‌وانی‌ی کوردی نه‌داوه.

٢. رۆژنامه‌وانی‌ی نهیّنی

حیزبه سیاسی‌یه‌کان که قانون ریّگه‌ی چالاکی سیاسی ئاشکرای پیّ نه‌داون، په‌نایان بردۆته به‌ر پیّکهیّنانی ریّکخستنی نهیّنی و، بۆ بلاّوکردنه‌وه‌ی بیروباوه‌ڕ و، بۆ ده‌ربڕینی هه‌لّویّستی خۆیان له روداوه‌کانی ناوخۆ و ناوچه‌یی و جیهانی، ده‌زگای چاپی نهیّنی‌یان دامه‌زراندوه، زمانحاڵی حیزب و به‌یاننامه و بلاّوکراوه‌ی جۆراوجۆریان پیّ ده‌رکردوه.

رۆژنامه‌وانی‌ی نهیّنی کوردی، له عیراق بۆته به‌شیّکی گرنگی چالاکی‌ی بزوتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌یی کورد و بزوتنه‌وه‌ی دیموکراتی و بزوتنه‌وه‌ی کۆمۆنیستی، له ئیّران ناو به ناو سه‌ری ده‌رهیّناوه، به‌لاّم له تورکیا و سوریا زه‌مینه‌ی په‌یدابونی رۆژنامه‌وانی‌ی نهینی کوردی نه‌بوه.

٣. رۆژنامه‌وانی‌ی بیانی

له سالاّنی دوه‌مین جه‌نگی جیهانی‌دا بریتانیا و، له سالاّنی جه‌نگی ساردا ولاّته یه‌کگرتوه‌کانی ئه‌مه‌ریکا، بۆ مه‌به‌ستی سیاسی خۆیان، به زمانی کوردی گۆڤار و بلاّوکراوه‌یان په‌خش کردوه.

ئه‌م جۆره رۆژنامه‌وانی‌یه هه‌ر له عیراق ریّگه‌ی پیّ دراوه. حکومه‌ته‌کانی ئیّران و تورکیا و سوریا ریّگه‌یان پیّ نه‌داوه.

ژ. ك

و

رۆژنامەوانیی نهێنی

۱. نیشتمان

۱. ۱. دەرچونی

۱. ۲. ئامانجی

۱. ۳. نوسەرەکانی

۱. ٤. بڵاوکردنەوەی

۱. ٥. راگرتنی

۲. بیروبۆچونەکانی

۲. ۱. مەرامنامە

۲. ۲. ژ. ک و ئیسلامەتی

۲. ۳. ژ. ک و شیوعێتی

۲. ٤. ژ. ک و ئینگلیز

۲. ٥. بۆچونێکی ناکۆک

۳. بابەتە سیاسیەکانی

٤. گۆشەکانی

٤. ۱. گەنجینەی ئەدەبیات

٤. ۲. دەمەتەقێ

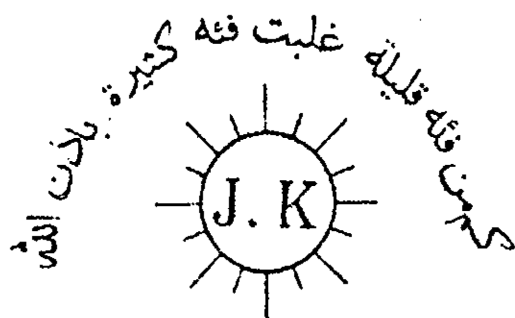
٤. ۳. لە ناو کۆمەڵەدا

٤. ٤. بابەتی مێژویی

٤. ٥. بەشی گبی

٥. شوێنی لە رۆژنامەوانیی کوردیدا

بژی سەروك و كورد و كوردستان و هیوا !

نیشتمان

گوواریکی کومەلایەتی ؛ ئەدەبی ؛ خوێندەواری و مانگی کوردیە

ژمارەی ـ ١　　سالی یەکەم　　پوش پەری ١٣٢٢　　جولای ١٩٤٣

آمانجی ایمە

ئەی برای کوردی خوشە ویست :

کومەلەی ژ.ك بە پیچەوانەی هەمو بەر هەلست و قورت و چەلەمەیکی وەکو دوژ منایەتی خوبەخو ؛ دوبەرە کی و خوخوری ؛ پول پەرستی و بیگانە دوستی کەلەریگای پیش کەوتن و سەرکەوتنی کوردا هەیە بەهەمو هیزو توانای خوی تی ئەکوشیت

١. نیشتمان

١. ١. دەرچونی

ژ ١ ی ساڵی ١ ی لە پوشپەڕی ١٣٢٢ ی هەتاوی بەرامبەر تەموز (جولای) ١٩٤٣ دەرچوە. ٢٥ لاپەڕەیە.

ژ ٢ ی خەزەلوەری ١٣٢٢ ی هەتاوی بەرامبەر نۆڤەمبەری ١٩٤٣ دەرچوە. ٢٥ لاپەڕەیە.

ژ ٣ — ٤ ی سەرماوەز و رێبەندانی ١٣٢٢ ی هەتاوی بەرامبەر کانونی یەکەم (دێسەمبەر) ی ١٩٤٣ و کانونی دوەم (جەنیوەری) ی ١٩٤٤ دەرچوە. ٣٦ لاپەڕەیە.

ژ ٥ ی رێبەندانی ١٣٢٢ ی هەتاوی-بەرامبەر کانونی دوەمی (جەنیوەر) ی ١٩٤٤ دەرچوە. ٢٤ لاپەڕەیە.

ژ ٦ ی رەشەمەی ١٣٢٢ هەتاوی بەرامبەر مارت (مارچ) ی ١٩٤٤ دەرچوە. ٢٢ لاپەڕەیە.

ژ ٧ و ٨ و ٩ ی کە دوا ژمارەیەتی و بە یەکەوە لە یەک بەرگ دایە لە خاکەلێوە و بانەمەڕ و جۆزەردانی ١٣٢٢ ی هەتاوی بەرامبەر نیسان و مایس و حوزەیران (ئەپریل و مەی و جون) ی ١٩٤٤ دا دەرچوە. ٣٢ لاپەڕەیە.

لە ناوچەوانی سەربەرگی ژ ١ دا هەردو حەرفی (J. K) ی لاتینی لە ناو بازنەیەکی خڕدا کە چەند تیشکێکی لێ بڵاو بوەتەوە و بە دەوری ئەو بازنەیەدا ئایەتێک و لە سەروی لاجانگی چەپیدا (بژی سەرۆک و کورد و کوردستان و هیوا) و، ئینجا لە ژێر وشەی (نیشتمان) دا بەم جۆرە خۆی بە ناسین داوە:

(بڵاوکەرەوەی بیری ژ. ک)

(گۆوارێکی کۆمەڵایەتی، ئەدەبی، خوێندەواری و مانگی کوردیە)

لە ژ ٢ دا (بژی سەرۆک و...) دوبارە نەنوسراوەتەوە. بەڵام لە هەر لایەکی ناوچەوانی لاپەڕەی سەربەرگ دا بەیتێکی ئەم شیعرە نوسراوە:

بەختیارین، لە هەوەڵ، نێوی مەیان دانا کورد

ساحیبی غیرەتن ئەو قەومە وەکو رۆستەمی گورد

هەرکەسێ پەنجە لە پەنجەی مە دەدا، یا ڕەببی

دەست و پەنجەی بشکێ، پیلی لە بن ڕا ببێ ورد

لە ژ ٣ - ٤ دا لە گۆشەی لای چەپ دا بە وردی نوسیوێتی: (بژی کورد و کوردستان و کۆمەڵەی ژ. ک) ئینجا کلێشەکەی نیشتمان و لە ژێریدا وێنەی سەلاحەدینی ئەیوبی لە سەر بەرگەکەی چاپ کردوە و، لە ژێر وێنەکەدا ئەم شیعرەی شێخ رەزای نوسیوە:

عەرەب ئینکاری فەزڵی ئێوە ناکەم ئەفزەلن ئەمما

سەلاحەدین کە دنیای گرت لە نەسلی کوردی بابان بو.

ئەم وێنەیەی سەلاحەدین لە گۆڤاری (دیاریی کوردستان) ی بەغدادەوە وەرگیراوە.

لە ژ ٥ دا وشەی (اللە) ی لە تەپڵە سەری لاپەڕەدا نوسیوە و لە گۆشەی چەپ دا بژی کورد و کوردستانی گەورە. کلێشەکەی نیشتمان وەکو خۆی و، لە ژێر وێنەکەی سەلاحەدین دا شیعرەکەی سەربەرگی (دیاریی کوردستان) ی نوسیوەتەوە:

تۆ نەمردوی ئەی سەلاحەدینی ئەیوبی نەسەب

هەر بژی ئەی شاهی بەیتی کورد، ئەی فەخری عەرەب

لە ژ ٦ دا شیعرەکەی بەم جۆرە دەسکاری کردوە:

تۆ نەمردوی ئەی سەلاحەدینی ئەیوبی لەقەب

هەر بژیت ئەی فەخری کورد و حاکمی موڵکی عەرەب

١. ٢. ئامانجی

له ژ ١ ی تەموزی ١٩٤٣ دا له ژێر سەرناوی (ئامانجی ئێمە) دا نوسیوێتی:

"ئەی برای کوردی خۆشەویست!

"کۆمەڵەی ژ. ک بە پێچەوانەی هەمو بەرهەڵست و قۆرت و چەڵەمەیەکی وەکو دوژمنایەتی خۆبەخۆ، دوبەرەکی و خۆخۆری، پولپەرستی و بێگانەدۆستی، کە له رێگەی پێشکەوتن وە سەرکەوتنی کوردا هەیە بە هەمو هێز و توانای خۆی تێ ئەکۆشێت تا زنجیر و کەڵەمەی دیلی و ژێردەستی له ئەستۆی نەتەوەی کورد داماڵێ، وە لەم کوردستانە لەت و کوتەی ئیستا کوردستانێکی گەورە و رێکوپێک بێنێتە بەرهەم کە هەمو کوردێک بە سەربەستی تیا بژێت.

"زۆر کەس وا لێک ئەدەنەوە کە ئەبێ نەتەوەی کورد بە زۆر و نیروی چەک له دیلی رزگار بکرێت، بەڵام ئەوانە هەمو بە هەڵە چون و رێگای راستیان لێ ون بوە، چونکو چەک و تفاقی شەڕ کە له چەنگ کوردایە له بەرانبەر چەک و تفاقی شەڕی ئەمانەی بونە بەرهەڵستی سەربەستی ئێمە کار ناکات ئەبێ کورد بزانێت ئیمڕۆ تفەنگ له چاو گوللەپژێن و تۆپ و تانک و فڕۆکە و ... و ... توقتوقەیەک زیاتر نیە تەنیا رێگایەکی ئەبێ کورد بەرەو سەربەستی پێیا بڕوا شەقامی شارستانێتیە، ئەم رێگایە راست و رەوان ئەچێتە ناو مێرگی ئازادی و سەربەستی.

"کۆمەڵەی ژ. ک بڕیاری داوە بۆ روناک کردنەوەی بیری نەتەوەی کورد و دۆزینەوەی هۆی چارەڕەشی و دواکەوتنی ئەم میلەتە بەستەزمان و بێ دەسەڵاتە له هیچ فیداکاریەکی رو وەرنەگێڕێت ئەوا له سەر بڕیاری هەیئەتی ناوەندی ئەم گۆوارە دەرئەچێت تا بەرە بەرە هەر چەوتی و ناڕەواییەکی له ژیانی کوردا هەیە پیشانی بدا و ببێتە شارەزای نەتەوەی کورد له رێگای سەربەستی و سەربەخۆئیدا."

١. ٣. نوسەرەکانی

نیشتمان بە ئاشکرا ناوی سەرنوسەر و دەستەی نوسەران و ئەدرەسی شوێنی دەرچون و ناوی چاپخانەی لە سەر نیە.

بابەتەکانی لە مەهاباد لە لای سەرکردایەتی ژ. ک کۆکراوەتەوە و ئامادە کراوە و ئەورەحمانی زەبیحی بە دەستی بردویەتی بۆ تەورێز لە چاپخانەیەک کە خاوەنەکەی ئەرمەنی بوە چاپ کراوە. بە نهێنی هێنراوەتەوە بۆ مەهاباد و لەوێوە دابەش کراوە.

لەوانەی لە نیشتمان دا بەشداری دیاریان کردوە:

ع. بێژەن (ئەورەحمانی زەبیحی)، بە وتارەکانی (رێککەون تا سەرکەون) و، (سەرکەوتن بە زۆر و کەمی نیە) و، (شاعیری بە ناوبانگ وەفایی) لە ژ ١ دا و، (ئێمە و مەردم) لە ژ ٢ دا و، (بۆچی نەگریم؟) لە ژ ٣ دا و، (کورد لە حەیات ئینسکلۆپیدیاسی تورک دا) و، (فەلسەفەی ژیان) لە ژ ٥ دا و، (بۆچی گەورەکانی قورەیش موسوڵمان نەدەبون) لە ژ ٦ دا و، (کوردستان قوت نادرێ) لە ژ ٧ - ٩ دا بەشداری کردوە.

ع. هەژار، جگە لەوەی لە هەمو ژمارەکانی دا (دەمەتەقێی دوکەسی) نوسیوە، لە ژ ٣ - ٤ دا شیعری (مەرامی کۆمەڵەکەم دینگە) ی بڵاو کردۆتەوە (نیشتمان) ئەم بەیتەی لەم شیعرە، کە جۆرێکە لە هەرِەشە لە نەیارەکانی، وەکو یەکێ لە دروشمەکانی لە سەربەرگی ژ ٥ و ٦ دا نوسیوەتەوە:

لە دەمبڕینی ئەوانەی لە کۆمەڵەم بەدگۆن

لە بار و تیژە، دەمی مو دەکا، مقەست و برینگم

لە ژ ٥ دا (جوجەڵەی نیشتمان) و، لە ژ ٦ دا (دڵی دایک) و، لە ژ ٧ - ٩ دا (دەمەتەقێی دو باز) ی بڵاو کردۆتەوە.

م. ش. هێمن، هەم وتاری بۆ نیشتمان نوسیوە و هەم شیعری تێدا بڵاو کردۆتەوە. لە ژ ٢ دا وتاری (خۆت بناسە) و دوشیعر (مەحکەمەی مەنحوسی

ئیستیقلال) که باسی شەهیدانی ١٩٢٥ ی کوردستانی تورکیا ئەکا و (کوردموا) و، له ژ ٣ - ٤ دا شیعری (ئاخافتنی خوشک و برایان) و، له ژ ٥ دا وتاری (رۆژی کاره) و شیعری (قەلای نیشتمان) و (ئەمن دەیلێم و بێباکم) و، له ژ ٦ دا وتاری (سکالایەک له گەل نیشتمان) و شیعری (دەبێ من چۆن ببم مەسرور و دلشاد) و، له ژ ٧ - ٩ وتاری (شێخ یوسف شەمسەدین بورهان) و (کورد چی دەوێ؟) و شیعری (کوردە گیان خەونم دیت).

م. نادری (دلشادی رەسولی) له ژ ٣ - ٤ دا (بەهەشتی بەختیاری) و، له ژ ٥ دا (پیاوی چاک به و مەیخوێنەوە) و، له ژ ٦ دا (کوردستان) وەرگێڕانێ له رۆژنامەی اللواء بیروتیەوە و، له ژ ٧ - ٩ دا (کۆڤاری نیشتمان) و (سەربەستی یا مردن) و (خۆشبەختی) نوسیوە. دلشادی رەسولی پەخشاننوسێکی به توانا بوە، ئەو سەردەمە گەلێ پەخشانی ئەدەبیی جوانی له گەلاوێژدا بلاو کردۆتەوە.

جگه لەمان، برای راست (کاک رەحمانی موهتەدی)، ع. ساسان (وەهابی بلوریان)، م. فەرۆخ، م. ئاریا (مەنافی کەریمی)، م. بەیان، م. لاو (صدیقی حەیدەری)، م. ش. ئازەر (محەمەدی شاپەسەندی)، پشتیوان، ع. راد (عەبدولرەحمانی ئیمامی)، م. ئیرەج، له نوسینەکانی نیشتمان دا بەشدار بون.

جگه له هێمن و هەژار، چەندین شاعیری که شیعری هاندەرانەی سیاسی و کۆمەلایەتی‌یان تێدا بلاو کردۆتەوە.

له شاعیرانی کوردستانی ئێران: م. حەریق (محەمەدی ئەسحابی)، قومری، م. عیشقی...

له شاعیرانی کوردستانی عیراق: م. م. هۆشەنگ له ژ ١ دا، گیوی موکریانی (نادم به فەلەکـ) له ژ ٢ دا، قانع (پایزی نیشتمان) له ژ ٣ - ٤ و (چوار) له ژ ٥ دا و (ئەگەر مردم) له ژ ٦ دا، فانی (حور بژی) له ژ ٢ دا و (دەمێنم بیلێم و ناوێرم) له ژ ٣ - ٤ دا، تەخمیسی مەلا حەسەنی قازی له سەر شیعری ئەحمەد موختار (نالەیی دل) له ژ ٥ و ٦ دا.

چەند شیعرێکیشی بە ناوی (شاعیرێکی بە ناوبانگ) و (بوێژێکی ناودار) و بە بێ ناو بڵاو کردۆتەوە.

نوسەرانی نیشتمان ئاگاداری بزوتنەوەی رۆشنبیریی کوردی بون لە دەرەوەی ئێران.

لە ژ ١ دا بڵاوکردنەوەی شیعرێکی مەولەوی کە (پیرەمێردی سلێمانی لە کوردی هەورامانیەوە وەری گێڕاونەتە سەر لەهجەی موکوریانی) و شیعرێکی زێوەر و، راگوێزانی باس و بابەت لە تاریخەکەی ئەمین زەکی و لە کتێبی رەفیق حیلمی و،

لە ژ ٣ - ٤ هەواڵی دەرچونی دەنگی گێتیی تازە لە بەغداد و، راگوێزانی بابەت لە (رۆژانو) ی بێروتی... و،

لە ژ ٥ دا لێدوانی بێژەن لە وتارێکی پشکۆ کە لە گەلاوێژدا بڵاو بوتەوە و،

لە ژ ٦ دا (بوێژێکی ناودار) کە ئەڵێ:

لە شەوقی (نیشتمان) و شوعلەی ئەستێرەی (گەلاوێژ) ە

برینی رووح و قەلب و قالبم فیلجوملە سارێژە

لە ژ ٢ دا هەواڵی کۆچی دوایی (عالمی بە ناوبانگ و نیشتمان پەروەر مەلا محەمەدی کۆیی) و،

بڵاوکردنەوەی کۆمەڵە شیعری حاجی قادری کۆیی و مەلا محەمەدی کۆیی و، رازاندنەوەی رۆژژمێرەکانی بە شیعری شاعیرانی کوردستانی عیراق...

ئەمانە هەمویان نیشانەی ئەوەن کە نوسەرانی نیشتمان بە چاکی ئاگاداری بزوتنەوەی رۆشنبیریی کوردی بون. ئەمەیش لەو سەردەمەدا بۆ ئەوان کارێکی دژوار نەبوە: یەکەم، بە هۆی رێکخراوەکانی ژ. ک لە عیراق و پێوەندی زۆریان لە گەڵ کەسایەتیەکانی کورد. دوەم، بە هۆی هەلومەرجی جەنگی جیهانیەوە کورد جۆرێ لە ئازادی هەڵسوڕان و تێکەڵاوی یەکتری هەبوە.

١. ٤. بلاْوكردنەوەی

نیشتمان، هەندێکی بە دەست بە رێگەی تۆڕی رێکخراوەکانی ژ. ک و، هەندێکی بە پۆستە دابەش کراوە. لە چاو خۆیدا زۆر بلاْو بۆتەوە و گەیشتۆتە زۆر گوند و شاری کوردستان و، زۆر پایتەختی دەوڵەتانی دنیا.

(ژین) لە سلێمانی، (گەلاوێژ) لە بەغداد، (رۆناهی) لە شام، (رۆژانو) لە بێروت، کە هاوزەمانی نیشتمان بون، بە ستایشەوە هەواڵی بلاْوبونەوەیان نوسیوە.

لە پێش بلاْوبونەوەی هەر ژمارەیەکیدا لە مەهاباد پرۆپاگاندەی بۆ کراوە و ئاگاداری بە دیواری شوێنە گشتیەکان دا هەڵواسراوە.

١. ٥. راگرتنی

لە ژ ٢ ی نیشتمان دا ئەم (ئیعلان) ەی بلاْو کردۆتەوە: "رۆژنامەی هەفتەیی (مرۆ - Mirov) لە لایەن بێژەن ٢ بەم نێزیکانە دەرئەچێت ئابونە تەنیا بۆ ئەندامەکانی کۆمەڵەیە"

پێ ناچێ هەفتەنامەی مرۆڤ دەرچوبێ. نیشتمانیش لە دوای ژ ٧ - ٩ کە هەرسێکیان لە یەک بەرگ دا چاپ کراون ئیتر دەرنەچوە. بۆچی راوەستاوە، لە کاتێک دا لەو ماوەیەدا رێکخراوەکانی ژ. ک پەرەیان سەندوە و لقوپۆپی لە زۆر شوێن دا بلاْو بۆتەوە و هێز و توانای لە چاو سەرەتادا زۆر زیادی کردوە؟ قازی محەمەد، کەسایەتی بەرێز و ناسراوی موکریان، سوێندی ئەندامەتی خواردوە و بە کردەوە بۆتە سەرۆکی رێکخراوەکە. هێشتا وەڵامی ئەم پرسیارە نەدراوەتەوە.

بژی کورد و کوردستانی گەورە!

کۆمەڵەی ... [illegible]

J. K

نیشتمان

بلاوکەرەوەی بیری کۆمەڵەی ژ.ک

گۆڤارێکی ئەدەبی، ... [illegible] ... سیاسی و ... کوردییە

ژمارە (٧و٨و٩) ○ ساڵی یەکەم ○ بەهاری ١٣٢٣

(کوردستان فرۆشتن نادرێت!)

آ . ل . ب . ع . ...

—◇—◆—◇—

... کوردستان هیچ کاتێ چەند پارچەیەکی زۆر بێ
... هەندێک ... چەند دەوڵەتێکی ...
دانی گەورەکانیان ... [illegible] ... لەم گەورانە
دادەمرکێنن، لەو ... بەرژەوەندی دەوڵەتانی تورکیا،
ئێران و عێراقە کەچەندین ساڵە وەک ... کوردستانەوە
... خوێنی ... دەکەن ... [illegible]
... لە ئێران ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
جیهانگیری ... [illegible] ... ئەم هەموو ...
... دەست یەکگرتوو ... سەردا ...

دەوڵەتانی تورکیا، ئێران، عێراقیش ... [illegible]

کوردستان زۆر ... [illegible]
... گەورەیە کە ...
٤٠٠٠٠٠ کیلۆمەتری ... (١٠) ملیۆن ...
... [illegible]

... [illegible]
... کوردستان ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]

... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... کوردستان
... تورکیا، ئێران، عێراق و سووریا ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] !!

هەموو کەس ... [illegible]

٢. بیروبۆچونەکانی

٢. ١. مەرامنامەی کۆمەڵە

کۆمەڵەی ژ. ک ئەگەرچی گۆڤاری نیشتمان و چەند کۆمەڵە شیعر و چەند رۆژژمێری بە چاپکراوی بڵاو کردوۆتەوە، کەچی (مەرامنامەی کۆمەڵە)ی لە نامیلکەیەکی سەربەخۆدا بە چاپکراوی بڵاو نەکردوۆتەوە. تەنانەت ناوی خۆیشی بە تەواوی نەنوسیوە کە ئاخۆ مەبەستی لە حەرفەکانی ژ. ک چی بوە. مەبەستی لە حەرفی ژ ژیان یا ژیانەوە و لە حەرفی ک کورد یان کوردستان بوە؟ رەنگە بە ئەنقەست بۆ شاردنەوەی بیروبۆچونی راستەقینەی خۆی ئەمەی کردبێ. هەندێ لە بەندەکانی بە پچڕ پچڕی لە دوتوێی نیشتمان دا بڵاو کردوۆتەوە:

لە ژ ٥ دا لە ژێر سەرناوی (لە ناو کۆمەڵەدا) نوسیوێتی:

"بۆ وەڵامی هێندێک لە نەفام و تێ نەگەیشتوەکان بەندێکی مەرامنامەی کۆمەڵە دەنوسین:

"کۆمەڵەی ژ. ک لە سەر ٤ کۆڵەکەی ئیسلامەتی، کوردایەتی، مەدەنیەت، سوڵح و ئاشتیخوازی، داندراوە و هەمو قانون و نیزامنامەکانی لە گەڵ شەریعەتی موقەدەسی ئیسلام تەتبیق ئەکرێ و ئینجا ئەخرێتە کار."

لە ژ ٦ دا لە ژێر هەمان ناونیشانی (لە ناو کۆمەڵەدا) نوسیوێتی:

چەند بەندێک لە مەرامنامەی کۆمەڵە

٧. بۆنەی موتەدەین بونی بەشی زۆری نەتەوەی کورد بە دینی ئیسلام کۆمەڵە لە کوردستان تەنیا دینی موقەدەسی ئیسلام بە رەسمی دەناسێ و بۆ تەرویجی شەریعەتی خاوێنی ئیسلام و بە جێ گەیشتنی هەمو رێوشوێنێکی ئیسلامەتی تێ دەکۆشێ و لە گەڵ مونافیقان بەربەرەکانیەکی بە شیدەت ئەکا.

٨. مەسلەکی کۆمەڵە دیموکراتیە و لەم پێناوەدا بۆ خۆشیی ژیانی بەشەریەت کۆششت ئەکرێت.

١١. کۆمەڵە هەمو قەبیلە و عەشیرەتەکانی کورد بە چاوێک تەماشا دەکا و بۆ برایەتی هەموان کۆششت ئەکا. رەخنەگری و ئینتیقاداتی کۆمەڵە لە ئاکاری ئەوان تەنیا لە روی دڵسۆزی کوردایەتیەوەیە کە حەز بە لە ناوچونی ئاکارە و رەفتاری ناشیرین لە ناو کوردەواریدا دەکا." (نیشتمان، ژ ٦)

وەکو تێبینی ئەکرێ هیچ بەندێکی بڵاو نەکردۆتەوە بۆچونی کۆمەڵە بەرامبەر رژیمی ئێرانی و حکومەتی تاران و، جۆری چارەسەرکردنی کێشەی نەتەوەیی کورد لە ئێران دا، دەربرِێ.

٢. ٢. ژ. ک و ئیسلامەتی

نیشتمان لە ناوچەوانی سەربەرگی هەمو ژمارەیەکیدا ئایەتێکی قورئانی لە دەوری دروشمەکەی ژ. ک دا نوسیوە:

لە ژ ١ دا (کم من فئة قليلة غلبت فئة کثيرة باذن الله)

لە ژ ٢ دا (ومن يتوکل على الله فهو حسبه)

لە ژ ٣ - ٤ دا (نصر من الله وفتح قريب وبشر المؤمنين)

لە ژ ٥ دا (تعاونوا على البر والتقوى)

لە ژ ٦ دا (ان الله يأمر بالعدل والاحسان)

جگە لە مانە:

ئەورەحمانی زەبیحی (ع. بێژەن) سکرتێری کۆمەڵە و نوسەری سەرەکی نیشتمان، لە ژ ١ دا لە وتاری (سەرکەوتن بە زۆری و کەمی نیە) ئایەتی (کم من فئة قليلة) ی کردۆتە تەوەری وتارەکەی و، لە ژ ٦ دا لە وتاری (بۆچی گەورەکانی

قورەیش موسوڵمان نەدەبون؟) نمونەی لە ژیانی پێغەمبەر و روداوەکانی سەردەمی دەعوەتی ئیسلامی هێناوەتەوە بۆ سەلماندنی بۆچونەکانی.

دڵشادی رەسولی (م. نادری) یەکێکی کە لە نوسەرانی سەرەکی نیشتمان و ئەندامی (هەیئەتی ناوەندی) کۆمەڵە لە ژ ٥ دا لە وتاری (پیاوی چاک بە و مەیخوێنەوە) ئایەتی (ان مع العسر یسرا) کردوٚتە بەڵگەی قسەکانی.

هێمن لە ژ ٦ دا لە وتاری (سکالایەک لە گەڵ نیشتمان) ئایەتی (هل یستوی الذین لایعلمون) بە شایەت هێناوەتەوە.

لە ژ ٢ دا لە وتارێکی بێ ئیمزادا (مایەی رزگارنەبونی ئێمە لە زنجیر و کەڵەمەی دوژمن چیە و کێیە؟ بۆچی پێش ناکەوین؟) ئایەتی (الملک یبقی مع الکفر ولایبقی مع الظلم) و،

لە ژ ٣ - ٤ دا لە وتاری (ئالکول) ئایەتی (انما الخمر والمیسر والانصاب والازلام رجس من عمل الشیطان فاجتنبوه لعلکم تفلحون) کردوٚتە پشتیوانی باسەکانی.

ژ. ک وەکو لە بەندی ٧ هەمی مەرامنامەکەیدا نوسیوێتی لە سەر ٤ کۆڵەکە دانراوە، کە ئیسلامەتی یەکەمینیان بوە. ئەمەیش ئەگەرێتەوە بۆ: یەکەم، (موتەدەین بونی بەشی زۆری نەتەوەی کورد بە دینی ئیسلام). دوەم، بۆ ئەوەی تۆمەتی شیوعی بون و، لە ئەنجامی ئەوەیش دا تۆمەتی کافری و بێدینی و دژایەتی ئیسلام، لە خۆیان دور بخەنەوە. سێیەم، زۆری سەرکردەکانی کۆمەڵە و نوسەرەکانی نیشتمان لای مەلا خوێندویانە دور نیە ئەمەیش کاری هەبوبێ لە سەریان.

٢. ٣. ژ. ک و شیوعێتی

وتار و شیعرەکانی ناو نیشتمان جۆرێ لە لایەنگری بۆ یەکێتی سۆڤێت و، جۆرێ لە خۆشەویستی بۆ سەرکردەکانی تیَدایە.

م. فەرۆخ لە ژ ١ دا (پەلامارەکەی ئەوساڵی ئەڵەمان لە روسیا) و لە ژ ٢ دا زنجیرەیەک وتار دەربارەی (ئینقیلابی گەورەی ئۆکتۆبەر) بەم سەرەتایە دەس پێ ئەکا:

"زوڵم و زۆر گەلێ بیری ئاگرین ئەخاتە مێشکی مەزڵومان. ئامادەیان ئەکا بۆ هەڵاییساندنی هەرا و شۆڕشێکی وا کە دواییەکی ئەبەدی بەم جەور و ستەمە بێنن. ٢٥ ساڵ لەمەوپێش نەتەوەکانی روسیا لە ژێر چەنگالی بێ عەدالەتی چاردا کەوتبونە حاڵێکی زۆر لە حاڵی ئیمڕۆی قەومی کورد خەراپتر. دەستەیەکی کەم ئاغا و خاوەن سەرمایە بە نەوعێکی زۆر ستەمکارانە و وەحشیانە خوێنی ٢٠٠ ملیۆن دانیشتوانی روسیایان ئەمژی و ئەیانکردە شوشەی نائینسانەتیەوە. هیچ کەس خاوەنی ماڵی خۆی نەبو..." لە ژ ٣ - ٤ و ٥ دا درێژەی بەم وتارە داوە.

لە ژ ٦ دا لاپەڕەیەکی تەواوی تەرخان کردوە بۆ وێنەی لەنین و ئەم شیعرەی لە ژێردا نوسیوە:

باقیە ناوت ئەتۆ، گەرچی دەمێکە مردوی

نا لەنین! ماوی، هەتا رۆژی قیامەت زیندوی

لە دەمەتەقێکانی بایز و باپیریش دا باسی سەرکەوتنەکانی روس بە سەر هیتلەردا دوبارە بوّتەوە.

ئەو بەندەی مەرامنامەکە و هەمو ئەو ئایەتانەی کۆمەڵە لە نیشتمان دا نوسیونی دادی نەداون. دوژمنەکانی پرۆپاگاندەی (شیوعێتی) یان لە دژی کردوە.

ڕەنگە بڵاوکردنەوەی ئەم بابەتانەیش بیانویەک بوبێ بە دەستیانەوە. تۆمەتی شیوعێتی بە پاڵ کۆمەڵەی ژ. ک دراوە. ع. بێژەن لە (ئێمە و مەردم) نوسیویێتی:

"چەند کەسێک لەم بێ مێشکانە کە کتێبی دیاری و ژمارەی یەکەمی نیشتمانیان خوێند بووەوە لایەنگری و تەمایلی ئێمەیان بە لای حکومەتی سۆڤێتیدا دی بو گوتبویان ئارمانی کۆمەڵی ژ. ک بڵاو کردنەوەی مەسلەک و باوەڕی کۆمۆنیزمە. ئەم قسەیە بێ شک لە سەرچاوەی تەبلیغاتی فاشیستەکانەوە ئاو ئەخواتەوە دەنا ئێمە کۆمۆنیست نین ئەگەر کۆمۆنیستیش بین جێگای هیچ ئیعتیرازێک بۆ خەڵک نیە لەم مەوزوعەدا هەیئەتی مەرکەزی کۆمەڵ بەیاننامەی ڕەسمی دەر ئەکات."(نیشتمان، ژ ٢، ل ٨ - ٩)

بۆ ئەوەی ئەم تۆمەتە لە خۆی دور بخاتەوە ژ. ک لە گۆشەی (لە ناو کۆمەڵەدا) بەم بەیاننامەیە بەرپەرچی داونەتەوە:

"بەیاننامەی ژمارە ٣٢٢ ی ڕۆژی ٢٥ ی مانگی سەرماوەزی ساڵی ١٣٢٢

"بە ناوی یەزدانی گەورە و بەرزی بێ هاوتا

"هەمیشە بیروباوەڕی تازە ئەبێتە ئامانجی تیری بەربەرەکانی خاوەندانی بیری کۆن و مێشکە رزیوەکان.

"ڕۆژێکی ئێمە ئەم کۆمەڵەیەمان بنیاد نا دەمان زانی لەم دەستورە گشتی و تەبیعیە رزگاربونمان نیە، درەنگ یا زو لە جەنگەی کارکردنا ئەبینە نیشانەی لۆمە و تومانجی هێندێک لە کوردە بێ تەعەسوب و کۆنەپەرستەکان، بەڵام نەمان دەزانی لە چ ڕێگایەکەوە پەلامارمان ئەدەن.

"بڵاوکردنەوەی چاپەکانمان (مەتبوعات) ئەم ئیشکالەی هەڵگرت، هێندێک لە خاوەندانی (ماڵ و مەقام) کە پێشکەوتنی ئێمە و پاشکەوتنی خۆیان لە ریزێک دا ئەدیت دەستیان کرد بە پرۆپاغاندە کە کۆمەڵەی ژ. ک کۆمەڵێکی شیوعی (بۆلشەویکی) ە و بە ناوی کوردایەتیەوە کار ئەکا، بۆ دروستکردنی هەمو چەشنە بەرهەڵستێک لە ڕێگای پێشوەچونی ئێمەدا بە هەمو هێزی خۆیان کۆششتیان کرد

بەلام بێ کەلک و سود بو، چونکو مەردوم وەک ئەوان لێکیان دابوەوە نەزان و ناتێگەیشتو نەبون، ئێمەیان زۆر چاک ئەناسی و ئەیان زانی ئارمانی ئێمە خۆشی ژیانی هەمو کوردێکە.

"لە بەر ئەمە تیری ئەم برا خۆشەویست و کۆنەپەرستانە لە باتی جەرگی کۆمەڵەی ئێمە وە بەردی قبوڵ نەکردنی جامیعە کەوت و گەڕاوە بۆ سینەی پڕ کینەی خۆیان و دەستوپێوەندیان، لە ناو مەردوم دا بێ قەدر و ئیحتیرام بون. ئەمەیە دوایی تالوکە کردن لە کاران دا، ئەمەیە نەتیجەی بێ مێشکی و نەزانی.

"ئەم برا خۆشەویستانە دەبو بزانن کە چۆن هەتاو هەمیشە لە ژێر هەوردا نامێنێتەوە هەروەها درۆ و دەلەسەش لە باریدا نیە کە روی روناکی حەقیقەت و راستی بپۆشێت. ئێمە ئارەزومانە هەرچی لە توانایان دا هەیە بۆ بەربەست کردنی پێشکەوتنی ئێمە کۆششت بکەن تا نەیروی مەعنەوی کۆمەڵەیان چاو پێ بکەوێت.

"بژی کورد و کوردستان بە سەربەستی و سەربەخۆئی

(ل. ب هەیئەتی ناوەندی کۆمەڵەی ژ. ک"(نیشتمان، ژ ٣-٤)

٢. ٤. ژ. ک و ئینگلیز

هەڵوێستی ژ. ک لە بریتانیا ئەتوانرێ لەم دو لێدوانەیدا بخوێنرێتەوە کە بە بۆنەی کردنەوەی (رادیۆی کوردستان) لە یافا (فەلەستین) و دەرکردنی (دەنگی گیتیی تازە) لە بەغداد (عیراق) نوسیونی:

لە ژ ٣ – ٤ ی کانونی دوەمی ١٩٤٤ لە ژێر سەرناوی: (ئیستگەی رادیۆی کوردستان) دا نوسیوێتی:

"ئەم چەند خواهیشتەمان لە گەڕێنەندە و کاربەدەستانی ئیستگە هەیە و تکای پێکهێنانیان ئەکەین.

"شەپۆلی ٣٧ مەترونیوی چاک کار ناکات بگۆڕدرێ باشە.

"لە بەشی زۆری شارەکانی کوردستانا (بروسکە) بە رۆژ کار ناکا بەرنامەکان بخرێنە سەعاتێکی وا کە لە هەمو کوردستانا رۆژ ئاوا بوبێت.

"ئەگەر هیچ بەرهەڵست و پێشگرێک نەبێ لە سەرەتای هەمو بەرنامەکانەیەکا، دەنا هەفتەی دو جار مارشی کوردستان لێ بدرێ.

"رۆژنامەیەک بە ناوی (رۆژنامەی ئیستگەی رادیۆی کوردستان) هەفتەی جارێک دەربهێنرێ و بلاوکراوەکانی هەفتەیی تیّدا بنوسرێت.

"مۆسیقای بێ دەنگ و قەوانەکان کە لێ دەدرێن ئارەزوی دڵی هەمو گوێگرەکان پێک ناهێنن. مۆسیقای بە دەنگ و قەوانی لە هەمو رەنگیان بۆ لێ بدەن و بەین بەینە قەوانەکان بگۆرن.

(ل. ب ئیدارەخانەی کۆواری نیشتمان"نیشتمان، ژ ٣ - ٤، ل ٣)

هەر لە هەمان ژمارەدا بە بۆنەی دەرچونی (دەنگی گێتیی تازە) وە نوسیوێتی:

"ئەستێرەیەکی تازە لە ئاسمانی چاپەکانی کوردیدا

"جوانمێری و مەردوم دۆستی بەریتانیای گەورە

"کورد ماوەیەکی زۆر لە مێژە هەستی بە نەجابەت و مرۆڤ خۆشەویستی بەریتانیا کردوە ئەم حکومەتە گەورەیە بە درێژایی مێژوی ئیمپراتۆرێتی خۆی هەمیشە پارێزگاری ئازادی و سەربەخۆیی و پەروێنەر و پێگەهێنەری نەتەوە پچوکەکانی گێتی بوە زۆر جاران وەکو ئەمجارەی ئیستا سەر حەقی نەتەوەیەکی پچوک بەرەنگاری نەتەوەیەکی زل و بێدادگەر و ستەمکار بوە ئاسایشی نەتەوەی خۆی لە پێناو ئاسودەیی مەردوم ناوە بە تایبەتی تیشکی ئەم هەتاوە داویە لە کوردی بێچارە و چارەرەش و ستەمدیتو و حکومەتی بەریتانیا هەر جارە بە چەشنێک بوّتە هۆی پێشکەوتنی گەلی دواکەوتو و مەزلومی کورد، بە راستی پێویستی خزمایەتی خۆی لە گەڵ ئێمە بە جێ گەیاندوە ئەمجارەش لە بالیوۆزخانەی بەریتانی تیشکەی ئەستێرەیەکی روناک درەوشا کۆواری دەنگیی گێتیی تازەیان

به کوردیەکی زۆر پەتیی بۆ وە دەرخستین. ژمارەی یەکەممان خوێندەوە گەلیْ هێژا و بە نرخە یەزدان یارمەتیدەری خۆی و خاوەنی بێت.

"بەلأم هەروەکو زاندراوە کورد تەماعیان زۆرە و بەمانە پڕ نابێت ئێمە لە حکومەتی بەریتانیای گەورە تکا ئەکەین هەروەکو لە (یافا) ئیستگەیەکی رادیۆی بە ناوی کوردستانەوە بۆ کردوینەوە و لە هەمو کوردستانا دەنگی داوەتەوە هەروەها رادیۆی لەندەنیش رۆژی سەعاتێک لە بەرنامەی خۆی بۆ زمانی شیرینی کوردی تەرخان بکا.

"بژی ئالأهەڵگری ئازادیی گیتیی بەریتانیای مەزن! نیشتمان"(نیشتمان، ژ ٣ - ٤، ل ٢٦ - ٢٧)

دانانی رادیۆی کوردستان و دەرکردنی دەنگی گیتیی تازە، کە نیشتمان بەو خۆشبینیە زۆرەوە، هەواڵەکانی بلأو کردونەتەوە، هیچیان لە بەر خاتری (خزمایەتی) کورد و ئینگلیز نەبوە، بەڵکو دو ئامراز بون بۆ (پرۆپاگاندەی جەنگ) و بەشیْ بون لە دەزگای زەبەلاحی راگەیاندنی بریتانیای سەردەمی دوەمین جەنگی جیهانی. دوای تەواو بونی جەنگ ئیشیان بەم دو دەزگایە نەماوە لە بەر ئەوە هەردوکیان پێچاوەتەوە.

٢. ٥. بۆچونێکی ناکۆک

لە ژ ٢ دا بە خەتێکی درشت و لە چوارچێوەیەکی دیاردا نوسیوێتی:

"ئەم جەنگەی سەرۆکی گەورەی کورد (مەلا مستەفای بارزانی) هەڵیایساندوە ئیختیلالێکی میللی کوردە"

مەبەستی لە ئیختیلالی میللی شۆڕشی نەتەوەیی یا نیشتمانی بوە. بێگومان ئەمە پێچەوانەی بۆچونەکانی سەروتارەکەی نیشتمانە کە ئەڵیْ: "زۆر کەس وا لێک ئەدەنەوە کە ئەبیْ نەتەوەی کورد بە زۆر و نیروی چەک لە دیلی رزگار بکرێت، بەلأم ئەوانە هەمو بە هەڵە چون و ڕێگای راستیان لیْ ون بوە..."

۳. بابەتە سیاسیەکانی

نیشتمان بێ ئیمزای نوسەر بە ناونیشانی (تاران - ئەنکارا) نوسیوێتی:

"بێ گومان هەمو کوردێک ناوی ئەم دو شارباژێڕانەی بیستوە، بەڵام هێزێکی ئەم دو ناوە ئەیکەنە سەر بیر و رەوانی نیشتمانپەروەرانی کورد گەلێک دەگەڵ ئەم هەستە فەرقی هەیە کە کوردە (ماڵ و مەقام) دۆستەکان بۆیان پەیدا ئەبێ، لە کاتێکا کە لەم دو شارباژێڕانەی ئێران و تورکیا ئەدوێن. چونکو هەمو کوردێکی دڵسۆز و تێگەیشتو ئەزانێ کە لەم دو شارە زلەدا چلۆن چارەنوسی نەتەوەی بێ کەس و کەس بێگانەی کورد وەکو تۆپی پێ (فوتبۆڵ) یاری پێ ئەکرێت.

"چونکو گەنجە وریا و خوێندەوارەکانی کورد بە پێچەوانەی دراوپەرست و بێگانە دۆستەکان ئەزانن لە حاڵێکا کە تورکەکان رەگەزی کورد ئەبەنەوە سەر تورک... وە فارسەکان کە خۆیان دەگەڵ کورد بە یەک رەگەز دادەنێن - ئەم داوایەشیان راستە - هێشتا حەقێکی پچوک بۆ ژیانی ئەم خزمە هەژار و لێقەوماوەی خۆیان قائیل نین. باش بیری لێ بکەنەوە. دەبێژن هیچ حەقێکمان بۆ تەسدیق ناکەن ئیستگەی رادیۆی تاران هەر لە بەیانەوە تا ئێوارە بە هەمو زمانێک، تەنانەت زمانی ئاسوری کە لە ئێرانا ۲۰ یا ۳۰ هەزار کەسێک ئەبن، دەچرِێ بەڵام ... لە خۆی قارە رۆژی سەعاتێک بە زمانی ئەم کوردانەی پێیان ئەڵێن ئێمە لە یەک رەگەزین بئاخێوێ. لە ئێرانا ئەرمەنی، ئاسوری، لە دەبستانا بە زمانی خۆیان ئەخوێنن. کۆوار و کتێب و رۆژنامە دەردەکەن، بەڵام کورد رەگەزی پاکی ئێرانی خزمی کاربەدەستانی شارباژێڕە گەورەکەی تاران حەقی نیە کۆوار و رۆژنامەی ببێت. نابێ بە کوردی بخوێنێت. کاربەدەستانی ئانکاراش بەڵکو گەلێ زیاتر کوردیان تەنگەتاو کردوە، وەکو بیستومانە هەر لەم دواییانەدا چەند کەسێکیان لە گەورەکانی کورد لە ناو بردوە.

"ئەمانە هەمو نەتیجەی خوار تێگەیشتن یا لە خۆ گۆڕینی کاربەدەستانی تاران – ئەنکارایە کە تێ ناگەن، یا خو باش نیە بزانن، مەسئەلەی کورد تا ساڵی ١٩١٩ بە مەسئەلەیەکی (محلی) جێگایی دەزاندرا بەڵام لەم ڕۆژەوە کە ژەنەراڵ شەریف پاشای بەدرخانی لایحەی مەشهوری خۆی تەسلیمی کۆنفرانسی ئاشتی کرد و داوای میللی کوردی خستە ئێسکی بەندەکانی ٦٢، ٦٣ و ٦٤ پەیمانی (سیڤەر) ئیتر مەسئەلەی کورد بوّتە پرسیارێکی (بین المللی) و وازی لێ ناهێنرێ.

"چاک نیە تێ بگەن کوردێکی زنجیر پچڕێنەری کە چەند هەزار ساڵە زمانی خۆی ڕاگرتوە و زۆر کەم زمانی بێگانە تێیدا نفوزی کردوە بە تەنگەتاوکردنی ئەوان دەستی لێ هەڵناگرێ و زمانەکەی نابێ بە تورکی یا فارسی ئەگەر بە دزیش بێت لە بن کێوانیش دا بێ کۆوار و ڕۆژنامەی خۆیان دەردەهێنن.

"گۆیا مەسلەحەت نیە چاوێک بە دەستورەکەی ئەتلانتیک، کە لە دو دەرونی وەکو ئاوی ئۆکیانوسی ئاتلانتیک ساف و رونی سەرەک ڕۆزفێلت و میستەر چەرچل ڕا هاتوّتە سەر کاغەز و مارشاڵ ستالین پێشەوای دلێری سۆڤیەتستانیش تەسدیقی کردوە، دا بخشێنن و حاڵی ببن کە حەقی ژیان دراوە بە هەمو نەتەوەیەکی پچوکی گێتی، کوردی دە ملیۆنی وا لەت و کوت نامێنێتەوە و حەقی خۆی داوا دەکا.

"بۆچی ئەبێ بزانن کە نەتەوەی کورد لە چەند ئاغا و سەردار عەشیرەتێک نەهاتوّتە بەرهەم کە بە دراو و درۆ هەڵیان خەڵەتێنن و بیانکەن بە گژ گەنجە نیشتماپەروەرەکانا. ئەگەر ئەم کاربەدەستانە تێ ناگەن ئەوا ئێمە بۆمان ئاشکرا کردن. خۆ ئەگەر وەکو ئێمە لێکمان داوەتەوە تێ دەگەن بەڵام لە خۆیان دەگۆڕن ئێمە قاقا پێیان پێ دەکەنین چونکو پیاو شێت نەبێ شت لە خۆ ناگۆڕێ و خۆ فریو نادا.

"ئێمە پارلەمانی تاران و ئانکارا وشیار دەکەینەوە کە بە چاکی لەم نوسراوەی ئێمە ورد ببنەوە و لە رۆژنامە و رادیۆدا وەلاممان بدەنەوە چونکو کاربەدەستانی تاران – ئەنکارا لە خۆیان ئەگۆڕن و خۆشیان و پارلەمان و نەتەوەکانیشیان فریو دەدەن کە پیٚیان ئەڵێن کوردستانێک لە گێتیدا نایەتە تەشکیل بون."(نیشتمان، ژ ٣ - ٤، ل ٣٠ - ٣٣)

لە ژمارەی داهاتوی دا لە درێژەی ئەم باسەدا بە ناونیشانی (بەغدا) نوسیویٚتی:

"لە ژمارەی پێشودا لە ژێر ناوی تاران – ئانکارا هێندێک لەم جەور و ستەمەی کە لە لایەن تورک و ئێرانیەکانەوە لە کورد کراوە نوسی بومان، داواشمان لیٚ کرد بون کە لە رادیۆ و رۆژنامەکان دا وەلاممان بدەنەوە. بەلام وەکو ئیداراتی ئێمە پیٚیان راگەیاندوین ئەم دو حکومەتە بێداد و ستەمکارانە لە جیاتی بیرکردنەوە لەم داوایەی ئێمە و پێکهێنانی، کەوتونە سەروکاری دیتنەوەی چاپخانەی ژ. ک. ئێمە مژدەیان ئەدەینیٚ ئەگەر توانییان پێشی بلاوبونەوەی تیشکی هەتاو بگرن ئینجا دەشتوانن چاپخانەکەی ئێمەش ببیننەوە چونکو کۆمەڵی ژ. ک بە هیمەتی گەنجانی وریای خۆی ئیستا لە بەشی زۆری پارچەکانی کوردستان دەستی دەڕوا و دەتوانیٚ لە کەمترین وەخت دا گەورەترین شت بۆ دورترین جێگەی کوردوستان رەوانە بکات.

"ئەوا ئەوجارەش حکومەتی بەغدا وشیار دەکەینەوە کە وەکو ئێران و تورکیا نەکا بزانیٚ کورد لە ٢٠ ساڵی دواییدا چەندیان بۆ حکومەتی عیراق کەڵک بوە. چاکەیەکی ئێمە تا ئیستا کردومانە ئەم هەمو سەروەت لە بەرانبەر و سەرچاوەی ئابوری ولاتەکەمان داوەتە دەستیان نەوتی کەرکوک وەکو لە خاکی عەرەبەکان دا بیٚ ئیستیفادەی لیٚ دەکەن خەراپەمان نەدەنەوە داوای کوردەکان بە چاکی تەماشا بکەن و بۆیان پێک بێنن خۆیان نەکەنە نیشانەی تیری ئێمە. ئەگەر ئەوانیش

بیانەوێ چاپخانەی ژ. ک بیبیننەوە ئەبێ وشترێک بێنن دەستی بە کلکی بگرن رای بکێشن بیگەهێننە زەوی ئینجا ئەگەنە ئامانج.

"دیسان ئێمە دەمانەوێ تاران – ئانکارا و بەغدا وەڵامی ئێمە بدەنەوە بە رادیۆ و رۆژنامە. ئەو کوردانەش کە مەئموری دیتنەوەی جێگای چاپخانەی ئێمەن ئەگەر تا ٢٤ سەعات دوای خوێندنەوەی ئەم ژمارەیە دەست لەم کارە بێ شەرەفانەیەی خۆیان هەڵ نەگرن وێنە (عەکس) و تاریخی ژیانیان چاپ ئەکەین."(نیشتمان، ژ ٥، کانونی دوەمی ١٩٤٤، ل ٢٣ - ٢٤)

ئەم دو وتارە و وتاری دواتر تا ئەندازەیەک بیروبۆچونەکانی ژ. ک دەربارەی کێشەی کورد و هەڵوێستی لە حکومەتی ئێران و دەوڵەتانی تری ناوچەکە رون ئەکاتەوە، بەڵام چەند سەرنجێ هەڵئەگرێ:

یەکەم، کێشەی نەتەوەیی کوردی وەکو کێشەی ئازادی بە کارهێنانی زمان باس کردوە، نەک وەکو کێشەیەکی سیاسی کە جۆری پێوەندی کورد لە گەڵ حکومەتی ناوەندی و بەشی کورد لە حکومەتی ناوەندیدا رون بکاتەوە. ئەم باسە لە بەندە بڵاوکراوەکانی مەرامنامەکەیشیدا نابینرێ.

دوەم، ئەوە جاری دوەم بوە کە باسی بەندەکانی پەیمانی سیڤەری کردوە، وەکو پەیمانێکی زیندو و کاریگەر لیێ دواوە، لە کاتێک دا ئەم پەیمانە هەر زۆر زو مردار بۆتەوە و دوای ئیمزا کردنی پەیمانی لۆزان بە یەکجاری لە گۆڕ نراوە. شەریف پاشایش بەدرخانی نەبوە. پێ ناچێ نوسەرانی ئەم وتارانە زۆر ئاگاداری وردەکاری روداوەکانی مێژوی کورد بوبن.

سێیەم، ئەمانیش وەکو زۆر لە چالاکەکانی ئەو سەردەمەی بزوتنەوەی نەتەوەیی کورد هیوای گەورەیان لە سەر راگەیاندنی ئەتلانتیک هەڵچنیوە. بۆیە بە خۆشباوەڕییەکی زۆرەوە لەم وتارەدا باسی راگەیاندنی ئەتلانتیک کراوە.

چوارەم، زمانی نوسینەکەی جۆرێ لە خۆ بایی بون و بە کەم گرتنی حکومەتەکانی ئێران و تورکیا و عیراقی پێوە دیارە.

لە وتارێکی تریشیدا لە ژێر سەردێڕی (مۆسکوا، واشینگتۆن، لۆندۆن) دا نوسیوێتی:

"ئەوە هاواری هەمو کوردانە بۆ ئەو ٣ دەوڵەتە گەورانە کە بۆ رزگاری و خۆشبەختی گێتی بە شەڕ دێن. کوڕ و باب و برای خۆیان بە کوشت (ئەدەن) تا کوڕ و باب و برای نەتەوە پچوکەکان پێک شاد و شوکر بن. زەوی و زاری کێڵدراو و پڕ حاسڵی خۆیان بە سوتان دِەدەن و دەیکەنە پێشێل و، ماڵ و منداڵی خۆیان برسی دەکەن، تا دەشت و کێوی بەیار و رەقوتەقی ئەوان ببێتە کێڵگە و پێخوست نەبو کوڕو کاڵیان تێر و تەسەل بن، ئەو هەمو کارخانە گەورە و کۆشک و باڵەخانە رازاوە و ئاوەدانانەی خۆیان دەکەنە نیشانگەی بۆمب و تۆپ و ئاور، وە بە تێکدان و وێرانبونی دەدەن، بە کەم بەرگی و بێ خانویی میلەتی خۆیان رازی دەبن، تا دەزگای جۆلایی و خەرەک و ئاشی ئەوان بە ئارامی بگەڕێ و، جاو و بوزو و ئاردی ورد بۆ بەرگ و خواردەمەنی ئەوان ساز بکا و، بە کۆک و پۆشتەیی و دڵخۆشی دە کوخ و خانوە نەوی و پچوکەکەی خۆیان دا بژین. ئەو رەوشتە لای ژوروی پیاوەتی و ئینسانیەت و بەشەریەتە و، دەبێ ببێتە سەرمەشقی هەمو دەسترۆییوێک.

"خشڵ و خۆڕازاندنەوەی پیاوان ئاکاری چاکە نەک بگرە و بەردە و زێڕ و زێوەر و دیمەنی چاک و دڵ و دەرونی پیس و خراپ، ئەو ٣ دەوڵەتە گەورانە بڕیاریان داوە هەر بە چاوێک تەماشای گشت نەتەوەکان بکەن و نەهێڵن زۆردار بێ زۆر بخوا، هێزدار بێ هێز قوت بدا و، ئازادی و سەربەخۆیی بە تەواوی نەتەوەکان ببەخشن.

"کوردیش که یەکێک لە گەلانی بەشخوراو و زۆرلێکراوە لە سەر ئەو بڕیارە لە ئازادی و سەربەستی و رزگاریی خۆی دڵنیایە، وە هێندی هەمو دنیا بەم بڕیارە دڵخۆشە و شانازی پێوە دەکا، چونکو هیچ میلەتێ وا ژێرچەپۆکە و سوک و چروک و بەشخوراو نەبوە.

"دراوسێکانی ئێمە: تورک، عەرەب و فارس، ئێمەیان لە ناو خۆیان دا بەش کردوە و، بە چاوی دیلی و یەخسیری تەماشامان دەکەن و، هیچ چاکەیەکمان پێ رەوا نابینن و، لە هیچ خراپەیەک دەربارەمان خۆ ناپارێزن.

"بۆ ئەوەی وردە وردە لە ناو خۆیان دا بمانتوێننەوە نایەڵن بە زمانی خۆمان بخوێنین و بنوسین، تەنانەت لە قوتابخانەکان دا دەبێ ئاخاوتنیشمان بە زمانی وان بێ، نایەڵن خۆ بە خۆ رێک بکەوین، ئەگەر دو کەس پێکەوە کۆ ببینەوە بە ناوی سیاسەت دەمانگرن و دەمانکوژن.

"خەریکن لە لای ئێوە کە بڕیاری ژیانی سەربەخۆتان بۆ هەمو نەتەوەیەکی پچوک داوە، رەگەزمان بەرنەوە سەر خۆیان: بە تورک، عەرەب و فارسمان بناسێنن، تا هاوارمان نەگاتە پێشگای عەدالەتی ئێوە.

"خۆ ئێوەش دەزانن، مێژوش گەوایی دەدا، کە کورد نەتەوەیەکی جیاواز و بنەماڵەیەکی سەربەخۆ و پاکە. نە عەرەب، نە تورک و نە فارسە. نەدەشبینە هیچ یەک لەوانە.

"کورد بە هیچ بارێک لەو نەتەوانەی کە دە ژێر سایەی ئێوەدا ئازاد و موستەقیل دەژین کەمتر نین. تکامان وایە ئێمەش لە قەومانی تر هەڵ ناوێرن وە زیاد لەو هەمو نەتەوە گەورە و پچوکانە کوردان دڵشکاو و جەرگبڕاو نەکەن و ئاهونزولەی ئەو هەمو ژن و منداڵە بێکەس و هەژارانە مەهێننە سەر خۆتان. ئەوەندەش بزانن عەرەب و تورک و فارسەکانیش تێ بگەهێنن کە کورد چاویان کراوەتەوە و دەزانن زەمانی یەخسیری و بەندەیی نەماوە، ئەو هەمو شەڕ و

کوشتاره له پێناو وشەی پیرۆزی (رزگاری - ئازادی) یه و، تازه ناچنەوه ژێر باری ئاغا و نۆکەریی هیچ کەس. هەرکەس به تەمای داگیرکردنی کوردستان بێ، لازمه سەر و لەشی سەربازانی خۆی و کوردان بکاته پردەباز و کەشتی، تا له زەریای خوێنی خۆی و کوردان بپەڕێتەوه بەری کوردستانی گەوره.

"کورد گەلێکی گەوره، دارای ولاتێکی پڕ خێر و بەرەکەت، که به خوێن کڕاوه و پارێزراوه.

"رستەیەکی کوردی هەیه که هەمو کورد باوەڕیان پیٚی هەیه و دەڵێن: (ژین وەک لیٚیان کردۆته هەرا وا خۆش نیه، مردنیش وەک لیٚیان کردۆته هەرا وا ناخۆش نیه)

"پێداویسته عەرەب، تورک و فارسەکان، چاک بیر له داوای میللی ئێمه (کوردان) بکەنەوه و، چی دیکه خۆمان لیٚ گێل نەکەن و لێمان نەبنه وشتری ناو پەمبو.

"دەستی ئێمه و داوێنی ئێوه، ئەی حکومەته گەوره و دادپەروەرەکانی گێتی!"(نیشتمان، ژ ٧ - ٩، نیسان - حوزەیرانی ١٩٤٤، ل ٥ - ٦)

له وتارێکی تردا که بیٚ ئیمزا به ناونیشانی (مایەی رزگارنەبونی ئێمه له زنجیر و کەڵەمەی دوژمن چیه و کیٚیه؟ بۆچی پێش ناکەوین؟) بڵاو کراوەتەوه، هەندیٚ له بڕگەکانی لیٚ هەڵبژاردوه و به حەرفی درشت وەکو مانشێت دوباره نوسیوێتیەوه، که ئەبیٚ بۆچونەکانی ژ. ک رون بکاتەوه ئەڵیٚ:

"له دونیای ئیمرۆدا ژیان به یەخسیری و ژێردەستی هیچ ناهێنیٚ. میلەتێکی ژێردەستی ئەم و ئەو بێت وەک هەتیوی بیٚ دایک و باب هەمیشه هەناسه سارد و رەنگ زەرده. ئەم هەمو هەرا و شەڕە بۆ ئازادی هەڵاییساوه حکومەتی سۆڤێت ئەگەر ئازادی و سەربەستی نەتەوەکانی له لایەن ئەڵمانەکانەوه نەخرابایه ژێر

هەڕەشە و تەهدید هەرگیز شەڕی نەدەکرد و خوێنی لاوە ئازاکانی خۆی بە خۆڕایی بە رژاندن نەدەدا. نرخی هەمو شتێک لەم دونیایەدا مەعلومە مەگەر نرخی ئازادی و سەربەستی.

"سەربەستی گەوهەرێکە بێ هاوتا کە لە بازاڕی جیهان دا بە خوێن تەسعیر کراوە.

"سەربەستی بۆ میلەت لە رادەی نان و ئاو دایە واتا چلۆن ئادەمیزاد بە بێ نان ناژێت هەروەها بە بێ ئازادی‌یش ناتوانێ بژی.

"ئەم زنجیر و کەڵەمەی دیلی کە خراوەتە ئەستۆی نەتەوەی بە شەهامەت و رەشیدی کورد سەتحی ئەخلاقی ئەم قەومە ئازا و نەجیبەی زۆر هێناوەتە خوار.

"میلەتێکی لە گەڕانەوەی دە هەزار نەفەری یۆنانیەکان دا عەشیرەتەکانی بۆ محافەزەی نیشتمانی خۆیان شەڕێکی تاریخی و بە ناویان کرد، میلەتێکی لە تەواوی چەرخەکانی تاریخا بلیمەتی و ئەهمیەتی مەقامی خۆی لە ژێر بەیداغی دلێری و ئازایی‌دا بە هەمو دونیا سابیت کردوە، ئیستا ملی لە بن نیری دوژمنا چەماوەتەوە و عەشیرەتەکانی لە باتی تۆڵەئەستاندنەوە و ئینتیقام لە دوژمن خەریکی کوشتن و تالانی یەکترن، دوژمن بە ئەنواعی درۆ و دەلەسە هەڵی خەڵەتاندون و ئەیانکا بە گژ یەکا. ئەمەیە مایەی پێشنەکەوتنی ئێمە. ئەمەیە هۆی هەرە زلی دواکەوتنی کورد.

"ئەگەر پێتان خۆشە جارێکی تر ژن و منداڵتان توشی نارەحەتی و چارەڕشی نەبن، ئەگەر حەز بە خۆشی ژیانی دوارۆژی خۆتان و قەومی کورد ئەکەن، بە کوردی و بە کورتی ئەگەر ئەتانەوێ دوای جەنگ دیسان ناموستان نەخرێتەوە ژێر چەکمەی دوژمنی تینو بە خوێنی کورد، لە باتی کوشتن و تالان کردن خەریکی برایەتی و رێککەوتن بن تا بتوانن هەر شتێکی ببێتە مایەی پێشکەوتنی کاری قەومی کورد هەڵی بگرن. کورد تەنیا بەم رێگەیەدا توانی دەربازبون لە هەمو

جۆرە چارەڕەشی و نەکبەتیەکی بۆ دێتە بەرهەم وە فریای داواکردنی ئەم حەقە ئەکەوێت کە معاهەدەی سیڤەر بۆی داناوە بە بێ ئەمەی کەسێک بتوانێت بێتە بەرهەڵستی ئەم داوا مەشروع و لێ نەپرسراوەمان. بێ شک ئەگەر لەم جەنگەدا کورد، هەروەکو دوژمنانی بە هەمو نەوعێک بۆ پەست کردنی تێ دەکۆشن، حەول نەدات و هەر دەسخەڕۆی دوژمنی بێ ئینساف و زاڵم بێت، پاشەڕۆژێکی تاریکتر بۆ خۆی ئامادە دەکات.

"ئەی روئەسای عەشایری دلێر و غەیوری کورد!

"کەمێک ورد ببنەوە و تۆزێک بیر لە حاڵی ئیمڕۆ و دوێنێتان لە دوێنێک دا کامتان لە هەموان گەورە و مەزنتر بو بەرانبەر بە مەئمورێکی خوێڕی حکومەت نەدەوێرا قسە بکات و زمانی لێ تێکەڵ دەبو، ئیستا کە خوا بەزەیی بە چارەڕەشی ئێمەدا هاتوە و زنجیری زوڵم و ستەمی دوژمنی لە شان و پیلی کورد لە دو پارچەی کوردستانی داگیرکراوی عیراق و ئێران داماڵیوە کارێکی وا مەکەن هەوری قەهر و غەزەبی خوای گەورە و بەرز گلێرەی نەگبەت و چارەڕەشی‌مان بە سەردا ببارێنێت چونکو (الملک یبقی مع الکفر ولا یبقی مع الظلم) زوڵم چ دەربارەی بێگانە یا خۆمانە بکرێت خراپەی لێ دەوەشێتەوە، بناغەی کار تێک ئەدا، ئادەمیزاد لە ئاسمانی بەختیاریڕا دەخاتە ناو چاڵی چارەڕەشی و نەگبەت. پاشەڕۆژتان لە بیر نەچێت دونیای ئیمڕۆ و سبەینێ دونیای سەربەستی و ئازادیە. مردن گەلێ لە دیلی و ئێخسیری خۆشترە. تێکۆشن یاخۆ رزگار کەن و سەربەستی بستێنن یا بە جارێک بمرن.

"بژی کورد و کوردستان بە سەربەستی و سەربەخۆئی."(نیشتمان، ژ ٢، ل ٤ - ١٨)

ع. بێژەن لە (رێک کەون تا سەر کەون) دا نوسیویّتی:

"تاریکەشەوی دوای ١٧ و ١٨ ی مانگ لە پەنجەرەی ژورەکەما چاوی پێ بڕی بومە ئاسمان. ئاسمانێکی پڕ لە ئەستێرەی سیس و گەش، ئاسمانێکی هەوراوی، ئاسمانێکی شین و رەش و چاوەڕوانی دەرکەوتنی مانگم ئەکرد. چاوشارکێی ئەستێرەکان وەک کانیتیزورێکی چالاک لە هۆشی بردم تاریکی و دیمەنی شیرینی ئاسمانیش خستبویانمە حاڵەتێکی بیر و هۆشەوە وام ئەزانی ئەوا من باڵدارێکی بچوکم لە ئاسمانی کوردستانا ئەسوڕێمەوە لە سەر گۆمی وان را بە سەر چیاکانی زاغرۆس دا فڕیمە سەر گۆمی ورمێ لە وێرا بە سەر خاکی موکوریان و ئەردەڵانا چومەوە کرماشان و لوڕستان و... و.. بەڵام لە هەمو شوێنێکی وڵاتەکەمانا هێندەم مەردمی بێگانە دیت سەرم سوڕمابو وتم بەڵکو ئەمانە میوانن تێ فکریم لە خانەخێویش زیاترن ئینجا دوردۆنگ بوم بە خۆم گوت رێگام هەڵە کردوە و لە ئاسمانی کوردستان وە دەرکەوتوم سەرم هەڵبڕی چیاکانی تۆرۆس، ئەڵوەند، حەمرین یەک یەک وە بەر چاوم هاتن ئەیانگوت نا! رێگەت هەڵە نەکردوە ئەم ئاسمانەی تۆ تێیا ئەسوڕێیەوە ئاسمانی کوردستانە، ئەم چیا و کێو و دەشت و شیوانەی لە بەر چاوتن هەمو کوردستانە بەڵام ئەم بێگانانەی تۆ ئەیانبینی لە بەر دوبەرەکی و خۆخۆری ئێوە لە هەمو ئەو شتانەی خوا بەخشیویە بە کوردستان کەڵک ئەسێنن ئەگەر پێت ناخۆشە برۆ بە نەتەوەکەی خۆت بڵێ سەرکەوتن لە رێککەوتنایە. رێک کەون تا سەرکەون!" (نیشتمان، ژ ١، ل ٦-٧)

ع. بێژەن کۆتایی وتاری (بۆچی نەگریم؟) بەمە دێنێ:

"نە نە براکان، خۆشەویستەکانم وا گوێم لە ئاهوناڵەی نیشتمانە کە بە کڕوزانەوە پێم ئەڵێ: رۆڵە گیان گریان کاری پیرێژنانە، تا دەرگای مردن و مراندن لە سەر پشتانە، شیوەن و زاری ئیشی ناپیاو و پەستانە. خۆ ئێمەش خۆمان بە لاوێکی ئازا ئەزانین و مەعنای بەزین نازانین، کەوابو با بچینە سەر چیا

بڵیندەکانی نیشتمانمان، بە گەوایی ئەوان، پەیمانێکی برایەتی ببەستین کە وەکو ئەم چیایانە زەنگین و سەنگین و بە خوێنی جەرگمان رەنگین بێ، بۆ گەلی هەژاری کورد دوایی هێنی ژیانی نەنگین بێ، ببێتە یارمەتی دەری ئێمە بۆ مردن و مراندن لە رێگای رزگاریدا. "(نیشتمان، ژ ٣-٤، ل ٢٦)

پشتیوان، کە ئەبێ یەکێ لە سەرکردەکانی ژ. ک بێ (تکا لە کوردە ناودارەکانی ئیستا) ئەکا و ئەڵێ:

"ئەی سەردار عەشایر و پێشەوایانی کورد!

"ئەورۆ رۆژێکە سەروماڵ دەپێناو راگرتنی حقوقی کورد و کوردستانی گەورە ئەرجێکی نیە. مردن لە رێگای ئازادی بە شەرافەت گەلێک خۆشترە لە ژیانی ژێردەستی و ئەسارەت.

"دیسان لەو کوردانەی کە بونە هۆی دوبەرەکی قەومی کورد و وەکو فریزو رەگیان لە باغ و بێستانی بەختی کورد هاڵاندوە و سیس و بێ بەریان کردوە تکا دەکەم دەست لەم کارە پەستە هەڵگرن حەیفە با باغی کوردایەتی وا زەرد و بێ رەنگ نەبێ. چەنگالی شێری بێشەی لانی کوردستان بۆ دەرهێنانی رەگی خواروخێچی وان زۆر بە هێز و لە بارە."

ئینجا هەڕەشەیان لێ ئەکا و ئەڵێ:

"بە تایبەتی نەتەویەکانی کۆمەڵی ژ. ک وشیار دەکەمەوە کە رێگا هەتڵە نەکەن و پێیان وا نەبێ ئەم کۆمەڵەی ئێمە گاڵتەیە. سەری گۆشتینی خۆیان لە مستی ئاسنینی ئێمە بپارێزن.

"بژی کورد و کوردستانی گەورە و کۆمەڵەی ژ. ک"(نیشتمان، ژ ٦، ل ١٢)

لە وتارێکی بێ ناوی نوسەردا لە ژێر ناوی (تەماع) دا نوسیوێتی:

"هۆیەکی زلی دواکەوتنی کورد تەماع و پولپەرستیە...

"ئەی ئاغاوات و سەردار عەشیرەتەکانی کورد! ئێوە بن و خودا ئەم تەماعە (کە بە یەقینی رۆژێک ئەبێتە هۆی ماڵوێرانی خۆتان) فڕێ دەن تا سەربەخۆئی کوردستان وە دوا نەکەوێت."(نیشتمان، ژ ١، ل ٣)

لە کورتە وتارێکی تردا بە ناونیشانی (بۆ گەنم کڕ)

"ئەی گەنم کڕ! ئەی مایەی گرانی و تەنگی و چەڵەمەی وڵات، ئەی باعیسی سەختی ژیانی دەسکورت و هەژارەکان، ئەی ئاور تێ بەردەری قەیسەری خەڵک بۆ دەسرۆکەی خۆت، تۆ ئەبێ بزانیت:

"ئاهوناڵەی نیوەشەوی داماو و برسیەکان کە بە هۆی گەنم کڕینی تۆ کەوتوتە تەنگانە وەک دوکەڵی چێشت و شیوی تۆ لە هەمو کاتێکا بەرەو دەرگای ئاسمان هەڵ ئەکشێت ئەم ئاهوناڵە بە تین و تاوە هێندە ناکێشێ ئاوی هێمنی سەبری خوا دێنێتە جۆش و ئەی کا بە هەڵمێک کە لە بەر ئاسمانی بەخت و ئیقبالت ئەبێتە هەورێکی رەشی بە ترس هەر بەم زوانە لەم هەورە رەشە کە وەکو چارە و بەختی هەژارانە تەرزە و گلێرەی نەکبەت و چارەڕەشی بە سەر خۆت و ژن و مناڵت دا بە وێنەی بارانی بەهاری ئەبارێت لە بڵیندی بەختیاریا ئەتخاتە چاڵی بێ بەختی ئەوسا هەمو کەس تێ ئەگەن کە سکاڵای هەتیوی، بێ دایک و باوکی، برسی و رەشوڕوت چۆن قەهر و غەزەبی خوا ئەدا بە سەر گەنم کڕا.

"ئەی گەنم کڕ چۆن داماو و بێ دەسەڵاتەکانت توشی برسێتی کرد خوا ماڵ و مناڵت بخاتە برسێتی."(ژ ١، ل ١٧)

زمانی وتارەکانی تەڕ و پاراو و پاکن، دارشتنی رستەکانی جوان و پتەون، هەم رێزمانەکەی و هەم رێنوسەکەی بە گشتی لە ژێر کارتێکردنی ئەو زمانە باوەدا

بون کە لەو سەردەمەدا لە عیراق گەلاوێژ و ژین و دەنگی گیتیی تازەیان پێ نوسراوە.

ناوەرۆکی هەندێ لە بابەتەکانیان زۆرتر لە (وەعزی مەلا) و (نەسیحەتی ریشسپی) و (دوعا و پاڕانەوەی پیاوچاکان) ئەچن، بۆ دواندنی هەستی سادە و سۆزی بە جۆشی خوێنەر، تا بە شیکردنەوەی زانستیی دیاردە کۆمەڵایەتیەکان و ئەنجامگیری سیاسی روداوەکانی ناوچەکە و جیهان.

٤. گۆشەکانی

٤. ١. گەنجینەی ئەدەبیات

نیشتمان بایەخێکی زۆری داوە بە شیعر، بە تایبەتی بە شیعری سیاسی، رەنگە هۆی ئەمەیش ئەوە بێ کە: یەکەم، دو کەس لە نوسەرە سەرەکیەکانی شاعیری هەڵکەوتوی بە توانا بون و، زەبیحی خۆیشی جاروبار شیعری داناوە. دوەم، رادەی نەخوێندەواری لە ناو دانیشتوانی ئەو سەردەمەی کوردستان دا زۆر بەرز بوە. لە ناو کۆمەڵی نەخوێندەواردا شیعر، بە تایبەتی بۆ مەبەستی سیاسی، لە پەخشان ئاسانتر و زوتر بڵاو ئەبێتەوە و لە بەر ئەکرێ.

کاریگەریی شیعرەکانی نیشتمان بۆ قوڵکردنەوەی هۆشی سیاسی نەتەوەیی لە ناو کۆمەڵی کوردەواریدا ئەگەر لە کاریگەریی وتارە سیاسیەکانی زیاتر نەبێ کەمتر نیە. لە بەر ئەوە هەر لێکۆڵینەوەیەکی دەربارەی بیروباوەڕی ژ. ک و گۆڤارەکەی بکرێ، پێویست ئەکا شیعرەکانیش بە بابەتێکی سەرەکی دابنرێ.

(گەنجینەی ئەدەبیات) لە هەمو ژمارەکانیدا هەیە و چەندین لاپەڕە بوە. لەم گەنجینەیەدا چەند شیعرێکی سیاسی گرنگی بڵاو کردۆتەوە بێ ئەوەی ناوی

شاعیرەکانی هێنا بێ. لە جێی ناوەکەی نوسیوێتی: (شاعیرێکی بە ناوبانگ) و (بوێژێکی ناودار)

لە قەسیدەیەک دا بە ناونیشانی: (کۆمەڵی هیوا و حەرفی ژ. ک) ئەڵێ:

ئەی خودایا بۆم بنێری قاسیدێکی سینە ساف

بچتە خزمەت کۆمەڵی هیوا و حەرفی ژێ و کاف

گیر نەبێ، بڕوا، لە قەولی من بچێ پێیان بڵێ:

ئەی مودیری ئیتیحاد و ئەی مەداری ئیئتیلاف

ئینجا ئەڵێ:

کەس نیە پێیان بڵێ: ئەی پڕ نیفاقی بێ ویفاق

تا بە کەی تو خودا هەتا کەی ئەو شیقاق و ئیختیلاف

غەیری کوردی بێ تەعەسوب میللەتی دونیا هەمو

بونە ساحیب سەروەت و عیلم و سەواد و موشکاف

ئیختیراعی رادیۆ و تەییارە بۆ مە هاتە رو

چونکی پێیان هیچ نەبو ماشینی زەمینی و تێلگراف

هیمەتو ئەوڕۆکە بێ، ئەوڕۆکە رۆژی غیرەتە

دەس بدەینە دەستی یەک، روبکەینە مەیدانی مەساف

رەفعی زوڵم و حیفزی ناموس و حقوقی میللەتێ

چاکترە سەد مەرتەبە لە زیاراتی بەیت و تەواف

یا بە بە ئازادی و بە شادی دەچنە ناو حەلقەی میلەل

یا لە سەر کورسی سەر و مل دەچتە نێو حەلقەی تەناف(نیشتمان، ژ ٣-٤، ل ٢٠ - ٢١)

لە شیعرێکی تردا بە ناونیشانی (بیکەین بە جمهوری) ئەڵێ:

لە رۆژنامەی مودیری کەچ مەداری چەرخی شەفتوری

ئەنوسێ رۆژی کورد کەوتە ئەوجی بورجی بێ نوری

بوخار و دوکەڵی بێ ئیتیفاقی و سوئی ئەخلاقی

موجەسەم بو بە هەوری نەگبەت و رۆژ کەوتە مەستوری
لە بەر بێ فکر و ئیقدامی رەئیسانی عەشایر بو
کە رۆژن بوتە زولماتی شەوی تاریکی دەیجوری
هەمو میلەت گەیشتنە مەنزلی مەقسود و خۆشنودی
فەقەت کوردن بە جێ ماون بە مەحرومی و مەهجوری
عەزیزم ئیفتیخاری خارجی هەم عیلمە هەم سنعەت
بە ملیۆن و بە فرسەخ تۆ لە عیلم و مەعریفەت دوری
تەماشاکە لە بەر شوعلەی چرابەرق و ئەلەتریکی
کورەی ئەرزی هەمو یەکپارچە بوتە یەک کورەی نوری
مەگەر تۆش هەر بە پشتێندی زل و پێچ و شەدەی هەوری
بنازی بیکەیە ئەسبابی کیبر و فەخر و مەغروری
برا بیری چراییکی بکەن تاریکە شەو دادێ
قیامێکی بکەن تا فرسەتە بیکەن بە جمهوری(نیشتمان، ژ ٥، ل ١٩ - ٢٠)

٤. ٢. دەمەتەقێیەکی دوکەسی

گۆشەیەکی هەمیشەیی نیشتمان بوە بە ناونیشانی (دەردی دەرون) لە ژ ١ و ٢ دا بە پەخشان و لەوە بە دواوە بە شیعر (دەمەتەقەییکی دوکەسی لە نێوان بایز و باپیر) دا بە زمانێکی سادە و بە شێوەی گاڵتەجاڕی هەر جارەی بۆ باسێکی رۆژ تەرخان کراوە. نمونەی ئەمە هەرچەندە پێشتر بە (پەخشان) لە (پێشکەتنی سلێمانی) و، لە هەندێ رۆژنامەکانی دوای ئەودا هەیە و، لە ئێرانیش لە کۆنەوە ئەم بابەتە لە هەندێ گۆڤار و رۆژنامەدا باو بوە، بەڵام بڵاوکردنەوەی لەو کاتەدا، بەو شێوەیە بە شیعری رەوان و پەتی، داهێنانێکی تازە بوە لە رۆژنامەوانی کوردیدا. ئەو سەردەمە نیشتمان ناوی نوسەری ئەم دەمەتەقێیانەی نەنوسیوە. بەڵام دواتر ئاشکرا بوە کە دانەرەکەی هەژار بوە و،

له شەستەکان دا ئەمەی کردبو بە ڕێچکەیەکی پێڕەویکراو لە شیعرە سیاسیەکانیدا، بۆ پەلاماردانی ناحەز و دوژمنەکانی بارزانی. (بۆ کوردستان) ەکەی زۆر نمونەی لەم بابەتەی تیٚ دایە.

دەمەتەقیٚی ژ ١ بە پەخشان نوسراوە باسی کڕینەوەی گەنم لە ئاغاکانی کورد و گرانکردنی ئەکا.(ل ٤ - ٥)

هی ژ ٢ یش پەخشانە باسی هەواڵی سەرکەوتنی ئۆردوی سورە بە فەرمانی مارشاڵ ستالین بە سەر هیتلەر دا.(ل ٩ - ١٠)

هی ژ ٣ - ٤ باسی بانگهێشتنی گەورەپیاوانی کورد ئەکا لە لایەن سۆڤێتەوە بۆ باکۆ، تانەی ئەوەیان لیٚ ئەدا کە لە باتی ئازادی بۆ کوردستان داوای قەند و چاییان لیٚ کردون بۆ خۆیان(ل ١٢ - ١٣). لەم ژمارەیەوە دەمەتەقیٚ ئیتر بە شیعر هۆنراوەتەوە.

هی ژ ٥ باسی ڕاگەیاندنی ئەتلانتیک و مژدەی ئازادی گەلان ئەکا.(ل ٨ - ٩)

هی ژ ٦ دیسانەوە چوٚتەوە سەر باسی قەند... (ل ٩ - ١٠)

٤. ٣. لە ناو کۆمەڵەدا

لەم گۆشەیەدا هەندیٚ لە دەنگوباسەکانی کۆمەڵە و چالاکیەکانی بەندەکانی مەرامنامەی باس کردوە.

لە ژ ٢ دا ئەم هەواڵەی بڵاو کردوٚتەوە:

"جێژنی سەر ساڵی کۆمەڵ

ڕۆژی ٢٥ ی گەلاوێژ جێژنی ساڵانەی کۆمەڵ بە شکۆە و خۆشیەکی زۆرەوە گیرا و گەلیٚ لە ئەندامەکان مەقالەی باشیان نوسی بو خوێندیانەوە کە لە پاشان چاپیان ئەکەین."

٤. ٤. بابەتی مێژویی

امیجەر سۆن دەرحەق بە کورد چی ئەڵێ) بەشێکە لە کتێبی (تاریخی کورد و کوردستان) ی محەمەد ئەمین زەکیەوە وەری گرتوە.(ژ ۱، ل ۶ - ۷)

لە بابەتێکی تریدا بە ناونیشانی (کورد و عیسبەتول ئومەم) نوسیوێتی:

"دوای شەڕەکانی ١٩١٤ – ١٩١٨ کە کۆنفرانسی ئاشتی ساز بو جەنابی (شەریف پاشای بەدرخانی) لایحەیەکی دا بەم کۆنفرانسە کە لە دواییا بەندی ٦٢ و ٦٣ و ٦٤ ی موعاهەدەی سیڤەری داگیر کرد. ئەوا لە ژێرەوە عەینی ئەم بەندانە کە جەنابی مامۆستا رەفیق حیلمی لە کتێبی (عیراق و عیسبەتول ئومەم) ی وەرگرتوە بۆتان دەنوسین."

ئینجا هەر ۳ مادەی پەیمانەکەی نوسیوەتەوە. لە کۆتاییدا نوسیوێتی:

"برا خۆشەویستەکانمان ئەمە سەنەدی سەربەخۆیی کوردستان بو بۆمان گێڕانەوە بزانن چەند ساڵە و، چەند و چۆن جەور و ستەم لە کوردی بەستەزمان کراوە. حەقێکی وا مەشروعی ئێمە خراوەتە بەر پێیان هێشتا ئێمە بە خۆمان ئەڵێین زیندو.

"هەی بەڵای لێ دا ژیانی وا بە زەلالەت!"(ژ ۱، ل ۱۷ - ۱۹)

لاپەڕەی ۱۱ ی ژ ۲ ی تەرخان کردوە بۆ وێنەیەکی (جەنابی شێخ عەبدولقادر شەهیدی رێگای سەربەستی کورد) و لە لاپەڕەی دوای ئەودا لە ژێر سەرناوی: (مەحکەمەی مەنحوسی ئیستیقلال) دا نوسیوێتی:

"دوای قیامی شێخ سەعید، کە ئیختیلالێکی میللی کورد بو، لە بەر بێ ئیحتیاتی مەجبورەن بێ مەوقیع دەس پێ کرا و نەتیجە بە گیرانی شێخ سەعید ئەفەندی رەئیسی ئیختیلال و هەندێک لە مودیرانی، قیام تەواو بو. لە لایەن حکومەتی جمهوری تورکیا مەحکەمەیەکی ئیستیقلال تەشکیل درا و جەنابی شێخ سەعید و شێخ عەبدولقادر و گیراوەکانی تر لەم مەحکەمەیە دوای محاکەمەیەکی

سەرسەری بێ ویجدانانە مەحکوم کران و هەڵاوەستران. ئەم پیاوکوژی و جینایاتە هێزێکی تایبەتی کردۆتە سەر مێشکی هەمو کوردێکی نیشتمانپەروەر، هەر کەسە بە جۆرێک:

"مێژونوسەکانمان بە دەرج کردن لە لاپەڕەکانی تاریخ، دەنگخۆش و گۆرانبێژەکان بە بەیت و بەندوباو، بوێژەکان بە هەڵبەستە، ئەم فاجیعەیان بە حروفی ئاگرین لە دڵی نەتەوەی کوردا نوسیوە. م. ش. هێمن کە یەکێکە لە ئەندامەکانی کۆمەڵە هەڵبەستێکی بە سەرەتایەکی پچوکەوە بۆ ناردوین کە عەینەن لە گەنجینەی ئەدەبیاتمان دا دەرجی ئەکەین."

بە دوای ئەم پێشەکیەدا شیعرێکی هێمنی بڵاو کردۆتەوە.

ژنێکی بوێژی کورد (حەیران خانمی دونبلی) باسی ژیانی ئەم ژنە نەناسراوەی کردوە و شیعرێکی بە نمونە هێناوەتەوە.(ژ ٣ - ٤، ل ٢٩)

لە (کورد لە حەیاتی ئینسیکوپیدیاسی) دا ع. بێژەن بەرپەرچی هەندێ بیروڕای چەوتی تورکی داوەتەوە دەربارەی نفوس و رەچەڵەکی کورد.(ژ ٥، ١ - ٤)

م. نادری وتارێکی یوسف مەلیکی بە ناونیشانی (کوردستان) لە رۆژنامەی (اللوا) ی لوبنانیەوە لە عەرەبیەوە وەرگێڕاوە بۆ کوردی.(ژ ٦، ل ١٣)

٤. ٥. بەشی طبی

گۆشەیەکی نیشتمان بۆ باسی پزیشکی تەرخان کردوە.

لە ژ ١ دا (جیگارە چۆن ئەکێشرێت؟) باسی زیانی جگەرە کێشان ئەکا و،

لە ژ ٣ - ٤ دا باسی زیانی خواردنەوەی (ئالکول) ئەکا و،

لە ژ ٦ و ٧ - ٩ دا (ئیرەج) باسی نەخۆشی (تیفوس) ی نوسیوە. لەو ساڵانەدا تیفۆس لە کوردستانی ئێران، بە تایبەتی لە دێهاتەکانیدا، زۆر بڵاو بوە و گەلێ کەسی کوشتوە.

٥. شوێنی نیشتمان لە ڕۆژنامەوانیی کوردیدا

نیشتمان لە دوای تێشکانی جولآنەوەکەی سمکۆ، لە سەرانسەری کوردستانی ئێران دا، یەکەمین بلآوکراوەی کوردی بوە، بلآو بوبێتەوە. نیشتمان بلآوکراوەیەکی ئاسایی نەبوە، بەڵکو زمانی حاڵی ڕێکخراوێکی نهێنی خاوەن پەیامی رزگاریخوازی سیاسی و بیروبۆچونی پێشکەوتنخوازی کۆمەڵایەتی، ئابوری، رۆشنبیری... بوە. نیشتمان هۆشی نەتەوەیی لە ناو دانیشتوانی موکریان دا قوڵتر کرد و زەمینەی خۆش کرد بۆ دامەزراندنی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان و حکومەتی کوردستان و، ڕێگەی تەخت کرد بۆ دەرچونی زنجیرەیەک ڕۆژنامە و گۆڤاری کوردی، لە سەرو هەمویانەوە ڕۆژنامەی (کوردستان) ی بلآوکەرەوەی بیری حیزبی دیمۆکراتی کوردستان.

دەنگدانەوەی دەرچونی نیشتمان لە گۆڤار و ڕۆژنامەکانی سەرانسەری کوردستان دا خۆی لە خۆیدا نیشانەی گرنگی ئەم گۆڤارە و پایەی بەرز و بڵندێتی، نەک هەر لە ڕۆژنامەوانیی کوردیدا بەڵکو لە جولآنەوەی رزگاری نەتەوەیی کوردا. ژین و گەلاوێژ و ڕۆناهی و ڕۆژا نو لە سەریان نوسیوە.

دەنگدانەوەی لە کوردستان دا

گەلاوێژ لە ژمارە ٩ ی ساڵی ٤ ی ئەیلولی ١٩٤٣ دا لە ژێر ناونیشانی (نیشتمان) دا نوسیوێتی:

"مژدەیەکی خۆشی کوتوپڕ، دڵی هەمو کوردێکی شاد کرد، هۆشی کوردایەتی پێ بزوت، (ژین) ی ژیانەوە و (گەلاوێژ) یشی پێ گەشایەوە.

"ئەو مژدەیە مژدەی هاتنی گۆڤاری (نیشتمان) بو، مژدانەی گەلاوێژیش سوپاسێکی بێ پایانە بۆ مامۆستا ڕەفیق حیلمی چونکە مژدانە بەر ئەو کەوت و بە هۆی ئەووەوە ژمارەی یەکەمی ساڵی یەکەمی ئەم گۆڤارەمان چنگ کەوت.

"(نیشتمان) گۆڤارێکی کوردی، مانگی، ئەدەبی، عیلمی، کۆمەڵی‌یە، زۆر سەربەست و ئازادە و جێی هیوایە، بە شێوەی سۆرانی، لاوانی موکریان لە شاری سابلاخ دەری دێنن. گەلاوێژ بە پەیدابونی دەستە خوشکێکی وای زۆر سەربەرز و دڵشادە و هیوای وایە کە (نیشتمان) ببێتە داردەستی دەستی نیشتمان و بە ناوی هەمو خوێندەوارنیشەوە تکای وایە کە لە خوێندنەوەی ئەم گۆڤارە نازدارە بێ بەش نەبن.

"ئەم یەکەم ژمارەیەی کە لە مانگی تەمموزی ئەم ساڵ دا دەرچوە تا بڵێی پڕ ئاهەنگ و لە هەمە ڕەنگە و، ئەم باسانەی خوارەوەی تیایە:

ئامانجی ئێمە ·······

ڕێک کەون تا سەرکەون ع. بێژەن

مێجەر سۆن دەرحەق بە کورد چی ئەڵێ؟ لە کتێبی کورد و کوردستانی ئەمین زەکی بەگەوە

پارچەیە ڕۆحی مەولەوی پیرەمێرد

شیعر زێوەر

شاعیری بە ناوبانگ (وەفایی) ع. بێژەن

کورد و عصبە الامم لە کتێبی عیراق و عصبە الاممی مامۆستا ڕەفیق حیلمی‌یەوە

کوردستان ماڵی کوردە ع. ساسان

پەلامارەکەی ئەوساڵی ئەڵمان لە روسیادا م. فەروخ

وە گەلێ باسی بە نرخی تریش

گەلاوێژ

"وا بۆ پیرۆزیش ئەم باسەی لە گەلاوێژدا ئەنوسین:

"کوردوستان ماڵی کوردە

"بە گوێرەی مێژو، بە گەواهی هەمو مێژونوس و رۆژهەڵات ناسەکان لە ٤٧ چەرخی پێش میلادەوە ئەم چیا و شاخ و کێوانە، ئەم دۆڵ و دەشت و شیوانە، ئەم روبار و گۆم و ئاوانەی کە کورد تیا دانیشتوە و ئاوی لێ ئەخواتەوە و کشتوکاڵی لە بەردا ئەکا لە لایەن باپیرەکانی نەتەوەی کورد داگیر کراوە.

"بەڵێ، ئیمڕۆ ٤٧ چەرخی تەواوە کە کورد لە کوردوستانا دائەنیشن، هەمو کەلێن و قوژبنێک، هەمو دۆڵ و دەرەیەک، هەمو مێرگ و چیمەنێکی ئەم وڵاتەی لە بەرامبەر پەلاماری دراوسێکان بە خوێنی خۆی پاراو و سور کردوە، لاپەڕەکانی مێژو پڕن لە باسی ئەم شەڕانە کە نەتەوەی کورد بۆ پاراستنی نیشتمانەکەی توشی هاتوە.

"ئەم ئاسمان و مانگ و رۆژ و ئەستێرانە لە خاکی کوردستانا شاهیدی گەلێ خوێنرێژی و شەڕان بون و بە هەزاران لاوی کوردیان دیوە کە لە خوێنا ئەتلێنەوە، بۆچی؟ بۆ پاراستنی وڵاتەکەیان لە پەلاماری پەلاماردەران، خولاصە کورد ئەم کوردستانەی ئێستای بە خوێن لە ئادەمیزاد کڕیوە و هەرگیز بە خۆڕایی لە دەست خۆی نادا، بەشکردنی کوردستان و بڵاوکردنەوە و لە ناوبردنی کورد جینایەتێکی زلە لە مێژودا نەدیتراوە.

"کورد بە هەمو هێزی خۆی ئەچریکێنێ ئەڵێ: کوردستان ماڵی خۆمە و بە کەسی نادەم، وڵاتی خۆم بۆ کەس بە جێ ناهێڵم، لە کوردستان بوم و لە کوردستان ژیاوم و ئەژیم و، ئەبێ هەر لە کوردستان و لە رێگەی کوردستانیشا بمرم."

رۆناهی لە ژ ١٩ ی ساڵی ٢ ی ١ ی ئۆکتۆبەری ١٩٤٣ دا لە ژێر ناونیشانی:
"مزگێنی بۆ چاپی کوردی"نوسیوێتی:

"رِیاسەت بێ سیاسەت گەنجە
ئەمما گەنجی بێ دەربان
سیاسەت بێ رِیاسەت رەنجە
ئەمما رەنجی بێ دەرمان

حاجی قادری کۆیی

مزگێنی ئێمە بۆ چاپی کوردی، دەرچونی گۆڤاری نیشتمانە. گۆڤاری نیشتمان گۆڤارێکی کوردی‌یە، بە تیپی عەرەبی دەرئەچێ، لە لاهیجان (مەنتیقەی موکریان - ئیران) لە لایەن گەلێک لاوی بە نرخەوە.

ئەمە ژمارەی یەکەمی نیشتمانە بە دیاری گەیشتە گەلاوێژ، هاوار و رۆناهی. تا پێکەوە دەس بکەن بە خەبات بۆ ئازادی کورد و کوردستان، لەو وەختەدا کە هەمو میللەتانی دنیا بۆ سەربەستی دەنۆڕن و دیمۆکراتی شەڕی بۆ ئەکات. نابێ ئێمەیش لێی بێ بەهرە بین.

دەستگیر

رۆناهی - ژمارەی پێشوی نیشتمان گەیشتە دەستمان. لە هەمو شتێ پتر کەیفی ئێمە بەوە هات کە لە ئەرزی کوردستانی ژێر حوکمی ئیران دا زمانی ئێمە دێتە نوسین و چاپکردن. بەم جۆرە لە عیراق، ئیران، سوریا و سۆڤ"

پیرەمێرد لە (ژین، ژ ٨١٤ ی، ٢٠ ی کانونی یەکەمی ١٩٤٥ دا) لە ژێر سەردێڕی: (دەمەوبەیان) دا بەم جۆرە لە (نیشتمان) دواوە و نرخاندویەتی:

"حەفتا ساڵ لەمەوبەر، کەوام لێ هات بکەومە ناو کوڕان، ئێواران کە لە قوتابخانە ئەهاتمەوە، پێم لێ پێخاوس ئەکرد و قۆچەقانی قەڵماسکم ئەگرت بە دەستەوە، ئەچومە ئەو قەراخ شارە. دەستەی گەڕەکی خۆمان ئامادە بون بۆ شەڕەگەڕەک، بە شەڕە قۆچەقانی، کارێزی دایکی پاشا (ناودین) مان بو، لە گەڵ دەرگەزێنی ئێمە سەرەتای شەڕمان دائەمەزراند. هەروا بەرە بەرە پێوەی دەنیشت تا لە ئێمە گەورەتر دەستیان ئەدایە (دارا). ئەم وشەی دارە (گۆچان) ی قەف ئەستور، کە لە پشت چەمەکەیەوە گوڵمێخی ئاسنی لێ درا بو، کە ئێشی زیاتر بێ و سەر و قوڵ باشتر بشکێنێ. فێری ئەم نەریتی شەڕی ناوخۆمانە بوبوین. پیاوکوشتنمان بە هونەر و ئازایی دەزانی. کە گەورە بوم هەر لە بەر سنگمەوە تا ئەشکنج لە چەرمی گاجوت سفرە و خەنجەر و دەمانچە و بۆندرە و

ساچمە و گوللەدان و تەرەقە. ئینجا بو بە دەوری مارتینی. دو ڕیز و سێ ڕیزی فیشەک. هی وامان هەبو ئەیگوت پیاوکوشتنم بۆیە پێ خۆشە لنگەفرتێ ئەکا. پەروەرشێکی وا کە لە خوێن و ڕەگ و پەی مانا جێگیر بوبو، ڕاووڕوتمان بە جیهاد و غەزوە ئەزانی، تا ئاو و دانە بردمیە ولاتێک، وەکو جارێکی تر لە ژیان دا نوسی بوم، لە کۆلانێک دا باستۆنێکم لە چۆلەکەیەک دا کوشتم، ئافرەتێک لە پەنجەرەی سەر کۆلانەوە چاوی لێ بو، هاواری کرد: (قاتل وار) کوشندە.

"کە هاتمەوە بە سەر ئاشوب و لەشکر و لەشکرئاراییدا چەندێک ڕێبەندان لە کەرکوکەوە نەمئەتوانی بێمەوە. ئەمە پەردەیەکی تاریکی نادانی و دەشتەکی و جانەوەری بو، کە لە نەخوێندەواریەوە پەیدا بوبو. ئاواتم بۆ خوێندەواری و پێگەیشتن و تێگەیشتنی لاوان بو. لە ترێنی ڕێی ئەستەموڵ دا وتبوم:

"ئومێدم وایە ئەم دەستەی کوڕانە مەشعەلێ هەڵ کەن

"لە تاریکیی نەزانینا، بە خوێندن، نیشتمان دەر کەن!

"خوا نەیکوشتم تا ئەو هیوایەم هاتە دی. وەکو تاریکەشەوێکی سارد و سەرما کە شارێکی بێ چرا ئەکێشێتە ژێر پەردەی کش و ماتیەوە و دەمەوبەیان، کەناری ئاسمان بە مژدەی شەفەق رون ئەبێتەوە و، لە منارە و هەمو سەربانی مزگەوتێکەوە، دەنگ و ئاوازەی بانگی بەیانی بەرز ئەبێتەوە. وا لە هەمو خاکی کوردستان دا بانگی ئازایی و وشیاری درا. ئەم هەمو گۆڤار و گوڵدەستەی مەتبوعاتە پەیدا بو، وەک گوڕەی باوە گوڕگوڕ کە نەوتی ڕەشی گڕی گەیشتە دەریای سپی، ڕۆژهەلاتی ئێمەیش بە ڕۆژهەلاتی هیوای گەل و تیشکی (گەلاوێژ) (گێتی تازە) یان ڕوناک کردەوە. گۆڤارێکی تازەی (نیشتمان) م دی، هەزاران ئافەرینی لێ بێ، بەو شێوەی ئەدەب و ئەدەبیاتەیە پیرەمێردی جوان کردەوە."

....

بۆ ئاگاداری زیاتر لە سەر نیشتمان بڕوانە:

جەمال نەبەز:

گۆڤاری نیشتمان: تەموزی ١٩٤٣ – مایسی ١٩٤٤ ، بنکەی چاپەمەنی ئازاد – سوید، ١٩٨٥.

ژ ١ – ٦ ی نیشتمان لە گەڵ ئەم لێکۆڵینەوەیەدا بڵاو کراوەتەوە. پێ ئەچێ ژ ٧ - ٩ ی لەو کاتەدا لە بەر دەس دا نەبوبێ.

عەلی کەریمی: بەسەرهاتی ژیانی زەبیحی، سوید

ژ ٧ – ٩ ی نیشتمان لەم کتێبەدا چاپ کراوەتەوە.

د. هیمدادی حوسێن: ڕۆژنامەنووسی کوردی سەردەمی کۆماری دیمۆکراتی کوردستان ١٩٤٢ – ١٩٤٧، دەزگای چاپ وپەخشی سەردەم، سلێمانی ٢٠٠٢.

دەربارەی دامەزراندنی کۆمەڵەی ژ. ک و، ڕوداوەکانی ئەو سەردەمەی کوردستانی ئێران بڕوانە:

نەوشیروان مستەفا ئەمین: حکومەتی کوردستان لرێبەندانی ١٣٢٤ – سەرماوەزی ١٣٢٥) کورد لە گەمەی سۆڤێتیدا، ئوتریخت، ١٩٩٣.

ڕۆژنامەوانیی نهێنی

و

شیوعیی‌یەکانی کورد

بیری شیوعێتی و کوردی عیراق

کاتێ کە شۆڕشی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ بە ڕێبەریی لینین لە روسیا قەوما، سپای روسیا لە سەروی کوردستانی جنوبی‌دا گەیشتبوە ڕەواندز و لە ڕۆژهەڵاتی‌دا گەیشت بوە خانەقین، نزیک بو لە گەڵ هێزەکانی سپای بریتانی‌دا، کە گەیشتبونە سەروی بەغداد، یەکی ئەگرتەوە.

ڕاگرتنی جەنگ لە نێوان روسیا و لاکانی تری جەنگ دا لەوانە دەوڵەتی عوسمانی و، فەرمانی لینین بۆ کشانەوەی دەسبەجێی هێزەکانی روسیا لە هەمو مەیدانەکانی شەڕ، شیرازەی جەنگیی هێزەکانی روسیای تێک دا و، بە نارێکوپێکیەکی نزیک لە بڵاوە لێ کردن و هەڵاتنەوە ناوچە داگیرکراوەکانیان چۆڵ کرد.

سپای روس لە هاتنی‌دا بۆ ناو کوردستان نمونەیەکی باشی بە خەڵک نەدا بو. کوشتنی بە کۆمەڵ و، تاڵانکردنی ماڵ و سامان و، سوتاندنی ئاوایی لە گەڵ خۆی هێنا بو. دەستە چەکدارەکانی ئەرمەن کە پێشەنگی سپای روس بون لە هێرشەکان دا لە هیچ جۆرە خوێنڕێژی و خراپەیەک بەرامبەر دانیشتوانی ناوچەکان نەئەپونگانەوە. تۆڵەی تاوانەکانی ئالا حەمیدی‌یەکانیان لە دانیشتوانی بێ تاوان ئەسەندەوە.

هەواڵی پاشەکشەی سەربازەکانی روسیا و هۆی پاشەکشەیان و، قەومانی شۆڕشی ئۆکتۆبەر، ئەگەر لە زمانی هەندێ لە ئەفسەر و سەربازەکانی سپای روسیایشەوە بوبێ، ئەبێ گەیشتبێتە گوێی خەڵک. بەڵام ئەو وێنە دزێوەی

سەربازانی روس لە بیری دانیشتوانی کوردستان دا دروستیان کردبو، ئەبیٚ خەڵک چاوەڕوانی هیچ جۆرە چاکەیەکیان لیٚ نەکردبن. هەر بۆیە بە درێژایی رێگای کشانەوەیان لە هەر جێگایەک خەڵک بۆی کرابیٚ رێگەیان پیٚ گرتون و روتیان کردونەتەوە و، ئەوەندەی ئەوانیش پیٚیان کرابیٚ خراپەیان کردوە.

شۆڕشی ئۆکتۆبەری ۱۹۱۷ ی روسیا روی دنیای گۆڕی. سیستەمی سەرمایەداری لە سەرانسەری دنیادا خستە ژێر مەترسیەکی راستەقینەوە. دنیای سەرمایەداری بە سەرکردایەتی بریتانیا، کۆمۆنیزمیان دانا بە دوژمنی ژمارە یەکی خۆیان و، هەمو تواناى خۆیان بۆ تێکشکاندنی تەرخان کرد.

دوای هاتنی ئینگلیز بۆ عیراق و بۆ کوردستان، دەزگاکانی راگەیاندنی ئینگلیز، بە تایبەتی ئەو رۆژنامە و بڵاوکراوانەی لە ژێردەستی ئەوان دا بون، ئەوەندەی بۆیان کرابیٚ هەوڵی زڕاندنی ناوبانگی یەکێتی سۆڤێت و پارتی کۆمۆنیستی روسی و شێواندنی بیروبۆچونەکانیان داون. بە یەکێتی سۆڤێت و بە پارتی کۆمۆنیست ناویان نەبردون، بە ڵکو هەر بە بۆلشەویک ناویان هێناون. بەلشەفیک و مەنشەفیک، کە بە زمانی روسی واتای زۆرایەتی و کەمایەتی، بوبون بە ناو بۆ باڵی زۆرایەتی و باڵی کەمایەتی ناو سەرکردایەتی پارتی کۆمۆنیستی روسی. ئەو باڵەی ناو پارتی کۆمۆنیستی روسی کە لینین سەرکردایەتی ئەکرد و شۆڕشی بەرپاکرد بو بە بەلشەفیک ناسرا بون، لە بەر ئەوە دوای سەرکەوتنی شۆڕشەکە و دامەزراندنی داوودەزگای حکومەتی سۆڤێتی، هەر بە بۆلشەویک ناویان ئەبردن.

رۆژنامەی (پێشکەوتن) ی سلێمانی (۱۹۲۰ - ۱۹۲۲) و، دوای ئەویش رۆژنامە کوردییەکانی سلێمانی، بە تایبەتی ئەوانەی سەردەمی دەسەڵاتی ئینگلیز، کە چەند جاریٚ هەواڵی (بۆلشەویک) یان بڵاو کردۆتەوە، لە هەڵبژاردنی هەواڵەکان

دا، هەمیشە هەواڵی سەلبی‌یان هەڵبژاردوە و، لە جۆری دارشتن و بڵاوکردنەوەی‌دا، هەمیشە هەوڵی بەدناوکردنیان داون. ئەمە نمونەیەکێتی:

"تەقویمی تازەی بۆلشەویک

"لە سەر خەبەراتی مۆسقوایە کە: بۆ گۆڕینی تەقویم لە لایەنی ئەهالیەوە ئیقتیراحاتێ بە مەجلیس دراوە، بە پێی ئەم ئیقتیراحە کە تەقدیم کراوە تەنها مانگی تشرینی ئەوەل و شوبات نەبێ بۆ یاد و لە بیر نەچونەوەی ئەو ئینقیلاب و پشێویەی کە لەم دو مانگەدا روی داوە ناگۆڕێ و لە سەر حاڵی خۆی ئەهێڵرێتەوە، باقی ناوی هەمو مانگەکانی تر ئەگۆڕێ، وەکو: لە مانگەکان دا لە جیاتی کانونی سانی: لەنین، لە جیاتی مارت: ستالین و، لە ناو رۆژەکانیش دا لە بری دوشەمە: رۆژی سۆڤێت، لە باتی سێشەمە: رۆژی پشێوی، هەروا بە ناوی پیاوەگەورەکانیان و سائیرەوە ناو نراون و، بۆ رۆژی بێ ئیشی لە بری یەکشەمە سێشەمە قبوڵ کراوە."(ژیان، ژ ٥٧، ١٠ ی مارتی ١٩٢٧)

ئەمەیش نمونەیەکی کەیەتی:

"حوکمی مەحکەمەی بۆلشەویک

"مەحکەمەی خوست کە لە ولایەتی فەدغانایە (تورکستان) حوکمی داوە بە سەر دو ئیسلاما بە ئیعدام و دو ئیسلامی تر یەکی بە ٥ ساڵ حەبسی لە سەر ئەوە کە موقابەلەی ئەوامیر و مەساعی حکومەتیان کردوە کە ئیجباری کردون ئەبێ هەمو ژنەکانیان بە بێ پەچە بسورێنەوە. لە سەر ئەوە عمومی مەشایخ و عولەما و سایری تەبەقاتی میلەت کۆبونەوە عەکسی ئەم قەرارە فتوای شەرعی‌یان دەرهێناوە و ئیعلانیان کردوە. لە سەر ئەم فتوایە لە بەینی عەسکەر و ئەهالی‌دا هەرا واقیع بوە و دو کەس لە ئیسلامەکان کوژراون."(ژیان، ژ ٨٢، ٢٠ ی ئەیلولی ١٩٢٧)

"ئیعدام له روسیه

"وارشوا، حکومەتی بۆلشەویک ئیستایش دەوام ئەکات لە سەر ئیعدام کردنی مەئمورە گەورەکانی زەمانی قەیسەر تەرەفدارەکانی لە بەر ئەوە زۆریان وەتەنەکەیان بە جیٚ ئەهیٚڵن و فیرار ئەکەن." اژیان، ژ ۸۷، ۲۵ ی تشرینی ئەوەلی ۱۹۲۷)

روی راستی کۆمۆنیستەکانی روسیا و بیروبۆچونەکانیان لای هاوولاٚتی کورد نەزانراو بەڵکو شیٚویٚنراو بوە. دوای گەڕانەوەی هەندیٚ لە دیلەکانی جەنگ ئینجا هەندیٚ لە هەواڵەکانی شۆڕشی سۆسیالیستی روسیا بە نیوەوناچڵ گەیشتۆتە کوردستان.

شیٚخ مەحمود، سەرکردەی بزوتنەوەی نەتەوەیی کورد، بە پڕۆپاگاندەی ئینگلیز باوەڕی نەکردوە، یەکیٚتی سۆڤیٚتی بە هیٚزیٚکی ئازادیخواز و رزگارکەر زانیوە. لە ۲۰ ی ۱ ی ۱۹۲۳ دا نامەی بۆ نوسیون. بۆ یارمەتیدانی لە شەڕی نابەرامبەری کورد — بریتانیادا داوای پشتیوانی و یارمەتی لیٚ کردون. اتیٚبینی: یەکەم جار د. سەید عەزیزی شەمزینی ئەم نامەیەی شیٚخ مەحمودی لە ئارشیفی سۆڤیٚتیدا دۆزیوەتەوە و لە دکتۆرانامەکەیدا بلاٚوی کردۆتەوە. بڕوانە: ادکتۆر عەزیز شەمزینی: جولاٚنەوەی رزگاریی نیشتمانیی کوردستان، وەرگیٚڕانی فەرید ئەسەسەرد، بلاٚوکردنەوەی سەنتەری لیٚکۆڵینەوەی ستراتیجیی کوردستان، چاپی سیٚیەم،سلیٚمانی ۱۹۹۸، ل ۱۶۲ - ۱۶٤)

هەرچەندە لە کۆتایی بیستەکانەوە لە ناوەڕاست و خواروی عیراق دا، بە جۆریٚکی ساکار و سەرەتاییش بیٚ، جۆریٚ لە ئاشنایەتی لە گەڵ بیروباوەڕی ئیشتیراکی و شیوعیدا پەیدا بوە، لیٚرە و لەویٚ هەندیٚ شانەی پەراگەندە دروست کراوە و، سەرەنجام لە ۱۹۳۵ دا حیزبی شیوعی عیراق لە دایک بوە. بەلاٚم ئەو ئاشنایەتیە لە کوردستانی عیراق و لە ناو رۆشنبیرانی کوردا زۆر دوا

کەوتوە. لە ناو بلاوکەرەوەکانی بیری سۆسیالیستی و کۆمۆنیستی و، لە ناو دامەزرینەران و چالاکەکانی شانە شیوعی‌یەکانی عیراق دا، کەسێکی ناسراوی کورد بەرچاو ناکەوێ. یەکێتی‌ی تێکۆشین، لە ناوەڕاستی چلەکان دا، بە راشکاوی دانی بەمەدا ناوە. لەم بارەیەوە نوسیوێتی: "ئێمە هەروەکو ئەزانین بزوتنەوەی کۆمیۆنیزمی لە کوردستانی عیراق دا زۆر تازەیە، بەڵکو وەکو مناڵێکە تازە لە دایک بوبێ و عومری یەکدو ساڵە بێ، چونکە میلەت زۆر لە پاشە وە لە دەوری دەرەبەگی ئەژێت و، صەناعەت زۆر تازەیە، بۆیە حەتمی‌یە بیری کۆمیۆنیستی تازە بێت، وە بەم جۆرە کۆنپەرست زبانی لێ بکاتەوە، ئەم بیرەش نەتیجەی تەتەوری وڵات بلاو ئەبێتەوە بە یارمەتی زروفی عالەمی."ایکتی تی کوشین، ژ ۳، ل ۱۳)"

گۆڤاری گەلاوێژ (بەغداد ۱۹۳۹ – ۱۹٤۹) هەندێ وتاری لە سەر لینین و کورد لە روسیا نوسیوە، بەڵام ژین بە پێچەوانەوە بە ئاشکرا دژی بۆلشەویکی نوسیوە.

بۆ یەکەم جار لە ناوەڕاستی چلەکان دا لە ناو کوردی عیراق دا شیوعی پەیدا بون. ئەویش لە ناو یەکێتی تێکۆشین و شۆڕش دا - دو رێکخراوی ناکۆک لە گەڵ حیزبی شیوعی - نەک لە ناو حیزبی شیوعی (رەسمیی) دانپیانراوی یەکێتی سۆڤێتی‌دا و، لە ناو خوێندکارانی کوردا لە بەغداد نەک لە ناو کرێکارانی کوردستان دا.

یەکێتی تێکۆشین

ساڵی ۱۹٤۲ فەهد، سکرتێری حیزبی شیوعی عیراق، جارێکی تر چو بۆ یەکێتی سۆڤێت. دیسانەوە حیزبی شیوعی توشی کەرت بون بو. بون بە ۳ تاقمی جیاوازەوە. تاقمی موئتەمەریەکان کە (الی الامام) یان دەرئەکرد. تاقمی فەهد کە

(القاعدە) یان دەرئەکرد. تاقمی (الشرارە) کە بە ناوە کۆنەکەی زمانی حیزبەوە ئەدوان.

لە مایسی ١٩٤٣ دا پۆلیسی عیراقی پەلاماری ڕێکخراوە جیاوازەکانی شیوعیەکانی دا. زۆر لە کادرە سەرەکیەکانیان گرتن. ئەمەش بو بە هۆی ڕاوەستانی چالاکیەکانیان بە تایبەتی چاپی بڵاوکراوەکانیان.

لە شوباتی ١٩٤٤ دا پاشماوەکانی هەردو تاقمی (الشرارە) و (الی الامام) لە ڕێکخراوێکی نوێدا بە ناوی (الحزب الشیوعی العراقی) یەکیان گرت و، دەستیان کرد بە بڵاو کردنەوەی ڕۆژنامەی (وحدة النضال).

ژمارەیەک لە گەنجەکانی هەولێر کە لە زانستگەکانی بەغداد ئەیانخوێند، لەوانە: سالح حەیدەری و جەمال حەیدەری (کە برا بون)، نافیع یونس، لەم ڕێکخراوەدا بوبون بە ئەندام. لقی کوردیی ڕێکخراوەکەیان دامەزراند و، دەستیان کرد بە بڵاوکردنەوەی پەخشەیەکی دەوریی بە ناوی (یەکێتی تێکۆشین) ەوە، کە تەرجومەی کوردی ناوی عەرەبی (وحدة النضال) بو.

لە نیسانی ١٩٤٥ دا، دوای ئەوەی حشع موئتەمەری بەست، ڕێکخراوی (وحدة النضال) نامەیان بۆ فەهد نارد و ئامادەیی خۆیان دەربڕی کە ڕێکخراوەکەیان هەڵبوەشێننەوە و بگەڕێنەوە ناو حیزب. فەهد وەری گرتنەوە.

سەرانی لقی کوردی (یەکێتی تێکۆشین) لە گەڵ فەهد کەوتنە گفتوگۆ بۆ ئەوەی ئەوان وەکو ڕێکخراوێک بە کۆمەڵ وەربگیرێن و، لە سەرکردایەتی حیزبەکەدا چەند جێگایەکیان بدرێتێ. فەهد بەمە ڕازی نەبو. لای وا بو لە بەر ئەوەی ئەسلی ڕێکخراوەکە خۆی حەل کردوە و، ئەمانیش لقی ئەون ئەوا ئەمانیش حەل بون و پێویستە بە تاک بێنە ناو حشعەوە. فەهد و سەرانی لقی کوردی یەکێتی تێکۆشین نەگەیشتنە یەک.

شۆڕش

لقی کوردی یەکێتی تێکۆشین لە باتی ئەوەی خۆی هەڵبوەشێنێتەوە و ئەندامەکانی بە تاک بچێتە ناو حشعەوە بڕیاری دا ڕێکخراوەکەی بهێڵێتەوە بەڵام بە ناوێکی ترەوە کار بکا. (حیزبی شیوعی کوردستانی عیراق) ی دامەزراند. حیزبی شیوعی کوردستان چەند کارێکی گرنگی ئەنجام دا:

١. زمانحاڵی حیزبی بە ناوی (شۆڕش) ەوە دەرکرد، هەر لە بەر ئەوەیش ناوی ئەم ڕێکخراوە بە (حیزبی شۆڕش) ڕۆیشتوە، لە کاتێک دا ناوی ڕاستەقینەی (حیزبی شیوعی کوردستان) ە.

٢. بە چاولێکەری حیزبە شیوعیەکانِی فەرەنسا و یۆنان و یۆغۆسلافیا هەوڵی دا (بەرەی یەکگرتوی کوردستان) دروست بکا. بۆ ئەم مەبەستە حیزبێکی جەماوەریی بە ناوی حیزبی ڕزگاری کوردەوە پێکهێنا و، بۆ ئەوەی کۆمەڵانی خەڵک لە دەوری کۆببنەوە ئەم بەیانەی دەرکرد:

"بەیانی حیزبی شیوعی کوردستانی عیراق

"یەک بگرن بۆ دامەزراندنی حیزبی ڕزگاری کورد!

"تێ بکۆشن بۆ تێکشکاندنی پلانەکانی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی!

"لەم ڕۆژانەدا کە جەنگ، بە سەرکەوتنی سەرەتاکانی ئازادی، نزیکبونەوەی ڕوخانی بناغەی هێزەکانی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی، لە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوادا بڕایەوە، ئەویش بە نەمانی هێزی دەوڵەتانی فاشیستی، هەمو گەلانی پچوک و گەورەی دنیا کە تێکۆشان و خوێنی پاکیان بۆ پێشکەوتن ڕشت، چاوەڕێن و داوای سەربەستی و مافی نەتەوەیی و مافی چارەنوسی خۆیان ئەکەن، بە پێی بارودۆخی تازەی دنیا و ئەو بەڵێنامانەی دەوڵەتانی یەکگرتو ڕایان گەیاندوە.

"پێویستە باش بزانین دەسائیسی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی بە هەمو توانایەکیانەوە کار ئەکەن، لە بەر ئەوە ئازادی ئاسان بە دەس نایە، بەڵکو ئەبێ

بە هێزی پشتئەستور بە جەماوەری گەل و نیشتمانپەروەرانی دڵسۆز وەربگیرێ.
ئەم بیرەش بە کردەوە لە زۆر وڵاتانی رۆژئاوادا جێبەجێ کراوە. بە ناوی (بەرەی بەرگری) لە فەرەنسا و (بەرەی ئەبام) لە یۆنان و (بەرەی رزگاری وڵات) لە یۆغۆسلافیا، خەبات دژی هێزەکانی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی دەستی پێ کردوە.

"نەتەوەی کوردی دابەشکراو بە پێی نەخشەکانی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی، ئەبێ تێ بکۆشێ لە پێناو مافی چارەنوس و رزگاری کوردستانی گەورەدا، ئەوەیش بە نەهێشتن و بڕینی دەستی ئیستیعماری ئینگلیزی و نۆکەرەکانیان، بە بەکارهێنانی هێزێکی رێکخراوی داڕێژراوی لە ناو خۆیدا بە تەواوی یەکگرتو لە هەمو ناوچە کوردیەکان دا.

"لەم رۆژانەدا حیزبی هەموان بە ناوی حیزبی رزگاری کورد، لە یەکگرتنی زۆر کۆمەڵی کوردی عیراقی پچوک، لە ئەنجامی هەوڵ و کۆششی حیزبی شیوعی کوردستانی عیراق و نیشتمانپەروەرانی تردا، پێکهات.

"لە پاڵ ئەوەدا کە حیزبی شیوعی پارێزگاری قەوارەی خۆی ئەکات، بە هەمو جۆرێ هاوکاری ئەکا بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی ئیستای. ئەم حیزبە لە پێناوی رزگاری وڵات دا تێ کۆشاوە و لە پاشەرۆژیش دا تێ ئەکۆشێ.

"لە کۆتاییدا، ئێمەی حیزبی شیوعی، بانگ لە جەماهیری گەلی کوردی خۆشەویست ئەکەین لە عیراق دا کار بکەن بۆ پێشخستنی حیزبی رزگاری کورد و یارمەتیدانی، بەو پەڕی دەنگمانەوە داوا لە هەمو نیشتمانپەروەران ئەکەین کە درێخی لە هیچ تەقەلایەک نەکەن بۆ بەهێزکردنی حیزبی رزگاری کورد.

مەکتەبی سیاسی

حیزبی شیوعی کوردستانی عیراق"

(احمد فوزی، خناجر و جبال، بیروت، ١٩٦١. ص ١٠٠ - ١٠١)

رزگاری

حیزبی رزگاری کورد دوای ئەوەی کەوتوتە چالاکی چەند کاری گرنگی ئەنجام داوە:

١. لە بەیانێکی تایبەتی‌دا ئامانجەکانی خۆی رون کردۆتەوە.

٢. زمانحاڵی حیزبی بە ناوی (رزگاری) یەوە دەرکردوە.

٣. چەند یادداشتێکی دەربارەی کێشەی کورد داوە بە کۆڕ و کۆمەڵە ناودەوڵەتیەکان.

حیزبی رزگاری کورد، لە بەر ئەوەی حیزبێکی جەماوەریی – نیشتمانیی بوە نەک حیزبێکی چینایەتی، خۆی وەکو بەرەی یەکگرتو داناوە. یادداشتەکانی بەم جۆرە ئیمزا کردوە: (اللجنة التنفيذية لحزب رزكاری كورد – حزب الجبهة الوطنية الكردية الموحدة فی العراق)

تا ئیستا هیچ ژمارەیەکی (رزگاری) لە بەر دەس دا نیە، تا بخرێتە بەر باس و لێکۆڵینەوە، بەڵام هەندێ بەڵگەی سیاسی و فکریی گرنگی لە دوا بە جێ ماوە، کە بۆ تێگەیشتن لە بیروبۆچونی حیزبی رزگاری و ناوەرۆکی بڵاوکراوەکانی کەڵکی زۆریان هەیە. لێرەدا، ئەوەندەی لە بەر دەس دایە، دوای وەرگێڕانی لە عەرەبیەوە ئەیان نوسمەوە:

"بەیانی دەستەی دامەزرێنەری حیزبی رزگاری کورد:

١. ئامانجی بەرزمان یەکخستن و رزگارکردنی کوردستانی گەورەیە. لە بەر ئەوەی ناوەندی حیزب لە کوردستانی عیراق دایە تێ ئەکۆشین بۆ رزگارکردنی عیراق لە نفوزی ئیستیعمار و حکومەتە کۆنەپەرستەکان، کە گەورەترین کۆسپی رێگەی پێشکەوتنی عیراقن، بۆ گەیشتن بە ئامانجی گەورە، کە ئازادی و مافی چارەنوسە.

٢. تێکۆشان بۆ سەربەخۆیی ئیداری کوردستانی عیراق کە هەنگاوێکی گەورەیە بەرەو مافی چارەنوسی کوردان.

٣. تێکۆشان بۆ لابردنی هەمو جۆرەکانی چەوسانەوە و جیاوازی نەتەوەیی کە کورد و کەمایەتیەکانی تر توشی بون.

٤. هەوڵدان بۆ دروستکردن و بە هێزکردنی پێوەندی لە گەڵ حیزب و ناوەندە کوردیەکانی دەرەوەی عیراق بۆ یەکخستنی هەمو هەوڵەکان بۆ گەیشتن بە ئامانجی بەرز: مافی چارەنوس و رزگاری.

٥. هەوڵدان بۆ چاک کردنی گشتلایەنەی هەمو گیروگرفتە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابوری و رۆشنبیرییەکان، بە دابینکردنی مافە دیمۆکراتیەکان و، بە بەرزکردنەوەی ئاستی کشتوکاڵ و پیشەسازی و بڵاوکردنەوەی خوێندەواری و ژیاندنەوەی مێژو و ئەدەبی کوردی.

٦. بە کار هێنانی زمانی کوردی لە هەمو دائیرەکان و قوتابخانەکانی ناوچە کوردیەکان دا.

٧. هەوڵدان بۆ رونکردنەوەی پرسی کورد بۆ هەمو گەلان بە تایبەتی گەلانی رۆژهەڵاتی ناوەراست.

٨. هەوڵدان بۆ دروستکردنی پێوەندی و هاوکاری لە گەڵ حیزب و رێکخراوە دیمۆکراتیەکان.

٩. هەوڵدان بۆ دروستکردنی پێوەندی سیاسی لە گەڵ دەوڵەتانی دیمۆکراتیدا بۆ بەرهەڵستی هەوڵی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی و نۆکەرەکانیان بۆ بوژاندنەوەی میساقی سەعداباد و، بە گژا چونی هەمو گەلەکۆمەکێ ئیستیعماری و کۆنەپەرستیەکان کە تەگەرە لە ئازادی گشتی بە تایبەتی ئازادی کورد ئەدەن." احمیدی ١/٢٢٢)

یادداشتی حیزبی رزگاری کورد

بۆ کۆبونەوەی وەزیرانی دەرەوە لە مۆسکۆ بە بۆنەی بڕانەوەی جەنگەوە:

"مرۆڤایەتی بە خۆشیەوە مژدەی بڕانەوەی جەنگ و سەرکەوتنی هێزە دیمۆکراتیەکان و تێشکانی دزێوترین شێوەکانی ئیستیعمار (فاشیزم) ی لە رۆژئاوا و رۆژهەلأت دا وەرگرت. گەلی کوردی دابەشکراو و ماف خوراو، ماوەیەکی درێژە لە ژێر باری زوڵم و چەوسانەوەدا ئەناڵێنێ و، لە ئەنجامی نەخشە و قازانجەکانی ئیستیعماری بریتانی و حکومەتە کۆنەپەرستە فاشیستیەکانی ئێران و تورکیا و عیراق دا، لە هەمو مافە مرۆڤایەتی و نەتەوایەتیەکانی بێ بەش کراوە.

"بە بۆنەی بڕانەوەی جەنگ و سەرکەوتنی هاوپەیمانەکانەوە گەلی کورد تکا ئەکا، بە چاوی دادپەروەری سەیری مەسەلەکەی بکرێ و بێ بەش نەکرێ لە گفتی هاوپەیمانەکان و ئەو بەڵینانەی بە گەلانی پچوک دراوە بۆ ئازادی و مافی چارەنوسیان. ئیستایش کە لە مۆسکۆ وەزیرانی دەرەوەی سێ دەوڵەتە زلەکە کۆ ئەبنەوە، هیوادارین بە ئینسافەوە سەیری مەسەلەی گەلان و نەتەوەکان بکەن.

"حیزبی رزگاری کورد پێی خۆشە ئەم چەند نوقتەیەتان بخاتە بەرچاو کە پێوەندیەکی بە هێزیان بە مەسەلەی گەلی کورد و ئاشتی رۆژهەلأتی ناوەڕاستەوە هەیە:

١. ئێمە لایەنگری ئەکەین لە خەباتی برا کوردەکانی ئێرانمان لە گەڵ برا ئازەربیجانیەکانیان لە پێناوی سەربەخۆیی خۆیی (ئیستیقلالی زاتی) و حوکمی دیمۆکراتی و تێکۆشان دژی حکومەتی کۆنەپەرستی و لایەنگرەکانیان.

٢. بە گرنگیەوە سەیری بارودۆخی گەلی کورد لە تورکیا بکرێ. حکومەتی فاشیستی تورکیا بە شێوەیەکی دڕندانە رەفتاریان لە گەڵ ئەکا بۆ ئەوەی بە تەواوی لە ناویان ببا و بیانکا بە تورک.

٣. بار و دۆخی گەلی کورد لە عیراق دا تا رادەیەکی زۆر خراپ بوە، لە ئەنجامی وجودی ئیستیعماری بریتانی و حکومەتی کۆنەپەرستی ئیستا و ئوسلوبە

فاشیستیەکانیدا لە هەمو مافە دەستوریەکانی بێ بەش کراوە. سوتاندنی گوندەکانی بارزانیەکان و شوێنە نزیکەکانیان و راونان و گرتنی هاوولاتیان وەکو مەلا مستەفا و لایەنگرەکانی بەڵگەی ئەمەن.

"لە بەر ئەوە داوا ئەکەین خواستە نیشتمانیەکانی کورد لە عیراق دا جێبەجێ بکرێن، بەلام ئێمە لامان وایە ئەوەش ناکرێ بە لە ناوبردنی ئیستیعمار و حکومەتی کۆنەپەرستی ئیستا و گۆڕینی بە حکومەتێکی دیموکراتی راستەقینە نەبێ، کە مافە نەتەوەییەکانی کورد لە عیراق دا دابین بکا.

"وا سەرنجمان راکێشان بۆ ئەم راستییانە بە هیوای ئەوەی بە گیانی مرۆڤایەتی چارەسەریان بکەن، چارەسەرکردنیان بە شێوەیەکی واقیعی راست ئەبێتە هۆی گەشانەوەی شارستانێتی و ئاشتی لە رۆژهەلاتی ناوەراست دا.

کۆمیتەی جێبەجێکردنی

حیزبی رزگاری کورد"

(تێبینی: دوای برانەوەی جەنگ وەزیرانی دەرەوەی دەوڵەتە گەورە براوەکان زنجیرەیەک کۆبونەوە و کۆنفرەنسیان بەستوە بۆ باسی پەیماننامەی رێککەوتنی ئاشتی لە گەڵ ولاتانی هاوپەیمانی ئەڵمانیا و، دارشتنەوەی نەخشەی دنیای دوای جەنگ.

خولی یەکەمی ئەنجومەنی وەزیرانی دەرەوەی یەکێتی سۆڤێت، ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا، بریتانیا، فەرەنسا و، چین، لە لەندەن لە ١١ ی ئەیلول تا ٢ ی تشرینی یەکەمی ١٩٤٥ دا کراوە.

بە دوای ئەم کۆبونەوانەدا کۆبونەوەی ٣ قوڵی وەزیرانی دەرەوەی یەکێتی سۆڤێت و ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا و بریتانیا لە ١٦ تا ٢٦ ی کانونی یەکەمی (دیسەمبەر) ١٩٤٥ لە مۆسکۆ بەسترا.

خولی دووەمی ئەنجومەنی وەزیرانی دەرەوە لە پاریس لە ٢٥ ی نیسان تا ١٦ ی مایس و لە ١٥ ی حوزەیران تا ١٢ ی تەموزی ١٩٤٦ بەسترا و،

کۆنفرەنسی ئاشتی پاریس لە ٢٩ ی تەموز تا ١٥ ی تشرینی یەکەمی ١٩٤٦ بۆ ئامادەکردنی رێککەوتنی ئاشتی لە گەڵ ئیتالیا، مەجەر، رۆمانیاو بولغاریا، فینلەندە بەسترا.

خولی سێیەمی ئەنجومەنی وەزیرانی دەرەوە لە نیۆیۆرک لە ٤ ی تشرینی دووەم تا ١١ ی کانونی یەکەمی ١٩٤٦ بەسترا. لەم خولەدا رێککەوتنەکان تەواو کران.

بڕوانە: تاريخ السياسه الخارجيه-للاتحاد السوفييتى، الجزء الثانى (١٩٤٥-١٩٧٦)، باشراف ا. جروميكو، ب. بونوماريوف...، دار التقدم، موسكو، ١٩٨٠. ل ٣٩ و ٨٤١-٨٤٢)

یادداشتەکەی حیزبی رزگاری کورد رۆژی نوسین و ناردنی لە سەر نیە لە بەر ئەوە بۆ دۆزینەوەی پێوەندی روداوەکان لە گەڵ یەکتری پێویستە رۆژی هەندێ لەو روداوانە بە بیر بهێنرێنەوە:

لە ٩ / ٥ / ١٩٤٥ دا دووەمین جەنگی جیهانی وەستاوە.

لە ١٦ - ٢٦ / ١٢ / ١٩٤٥ دا کۆبونەوەی ٣ قوڵی وەزیرانی دەرەوەی سۆڤێت و ئەمەریکا و بریتانیا لە مۆسکۆ کراوە.

لە ٢٢ / ١ / ١٩٤٦ دا جمهوریەتی کوردستان لە مەهاباد راگەیەنراوە.

ئەم یادداشتانە لە بەغداد بە هۆی سەفارەتەکانی ئەو وڵاتانەوە نێردراوە بۆ حکومەتەکانیان. تا ئیستا کەسێ سۆراخی نەکردوە کە ئاخۆ ئەم یادداشتە گەیشتۆتە دەستی وەزیرەکان یا نە، بەڵام ئەوەی تا ئیستا دیارە ئەوەیە کە نە لەم کۆبونەوەیەدا و، نە لە هیچ کۆبونەوەیەکی کەدا کێشەی کورد باس نەکراوە.

جگه لەم یادداشتە، حیزبی رزگاری کورد چەند یادداشتێکی تری ناردوە لەوانە:

یادداشتێکی درێژ بۆ کۆبونەوەی نەتەوە یەکگرتوەکان لە لەندەن بۆ رونکردنەوەی کێشەی کورد. (دەقەکەی لە موسوعەدا بلاّو کراوەتەوە)

یادداشتێک بە هۆی (مفەوەزیەتی میسری لە بەغداد) بۆ دەربڕینی پشتیوانی گەلی کورد لە گەلی میسر لە خەباتی دا دژی ئیستیعماری ئینگلیزی.

حشع لە العدد ٤، السنة الرابعة، ١٨ کانون الثانی ١٩٤٦ (القاعدة) دا کە زمانحالّی ناوەندی بوە سەبارەت بە حیزبی رزگاری کورد نوسیوێتی: "انه یجمع شتات عناصر من حزب هیوا الرجعی ومن بعض الکتل والحلقات المختلفة التی کانت تألفت وانحلت دون ان تترک أثرا طیبا علی الحرکة الکردیة." (حمیدی ١/٢٢٣)

پاش ئەوەی هەمزە عەبدولاّ بە نوێنەرایەتی مەلا مستەفا و ئەفسەرە کوردە عیراقیەکانی دامەزرێنەری پارتی لە مەهابادەوە ئەگەڕێتەوە بۆ عیراق بە نیازی کۆکردنەوەی هەمو حیزب و تاقمە کوردیەکان لە یەک پارتی دیموکراتی دا و، پرۆگرام و پێڕەوی حیزبەکە لە گەلّ خۆی ئەهێنێ، داوا لە حیزبی رزگاری کورد ئەکا کە بێنە ناو ئەم پارتیەوە. حیزبی رزگاری کورد دەقەکەی بەم پێشەکیەوە بە سەر ئەندامەکانی دا دابەش کردوە:

"المیثاق القومی والمنهاج والنظام الداخلی للحزب الدیموقراطی الکردی (فی العراق)

"ملاحظة: ان حزبنا (حزب رزگاری کورد) یناضل مع بعض العناصر الوطنیة فی سبیل تشکیل حزب وطنی دمقراطی موحد باسم (الحزب الدمقراطی الکردی) من جمیع العناصر والمنظمات الموجودة فی کردستان العراق. وها اننا نقدم منهاج الحزب ونظامه الداخلی طالبین من اعضاء حزبنا دراسته وارسال اقتراحاتهم وملاحظاتهم حوله الی اللجنة المرکزیة لحزبنا رزگاری"

دوای ئەمە رزگاری موئتەمەرێکی بەستوە و بە کۆمەڵ چوّتە ناو پارتی دیموّکراتی کوردەوە و ئوّرگانەکەیشی هەر بە ناوی رزگاریەوە ماوەتەوە.

....

چەند تێبینیەک:

١. دەربارەی مێژوی حیزبی شیوعی عیراق بڕوانە:

١. ١. حنا بطاطو، العراق، الكتاب الاول والثاني والثالث، ترجمة عفيف الرزاز، بيروت، ١٩٩٢.

١. ٢. سمير عبدالكريم، أضواء على الحركة الشيوعية في العراق، ٥ اجزاء، ... هەمان نوسەر ئەم ٥ بەرگەی لە یەک بەرگ دا کورت کردوّتەوە:

سمير عبدالكريم، موجز أضواء على الحركة الشيوعية في العراق، مطبعة الاندلس، بيروت.

نوسەرەکەی، کە ناوێکی خواستەمەنی داناوە و ناوێکی وەهمی بوّ چاپخانە و شوێنەکەیشی نوسیوە، ئەگەرچی لە کتێبەکانی دا ئیشارەتی داوە بە سەدان بەڵگەی گرنگی حیزبی شیوعی، لەوانە بەیان و بڵاو کراوە و روّژنامەکانیان، کە لە ئارشیفی دەزگا ئەمنیەکانی عیراق دا هەڵگیراون، بەڵام کتێبەکەی نرخی زانستی نیە چونکە لە لایەن دەزگا ئەمنیەکانی بەعسەوە بوّ مەبەستێکی تایبەتی ئامادە کراوە کە پەلاماردانی حشع و شێواندنی رابوردویەتی، نەک لێکوّڵینەوەی مێژویی.

١. ٣. بثينه ناجي يوسف، سلام عادل، جزءين، دار المدى، بيروت، ٢٠٠١.

٢. بوّ هەندێ لە بەڵگەکانی حیزبی شیوعی کوردستان و حیزبی رزگاری کورد بڕوانە:

٢. ١. محمد شيرزاد، نضال الاكراد، کە لە کوّتایی چلەکان دا لە قاهیرە چاپ کراوە.

٢. ٢. احمد فوزی، قاسم والاکراد — خناجر وجبال، بیروت، ١٩٦٣. سەرچاوەکەی ئەمیش کتێبەکەی محمد شیرزادە.

٢. ٣. جلال الطالبانی، کردستان والحرکة القومیة الکردیة، من منشورات النور، بغداد، ١٩٦٩. سەرچاوەکەی ئەم کتێبەکەی احمد فوزی یە.

٣. بە پێی کتێبەکەی: عباس جعفر حمیدی، التطورات السیاسیة فی العراق، لە ناو ئارشیفی وەزارەتی کاروباری ناوخۆی عیراق دا (ملفات وزاره الداخلیه) فایلێک هەیە بە ناو و ژمارەی: "ملفه بعنوان (حزب رزگاری کورد) الرقم ١١٠/٤١."

٤. د. کەمال مەزهەر، رزگاری لە کفری، کتێبی: چەند لاپەڕەیەک لە مێژوی گەلی کورد، بەرگی دوەم، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی موکریانی، هەولێر، ٢٠٠١. ل ٣٨١ — ٣٨٧. سەرچاوەکەی ئەم فایلێکی وەزارەتی ناوخۆیە.

٥. صالح حەیدەری، کە یەکێ بوە لە دامەزرێنەر و سەرکردەکانی حیزبی رزگاری کورد لە وتارێک دا لە پاشکۆی عیراق دا لە ١١ ی ٤ ی ١٩٧٨ دا بە ناونیشانی (بە بۆنەی رۆژی رۆژنامەگەری کوردییەوە رزگاری چۆن چاپ دەکرا؟) نوسیوێتی باس ئەکا کە لە سەرەتای ساڵی ١٩٤٥ دا لیژنەی ناوەندی حیزبی رزگاری کورد بڕیاری داوە ئۆرگانی خۆی بە ناوی (رزگاری) یەوە بە نهێنی چاپ بکا. لە بەر ئەوەی نەیانتوانیوە دەزگای چاپ دابین بکەن ناچار بون بە تایپ و رۆنیۆ چاپ و بڵاوی بکەنەوە. تایپەکەیان لە ئەرزوحاڵنوسێکی هەولێری کڕیوە و رۆنیۆکەیش لە بەغداد. لە بەغداد لە گەڕەکی ئەعزەمیە لە (راس الحواش) خانویەکیان بە کرێ گرتوە تایپ و رۆنیۆ و کەرەستەی دەرکردنی رزگارییان تێدا داناوە، لە پێش دا هاوڕێیەکی حیزبییان و، دوای ئەوەی ئەو تاقەتی چوە خۆی لەو خانوەدا نیشتەجێ بوە. دوای ئەوەی ئەم ماڵە ئەفرۆشرێ دەزگاکان ئەگوێزنەوە خانویەکی تر لە هەمان گەڕەک و هەر لەوێ ئەمێنێتەوە تا ئابی ١٩٤٦ کە حیزبی رزگاری خۆی حەل ئەکا و ئەچێتە ناو پارتی دیموکراتی کوردەوە.

حەیدەری لە کۆتایی ئەم باسەدا نوسیوێتی: "ئەم جیهازی چاپە (مەبەستی تایپ و رۆنیۆکەیە. نم) بێجگە (رزگاری) رۆژنامەی (شۆڕش) یشی پێ چاپ دەکرا، ئەم دوانە بە دو زمان کوردی و عەرەبی تێکڕا مانگی جارێک دەردەچون و، هەر جار چەند صەد ژمارەیەکیان دەردەچو، بە نهێنی لە ناوچەکانی کوردستان دا لە رێگای ریکخراوە حیزبی‌یەکانەوە بڵاو دەکرانەوە.

"سەبارەت بە دەستەی نوسەریش دەزگایەکی حیزبی تایبەتی‌مان نەبو بەم ناوەوە، ئەوانەی کە خەریکی چاپ و نوسین و گواستنەوە بون هەر ئەوانە بون بەرپرسیار بون لە هەمو شتێک کە پەیوەندی بە چاپ و چاپەمەنی‌یەوە هەبو.. واتە: دەستەی نوسەران دەزگایەکی حیزبی تەسک بو، هەر ئەم تەسکی‌یەش بوە هۆی بەردەوامی کار و پاراستنی."

ئەگەرچی لە شوێنێکی تری‌دا نوسیوێتی: "هەروەها ئەو هاوڕێیانە کە کاروباری چاپیان پێ سپێردرا بو لە کاتی دیاریکراودا دەهاتن و کاری خۆیان جێبەجێ دەکرد و دەڕۆیشتن" بەڵام هیچ زانیاریەک دەرباری ناوی ئەوانەی کاروباری چاپیان پێ سپێردراوە یان لە نوسینەکانی دا بەشدار بون بە دەستەوە نادا.

یەکێتی ی تێکۆشین

وەسفی گۆڤارەکە

لە ناوچەوانی سەربەرگی ژمارە ۲ دا نوسراوە: "مردن بۆ فاشیست، ژیان بۆ نیشتمانی سەربەست"

ئینجا بە خەتێکی گەورە ناوی گۆڤارەکە: "یێکتی تی کوشین"

لە ژێر ناوی گۆڤارەکەدا بە دو ستونی بەرامبەر بە یەک،

لە لای راستی: "تێ کۆشین بۆ بە هێز کردنی جەبهەی وەتەنی بۆ ئازادی و سەربەستی کورد" لە ژێری دا: "ژمارە ۲"

لە لای چەپیدا: "وریا بە ئەی میلەت لە دەسائیسی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی" لە ژێریدا: "ساڵ ۱"

لە ناوەراستی هەردو ستونەکەدا:

"زبان حالی کۆمەڵەی کۆمیۆنیستی عیراقی" و لە ژێریدا: "لقی کورد"

لە ل ۱ – ۳ وتاری یەکەمی "وریا بە ئەی میلەت"

لە ل ۳ – ۸ "کورد و ئۆکتۆیەر"

لە ل ۸ – ۱۱ "یەکێتی ی تێکۆشین بۆ ئازادی نیشتمان"

لە ل ۱۱ – ۱۳ "دەنگوباس"

...

لە ناوچەوانی سەربەرگی ژمارە ۳ دا نوسراوە: "تێکۆشن زدی ئینتیهازیەت و شۆڤێنیەت لە نێو گەنجی کورد"

ئینجا بە خەتێکی گەورە ناوی گۆڤارەکە: "یێکتی تی کوشین"

لە ژێر ناوی گۆڤارەکەدا بە دو ستونی بەرامبەر بە یەک،

مردن بۆ فاشست ، ژیان بۆ گەلانی سەربەست

یەکیەتی تێکۆشین

تێکۆشین بۆ بەهێز کردنی
بەرەی وطنی بۆ ئازادی
وسەربەستی کورد

ـــــــ

وریا بەرەی ماست لە دسائسی
استعمار وکونەپەرستی

[ژمارە (٢)] (زمان حالی کومەلەی کومونیستی عێراق) [سال (١)]

((لقی کورد))

لە لای ڕاستی: "تێ کۆشین بۆ بە هێز کردنی جەبهەی وەتەنی بۆ نان و ئازادی میللەتی کورد" لە ژێری دا: "ژمارە ٣" و لە ژێر ئەویش دا "نرخی ژمارە ٥٠ فلسە"

لە لای چەپیدا: "وریا بە ئەی میلەت لە دەسائیسی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی" لە ژێریدا: "ساڵ ١"

لە ناوەراستی هەردو ستونەکەدا:

"زبان حالی کۆمەڵەی کۆمیۆنیستی عیراقی" و لە ژێریدا: "لقی کورد"

لە ژێر ئەمانەدا:

بۆ خوێندەوارانی خۆشەویست!

کورتە بەیانێکی ڕێکخراوی (کۆمەڵەی برای سۆڤێتستان) ە مژدەی یەکگرتنی خۆیانی لە گەڵ یەکێتی تێکۆشین داوە.

لە ل ١ – ٥ "دەشتی قەراج پێویستە دوبارە بگەڕێتە هەولێر! وە دابەش بکرێتە سەر فەلاحەکان"

لە ل ٦ – ١٧ "بۆ زانینی ڕاستی لە بابەت تەنزیمی لقی کورد لە کوردستانی عیراق دا"

لە ل ١٧ – ٢٥ "گوێ بگرە لە ناڵەی میلەت" دەنگوباسی هەولێر و سلێمانی و هەڵەبجە و کەرکوک و کۆیە ئەگێڕێتەوە.

...

ڕۆژ و مانگ و ساڵی چاپ و بلاوکردنەوە لە سەر هیچ ژمارەیەکیان نەنوسراوە. لە بەر ئەوە کاتی دەرچونی هەر بە مەزەندە ئەتوانرێ دیاری بکرێ:

یەکەم، ڕێکخراوەکە لە مانگی شوباتی ١٩٤٤ دا دامەزراوە و لە نیسانی ١٩٤٥ دا هەڵوەشاوەتەوە.

دوەم، لە ژ ٣ دا ریپۆرتاجێکی لە ژێر سەردێڕی (حەلەبجە دەڵێن و نایکەن) بڵاو کردۆتەوە سەرەتاکەی بەم جۆرە دەس پێ کردوە: "قەزا و قەدەر وابو لە ٩٤٥/١/٣ دا ڕێگام بە شاری حەلەبجە کەوت بۆ کڕینی هەندێ ئەموالی تیجاری..."

بەم پێیە ئەبێ ژ ١ و ٢ لە دوا مانگەکانی ساڵی ١٩٤٤ و ژ ٣ لە مانگەکانی سەرەتای ١٩٤٥ دا بڵاو بوبێتەوە.

...

یەکێتیی تێکۆشین تەنیا ٢ ژمارەی لە بەر دەس دایە کە ژمارەکانی دوەم و سێیەمە و ڕەنگە هەر ئەو ٣ ژمارەیشی لێ دەرچوبێ، تەمەنیشی زۆر کورت و کەم خایەن بوە، بەڵام شیکردنەوەی ناوەرۆکی بابەتەکانی، بۆ لێکۆڵینەوەی ڕەوتی گۆڕان و گەشەکردنی بیری سیاسی و شێوەی کارکردن لە ناو بزوتنەوەی نەتەوەیی کوردا، گرنگی‌یەکی تایبەتی هەیە.

...

لە روی رۆژنامەوانی‌یەوە

لە روی هونەری رۆژنامەگەری‌یەوە

یەکێتیی تێکۆشین بە دەزگای چاپ دەرکراوە. جگە لە ناوی گۆڤارەکە کە بە خەتاتی نوسراوە، ئەویش بە خەتێکی ناشیرین و بە ڕێنوسێکی ناڕاست، ئیتر خەتاتی تێدا بە کار نەهاتوە. لە قەوارەی کتێب دایە و هەمو لاپەڕەکانی یەک ستونی تێدا نوسراوە. وێنە و خەریتە و کاریکاتۆری تێ دا نیە. هەڵەی چاپی زۆری تێ دایە پێ ئەچێ پیتچنەکانی کوردی‌یان نەزانی بێ. زۆر کەم پێڕەوی خاڵبەندی تێ دا کراوە و، زۆر جار لە بە کار هێنانی‌دا بە هەڵەدا چون.

بە گشتی وەکو گۆڤارێکی نهێنی بە کارێکی گەورە دائەنرێ.

لە روی هونەری رۆژنامەنوسی‌یەوە

یەکێتیی تێکۆشین زبانحاڵی نهێنی حیزبێکی سیاسی نهێنی بوە. نوسەرەکانی دیار و ئاشکرا نەبون و، شوێنی چاپ کردن و جۆری بڵاوکردنەوەی نهێنی بوە. رەنگە هەر بەرپرسەکانی لقی کوردی حیزبەکە بابەتەکانیشیان نوسی بێ.

پەیامێکی سیاسی دیاریکراوی هەبوە، وەکو خۆی نوسیوێتی، بۆ چینی کرێکار و جوتیار و بە تایبەتی بۆ خاوەن بیر و خوێندەوارە پێشکەوتنخوازەکان. ویستویەتی سەرنجیان بۆ بیروبۆچونەکانی خۆی رابکێشی و لەو رێگایەوە رایان بکێشی بۆ ناو ریزەکانی رێکخراوەکەیان و، لە مرۆڤی ئاساییەوە بیان کا بە تێکۆشەری شۆڕشگێڕ.

بابەتەکانی یەکێتیی تێکۆشین بە گشتی دو جۆرن:

جۆری یەکەمیان، بابەتی ئایدیۆلۆجی‌یە، ئامانجی رێکخراوەکە و بیروبۆچونەکانی و سروشتی رێکخستنەکە و جۆری رێکخستنەکە رون ئەکاتەوە.

جۆری دوەمیان، دەنگوباسی داوودەزگاکانی حکومەتی عیراقە لە شارە جیاوازەکانی کوردستان دا. دەنگوباسەکان هەر گێڕانەوە نین، بەڵکو بە لێدوانەوە نوسراون، لایەکی بریتیە لە ئاشکرا کردنی گەندەڵی بەڕێوەبەرایەتی و، لایەکی تری داواکاری‌یە لە دەزگا بەرزەکانی حکومەت، بە تایبەتی وەزارەتەکان، بۆ ئەوەی لە شکاتی خەڵک بپرسنەوە و، سنورێ بۆ گەندەڵی ئیداری دابنێن.

بابەتەکانی بە زۆری ئایدیولوجین، مەبەستی قانیع کردنی خوێندەوارەکانێتی و، بە گشتی بابەتەکانی چ ئایدیۆلۆجی و چ هەواڵەکانی هاندەرانەن، بۆ بزواندنی ویژدان و وروژاندنی عاتیفەی خوێندەوارەکانی.

چ وتارە سیاسی‌یەکانی و چ هەواڵەکانی، بە گشتی لە روی هونەری رۆژنامەوانی‌یەوە، بە ناوەرۆک دەوڵەمەن و سەرنج راکێش و سەرکەوتون و، ئەگەر بە ئاشکرا و بە قانونی رێگەی دەرچونی هەبوایە لەو رۆژگارەدا خوێندەواری زۆری پەیدا ئەکرد.

ڕێنوسی گۆڤارەکە و جۆری داڕشتنی نوسینەکانی، لە چاو ڕێنوسی کوردی و داڕشتنی نوسینی ئەو سەردەمەدا، دواکەوتوتر بوە. لە سەرەتای چلەکانەوە تا کاتی دەرچونی یەکێتیی تێکۆشین چەندین گۆڤار و ڕۆژنامە دەرچون، لەوانە: ڕۆژنامەی حەفتانەی ژین لە سلێمانی، گۆڤاری مانگانەی گەلاوێژ و دەنگی گیتیی تازە لە بەغداد، گۆڤاری نیشتمان لە موکریان... لە بەر ئەوە ڕێنوسی کوردی و داڕشتنی نوسینی کوردی تا ئەندازەیەکی باش بۆ پێشەوە چو بو، کەچی داڕشتنی نوسینەکانی ئەوان بە هێزتر و ڕێنوسی ئەوان ئاسانتر بوە لە هی ئەم.

...

١. دیاریکردنی ئامانج

یەکیتیی تێکۆشین ئامانجی حیزبەکەیانی بە دیاریکراوی ڕون کردۆتەوە. لەو بارەیەوە نوسیویتی:

"ئێمە لەم مەرحەلەیەدا بۆ سەربەستی عیراق هەوڵ ئەدەین، چونکە ئەم سەربەستیە قازانجی کورد و عەرەبە، وە چەند بزوتنەوەی پێشکەوتنی بە هێز بێ بە تایبەتی لە کوردستانی عیراق وە بە گشتی لە عیراق ئەوەندە سودی بۆ کوردی عیراق و گشت کورد ئەبێ. هەروەها ئیستا هەوڵ ئەدەین بۆ باش کردنەوەی ژیانی ڕەنجبەر و جوتیار و، ڕزگار کردنیان لە زوڵمی میر و بەگ و ئاغا. هەوڵ ئەدەین بۆ باش کردنی ژیانی کرێکار: ئیشی کەمتر وە کرێی زیاتر، بۆ پارێزگاری کاسب و تیجارەکانی بچوک، بۆ بڵاوکردنەوەی خوێندن و عیلم و سەقافەت لە نێو میلەتی کورد، بۆ مکافەحەی نەخۆشی، بۆ سەربەخۆیی ئیداری و سەقافی کوردستانی عیراق کە یەکەم هەنگاوە بۆ حەلی مەسەلەی کورد.

"ئەم شتانەی کە ئێمە هەوڵی بۆ ئەدەین سەربەستەکانی عەرەبیش تەئیدی ئەکەن وە بۆی هەوڵ ئەدەن، وە جێ بە جێ بونی ئەم داخوازییانە هەر بۆ ئێمە نیە، بێ گومان بۆ میلەتی عەرەبی عیراقیشە بە حوکمی زروفی موەحەد، چونکە

هەردولا لە یەک حکومەت ئەژین وە داخوازیمان لە یەک حکومەت داوا ئەکەین بۆیە خۆشی و سەربەستی بۆ هەردولایە، کەچی ئیستا هەژاری و دەست بە سەری هەردولای داگیر کردوە. کەواتە پێویستە کۆمیۆنیستەکانی کورد و عەرەب لە عیراق یەک مینهاجیان هەبێ، وە لە سەر ئەساسی یەک مینهاج کیفاح بکەن..."ایکتی تی کوشین، ژ ٢، ل ٩ - ١٠)

٢. دیاریکردنی هێزی جولأنەوەکە

ی. ت. خۆی بە حیزبی هەمو خەڵک نازانێ، بەڵکو سروشتی چینایەتی حیزبەکەی بە رونی دیاری کردوە. پیێ وایە چینی دەرەبەگ سەنگەری ئیستیعمارە ئەبێ هەڵ بتەکێنرێ. زەوی بە سەر جوتیاران دا دابەش بکرێ. لەم بارەیەوە نوسیویێتی:

"کەوابو ئێمە کۆمیۆنیستانی کورد لە گەڵ کۆمیۆنیستانی عەرەب یەک ئامانجمان هەیە ئەویش: سەربەستی و ئازادی. بە نیسبەت ئێمە سەربەستی و ئازادی میللەتی کورد. وە بە نیسبەت ئەوان سەربەستی و ئازادی میللەتی عەرەب. وە سەربەستی و ئازادی هەردو، پارچەیەکە لە سەربەستی و ئازادی گشت میللەتانی گێتی لە ژێر باری ئیستیعمار و کۆنەپەرستی عالەمی.

"وە زدی یەک دوژمن هەوڵ ئەدەین ئەویش: ئیستیعمار و کۆنەپەرستی. کۆنەپەرستی کوردی بە نیسبەت ئێمە و کۆنەپەرستی عەرەبی بە نیسبەت عەرەب، وە ئیستیعمار بە نیسبەت هەردو لا.

"وە باوەڕ بە یەک بیر ئەکەین وە لە ژێر روناکی یەک نەزەریە کیفاح ئەکەین ئەویش: بیری کۆمیۆنیستی و نەزەریەی مارکسی – لینینی.

"وە تەمسیلی یەک چین ئەکەین کە مەسالیحیان زدی یەکتر نیە ئەویش: چینی رەنجبەر و کرێکار. بە نیسبەت ئێمە چینی رەنجبەر و کرێکار و خاوەن بیر و

هۆشە پێشکەوتوەکانی کورد، وە نیسبەت ئەوان رەنجبەر و کرێکار و خاوەن بیر و هۆشە پێشکەوتوەکانی عەرەب..."ایکتی تی کوشین، ژ ۳، ل ۱۰ — ۱۱)

"... ئەڵێن: ئەم گۆڤارە گەلی کورد تەمسیل ناکات و چ هێزێک نیە لە پشتی ئەم گۆڤارە... بەڵێ ئەم گۆڤارە چینانی کۆنپەرست و ئینتیهازی کورد تەمسیل ناکا.."ایکتی تی کوشین، ژ ۳، ل ۱۱)

۳. دیاریکردنی ئەداتی خەبات

بۆ بە جێ هێنانی سەربەستی عیراق، پێویستی بە ئەداتێکە ئەو هێزانە رێک بخات، کە قازانجیان لەم گۆڕینەدا هەیە، ئەویش حیزبە، حیزبێکی سیاسی کە لە سەر بنچینەی سنوری سیاسی دەوڵەت دامەزرابێ، نەک لە سەر بنچینەی نەتەوە. ل ١٤ — ١٥

پێکهێنانی حیزب و لقەکانی لە عیراق دا ئەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی عوسمانی، کاتێ کە حیزبی ئیتیحاد و تەرەقی کاروباری گرتە دەس (۱۹۰۸) و لە هەمو ولایەتەکان دا لقی ئاشکرای دامەزراند. لە بەغداد و موصل، تەنانەت لە جێگایەکی وەکو سلێمانی‌یش لقی ئیتیحاد و تەرەقی دامەزراوە. دوای ئەو لقی هەندێ حیزبی تری (مونافیس) دامەزراوە.

(تێبینی: دەربارەی لقی سلێمانی ئیتیحاد و تەرەقی بڕوانە وتارەکەی کەمال رەئوف محەمەد لە کوردستانی نوێ دا)

لە گەڵ دروستکردنی دەوڵەتی عیراق دا، لە بیستەکان دا، هەندێ لە سیاسی‌یەکانی عیراق هەوڵیان دا ژیانی حیزبایەتی بهێننە عیراقەوە. چەند حیزبێکیان پێکهێنا. بەڵام رەوتی روداوەکان بە جۆرێ رۆیشتن ئەم حیزبانە نەک هەر نەیان توانی دەورێکی کاریگەر لە ژیانی سیاسی‌دا بگێڕن، بەڵکو حیزبایەتی‌یان لە بەر چاوی خەڵک سوک و قێزەون کرد. ئەم حیزبە عیراقی‌یانە بە درێژایی

بیستەکان و سییەکان، هیچ کامیان، نەیانتوانیوە لقی خۆیان لە کوردستانی عیراق دا دابمەزرێنن، تەنانەت لە ناو سیاسی‌یە پیشەیی‌یەکانی کوردیش دا بە دەگمەن توانیویانە کەسێک بکەنە هاودەنگی خۆیان.

لە کوردستانی عیراق دا چەند رێکخراوێکی ئاشکرا و نهێنی دامەزراوە. ئەوانە هەندێکیان سیاسی و هەندێکیان کۆمەلایەتی و رۆشنبیری بون. سیاسەتی ئینگلیزی، کە ئەو سەردەمە لە عیراق دا دەسەلاتدار بون، وە سیاسەتی حکومەتی عیراقی ماوەی نەداون وەکو پێویست گەشە بکەن و، ئەرکی سیاسی و کۆمەلایەتی و رۆشنبیری خۆیان بە جێ بهێنن.

لە تەموزی ١٩٢٢ دا جەمعیەتی کوردستان لە سلێمانی دامەزرا. لەو کاتەدا هێشتا دەولەتی عیراق دروست نە کرا بو.

لە شوباتی ١٩٢٥ دا جەمعیەتی مودافەعەی وەتەن لە سلێمانی دامەزرا. لەو کاتەدا هێشتا چارەنوسی ولایەتی موصل بە لادا نەکەوت بو.

لە نیسانی ١٩٢٦ دا کۆمەلی زانستی کوردان لە سلێمانی بە موافەقەتی وەزارەتی ناوخۆی عیراق دامەزرا.

لە مایسی ١٩٣٠ دا یانەی سەرکەوتن لە بەغداد بە موافەقەتی وەزارەتی ناوخۆی عیراق دامەزرا.

سالی ١٩٢٩ — ١٩٣٠ هەیئەتی وەتەنی‌یە لە سلێمانی دامەزرا و پەلوپۆی هاویشت بۆ کەرکوک و هەولێر. دوای ٦ ی رەشی ئەیلولی ١٩٣٠ بلاوەیان کردوە.

ئەمانە بە هۆی ئەو تەگەرانەوە کە ئەهێنرایە رێگایان نەیانتوانی هەتا سەر بڕ بکەن.

جگە لە مانە بە نهێنی چەند رێکخراوێکیش دامەزراوە.

سالانی ١٩١٩ — ١٩٢١ پێش گەڕانەوەی شیخ مەحمود چەند رێکخراوێکی پچوک دامەزراوە.

ساڵی ١٩٢٦ کۆمەڵی زەردەشتی دامەزرا

ساڵی ١٩٢٨ لقی کۆمەڵی خۆییبون دامەزرا

ساڵی ١٩٣٧ کۆمەڵی برایەتی دامەزرا

ساڵی ١٩٣٩ حیزبی هیوا دامەزرا.

حیزبی هیوا لە ماوەیەکی کورت دا پەرەی سەند و ژمارەیەکی زۆر خوێندکار، دوکاندار، ئەفسەرانی جەیش، رۆشنبیر، سەرانی عەشائیری لێ کۆبوەوە. لقی لە زۆری شار و ناوچەکانی کوردستانی عیراق دا دامەزراند. پێوەندی بە هێزی لە گەڵ تێکۆشەرانی کوردستانی ئێران و سوریا دروست کرد.

ئامانجی سیاسی حیزبی هیوا رزگاری کوردستان بو. بەڵام بەرنامەیەکی نوسراو و دیاریکراوی نەبوە بۆ رێگەی رزگاری کوردستان و، گۆڕینی باری کۆمەڵایەتی، ئابوری، رۆشنبیری ... کوردستانی عیراق.

لە روی پێکهاتنی چینایەتی‌یەوە، چینەکانی سەرەوەی کۆمەڵی کورد و چینی ناونجی کۆ کردۆتەوە.

لە روی رێکخراوەیی‌یەوە، نیمچە ئاشکرا بوە. تەلارێکی رێکخراوەیی دیاریکراوی نەبوە. ئەگەرچی سەرکردایەتی و کۆمیتەی ناوچەیی هەبوە بەڵام شتێکی رواڵەت بون. هەمو کەس زانیویێتی رەفیق حیلمی (سەرۆکی باڵای) حیزبەکەیە و، سەرۆکی باڵا لە زۆری شارەکان دا (موعتەمید: باوەڕپێکراو) ێکی داناوە، ئەندامەکانی حیزب بە زۆری پێوەندی‌یان لە گەڵ ئەم موعتەمیدەدا هەبوە.

رێبازیکی دیاریکراوی نەبوە بۆ جۆری تێکۆشان و، دیاری نەکردوە کە ئاخۆ کوردستان چۆن رزگار ئەکا: بە شۆڕش و خەباتی چەکدار؟ یان بە کاری جەماوەری خۆپیشاندان و مانگرتن و دەربڕینی نارەزایی؟ یان بە ململانێی پارلەمانی و گفتوگۆ...؟

ئۆرگانێکی ڕێکوپێکی چاپکراوی نەبوە بیروبۆچونەکانی بۆ گۆڕان و باش کردنی ژیانی سیاسی، کۆمەڵایەتی، ئابوری، ڕۆشنبیری ... کۆمەڵی کورد و، هەڵوێستی لە روداوەکانی کوردستان و عیراق و ناوچەکە رون بکاتەوە. لە بەر ئەوە شوێنەوارێکی فکریی لە دوای خۆی بە جێ نەهێشتوە.

لە ناوەڕاستی چلەکان دا ناکۆکیەکانی ناو حیزبی هیوا، بە تایبەتی ناکۆکی سیاسی لە سەر دو کێشەی سەرەکی تەقی‌یەوە: یەکێکیان، ئاخۆ حیزبی هیوا بەشداری جوڵانەوە چەکدارەکەی بارزان بکا یان خۆی لێ بە دور بگرێ. دوەمیان، گەلی کورد لە خەباتی خۆی‌دا بۆ ئازادی پشت بە یەکێتی سۆڤێت ببەستێ یان بە بریتانیا. هیوا نەیتوانی ئەم ناکۆکی‌یانە چارەسەر بکات، لە ئەنجامی ئەوەدا ساڵی ١٩٤٥ کەوتە هەڵوەشان و هەڵوەرین و پارچە پارچە بون.

هەڵوەشانی حیزبی هیوا جگە لەوەی بۆشایی سیاسی - ڕێکخراوەیی لە ناو بزوتنەوەی نەتەوەیی کوردا دروست کرد، بۆشایی فیکری‌یشی بە جێ هێشت. حیزب و ڕێکخراوی تر پڕیان کردەوە.

...

تا ناوەڕاستی چلەکان هیچ حیزبێکی عیراقی، چ ئاشکرا و چ نهێنی، نەیتوانیوە لقی خۆی لە کوردستانی عیراق دا دابمەزرێنێ. تەنانەت حیزبی شیوعی عیراقی کە لە ١٩٣٥ دا دامەزرا و، لە زۆری شارەکانی عیراق دا شانە و ڕێکخراوی پێک هێناوە، لە کوردستان دا بنکەیەکی ئەوتۆی نەبوە.

بۆ یەکەم جار حیزبی شیوعی عیراق (گروهی وحدة النضال) لقی حیزبێکی عیراقی لە کوردستان دا دامەزراند و، چەندین (مفاهیم) ی فکری و سیاسی نوێی هێنایە ناو جوڵانەوەی کوردەوە.

لقی کوردی کۆمەڵەی کۆمیونیستی کورد، کە ڕێکخراوێکی مارکسی ± لینینی بوە، ئەگەرچی لقی حیزبێکی عیراقی بوە، بەڵام زۆری ناتەواوی‌یەکانی لە حیزبی

هیوادا هەبون چارەسەر کردوە و، بە رونی ستراتیجی کاری خۆی و هێزەکانی و، (ئەدات) ی تێکۆشان و (ئوسلوب) ەکانی دیاری کردوە. هەر ئەمەیش دواتر، ئاشکراتر، رەنگی داوەتەوە لە بیروباوەڕ و شێوەی خەباتی بزوتنەوەی نیشتمانی و نەتەوەیی کوردا بە هەردو باڵەکەیەوە: حیزبی شیوعی عیراق و پارتی دیموکراتی کورد.

ئامانجی کورد لە عیراق دا چیە و، رێگەی بە دی هێنانی کامەیە؟

بۆ بە دی هێنانی ئامانجەکانی ئەبی حیزبی تایبەتی خۆی هەبێ یان لقی حیزبێکی عیراقی بێ؟

ئایا کورد بۆ بەدی هێنانی ئامانجەکانی ئەبێ خۆی بە تەنیا کار بکا یان لە گەڵ عەرەب پێکەوە؟

لە خەباتی خۆیدا لە ناوەوە پشت بە کێ ببەستێ و لە دەرەوە پشت بە کێ ببەستێ؟

یەکێتیی تێکۆشین وەڵامی ئەم پرسیارانەی داوەتەوە:

ئامانجی کورد لە عیراق دا سەربەستی عیراقە لە دەرەبەگایەتی و نفوزی ئیستیعمار، بە تێکۆشانی هاوبەش لە گەڵ عەرەب لە ناو یەک حیزبی عیراقیدا و، بە پشتیوانی یەکێتی سۆڤێت، بە رێگای تێکۆشانی جەماهیری.

یەکێتیی تێکۆشین خۆی تەمەنی کورت بو، بەڵام ئەو (مفاهیم) انەی هێنایە ناو جوڵانەوەکەوە، دواتریش بە چونی ئەندامەکانی بۆ ناو حیزبی شیوعی عیراق و پارتی دیموکراتی کورد، بۆ دەیان ساڵ بون بە بنچینەی چەندین کێشەی دروستکەری ناکۆکی بنەڕەتیی فکری، سیاسی، رێکخراوەیی... لە ناو جوڵانەوەی کوردا. سەرەنجام حیزبی عیراقی و، برایەتی کوردو عەرەب و، پەرستنی یەکێتی سۆڤێت، لە (وەسیلە) ەوە بۆ بە جێ هێنانی ئامانجی سیاسی، خۆیان بون بە ئامانج (غایە).

٤. دیاریکردنی شێوەکانی خەبات

لقی کوردی کۆمەڵی کۆمیۆنیستی عیراق، بەرنامەیەکی نوسراو و دیاریکراوی لە بەر دەس دا نیە تا بزانرێ بە چ رێگەیەک ویستویەتی باری کۆمەڵایەتی، ئابوری، رۆشنبیری خۆی گوتەنی (چینانی رەنجبەر) بە باری باشەدا بگۆڕێ. بەڵام لە دو توێی گۆڤارەکەدا هەندێ لایەنی جۆری بیرکردنەوەیان ئەخوێنرێتەوە.

یەکێتیی تێکۆشین، چەکێکی کاریگەری خەباتی حیزبەکە بوە. جگە لەوەی هۆیەکی گرنگی بڵاوکردنەوەی بیروباوەڕ و بۆچونەکانی بوە، لە هەمان کات دا هۆیەکی گرنگی ریسواکردنی زوڵموزۆری کۆمەڵایەتی و گەندەڵی بەڕێوەبەرایەتی و دواکەوتنی وڵات و، لە ئەنجام دا هۆیەکی هاندان (تحریض) و وروژاندنی هەستی مرۆڤدۆستانەی (خاوەن بیر و هۆشە پێشکەوتوەکان) و هەستی چینایەتی (چینانی کرێکار و فەلاح) بوە، بۆ سازدان و رێکخستنیان بۆ خەبات بۆ بە دی هێنانی ئامانجەکانی حیزب.

یەکێتیی تێکۆشین، داوا لە میلەت ئەکا وریا بێ، بە فرتوفێڵی ئیستیعمار هەڵنەخەڵەتێ و، دەس نەداتە چەک دژی حکومەتی عیراق. لەو کاتەدا دوەمین جەنگی جیهان بەردەوام بوە. لەو جەنگەدا بریتانیا و ئەمەریکا و یەکێتی سۆڤێت لە لایەک بون، ئەڵمانیای نازی و ئیتالیای فاشی لە لایەکی تر بون. سیاسەتی بریتانی و سیاسەتی سۆڤێتی لە عیراق دا ئەوە بو کە هەلومەرجی ناوخۆی عیراق ئارام رابگیرێ. پشێوی و ئاژاوە و شەڕی تێدا نەبێ. حیزبی شیوعی عیراق (بە رابەری فەهد کە دانپیانراوی سۆڤێتی بوا ئەمە رێبازی بو. کاربەدەستانی بریتانیایش، کە دەسەڵاتداری راستەقینە بون لە ناو عیراق دا، هەمان شتیان لە مەلا مستەفای بارزانی و سیاسییەکانی کورد داوا ئەکرد.

« تیکوشین بۆ سەندی ئیمتیازی شوفینیەت لە بەر گەلی کورد »

یەکیتی تیکوشین

تیکوشین بو بەهیز کردنی	...	وریا بەئەوەی ملەت لە
جبهەی وطنی بو نان	...	دەسالسی ئاستعمار و کونە
وآزادی ملەتی کورد	—	پەرستی

(ساڵی ١) ((زبان حال حزبی کومیونستی عراق)) ژمارە (٢)

« لقی کورد » نرخی ژمارە (٥٠) فلس

بو خوێندەوارانی خوشەویست :

لجنەی مرکزی کومەڵەی برای سوڤیەتان یانی خوایە وەی دەر کرد بە مناسبەتی یەك بوونی گرەول ناو براو لە گەڵ کومەڵیە کینی تیکوشین : (مژدە) کومەڵەی برای سوڤیەتستان خوی نمەکانی ، خوێنان بە حقیقەت زانی کە شانبەشانی لە گەڵ هاوڕی کوردەکانی بە کینی تیکوشین دا ئاسوودەیی ماڵی کورد بیبەرن بەرێوە تەنها کومەڵیك زۆریك ئیتر لە پاش ئەوە کە زایان بی بە گەل گیری ئەو ئاسودە تربە پیاك تایبەت ، جیگەلە مەش کە ملت لە بەیەکیدی ئەو کانە تەنگو لجنەی یکوشانەش بز گاری ئەکات . ایتر بەبیشەوە ، بو هەمل کردنی برای آزادی ! ، بو روون کردنەوەی هەردوو ملتی کوردی بی کەمی ؟ « لجنەی مرکزی کومەڵەی برای شوڤیەتستان »

ئەم داوایەی یەکێتیی تێکۆشین لە گەڵ سیاسەتی بریتانیا و سۆڤێت و، لە گەڵ سیاسەتی حیزبەکەی فەهدا گونجاو بوە.

یەکێتیی تێکۆشین زۆر جار باسی سەربەستی عیراق و رزگاری کورد و کوردستان و، روخاندنی سەنگەری ئیستیعمار و دەرەبەگایەتی کردوە بەلاّم هەمیشە روی دەمی کردۆتە حکومەت و، داوای لەو کردوە زوڵمو زۆر هەڵ بگرێ و چارەسەری گەندەڵی بەرێوەبەرایەتی بکا. لە چەند بۆنەیەک دا ئەمەی دوبارە کردۆتەوە، بۆ نمونە:

سەبارەت بە (بەلەدیەی هەولێر) نوسیوێتی:

"... رەئیسی بەلەدیە هەروەکو بوت لە دائیرەکەی دانیشتوە تا وەخت تەواو ئەبێ، ئومێد وایە حکومەت ئینسانێکی باش و موسەقەف بۆ ئیشوکاری میلەت هەڵبژێرێ."(ژ ٢، ل ١١)

لە سەروتاری ژ ٣ دا کە لە سەر دەشتی قەراج نوسیوێتی:

"... بەو موناسەبەتە فەزائیحی تەسویە بەرچاو ئەکەین کە چۆن عەردەکان بە ناحەقی درا بە خاوەن نفوزەکان (ئاغا و دەرەبەگ) و کرمانجە بەستەزمانەکان لە حەقی خۆیان بێ بەری کران وە لە ترسی کوشتن و دەربەدەر بون بێ زبان مان و چاو لە حەقی خۆیان پۆشی، بەلاّم ئێمە پێشرەوی میلەت ئەم زوڵمە بە هیچ کلۆجێکەوە قبوڵ ناکەین و لە حکومەت داوا ئەکەین دوبارە قەزیەی تەسویە بەرچاو وەرگرێ و سەرلەنوێ بێنێتە کار و کرمانجی بەستەزمان لە حەقی خۆی، لە عەردی خۆی، کە بە ئارەقەی نێوچەوانی خۆ و باپیری و بە رەنجی کێلاّوە و چاندراوە بدرێتە دەست خۆی و بەرچاو حکومەت ئەکەین کە دوبارە نەکەوێتە هەڵە لە قەزیەی تەسویە و حەدێک بۆ مەسالیحی دەرەبەگەکان دابنرێ... ئیتر چاوەنۆری کاری حکومەت ئەکەین، ئایە کاریش وەک قەولێتی (مەبەستی قسەکانێتی. نم) وە یا بۆ (وزن الشعر) ئەم وتارانە ئەدات؟"(ییکتی تی کوشین، ژ ٣، ل ٥)

لە شوێنێکی کەدا نوسیوێتی:

"..... ئیتر بە جۆشەوە نیشتمانپەروەرە دڵ بێگەردەکانمان بانگ ئەکەین بۆ تێکۆشین بۆ روخاندنی سەتگەری ئیستیعمار لە نێو وڵات کە دەرەبەگی‌یە. وە لە حکومەت داوا ئەکەین ئەمهەندە مل کەچ نەبێت بەرامبەر دەرەبەگەکان کە لە هەر لایەکی وڵات لە فەساد و جەور و زوڵم چ کارێکی تریان نیە..."ایکتی تی کوشین، ژ ٣، ل ١٩)

دەربارەی خەستەخانەی پێنجوین نوسیوێتی:

"... تکا لە پیاوە مەسئولەکان ئەکەین کە ئیهتیمام بە سیحەتی میلەت بدەن، ئەم ئیهتیمامە حەقێکی تەبیعی میلەتە."(ییکتی تی کوشین، ژ ٣، ل ٢٠)

دەربارەی قوتابخانەکانی هەڵەبجە نوسیوێتی:

"... تکا لە دەوائیری مەسئول ئەکەین حەدێک بۆ تەعەدای ئەم گەنجانە لە سەر ئەم میلەتە هەژارە دابنێن."ایکتی تی کوشین، ژ ٣، ل ٢٢)

....

هەندێ لە وتارەکانی ییکتی تی کوشین

"وریا بە ئەی میلەت!

"بە وردی سەیری قەزیەی کورد بکەین، ئایە لە بەر چی ئەم هەمو هەوڵ و تەقەلا و خوێنڕشتنە تا ئیستا بۆ قەزیەی کورد بێ بەر (ثمرە) بوە؟

"هەروەک ئەزانین کورد میلەتێکە لە دەوری دەرەبەگی ئەژێت، واتا جەماهیری میلەت بە چەند شوێنێکا بەش کراوە، هەر بەشێکی لە ژێر حوکمی دەرەبەگێک ئەژێت، کە وێنەی راستی ئەم حالە لە تەقسیماتی عەشائیری دیارە، کە هەر عەشیرەتێک رەئیسی تایبەتی خۆی بە رێ ئەبات و بەرامبەر عەشیرەتەکانی تر وەک میلەتێکی جیاواز و بێگانە دێتە بەرچاو، بە تایبەتی‌یش ئەو کاتە کە مەسالیحی دو رەئیس عەشیرەت رێک ناکەوێ، هەروەها جاری وا

ئەبێ لە ناو یەک عەشیرەت مەسالیحی چەند ئاغا یەک و رێک ناکەوێ، کە (العیاذ باللە) بە سەدان کوشتار و سوتان ئەکەوێتە ناو ماڵی کرمانجە بەستەزمانەکان کە چ گوناهیان نیە غەیری تێکچونی مابەینی دو ئاغا، بەڵێ ئەم کوشتار و تالاَنە زەرەری کرمانجی بێ گوناه ئەبێ کە وەک چارپێن (ماشیە) بۆ ئاغا. لە بەر ئەم جۆرە ژیانە — دەرەبەگی، جەماهیری میلەتی کورد یەک نەبۆتەوە لە تێ کۆشین بۆ قەزیەی کورد. دیرۆکی (تاریخ) شۆرشەکانی کورد بە روناکی ئەم راستیە دەر ئەخات کە چۆن لە کاتی داگیرسانی شۆرشا مەسلەحەتی چەند دەرەبەگێک رێک نەکەوتوە جا چونەتەوە گژ یەکتر. لە باتی ئەمە کیفاحی زۆردار بکەن پێکرا، بەم بۆنەیە ئاگری شۆڕش کوژاوەتەوە (بێگومان بە خینێکی بێ ژماری کرمانجان دوایی شۆڕش هاتۆتەوە) هەروەها ئەم جۆرە ژیانە بۆتەوە چەکێکی بە هێز لە دەست بێگانەی خاوەن مەتامیع لە کوردستان کە یەکی خستونە گژ ئەوی تر وە بە بۆنەی بێ هێز بونیان ئەو جێگیر بۆتەوە، هەروەها ئەم جۆرە ژیانە بۆتەوە دینگەیەکی بەهێزی ئیستیعمار لە کوردستان. دوای جەنگی عالەمی یەکەم لە بێ قابیلیەتی میلەتی کورد لە دامەزراندنی حکومەتێکی کوردستانی سەربەخۆ — لە بەر دەرەبەگایەتی بە هێز — وە ئیجابی مەسلەحەتی ئیستیعمار بۆ جێ قایم کردنی، میلەتی کورد چەند بەشێک کرا تاکو تەگەرەی (مشکلە) ئەقەلیات پەیدا بکرێ لە ناو دەوڵەتانی ...... وە بە لێک دانی دو میلەت بە دەسائیسی ئیستیعمار بزوتنی ئازادی بێ هێز ئەبێت (ئەمەیە ئامانجی گەورەی ئیستیعمار) (تەبادولی مەناتیقی نفوزیش) لە بەینی موستەعمەرەکان سەبەبێکی بو دابەشکردنی کوردستان بە چەند جێگا.. لە نەتائیجی ئەم دابەش کردنە حکومەتێکی عیراقی: لە عەرەب و کورد عیبارەت هاتە وجود، ئەمیش لە ژێر نفوزی ئیستیعمار. کە بێ گومان ئیستیعمار نایەوێ مەناتیقی نفوزی لە دەست دەر بچێ، لە بەر ئەمە هەر جۆرە ئەسالیبێک بە کار ئەهێنێ بۆ کوشتنی وەعی

میلەت بۆ ئازادی و سەربەستی. لە وڵاتی عیراقیش، کە لە دەوری شوبهە دەرەبەگی ئەژێت و تازە بونی صەناعەت لە شارە گەورەکانی بڵاو بۆتەوە، ئەڵێن ئیستیعمار دەرەبەگی بە هێز ئەکا، تاکو تەگەرە بێ لە ڕێگای تێکۆشینی میلەت بە یەکێتی بۆ ئازادی، هەروەها دو میلەتی عیراق - کورد و عەرەب ± ئەخاتە گژ یەکتر بە بڵاوکردنی بیری شۆڤێنی و کەراهێتە لە بەینی هەردو میلەت کە بە میلەتی کورد وا تێ ئەگەیەنێ کە حالی ناخۆشی کورد لەوەیە: کە لە ژێر دەست عەرەبە و لە لایەن ئەوەوە ئیستیعمار کراوە.

"لە نێو میلەتی عەرەبیش بیری خۆهەڵکێشان و حەقی تەسەیتور (تسیطر) بە سەر میلەتی کورد و مەحوی ئەقەلیاتِ بڵاو ئەکات و تەشجیع ئەکات. ئەم بیرە شۆڤێنییانە تەنیا لە لایەن ئیستیعمارەوە بە هێز ناکرێ بەڵکو چەند دەستی تریش هەیە لە گەڵی کە مەسلەحەتیان لە گەڵ ئیستیعمار یەکە، ئەمانیش: دەرەبەگی و کۆنەپەرستی و تیجارانی قەومیەت، کە ئەیانەوێ لە سەر شانی جەماهیری میلەتی کورد بگەنە مەراکیز امەراتیبی بەرز)

"بەڵام ڕاستی کە وردبون و واقیع فێرمان ئەکات: دەردی هەردو میلەت (کورد و عەرەب) ئیستیعمارە.

"دەرمانی ئەم دەردەش: ئازادییەکی تەواوە کە عەناسیری دیمۆقراتی تەقەدومی بێتە سەر حوکم، بەم جۆرە ڕێ ئەکرێت لە بەر دەم هەردو میلەت بۆ پێشکەوتن و ڕێک کەوتنیان بۆ تەقریری مەسیر و ئازادی و بەرزی کورد و عەرەب. پێویستە بەرچاو بکرێ: میلەتی کورد و هەر میلەتێک ئەوسا پێی ئەکرێ بە تەواوی ئازادی کە پێ بکرێ: گوزەرانی حوکمی خۆی بکات، ئەم توانایە ئەوسا جێگیر ئەبێ کە سەنگەری ئیستیعمار و دەرەبەگی بڕوخرێ و ون بکرێ لە نیشتمانی خۆشەویستمان کوردستان تاکو یەکێتی تێکۆشینی جەماهیری کورد بۆ

تەقریری مەسیر بێتە کار، کە چ هێزێک لە توانای نابێت بەربەرەکانی بکات و لە پێشی راوەستێ.

"بێ گومان هەست کردن بەم راستی‌یانە لە نێو میلەتی کورد تیرێکە بۆ جەرگی ئیستیعمار، جا ئیستیعمار بۆ ئەوەی راوی خۆی بپارێزێ لەم کاتە وا دور نیە یەک لە ئەسالیبەکانی بە کار بێنێ بۆ بە هێز کردنی سەنگەری خۆی بە بێ هێز بونی بزوتنی نیشتمانی و ئازادی... جا لە بەر ئەمە ئێمە کوڕانی میلەت، شیوعی‌یانی کورد، دەنگمان بەرز ئەکەین میلەت بانگ ئەکەین: کە وریابە ئەی میلەت، وریابە ئەی میلەت، لە دەسائیسی ئیستیعمار، کە دور نیە ئێستا تەشجیعت بکات بۆ ئەوەی شۆڕشێک بکەیت گژ حکومەتی عیراق هەڵستی جا هەزاران خوێن پاکی رۆڵەکانت برڕژێ هەروەها لە میلەتی عەرەبیشا بە بۆنەی حەق وەرگرتن بەڵام بزانە حەقی هەردو میلەت لە زگ ئیستیعمارە. ئەو سوڵتەیە کە تۆی ئیستیغلال ئەکات عەینی وەقت میلەتە بەستەزمانەکەی عەرەبیشی ئیستیغلال کردوە. ئەم دەسائیسە بۆ ئەوەیە کە هەردولا بێ هێز بکەوێ کەراهیەت زیاد بێ لە ناو هەردو میلەتی خۆشەویست تاکو قەڵای خۆی هەندێکی تر بەردەوام بێت لە نێو وڵاتی هەردو میلەت ئیتر بزانە هەراوهوریایەک خزمەتێکی ئاشکرایە بۆ ئیستیعمار ئەگەر مەسدەری ئیستیعمار بێ، بێ گومان خیانەتێکی گەورەشە بۆ میلەتی کوردی شیرین. ئومێد وایە سەدەمین جار هەڵنەخەڵەتێن بە فرتوفێڵی ئیستیعمار. ئێستا کاتی ئەوەیە دەست بخەینە دەست کوڕە موخلیسەکانی میلەتی عەرەب بۆ عیراقێکی ئازاد و دیموقراتی کە مەجال پەیدا بکرێ بۆ پێشکەوتنی و پێ گەیاندنی هەردو میلەت بۆ ئازادی و تەقریری مەسیر بۆ بەرزی و خۆشی میلەتی عەزیز... ئیتر وریابە وریابە ئەی میلەتی دڵسۆز و خۆشەویست."ایەکیتی‌ی تێکۆشین، ژ ٢، ل ١ - ٣)

"یەکێتیی تێکۆشین بۆ ئازادی نیشتمان

"ئەگەر ئاورێک بۆ پاشەوە بدەینەوە، ئەبینین میلەتی کورد و عەرەب ژێردەستی یەک زۆردار بون ئەویش ئیمپراتۆریەتی عوسمانی بو، وە هەردولا هەوڵ و تەقەلایان ئەدا بۆ سەربەستی و رزگار بون لە بەر ئەمە وەرگەڕانی (ئینقیلاب) ١٩٠٨ ی دیمۆقراتی – مەشروتیەت وە یا حەرەکەتی ئیتیحادیەکان – لە هەردولا تەئیدی وەرگرت، بە ئومێدی ژیانێکی باشتر، وە سەربەستییەکی میللی. چونکە شیعاراتی ئیتیحادیەکان هەروەک ئەزانین: سەربەستی، دادرەستی، وە یەکبون بو، بەڵام ئەمانە بە گەیشتنی حوکم، هیچ کامیان پێک نەهێنا لەم وتانە، وە هەر وەکو پێشوەکان سیاسەتی ئیزتیهادی قەومییان بە کار هێنا. کورد و عەرەب لە دوای جەنگی گەورەی پێشوەوە بۆ تەقریری مەسیر و بۆ سەربەستی هەوڵیان ئەدا، بەڵام بێ هێزی بزوتنەوەی نیشتمانی هەردولا، وە پێک نەهێنانی دەوڵەتانی سوێندخواران پەیمانیان بۆ میلەتانی رۆژهەڵات، وە خیانەتی ئەحزابی ئومەمیەتی دوەم بۆ شیعاری حەقی تەقریری مەسیری میلەتانی بێ هێز، ئەم دو میلەتەی لە ژێر ئیستیعمار بە جێ هێشت.

"وڵاتانی عەرەب دابەش کران بە سەر چەند مەنتیقەیەکی نفوزی ئیستیعماری، کوردیش دابەش کرا بە ٣ جێ.

"کوردی عیراق لە گەڵ میلەتی عەرەبی عیراق ئیستا پێکەوە ئەژین لە ژێر یەک ئیستیعمار، لە بەر ئەمە زروفی سیاسەتی واقیعی وا پێویست ئەکات کە هەوڵ بدەین بۆ ئەوەی مەسئەلەی کورد و عەرەب موشتەرەکەن پێک بێنین، کە بێ گومان یەکبونی دولا هێزێکی گەورەیە بۆ تەحقیقی ئازادی و تەقریری مەسیر و سەربەستی. ئێمە کە شیوعیەکانی کوردین لە عیراق دا پێویستە زۆرترین ئیهتیمام بە موشکیلەی کوردی عیراق بدەین، چونکە بەری هەوڵمان لەم کاتەدا بۆ کوردی عیراق ئەبێت، بەڵام ئەم هەوڵ دانە زۆر بێ هێز ئەبێت گەر تەنها بێت.

بێ گومان هێزی ئازادی پەروەرەکانی عەرەب لە عیراق موخلیسترین هێزە بۆ پێکهێنانی مەبەستمان کە قازانجی هەردو میلەتە.

"بەڵام ئەمە مەعنای ئەوە نیە، چاومان ئەپۆشین لە کوردی تورکیا و کوردی ئێران، بەری هەر غەدرێک بکەوێ پێویستە لە سەرمان رەئی گشتی عالەمی ئاگادار کەین، تاکە بزانرێ میلەتێکی مەزلوم و مەغدور هەیە، ژیانێکی ناخۆش ئەژێت، وە حەقی ژیانێکی خۆشی هەیە وەک میلەتانی تر سەربەست لە گێتی، وە پێویستە ئەم حەقەش وەربگیرێ.

"ئێمە لەم مەرحەلەیەدا بۆ سەربەستی عیراق هەوڵ ئەدەین، چونکە ئەم سەربەستیە قازانجی کورد و عەرەبە، وە چەند بزوتنەوەی پێشکەوتنی بە هێز بێ بە تایبەتی لە کوردستانی عیراق وە بە گشتی لە عیراق ئەوەندە سودی بۆ کوردی عیراق و گشت کورد ئەبێ. هەروەها ئیستا هەوڵ ئەدەین بۆ باش کردنەوەی ژیانی رەنجبەر و جوتیار و، رزگار کردنیان لە زوڵمی میر و بەگ و ئاغا. هەوڵ ئەدەین بۆ باش کردنی ژیانی کرێکار، ئیشی کەمتر وە کرێی زیاتر، بۆ پارێزگاری کاسب و تیجارەکانی بچوک، بۆ بلاوکردنەوەی خوێندن و عیلم و سەقافەت لە نێو میلەتی کورد، بۆ مکافەحەی نەخۆشی، بۆ سەربەخۆیی ئیداری و سەقافی کوردستانی عیراق کە یەکەم هەنگاوە بۆ حەلی مەسەلەی کورد.

"ئەم شتانەی کە ئێمە هەوڵی بۆ ئەدەین سەربەستەکانی عەرەبیش تەئیدی ئەکەن وە بۆی هەوڵ ئەدەن، وە جێ بە جێ بونی ئەم داخوازییانە هەر بۆ ئێمە نیە، بێ گومان بۆ میلەتی عەرەبی عیراقیشە بە حوکمی زروفی موەحەد، چونکە هەردولا لە یەک حکومەت ئەژین وە داخوازیمان لە یەک حکومەت داوا ئەکەین بۆ بە خۆشی و سەربەستی بۆ هەردولایە کەچی ئیستا هەژاری و دەست بە سەری هەردولای داگیر کردوە. کەواتە پێویستە کۆمیۆنیستەکانی کورد و عەرەب لە عیراق یەک مینهاجیان هەبێ، وە لە سەر ئەساسی یەک مینهاج کیفاح بکەن

بەڵام ئەم کیفاحە پێک نایە، وە نرخێکی عەمەلی نابێ گەر هەردولا لە یەک حیزب کۆ نەبنەوە، تاکو ببن بە یەک فیکر وە یەک هێز، وە یەک ئیرادە. ئەم حیزبەش کە هەردولا کۆ ئەکاتەوە، حیزبی شیوعی عیراقە، چونکە برا شیوعیەکانی عەرەب وە یا ئێمە شیوعیەکانی کورد وە یا هەر شیوعیەکی عیراق قەزیەی میلەت بە تەواوی ئەزانێ وە عیلاجی ئەکات کە کردەوەیان سودی بۆ هەمو لا ئەبێ، ئەمەش مەعنای ئەوە نیە شیوعیەکانی کورد لە یەک حیزب ئیش کردنیان قەزیەی کوردایەتی‌یان بە جێ هێشتوە. نەء! لە یەک حیزب ئیشکردن مەعنای ئەوەیە کە هێزمان یەک ئەکەین بۆ پێکهێنانی مەسئەلەی هەردولا، کە بێگومان هێزی هەردولا لە توانایەتی تەگەرە زوتر حەل بکات. حیزبی شیوعی عیراقی، حیزبی رەنجبەر و کرێکار و تێگەیشتوەکانی عیراقە، ئەم حیزبە لەوانە وە بۆ ئەوانە. هەروەها ئەم حیزبە لە سەر یەک نیزام ئەڕوا و، شیوعیەکانی کورد لقی تایبەتی خۆیان هەیە، کە مەسئولە لە رواندنی بزوتنەوەی نیشتمانپەروەری لە کوردستانی عیراق.

"هەژاری و دەست بە سەری، تێکۆشین بۆ سەعادەت و سەربەستی، هێزی کورد و عەرەبی یەک کردۆتەوە، لە بەر ئەمە یەکێتیی تێکۆشین بۆ هەردو میلەتە، ئێمە بانگی گەلی کوردی عیراق ئەکەین کە رو بکەنە حیزبی شیوعی عیراق، کە حیزبی هەژار و رەنجبەر و کرێکاری کورد و عەرەبە.

"ئەی برایانی خۆشەویست زۆر باش بزانن کە یەکیتیی تێکۆشین: دەنگی سەربەستی و ئازادی‌یە، دەنگی کوڕانی میلەتە، بۆ نان و سەقافەت و ئازادی میلەتی کورد.

"یەکێتیی تێکۆشین مینبەری میلەتی کوردە وە لە سەر ئەم مینبەرە بانگی گەلی کورد ئەکەین کە وریا بن وە بۆ نان و سەربەستی تێ بکۆشن!"ایيکتی تی کوشین، ژ ۲، ل ۸ – ۱۱)

....

"کورد و ئۆکتۆبەر

"لە نێو تاریکی زۆرداری، لە بەینی ئێش و ئازاری مرۆڤی بەندکراو، لە نێو هەناسە ساردی و، فرمێسکی گەرمی پیر و ساوا، لە نێو هەڵمەتی خوێن مرۆڤپەروەران: تیشکی روناک لە ناو دەستێکی بێ گەرد بەرز بووەوە و شەش یەکی گێتی روناک کردەوە ئەو تاریکیەی کە داگیر کرد بو وەک تەمی بەهار لابەلای کرد بێ گەڕانەوە....

"ئەم تیشکە روناکە حوکمی سۆڤیاتیە، ئەم دەستە بێ گەردە دەستی بۆلشەفیکانە، کە یەکەم وە بە هێزترین سەنگەری زۆرداریان روخاند...

"ئەم تیشکە روناکە هەمیشە دەورە و پشتی روناک ئەکاتەوە، تاکو میلەتان رێ ببیننەوە بۆ چۆن وێران کردنی موغارەی ئێش و ئازار و بەندایەتی...

"مانگی ئۆکتۆبەر بەم تیشکە پیرۆزە بەختیارە، ئەی لە پاش ئەم بەختیاری‌یە چ بەختیاری‌یەک؟

"روسیای قەیسەری وە یا (لینین) گوتەنی: بەندیخانەی میلەتان، لە ژێر جەور و زوڵمی گەلێک میلەتی کۆ ئەکرد، لەم میلەتانەش بەشێکی کەم لە کورد هەبو، ئەگەر بە وردی سەیری حالی میلەتانی روسیای قەیسەری بکەین ئەتوانین بڵێین واوەیلایان بو: کە لە هەر شتێک لە دوا بون، وە کاربەدەستەکان میلەت وەک حەیوانات بە کاریان ئەهێنان وە میلەتانەش هەر کات تێک ئەگیرسان وە ماڵی یەکتر هەندی تر وێرانیان ئەکرد لە نەزانی و داخی ناخۆشی ژیان، لەم میلەتانەش میلەتی کورد کە لە حالەتێکی گەلێ موتەئەخیر ئەژیا! دەوری بەداوەت و دەرەبەگی، جەماهیری میلەت لە لایەن ئاغا و مەلا و شێخ و حکومەت ئیستیغلال ئەکرێ، حالەتێکی ئیقتیسادی زۆر نزم، لە هەمو وڵاتا چاو بە دوکەڵی کارخانە ناکەوێ، لە نێو گشت زەویەکان ئالەتێکی زەراعی نابیندرێ، هاتوچۆ بە

کەر و وڵاغ، لە هەزاران کەس یەک خوێندەوار نادۆزریٚ، لە سەد شوێنا خەستەخانەیەک بەرچاو ناکەویٚ، حالەتی ژن لە نزمترین پلەیە، کوشتار و تالان لە هەردولا.. بە کورتی حاڵەتێکی وا کە بە چ رویەکەوە لە گەڵ مەزاهیری مەدەنیەتا ناپێوریٚ. بەلاّم وڵاتی روسیا وە ئۆکرانیا هەندیٚ لە پێش بون کە لە تەنیشت ئیقتاعەوە (دەرەبەگی) کارخانەکان لوتیان بەرز کرد بو وە خوێندەواری هەندیٚ بلاّو بوبو...

"لە ئیحتیکاکی ئەم تەناقوزاتەوە بیری مارکس بڵێسەی ئەدا: ئەم بڵێسەیە لە تاریکی کارخانەکان وە گەڕەک و کوخە تێکەڵاوی کرێکارانیش تیشکی ئەدا، هەروەها لە کون و قوژبنی قوتابخانەکان ئیشی تریاقی دەرەبەگ و قومێسەرەکانی قەیسەر، بەندیخانەکانی سیبیریاش ئەم بڵێسەیان دەرئەخست. ئەم بڵێسەیە پیرۆزە لە هەر لایەکەوە حەلەقاتی مارکسی بلاّو کرد. ئەم حەلەقاتە کە بون بە نواتی حیزبی بۆلشەویک – حیزبی لینین و ستالین – کە بە راستی شەش یەکی دونیای گەڕاندەوە سەر دونیایەکی تازە کە تیشکی لە هەر لایەکی دونیای بۆگەنی بە نیزامی دەرەبەگی و سەرمایەداری ریٚ روناک ئەکاتەوە لە پێش کوڕانی میلەت تاکو عالەم بە گشتی بگەڕێتەوە سەر گێتیی تازە، عالەمی ئازادی و دادرەستی (عدالت) و یەکبون و خۆشی...

"ئەم تیشکە پیرۆزە هەندیٚ لە وڵاتی کوردیشی رزگار کرد، ئەم پارچەیە کوردستانە، کە وێنەی ژیانی بە کورتی بەرچاو کرا، لە ژێر حوکمی سۆڤیاتی – حوکمی کرێکار و فەلاحان – وەک بروسکە ریٚی پێشکەوتنی بڕی، بەڵکو ئەتوانین بڵێین هەرە گەورەترین دەوڵەتی عالەمی لە پاشە خۆی بە جیٚ هێشت لە نێو تەناقوزاتی دونیای بۆگەنی. بەلیٚ بە هۆی حوکمی سۆڤیاتی و موجتەمەعی ئیشتیراکی کە کەس بەری ئیشوکاری یەکی تر نامژیٚ، هەروەها چ میلەتێک میلەتێکی تر ئیستیغلال ناکات لە ژێر سێبەری ئەم حوکمە و لە روناکی ئەم

موجتەمەعە پیرۆزە ئەم چەند سەد هەزار کوردە وەک میلەتانی تری سۆڤیاتی بناغەی بەهێزی مەدەنیەت دروست کرد... موجتەمەعێکی بێ چین (طبقات)، کەس یەکی تر ئیستیغلال ناکات، هەر کارێک لە میلەتەوە بۆ گشتی میلەتە، حاڵەتێکی ئیقیسادی زۆر بەرز، لە هەر لایەکەوە کارخانەکان لە گەڵ گەردونا گفتوگۆ ئەکەن، تراکتۆر وە مەکینەکانی تری چاندن لە گەل دەریا لێک ئەدەن — بەڵام بێ گومان سەرکەوتن بۆ مرۆڤە — ولات وەک تۆڕێکە (شبکە) بە رێی ئاسن، لە سەدان کەس یەکی نەخوێندەوار نابینیت، لە هەر کوڕێکی وڵات عیلم و مەعاریف تیشک ئەدات (عەقلی ساغ لە لەشی ساغ) وڵات وەک ئەستێرەی ئاسمان بە خەستەخانە و جێگای منداڵ بون و ریازی منالأن رازاوەتەوە، ژن و پیاو لە یەک ریزان چونکە هەردوکیان ئینسانن و ئیسپات کرا لە هەر وەزیفەیەکی گەل (مجتمع) ژن لە دوای پیاو نیە ئەگەر پێشەوە نەگرێ.

"لە نێو گشت میلەتانی سۆڤیاتی هەروەها لە نێو میلەتی کوردیش... برایەتی و ئاسایش و خۆشی ویستن لە باتی کوشتن و تالأن... بەڵێ ئەمەیە حالی چەند سەد هەزار کورد لە دوای شۆڕشی پیرۆزی ئۆکتۆبەر! ئەمەیە حالی کورد لە وێنەی ژورەوەی با هەندێ لە وەزعی و مەرکەزی بدوێین کە یەکێکە لە میلەتانی سۆڤیاتی.

"لێکدگیری سۆڤیاتی (الاتحاد السوفیاتی) عیبارەتە لە یەکەتی ئەو میلەتانە کە روسیای قەیسەر ئەژیان وە هەر میلەتێک جمهوریەتێکی ئیشتیراکی سۆڤیاتی یا ئیقلیم وە یا مەنتیقەیەکی ئیشتیراکی هەیە کە کاربەدەستەکانی جمهوریەت یا ئیقلیم و یا مەنتیقە بە هەڵبژاردنی حوڕ هەڵ ئەبژێررێن کە مەسئول ئەبن لە ئیدارەی وڵات هەروەها هەر جمهوریەتێک یا ئیقلیمێک یا مەنتیقەیەک بە گوێرەی.. قەومی لە مەجلیسی سۆڤیاتی ئیتیحاد نێراوی ئەبێت وە بە مساوات هەر جمهوریەتێک مومەسیلی ئەبێت لە مەجلیسی قەومیات کە ژمارەی ٢٥

نێراوە، کە ئەم دو مەجلیسە بەرزترین سوڵتەی یەکدگیری سۆڤیاتە. وە هەر جمهوریەتێک تا حەقی ئینفیسالی هەیە لە یەکدگیری ایکدگیری سۆڤیات!ا سۆڤیات وە پێش ساڵێک بە هەر جمهوریەتێک حەق درا بۆ دامەزراندنی وەزارەتی ئیشوکاری دەرەوە وە وەزارەتی پارێزگاری وڵات (دفاع)، پێشان هەمو جمهوریەتەکانی سۆڤیاتی مفەوەزی ئیشوکاری دەرەوەیان هەبو هەروەها یەک وەزیری دیفاعیان هەبو. ئەمە بۆ ئەو میلەتانەی کە زۆرن بەڵام میلەتانی وەک کورد کە لە چەند سەد هەزارێک عیبارەتن: مەسەلەن کورد جمهوریەتێکی ئیشتیراکی خاوەن حوکمی زاتی‌یە بە ناوی نەخچیڤان، لە گەڵ جمهوریەتی قەرەباغی ئازەربایجان خاوەن حوکمی زاتی، یەک جمهوریەتی ئیشتیراکی سۆڤیاتی دائەمەزرێنن بە ناوی جمهوریەتی ئیشتیراکی سۆڤیاتی ئازەربایجان. ئەمجا جمهوریەتی نەخچیڤان خۆی مەجلیسی سۆڤیاتی تایبەتی هەیە کە بە هەڵبژاردنی سەربەستی هەڵبژێراوە و ئەم مەجلیسە بەرزترین سوڵتەیە لە جمهوریەتی نەخچیڤان ١١ نێراوی هەیە لە مەجلیسی قەومیات... بەڵێ ئەم حوکمە پیرۆزەیە کە وڵاتی ئەم چەند سەد هەزار کوردەی گەڕاندۆتە بەهەشتی واقیعی هەروەها وڵاتانی هەمو میلەتانی سۆڤێتستان...

"ئەمەیە نەتائیجی ئۆکتۆبەری پیرۆز بۆ کوردەکانی سۆڤێتستان. با هەندێ بڕۆین لە ئەسەری سۆڤێتستان بۆ گشتی کورد وە مەوقیفی لە بەرامبەر هەر میلەتێک، لەم میلەتانەش میلەتی کورد.

"سۆڤێتستان هەر میلەتێک تەئید ئەکات کە بیەوێ لە ژێر ئیستیعمار دەرکەوێ و ئازاد بێ و خۆی چاوی لە بستە عەردێکی وڵاتانی تر نیە هەر لە بەر ئەمە بو پاش جەنگی گەورەی پێشو لە هەمو ئیمتیازاتی قەیسەری لە ئێران تەنازولی کرد هەروەها تەئیدی بزوتنەوەی ئەمانوڵا خان و لە هەمو تاریخی حوکمی سۆڤێتی بە قەدەر توانای تەئیدی ئازادی میلەتانی کردوە وە گژ

ئیستیعمار راوەستاوە. بەڵام ئایە مەوقیفی چە بوە لە قەزیەی کورد وە لە بەر چی چ دەنگێکی نەبوە لەم بابەتە؟

"هەروەک بەرچاو کراوە لە وتارێکی تریش (وریابە ئەی میلەت) کە هۆی فەشەل بونی قەزیەی کورد لە بەر ژیانی دەرەبەگی و دەسائیسی ئیستیعمار بوە. ئەگەر سەیری حەرەکەتی شێخ مەحمود بکەین، لە کاتێ کە ئەیەویست لە ژێر نفوزی ئیستیعمار بە دەرەبەگیاتی کوردستان ئیدارە بکا، لە مەناتیقەکانی تری عیراق دەرەبەگەکان ئەیان وت: (هۆ چۆن ئەبێ شێخ مەحمود مەلیک بێ چما ئەو باووباپیری لە ئێمە گەورەترە؟) لە لایەکی تریشەوە بزوتنی سمکۆ لە ئێران زدی شێخ مەحمود دێتە بیر و هەتا لە ناو پیاوەکانی شێخ مەحمود تێکدانی ئیشوکار لە لایەن بەکرێگیراوەکانی ئیستیعمار بو، کەوابو ئەم دەسائیسە ئیستیعماریە چۆن لە لایەن سۆڤێتستانا تەئیدێک وەرئەگرێ. ئەما شۆڕشی شێخ سەعید لە ساڵی ١٩٢٥ کە لە تورکیا داگیرسا بەرامبەر زۆرداری کەمالیەکان وە بە جێ نەهێنانیان وەعد و پەیمانەکان کە ئیستیعماریش ئیشی پێک هات بە بەشکردنی کوردستان لە سەر مەناتیقی نفوز جا بۆیە بەربەستی ئەم شۆڕشەی ئەکرد وە یاریدەی کەمالیەکانی ئەدا. ئەما کە لە بەر چی ئەم شۆڕشە تەئیدێکی لە لایەن سۆڤیات وەرنەگرت:

١. حکومەتی تورکیا بە گورجی توانی لە گشتی دنیا سەد جۆرە درۆ و دەلەسە بەم بزوتنە پیرۆزە هەڵبەستێ — کە لای هەمومان مەعلوم بو ئەم بزوتنە بۆ ئازادی کوردستان و ژیانێکی خۆشتر بو. لەم درۆ و دەلەسانەش کە لەم بزوتنەوە بە زەبری ئیستیعمارە، وە بزوتنەوەیەکی دەروێشی و دەرەبەگیەتیە بۆ گەڕاندنەوەی خەلافەتی رجعی.

٢. کوردەکان هیچ هەوڵێکیان نەدا کە راستی قەزیەیان پیشانی ئیتیحادی سۆڤێتی بدەن بەڵکو ئەو کاتە بە تەئسیری درۆ و دەلەسەی ئیستیعمار بە چاوێکی تاریک سەیری حوکمی بۆلشەفیکیان ئەکرد. هەروەها ئیستیعمار توانی زۆر کەس

له ولآت فرۆش و بێ هۆشەکان بە کرێ بگرێ بۆ ئەوەی لە سنوری سۆڤیاتی هێرش ببەنە سەر حوکمی سۆڤیاتی وە تەگەرە پەیدا بکەن. جا لەم بەدبەخت و بیر بۆگەنانە جەنابی صدیق ئەلقادری ئەم زاتە ئاخرشەڕە یەک لەم پالەوانانە بو کە ئەیەویست حوکمی بۆلشەفیک بڕوخێنێ. وە بە هێزترین سیلاحی ئەم عەللامە (صدیق ئەلقادری) موزەکەراتی قادری ناوە... داخی بە جەرگم بۆ ئەم دلّ نەخۆشانە. کە لە لای هەر موخلیسێکی میلەت و مرۆڤ راستی کۆمیۆنیستەکان دەر کەوت.

٣. سۆڤێتستان تازە لە حەرەکاتی تەدەخولی بێگانە رزگاری بوبو کە چوار دەولەت پەلاماریان ئەبردە سەر ئەم حوکمە فەریک و تازە پێگەیشتوە، کە ئەو خوێنەی لە شۆڕشی ئینقیلاب رژا بو هێشتا وشک نەبوبو، لە لایەکی ترەوە هێشتا دەستە رەشە موفسیدەکان و چینەکانی موستەغیل و پاشماوەکانی قەیسەر جوڵە جوڵی ئەکرد. بەڵێ ئەم وێرانیە کە گەیاندرا بە روسیا بە تایبەتی و گشت ولآتانی سۆڤیاتی ئیشوکارێکی بێ وەستانی ئەویست. لە لایەکی تریشەوە لە کاتی تازە بو حوکمی سۆڤیات نەی ئەویست دوژمنی زۆرتر بۆ خۆی بدۆزێ لە بەر ئەمە تەدەخولی بزوتنەوەی داخلی ولآتانی ئەو کاتەی نەکرد... بەڵام کە هاتەوە سەر خۆ ولآتی سۆڤێتستان تەنزیم کرا، هەردەم رەئی عامی عالەمی هوشیار ئەکرد بۆ موساعەدەی میلەتانی بێ هێز و لێقەوماو وە داوای ئیشی فیعلی ئەکرد، وە بێ گومان لەم بابەتەوە سەدان میسال هەیە... ئێمە کە کۆمیۆنیستانی کوردین ئەگەر بەم چاوەش سەیر نەکەین وا ولآتپەروەرەکانمان وریا ئەکەین لە سیاسەتی دەرەوەی سۆڤێتستان و هەمو کۆمیۆنیستەکانی گێتی هەر بزوتنێکی ئازادی تەئید ئەکەن گەر لە لایەن میلەتەوە کرا بۆ ئازادی راست نەک بە دەسائیسی ئیستیعمار کە ئەنجامی بێ هێز کردنی میلەتانە وە بە گژ یەکتر دا هێنانیانە بۆ بە هێز کردن و رەگ دابەستنی نفوزی خۆی... ئەم میلەتانی سۆڤیاتی کە بون بە

سەنگەری هەمو میلەتانی گێتی بە هێز و هونەری سپای سور بەرەی پیرۆزی ئۆکتۆبەر سلاڤ لە هەمو میلەتانی ئازاد بۆ کردەوەیان ئێمەش کە میلەتی کوردی ژێردەست و بێ هێزین بە بەختیاریەوە دەنگمان بەرز ئەکەین و سلاڤ و گولاڤ بۆ میلەتانی سۆڤیات، بۆ سپای سور، بۆ سەرداری بەرزی هەمو ئازاپەروەرەکان و میلەتە بێ هێزەکانی گێتی ستالین...

ئیتر بژی هەمو میلەتانی گێتی بە ئازادی و خۆشی لە ژێر سێبەری یەکبون و دادرەستی."(ییکتی تی کوشین، ژ ٢، ل ٣ - ٨)

پێ ئەچێ نوسەری ئەم وتارە ئاگاداریی زۆری لە سەر روداوەکانی مێژوی نوێی کورد و کاروباری ناودەوڵەتان و جمهوریەتەکانی ناو یەکێتی سۆڤێت و نەتەوەکانی نەبوبێ، باوەڕی بێ ئەندازەی بە کۆمۆنیزم و خۆشەویستی بێ سنوری بۆ یەکێتی سۆڤێت و ستالین، توشی زیندەخەوی کردوە، هەندێ گوللەی بە تاریکی‌یەوە ناوە:

یەکەم، ئەو جمهوریەتە کوردی‌یە، یان ئەم بەهەشتەی ئەم باسی کردوە، تەنیا لە خەیاڵی نوسەرەکەی‌دا هەبوە، ئەگینا لە راستی‌دا شتی وا لە هیچ قۆناغێکی تەمەنی یەکێتی سۆڤێت دا نەبوە. لە هەندێ قۆناغ دا حەفتەنامەی (رێیا تازە) دەرچوە و، لە رادیۆی یەریڤان بەرنامەیەکی کوردی بڵاو کراوەتەوە، ئەویش لە ئەرمەنستان بوە نەک لە ئازەربایجان، کەمایەتی کورد وەکو دوای هەرەسهێنانی یەکێتی سۆڤێت ئاشکرا بو، زۆریان بە زۆر راگوێزراون بۆ جمهوریەتە دورەکان و بڵاوەیان پێ کراوە.

دوەم، جوڵانەوەی کورد لە هەمو بەشەکانی‌دا پێوەندی‌یان لە گەڵ یەکێتی سۆڤێت کردوە، هەوڵیان داوە دۆستایەتی لە گەڵ بکەن:

شێخ مەحمود نامەی بۆ ناردون و داوای هاوکاری و دان پێ دا نان و یارمەتی لێ کردون.

سمکۆیش پێوەندی لە گەڵ کردون، هەم بە ناوی خۆیەوە و، هەم بە نوێنەرایەتی کوردەکانی تورکیا.

هۆی ئەوەی کە یەکێتی سۆڤێت یارمەتی بزوتنەوەی نەتەوەیی کوردی نەداوە ئەوە بوە، کە یەکێتی سۆڤێت بۆ ئەوەی تورکیا و ئێران، کە هاوسنوری لای خواروی بون، نەبن بە بنکەی پیلانگێڕانی دەوڵەتانی ئیمپریالیستی دژی ئەو، هەر لە زوەوە پەیماننامەی سیاسی لە گەڵ بەست بون، بۆ ئەوەی داڵدەی دوژمنانی یەکتری نەدەن.

سێیەم، سمکۆ نەک دژی شێخ مەحمود نەبوە، بەڵکو دۆستێکی نزیکی بوە و، کاتێ کە خێزانەکەی شێخ مەحمود دوای بە دیل گیرانی لێیان قەوماوە رویان کردۆتە لای سمکۆ و، لە سەردەمی مەلیکایەتی شێخ مەحمودیش دا بۆ سەردانی شێخ هاتۆتە سلێمانی.

......

"بۆ زانینی راستی لە بابەت تەنزیمی لقی کورد لە کوردستانی عیراق

"جوان سەرنج بدەینە ناو لاپەڕانی مێژو و حەوادیسی بەرچاو بکەین، ئەبینین کە چەرخی مێژوی ئادەمیزاد لە کاتی سوڕانی — ئەو سوڕانەی کە ئادەمیزاد هەڵ ئەقەنێنێ لەو زروفە کۆن و بێ سودەی کە قۆزاخەیەکی ئاسنی بەستوە لە دەوروپشتی ئەحوالی ئیقیسادی و سیاسی و ئیجتیماعی ئەم کۆمەڵە ئادەمیزادە لەم کاتە — بۆ قەراغی سەعادەت و ئاسایش، وە بۆ هەڵسوڕانی زروفێکی چاکتر و پڕ سودتر بۆ زۆرترینی ئیشکەرانی ئەندامانی ئەم کۆمەڵەیە، وەنەبێ کە ئەم چەرخە بە هێزەی مێژو رێگایەکی لوس و بێ کەند و کۆسپەی لە بەر بێت لە کاتی رۆیشتنیای، بەڵکو تەقالید و بیر و هۆش و هەڵسوڕانی زروفی کۆنپەرستی بێ

سود، هەردەم و لە هەر شوێنێک ئامادەیە بۆ دامەزراندنی گرێ و چەوتی بۆ وەستانی چەرخی مێژو، چ زۆر و چ کەم.

"ئەو چەرخەی کە بازوی زۆرترین لە ئیشکەرانی ئادەمیزادی ئەم کۆمەڵەیە ئەی سورێنیێ، بە سەر تەقالید و کەلوپەلە چەوتەکەی کەمترین و بێکارەترین —— ئەندامانی ئەم گەلە کە دەستی حوکم و گیان مژینیان گرتوتە دەست.

بەڵام قورِ بە سەر ئەم چینە کۆنە، لە هەر شوێنێک وە هەر زەمانێک شلەژاو و شکاوە لە ژێر هێزی ئەم چەرخە پرِ هێزە وە بە دەنگە.

سەرچاوە:

جەمال نەبەز، گۆڤاری کۆمۆنیستانەی یەکێتیی تێکۆشین (١٩٤٤ - ١٩٤٥) و ئیدۆلۆژی هوردەبۆرژوازی مارکسیستی کورد، ستۆکهوڵم، ٢٦٠٠ — ١٩٨٨.

رۆژنامەوانیی نهێنی

و

حیزبی شیوعی عیراق

لە عیراقی عەرەبیدا، لە کۆتایی بیستەکانەوە ئاشنایەتی لە گەڵ بیروباوەڕی سۆسیالیستی و کۆمۆنیستی بە جۆرێکی ساکار و سادە لای هەندێ کەس پەیدا بوبو. هەندێ شانەی پەراگەندە لێرە و لەوێ دروست بوبو. یەکێ لە چالاکەکانی ئەم بوارە گەنجێکی مەسیحی بو بە ناوی یوسف سەلمان یوسف (١٩٠١ - ١٩٤٩) کە دواتر بە ناوی (فەهد) ەوە ناوبانگی دەرکرد و، ناوی ئەو و ناوی حیزبی شیوعی عیراق تێکەڵاوی یەک بون.

لە مارتی ١٩٣٥ دا هەندێ لەم شانە پەراگەندانە لە بەغداد یەکیان گرت رێکخراوێکیان بە ناوی (لجنە مکافحە الاستعمار) ەوە دامەزراند و، بەیانێکیان بەم بۆنەیەوە دەرکرد ئامانجەکانی خۆیان تیَدا رون کردبوەوە. هەر ئەم رێکخراوە بو بە ناوکی پێکهێنانی حیزبی شیوعی عیراق. زۆر زو ناکۆکی کەوتە ناو دامەزرێنەرەکانیەوە، هەندێکیان لایان وابو کە پێویستە بایەخ بدرێ بە جەماعەتی (ئەهالی) و رۆژنامەکەیان، کە جەماعەتێکی پێشکەوتنخواز بون بە ئاشکرا بە پێی قانونەکانی عیراق کاریان ئەکرد و، هەندێکی تریان بە پێویستیان ئەزانی کۆمۆنیستەکان رۆژنامەی تایبەتی خۆیان هەبێ. لەو کاتەدا فەهد لە دەرەوەی عیراق بو، چو بو بۆ یەکێتی سۆڤێت، لەوێ لە (زانکۆی کۆمۆنیستی رەنجدەرانی رۆژهەلات) ئەیخوێند.

×

عاصم فلەیح (لە دایکبوی ١٩٠٥ ی بەغداد)، کە بە پیشە خەیات و، بە ئارەزو نوسەری (ریوایاتی شەعبی) بو، وە سالآنی ١٩٣١ — ١٩٣٤ لە (زانکۆی کۆمۆنیستیی رەنجدەرانی رۆژهەلآت لە مۆسکۆ) خوێند بوی، یەکێ بو لە دامەزرێنەرەکانی (الجنە) و (حیزبی شیوعی)، لە تەموزی ١٩٣٥ دا یەکەم ژمارەی (کفاح الشعب) ی وەکو زمانی (اللجنە المرکزیە للحزب الشیوعی العراقی) بلآو کردەوە. ئەمە یەکەمین بلآوکراوەی دەوریی رێکوپێک بو کە مانگانە بە نهێنی بە ناوی حیزبی شیوعی‌یەوە لە عیراق دەربچێ.

لە ژ ٣ ی ئابی ١٩٣٥ ی (کفاح الشعب) دا ئامانجەکانی حیزبی شیوعی رون کراوەتەوە:

مادەی یەکەمی بریتی بو لە "دەرکردنی ئیستیعمار و دابینکردنی ئازادی بۆ گەل و، سەربەخۆیی تەواو بۆ کورد و، مافی رۆشنبیری... بۆ هەمو کەمایەتیەکان."

مادەکانی تری دەربارەی "دابەشکردنی زەوی بە سەر جوتیاران دا" و "بەخشینیان لە قەرزی ئەرز و رەهن" و "دەسبەسەراگرتنی مومتەلەکاتی ئیستیعماریەکان وەکو بانک و، مەیدانی نەوت و، هێڵی شەمەنەفەر..." و "دانی دەسەلآت بە کرێکار و جوتیار" و "بەرپاکردنی شۆڕشی کۆمەلآیەتی لە هەمو بوارەکانی ژیان دا" و "رزگارکردنی گەل لە هەمو جۆرەکانی چەوسانەوە."

کفاح الشعب ٥٠٠ دانەی لێ چاپ ئەکرا.

لە تشرینی یەکەمی ١٩٣٥ دا پۆلیسی عیراقی، عاصم فلەیحی، دەرهێنەری رۆژنامەکەی گرت. زەکی خەیری، کە ئەندامێکی تری کۆمیتەی ناوەندی حیزبەکە بو کاروباری رۆژنامەکەی گرتە ئەستۆ، بەلآم ئەویش لە کانونی یەکەمی هەمان سالْ دا گیرا. ئیتر (کفاح الشعب) پاش ٥ ژمارە لە دەرچون کەوت. عاصم بەلێنی

بە پۆلیس. دا ئیتر دەس لە کاری سیاسی وەرنەدا و بەڵێنەکەی خۆی بە جێ هێنا. بەرنامەکەی (کفاح الشعب) یش فەرامۆش کرا.

لەو سالانەدا چەند روداوی گرنگ قەوما. بەکر صدقی (بە رێچەڵەک کورد)، یەکێ لە جەنەراڵەکانی جەیشی عیراقی، ساڵی ١٩٣٦ کودەتایەکی سەربازی کرد. کاروباری عیراقی گرتە دەست. ئەمە یەکەمین کودەتای سەربازی بو لە هەمو وڵاتانی عەرەبیدا. چەپەکان بە گشتی، لەوانە جەماعەتی (الاهالی)، بە گەرمی پشتیوانی‌یان لەم کودەتایە کرد. نیوەی وەزارەت ئەوان پێکیان هێنا. لەو کاتەدا چەندین رۆژنامەی پێشکەوتنخواز بە عەرەبی دەرئەچون. شیوعی‌یەکان لەباتی دەرکردنی رۆژنامەی نهێنی لەو رۆژنامە قانونی‌یانەدا کاریان ئەکرد و ئەیاننوسی. زۆری نەخایاند بەکر صدقی بە ئاشکرا هێرشێکی توندی کردە سەر شیوعیەکان. بەڵام زۆری پێ نەچو خۆیشی کوژرا و، ئەو داوودەزگایەی ئەم دروستی کردبو هەڵوەشایەوە. هەر لەو ماوەیەدا مەلیک غازی کوژرا.

عەبدوڵا مەسعود (لە دایکبوی ١٩١١ ی گوندێکی بەسرا)، سەرەتا خوێندکاری حقوق و دواتر پارێزەر، سەرلەنوێ رێکخراوەکانی حیزبی شیوعی عیراقی رێک خستەوە.

ساڵی ١٩٣٨ فەهد لە یەکێتی سۆڤێت گەڕایەوە و، بە نابەدڵی بو بە ئەندامی ئەو کۆمیتەی ناوەندی‌یەی کە عەبدوڵا مەسعود پێکی هێنا بو.

لە کانونی یەکەمی ١٩٤٠ دا یەکەمین ژمارەی (الشرارە) وەکو زمانی حشع بە نهێنی بڵاو کرایەوە. ئەم ژمارەیەی (الشرارە) لە دائیرەیەکی حکومەتی‌دا بە رۆنیۆ ٩٠ دانەی لێ چاپ کراوە. لە پاش چەند مانگێ زیادی کردوە بۆ چەند سەد دانەیەک.

لە ١٩٤١ دا فەهد بو بە سکرتێری حشع. ساڵی ١٩٤٢ حشع دەزگای چاپی پەیدا کرد. (الشرارە) هەم بو بە چاپ و هەم زیادی کرد بۆ ٢ هەزار دانە.

ناوەرۆکی (کفاح الشعب: یەکەمین رۆژنامەی شیوعی) و (الشرارە: دووەمین رۆژنامەی شیوعی) جیاواز بون. هەرچی کفاح الشعب بو چەپێکی توندڕەو بو، بەڵام الشرارە هەوڵی ئەدا خۆی قورس و سەنگین پیشان بدا. ژمارەکانی بە ئایەتی قورئان و، باسەکانی بە باسی خولەفای راشیدین و ئیمام عەلی ئەڕازانەوە.

لە ساڵانی دووەمین جەنگی جیهانی دا (١٩٣٩ - ١٩٤٤) تا یەکێتی سۆڤیێت تێکەڵاوی جەنگەکە نەبوبو، حشع ئەم شەڕەی بە جەنگێکی ناڕەوای ئیمپریالیستی دائەنا کە بۆ دابەشکردنی دنیا و ناوچەی نفوزە. بەڵام کە ئەڵمانیا پەلاماری یەکێتی سۆڤیێتی دا ئیتر حشع شەڕەکەی بە جەنگی رزگاری دانا و پشتیوانی لە بەرەی دیموکراتی ئەکرد.

لە تشرینی دووەمی ١٩٤٢ دا فەهد لە رێگەی ئێرانەوە جارێکی کە چووەوە بۆ یەکێتی سۆڤیێت. لەو ماوەیەدا کە ئەو لە دەرەوەی عیراق بو حشع توشی تەنگوچەڵەمەیەکی قوڵی رێکخراوەیی بو. بو بە ٣ پارچەوە:

یەکەمیان، گروهێ بون کە دەستیان گرت بو بە سەر داوودەزگای چاپی حیزبەکەدا، بە ناوی حیزبی شیوعی عیراقەوە درێژەیان ئەدا بە دەرکردنی الشرارە، ئەیان ویست فەهد لە سکرتێری بخەن.

دووەمیان، گروهێکی تر بون کە لە حشع جیابونەوە بڵاوکراوەیەکیان لە تشرینی دووەمی ١٩٤٢ دا بە ناوی (الی الامام) ەوە دەرئەکرد. لە بەر ئەوەی ئەم گروهە بۆ رێکخستنی کاروباری حیزب و دانانی پرۆگرام و پێڕەوی ناوخۆ و هەڵبژاردنی کۆمیتەی ناوەندی داوای گرتنی کۆنگرەی حیزبی‌یان ئەکرد پیٚیان ئەوتن تاقمی موئتەمەر (المؤتمریون).

سێیەمیان، گروهێک بون کە خۆیان بە دڵسۆزی فەهد دائەنا و بۆ رونکردنەوەی بیروبۆچون و هەڵوێستەکانی خۆیان لە کانونی دووەمی ١٩٤٣ ەوە

دەستیان کرد بە دەرکردنی رۆژنامەیەک بە ناوی (القاعدە) ەوە. پیّیان ئەوتن تاقمی القاعدە.

لە نیسانی ١٩٤٣ دا فەهد لە یەکێتی سۆڤێت گەڕایەوە. کەوتە هەوڵدانی رێکخستنەوەی حیزب و کۆتایی هێنان بەو پاشاگەردانیەی تیّی کەوت بون. ئیتر حیزبی شیوعی لە سەر دەستی فەهدا بو بە هێزێکی خاوەن نفوزی کاریگەری (نهێنی) ناو مەیدانی جولاّنەوەی سیاسی لە عیراق دا.

لە مایسی ١٩٤٣ دا پۆلیسی عیراقی شالاّوی بۆ رێکخراوە شیوعیەکان برد و زۆری لیّ گرتن. هەندیّ لە سەرکردەی گروپەکانی (الی الامام) و (الشرارە) گیران. ئەمەش کاری لە چالاکیەکانیان، بە تایبەتی چاپی پەخشەکانیان، کرد.

لە شوباتی ١٩٤٤ دا پاشماوەکانی هەردو گروپی (الشرارە) و (الی الامام) لە رێکخراوێکی نویّدا بە ناوی حیزبی شیوعی عیراق یەکیان گرت و، دەستیان کرد بە بلاّو کردنەوەی رۆژنامەی (وحدة النضال) بە زمانی عەرەبی، ئەمانە لقێکی کوردی‌یشیان پێک هێنا کە (یەکێتی تێکۆشین) ی بە زمانی کوردی دەرئەکرد.

لە مارتی ١٩٤٤ دا فەهد یەکەمین کۆنفرەنسی حیزبی شیوعی عیراقی بەست. کۆنفرەنس لە بەغداد لە گەڕەکی شێخ عومەر بە ئامادەبونی ١٨ ئەندام بەسترا. یەکیّ لە ئامادەبوان مەلا شەریفی مەلا عوسمان (١٩٢٥ - ١٩٧٦) بو.

مەلا شەریف کوردێکی هەولێری و بە پیشە چاپچی بو، کوڕە مەلا و خوێندنی دینیی بو، ساڵی ١٩٤٣ پێوەندی بە حشعەوە کردبو. لەو کۆنفرەنسەدا بو بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و بە سکرتێری لقی کوردیی حشع. ئەوە یەکەمین جار بو کوردێک بچێتە دەزگای سەرکردایەتی حشعەوە. تا ئەو کاتە کورد لە ریزەکانی حشع دا زۆر کەم بون، ئەوەی هەیش بو لە رێکخراوی (یەکێتی تێکۆشین) کۆبوبوەوە.

کۆنفرەنس پەیمانی نیشتمانی (المیثاق الوطنی) حیزبی پەسند کرد. لە مادەی ١٠ دا نوسیوێتی: "تیٚ ئەکۆشین لە پێناوی یەکسانیەکی راستەقینەی مافەکانی کەمایەتی نەتەوەیی کورد لە گەڵ موراعاتی مافەکانی تاقمە نەتەوەیی و رەگەزیەیە پچوکەکانی وەکو تورکمان و ئەرمەن و یەزیدی."

لەم کۆنفرەنسەدا دروشمی (نیشتمانێکی ئازاد و میللەتێکی بەختیار) کە دروشمی حیزبی شیوعی سوریا بو، کرا بە دروشمی حشع و ئیتر لە سەرووی هەمو بڵاوکراوەکانیدا بە عەرەبی و کوردی ئەینوسی.

پاش یەک ساڵ لە بەستنی یەکەمین کۆنفرەنس لە مارتی ١٩٤٥ دا فەهد یەکەمین موئتەمەری حیزبی شیوعی عیراقی بەست. موئتەمەرەکە لە بەغداد لە کەرخ بە ئامادەبونی ٢٧ ئەندام بەسترا. ١٧ یان لەوانە بون کە لە کۆنفرەنسی یەکەمی ساڵی پاردا ئامادە ببون. یەکێکیان هەمان مەلا شەریفی مەلا عوسمان بو.

موئتەمەر بەڵگەکانی حیزب، لەوانە نیزامی داخلی، پەسند کرد و، کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژارد، مەلا شەریف ئەندامی ئەم کۆمیتەیە بو.

بە پیٚی مادە ٢٧ ی نیزامی داخلی حشع: "کورد و ئەرمەن هەر یەکەیان لقێکی حشع دائەمەزرێنیٚ، هەر یەکیٚ لەم لقانە پلانی سیاسی و تاکتیکی خۆی ئەبیٚ، کە نابیٚ ناکۆک بیٚ لە گەڵ پلانی گشتی حیزب و، نیزامی داخلی تایبەتی خۆی ئەبیٚ کە بنچینەکانی لەم نیزامەوە هەڵئەهێنجیٚ بە پیٚی هەلومەرجی لقەکان، هەر لقە جەریدەی خۆی ئەبیٚ کە ئەبێتە زمانی حاڵی." (جعفر عباس حمیدی، التطورات السیاسیة فی العراق ١٩٤١ – ١٩٥٢، مطبعة النعمان، نجف الاشرف، ١٩٧٦، ص ٢٢٠)

دوای ئەم موئتەمەرە، لقی کوردیی حشع بە سەرپەرشتی فەهد کەوتە دەرکردنی (ئازادی). ئەوە یەکەمین جار بو حیزبی شیوعی عیراق بە کوردی زمانحاڵی خۆی بڵاو بکاتەوە.

×

ئازادی

ژ ۳ ی ئازادی کە ئیستا وێنەی یەکەم لاپەڕەی لە بەر دەس دایە لە حوزەیرانی ١٩٤٥ دا دەرچوە، بەو پیٚیەی کە ئازادی لەو ماوەیەدا مانگانە دەرچوە، ئەبیٚ دوەم ژمارەی لە مایس دا و، یەکەم ژمارەی لە نیسانی ١٩٤٥ دا دەرچوبیٚ.

×

لە ژمارەی مانگی شوباتی ١٩٤٥ ی «القاعدە» دا فەهد ئەرکەکانی «ئازادی» بەمجۆرە دیاری کردوە:

"تیٚکۆشان لە پیٚناوی ئازادی کورد و، سیادەی نیشتمانییان دا، لە پیٚناوی سەربەستییە دیموٚکراتییەکانیان دا، لە پیٚناوی دابینکردنی نان و جلوبەرگیان دا، لە پیٚناوی دۆستایەتی و برایەتی ئارەزومەندانەی کورد و عەرەب دا، بۆ عیراقیٚکی ئازادی دیموٚکراتی و گەلیٚکی رزگار لە هەژاری و نەزانی و نەخۆشی، لە پیٚناوی ئەوەدا کە دۆستایەتی عەرەب و کورد رەمزی یەکیتیی نیشتمانیمان بیٚ و، لە پیٚش هەمو دروشمەکانمانەوە لە پیٚناوی نیشتمانیٚکی ئازاد و میللەتیٚکی بەختیاردا."

ئازادی لە سەروتاری ژمارە ١ ی دا نوسیویٚتی:

"ئیٚمە داوا لە گەلی کورد ناکەین لە گەلی عەرەب جیا ببیٚتەوە، پشتیوانی لە جولاٚنەوەی لەو بابەتەش ناکەین، چونکە زەرەر لە قازانجی کورد و عەرەب ئەدا بەتایبەتی لە قۆناغی ئیستای جیهان و عیراق دا. بەلاٚم بیری گەلەکەمانی ئەخەینەوە و داوای لیٚ ئەکەین، داوا ئەکەین لە روٚڵە هوشیارەکانی گەلەکەمان، داوا ئەکەین لە هەمو کوردیٚکی دڵسۆز کە گەل و نیشتمانەکەی خۆش ئەویٚ، کە گەلەکەی بە ریٚک نەخراوی و ئامادە نەکراوی بە جیٚ نەهیٚڵیٚ، تیٚ بکۆشیٚ لە پیٚناوی دامەزراندنی حیزب و ریٚکخراوی دیموٚکراتیدا بۆ ریٚکخستنی گەلی کورد و ئامادەکردن و توانینی بۆ بە کارهیٚنانی مافی خۆی لە بڕیاردانی چارەنوسی خۆیدا،

وە بۆ ئەوەی یەکێتییەکەی لە گەڵ عەرەب لە عیراق دا یەکێتییەکی ئارەزومەندانەی دامەزراو بێ لە سەر بنچینەی یەکسانی لە هەمو مافەکان دا."

×

ائێبینی: ئەم دو دەقە لە ئازادی وەرنەگیراون، بەڵکو لە تەقریرێکی عەرەبی حشع وەرگیراون. تا دەقی کوردی وتارەکان ئەدۆزرێنەوە، بە ناچاری ئەمە لە عەرەبییەوە کراوەتەوە بە کوردی، لە بەر ئەوە بێگومان هەندێ جیاوازی لە وشە و رستە و دارشتنەکانیدا لە گەڵ دەقی ئەسڵیدا ئەبێ. بڕوانە:

"تقرير اللجنة المركزية للحزب الشيوعي العراقي اذار عام ١٩٦٢

سياستنا و طريقنا لحل المسألة القومية الكردية في العراق حلا ديمقراطيا عادلا"

×

بۆ تێگەیشتن لە رێبازی ئازادی پێویستە هێڵە گشتییەکانی سیاسەتی ناوەکی و دەرەکی حشع رون بکرێنەوە.

دوای تەواوبونی دوەمین جەنگی جیهانی ئیتر جەنگی سارد لە نێوان بەرەی رۆژهەڵات بە سەرۆکایەتی یەکێتی سۆڤێت و بەرەی رۆژئاوا بە سەرۆکایەتی ئەمەریکا دەستی پێ کرد. حیزبی شیوعی، حیزبێکی نهێنی بوە، بە پێی سەرەتا رێکخراوەییەکانی ستالین رێکخراوە. گوێڕایەڵی هەمو ئەندامانی حیزب بۆ کۆمیتەی ناوەندی و، گوێڕایەڵی کۆمیتەی ناوەندی بۆ حیزبی شیوعی سۆڤێتی یەکێ بوە لە سەرەتاکانی هەمو بیروبۆچون و کارەکانی. حیزبی شیوعی عیراق بە چاوی حیزبی شیوعی سۆڤێتی و یەکێتی سۆڤێتی تەماشای روداوەکانی جیهان و ناوچەکە، تەنانەت تەماشای روداوەکانی ناوخۆی عیراقی کردوە. یەکێتی سۆڤێتییش لە روانگەی بەرژەوەندییەکانی دەوڵەتەکەی خۆی و ململانێی لە گەڵ ئەمەریکا و وڵاتە سەرمایەدارییەکانی ترەوە سەیری دنیای کردوە.

حوزیرانی ۱۹٤٥ — ژمارە (٣) — نرخی ٢٠ فلس

بڵاوکەرەوەی بیروباوەڕی دیموکراسی و ئازادیخوازی کورد

ئازادی

میللەتی کورد و کۆمەڵی شیوعی عێراق

— مەلای ئازاد —

ئەوسا حزبی شیوعی یەکەم حزبە لە عێراقدا کە بەرامبەر میللەتی کورد بیرێکی ماقوڵ و تەواوی هەبوو، ئەوسا حزبی شیوعی کە ئالایەکی ئازادی بەرزکردبوو هەر کاتێک مەسەلەی کورد هاتبێتە گۆڕێ بە ئاشکرا و بێ ترس پاڵپشتی کرد بەڵام لە بیرورای زۆرێک لە چینەکانی کورد و بەڕێوەبەرانی کورد ئەوسا وەک جیاوازیی نێوان حزب و حکومەت ئەکەن و ئیحتیاجاتی ئەوساش نەبوو بۆ ئەوەی زیاتر بەرگری بکرێ.

لە نوێترین سالی ١٩٤٤ کە حزبی شیوعی بەیاننامەی خۆی بڵاو کردەوە بە ئاشکرا مافی خۆی بۆ میللەتی کورد نیشان دا کە لە ژمارەکانی پێشووی بڵاوکراوەی (القاعدة) ش بیانی کردبوو لە ماددەی ١١ لە بەیاننامەکەی داوای کرد کە ئەم قەرارە بە دامەزراندنی سیاسەتێکی نوێ بگیرێ بۆ کورد و عەرەب لە عێراقدا و بۆ گەیاندنی مافەکانی کورد و بەکارهێنانی کوردی... حزبی شیوعی هیچ کاتێک لە مەسەلەی کورد و لە پێویستییەکانی کە ئەمڕۆ هەیە و هەموو کاتێک وا ئەزانێ کە ئێستا کوردی عێراق پێویستی بە چەند مافێکە. وەک خوێندن بە زمانی کوردی و پەرەپێدانی کشتوکاڵ و پیشەسازی و ئاوەدانکردنەوەی ناوچەکانی کوردستان و بەشداری لە ئیدارە و حکومەتدا بە ئەندازەی ژمارەیان و پێکهێنانی ئەنجومەنی ئیدارییان... کە کورد بتوانێ خۆی بگاتە ئاوات و ئامانجی خۆی و بتوانێ ئازادانە بژی.

سکرتێری حزبی شیوعی عێراق بەرامبەر ئەم بەیاننامە مەسەلەکە بە ئاشکرا نیشان داوە کە ئەوە بە چاکی ئەزانێ کە میللەتی کورد ئەبێ خۆی مافی خۆی بەدەست بهێنێ و پێویستە لەگەڵ هەموو ئازادیخوازانی عەرەب و میللەتانی تردا یەک بگرێ تاکو بتوانێ ئامانجی خۆی بەدی بکا.

وە دیسان بیانی کرد کە کۆمەڵی شیوعی (...) کۆمەڵێکی ملی نییە بەڵکو کۆمەڵێکی نیشتمانییە و بۆ هەموو چینەکانی کورد و عەرەب و میللەتانی ترە کە بەرامبەر ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی خەبات ئەکەن و بۆ یەکبوون و ئازادی میللەتەکان کار ئەکا.

وا ئەزانرێ کە کۆمەڵی شیوعی بە یەکێتی و یارمەتی میللەتی کورد ئەتوانێ بە ئامانجی خۆی بگا و ئەبێ بیروباوەڕی حزبی شیوعی بەرامبەر بە میللەتی کورد هیچ گۆڕانێکی بەسەردا نەیەت.

ستایشی یەکێتی سۆڤێت و، دژایەتی ئیمپریالیزم و نۆکەرەکانی، لای حشع، سەروی هەمو ئەرکەکانی بوە.

لە مەسەلەی دەسەلاتی سیاسی دا، جگە لە ماوەیەکی کورتی سەردەمی سکرتاریەتی باسم (١٩٥٢ - ١٩٥٣)، هەرگیز دروشمی روخاندنی رژێمی پاشایەتی بەرز نەکردۆتەوە و، هەمیشە داوای دامەزراندنی رژێمێکی دیموکراتی و نیشتمانی کردوە، کە مافی هەڵبژاردنی ئازاد و، دەربڕینی بیرورا و پێکهێنانی حیزب و نەقابە و رێکخراوی پیشەیی دابین بکا.

بۆ چارەسەرکردنی کێشەی زەوی هەوڵی روخاندنی رژیمی دەرەبەگی ئەدا و، داوای لە جوتیاران ئەکرد خەباتی چینایەتی تیژ بکەن و خۆیان رێک بخەن بۆ تێکۆشان دژی دەرەبەگایەتی و، لە پێناوی دابەشکردنی خۆڕایی زەوی و زاردا. بۆ ئەم مەبەستە بەیان و بلاوکراوەی تایبەتی جیا لە (ئازادی) دەرئەکرد.

حشع، کە خۆی بە حیزبی چینی کرێکار و، چینی کرێکاری بە پێشڕەوی کۆمەڵ دائەنا، داوای لە کرێکاران ئەکرد خەباتی چینایەتی گەرم بکەن و، خۆیان رێک بخەن بۆ تێکۆشان دژی دەرەبەگ و بۆرجوازی نۆکەری ئیمپریالیزم.

حشع، بە رواڵەت مافی نەتەوەیی کوردی لە سەر بنچینەی سەلماندنی ئازادی بڕیاردانی چارەنوس پەسند کرد بو، بەلام لە وردکردنەوەی ئەم دروشمەدا، زۆر بە توندی دژی هەمو جۆرە بیروبۆچونێکی سەربەخۆیی خوازی ئەوەستا و، بە پیلانی ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی دائەنا. هەر لەو روانگەیەوە، بە بیانوی یەکێتی بەرژەوەندی چینی کرێکاری عیراق و هەمو چین و توێژەکانی ترەوە، دژی پێکهێنانی رێکخراوی تایبەتی کوردستانیی بو بۆ کرێکاران، قوتابیان، ئافرەتان، جوتیاران، مامۆستایان...

لە وتاری (شۆڕشی ئۆکتۆبەر و موشکیلەی نەتەوایەتیمان) دا کە لە ژمارە ١ ی ساڵی ٤ ی ٧ ی تشرینی دوەمی ٩٤٥ ی (القاعدە) دا بلاوی کردۆتەوە، نوسیویێتی:

"وه هەقی تەقریری مەصیر بۆ هەمو نەتەوە و گەلێک لە بیروباوەڕ و ئامانجە بنچینەییەکانی حیزبە شیوعیەکانی جیهان و حیزبە شیوعیە عیراقیەکەمانە.

"ئەمڕۆ لە عیراق دا دو نەتەوەی گەورە هەیە: عەرەب و کورد. وە داگیرکەرە ئینگلیزەکان بە شێوەیەکی راستەوخۆ وە ناراستەوخۆ ئەم دو گەلەی ژێردەست کردوە. هەروەها دەرەبەگ و خاوەن زەوی و زار و نۆکەرەکانی تری ئیستیعمار لە کورد و عەرەب یاریدەی ئەدەن بۆ دەست بە سەرا گرتن و جێگیر بونی دەسەڵاتی وە چەوساندنەوەی کۆمەڵانی گەل لە کورد و عەرەب.

"ئیستا با زیاتر بچینە باسەکەمانەوە. وتمان هەمو حیزبە شیوعیەکانی جیهان وە لەوانە حیزبە شیوعیە عیراقیەکەمان، باوەڕیان بە هەقی هەمو نەتەوەیەک هەیە لە بڕیاردانی ئەنجامی (مصیر) خۆیان دا هەتا بە هەقی جیابونەوەشیان.

ئەمجا لە داواکردنی جیابونەوەی کوردەکانی عیراق ئەکۆڵێتەوە و ئەڵێت:

"کەواتە هەقی جیابونەوەی هەمو نەتەوەیەک شتێکی جێگیر نیە، کە لە هەمو شوێنێکا سود بدا وە لە هەمو کاتێکا بە کار بێت. چونکە ئەم مەسەلەیەش وەک هەمو مەسەلەیەکی تر بەستراوە بە شوێن و کات و گۆڕانی کۆمەڵەوە وە بەستراوە بە جۆری جیابونەوە وە سود وەرگرتنی هەر چینێک لەمە.

"بەڵام ئایا مەوقیفی حیزبی شیوعی عیراق چیە لە هەقی نەتەوایەتی کورد؟

"حیزبە شیوعیە عیراقیەکەمان حیزبی کرێکاران و فەلاحە. حیزبی هەمو کۆمەڵانی گەلی عیراقی تێکۆشەرە لە پێناوی (نیشتمانێکی ئازاد و میللەتێکی بەختیار) دا وە تێ ئەکۆشێ لە پێناوی چاکەی عیراق و هەمو گەلی میللەتا، بە عەرەب و کورد و ئەوانی ترەوە، وە تێ ئەکۆشێ لە پێناوی سەربەستی گشتا، لە پێناوی هەقی خۆرێکخستنا، وە لە پێناوی ژیانێکی دیموکراتیا وە پەیڕەو و دەسەڵاتێکی دیموکراتی. تێ ئەکۆشێ بۆ بڵاوکردنەوەی زانستی بۆ هەموان، لە پێناوی خۆشی و کامەرانی هەموان، وە وەکیەکی تەواو لە بەینی هەمو عیراقیەکان

دا، به کورتی تیٚ ئەکۆشیٚ له پیٚناوی بەختیاری گەلی کوردا، وەکو چۆن تیٚ ئەکۆشیٚ له پیٚناوی بەختیاری عەرەب و هەمو عیراقیەکانی ترا.

"بەمه ئەو ریٚکخراوه دیمۆکراتیه پیٚویستانه بۆ گەلی کورد مسۆگەر ئەکات که تواناى ئەوەی پیٚ بدا که بیری خۆی دەربڕیٚ له مانەوه به رەزامەندی یا جیابونەوه هەر کاتیٚ عیراق ئازاد بو له کۆت و پیٚوەندی ئیستیعمار یا هەر کاتیٚ ئەو زروفانه هاتنه پیٚشەوه که دەست بدات بۆ میللەتی کورد، وه له چاکەی گەلی زەحمەتکیٚشا بیٚت.

"ئەوەی وتمان دەربارەی داواکەرانی جیابونەوه، ئەیلیٚین دەربارەی داواکەرانی حیزبیٚکی شیوعی کوردی سەربەخۆ وه جیاواز له حیزبی شیوعی عیراقی، ستالین ئەلیٚت: (به تاقی کردنەوه دەرکەوتوه که ریٚکخستنی پرۆلیتاریا له دەولەتیٚکا، به گویٚرەی نەتەوەکەی هیچ ئەنجامیٚک نابەخشیٚت، بیٚجگه له کوشتنی بیروباوەڕی یەکگرتنی چینایەتی، له بەر ئەوه پیٚویسته هەمو ئەندامانی پرۆلیتاریا له هەمو نەتەوەکان کەوا له یەک دەولەتا ئەژین له یەک ریٚکخراودا کۆ بکریٚنەوه، له حیزبیٚکی پرۆلیتاری گشتیا، هەرگیز دابەش بون نازانیٚت چیه.) (ستالین مارکسیەت و مەسەلەی نیشتمانی ل ٦٦)"

ئەگەرچی فەهد له ناوەڕاستی چلەکان دا له دو سەروتاری (القاعدة) دا که یەکیٚکیان به ناونیشانی (الشعب الكردي بحاجه الى حزب عمل و ليس حزب امل) و ئەوی تریان به ناونیشانی (الشعب الكردي بين الخانه والمانه) داوای له تیٚکۆشەره هوشیارەکانی کورد کرد بو که حیزب و ریٚکخراوی تایبەتی خۆیان بۆ ریٚبەرایەتی گەلی کورد دابمەزریٚنن و، بەلیٚنی پیٚ دابون حیزبی شیوعی پشتیوانییان بکا، بەلام سەرکردایەتی حشع نەک ئەم راسپیٚرییانەی فەهد و ئەم بەلیٚنانەی به جیٚ نەهیٚناوه، بەلکو هەمیشه به چاوی (هەویٚ) یەکی چارەگران سەیری حیزبه

کوردیەکانی کردوە و، لە هەندێ قۆناغ دا هێرشی توندی کردۆتە سەریان، تاوانباری کردون بە بورجوازێتی و نەتەوەپەرستی گۆشەگیرانە...

×

لە وتاری (میللەتی کورد لە بەینی ژانە و مانە) دا کە لە ژ ٥ ی ساڵی ٣ ی نیسانی ٩٤٥ ی (القاعدە) دا بڵاوی کردۆتەوە، نوسیوێتی:

"ئەمڕۆ گیانێکی تازە میللەتی کوردی داگرتوە، گیانی رزگار بون لە شێوەی دیکتاتۆری و نمونەکانی. گیانێک کە ئاڵای (نیشتمانێکی ئازاد و میللەتێکی بەختیار) ە وە گەلی کورد یەکێکە لەو گەلانەی کە ئەیەوێ بەرگی کۆن فڕێ بدا، بەرگی نەبونی و نەزانی و نەخۆشی و دوا کەوتن.

"حیزبەکەمان داوا لە هەڵگرانی ئاڵای ئەم گیانە تازەیە ئەکات، لە ڕۆڵە دڵسۆزەکانی گەلی کورد کە یەکتر بناسن و خۆیان کۆکەنەوە، کە گەلی کورد رێک بخەن و سەرکردەیان بکەن، بەرەو ئامانجەکانیان.

"حیزبەکەمان هەڵگرانی ئاڵای ئەم گیانە تازەیە بە تاقە هێز ئەزانێ کە بتوانێت گەلی کورد کۆ بکاتەوە، وە بیان هاوێتە کۆڕی تێکۆشانەوە، لە پێناوی داخوازیەکانیان دا.

"ئەی هاونیشتمانیە هوشیارەکان، لە هەمو چینەکانی گەلی کورد، مەسەلەی میللەتەکەتان سپاردەیەکە لە گەردنتان، پێویستی خۆتان بە جێ بهێنن بەرامبەر گەلەکەتان سەرکردەیی بکەن بۆ رزگار بون لەم پەشێویەی ئیستای.

"رێکخراوە میللیە کوردیەکەتان بە جۆرێک رێک بخەن کە لە گەڵ کات و جێگای گەلی کوردا رێک بکەوێ. رێکخراوێک کە خزمەتی چاکەی بکات. تێ بکۆشن، ئەو وەختە هەمو یارمەتی و پشتیوانیەک لە حیزبەکەمانەوە وەرئەگرن. ئیتر بۆ پێشەوە!" (ئەم دو دەقە کوردیە لە ژمارە ١ ساڵی ١٢ ی تەموزی ١٩٥٦ ی ئازادی زمان حاڵی حیزبی شیوعی عیراق لە کوردستان وەرگیراوە)

له مەسەلەی فەلەستین دا، کە بۆ بزوتنەوەی نەتەوەیی عەرەب بو بە پێوانە، حشع پشتیوانی کرد لە بڕیاری دابەشکردنی فەلەستین لە نێوان جولەکە و عەرەب دا، چونکە یەکێتی سۆڤێت لە ناو ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکان دا دەنگی بۆ ئەم بڕیارە دابو.

له مەسەلەی یەکگرتنەوەی عەرەب دا، کە بو بە دروشمی سەرەکی بزوتنەوەی نەتەوەیی عەرەب، ئەمان لایەنگری پاراستنی سنوری سیاسی دەوڵەتەکان و، گەشەکردنی سەربەخۆی هەر یەکێکیان بون بە جیا.

ئازادی، بۆ بڵاوکردنەوەی ئەم بیروبۆچونانە لە ناو خەڵکی کوردستان دا دەرچوە.

×

مێژوی ئازادی و مێژوی لوجنە مەرکەزیەکانی حیزبی شیوعی تێکەڵاون. (ئازادی) زمانی حیزبی شیوعی بوە. سەردەمی فەهد لە ژێر چاودێری ڕاستەخۆی خۆیدا و بە پێی ئامۆژگاری و ڕێنماییەکانی ئەو و بە هەمان دەزگای چاپکردنی ئۆرگانی ناوەندی حیزب (القاعدە) چاپ کراوە. ئەم جۆرە سەرپەرشتیە دوای فەهدیش بوتە نەریتێکی پێڕەویکراوی دەرچونی. ڕۆژنامەی (ئازادی) کە دوای ١٤ ی تەموزی ١٩٥٨ ڕێگەی بڵاوکرانەوەی قانونی درا، لە ژ ١ ی ١ ی ئاپاری ١٩٥٩ دا لەم بارەیەوە نوسیوێتی:

"ئازادی:

"ئەو شاپێلیتەیەی، کە چواردە ساڵ لەمەوبەر، دەستەیەک لە خەبات کەرانی حیزبی شیوعیی عیراقی پاڵەوان، لە ڕۆڵە دڵسۆزەکانی چینی کرێکاری عیراق، لە لاوە شۆڕشگێڕەکانی کوردی بە شەرەف، بە سەرۆکایەتی قارەمانی نەمری گەل هاوڕێ فەهد، هەڵیان کرد لە ئاسمانی کوردستانی پڕ هەورەتریشقەی زۆرداریدا. ئەوا ئیمڕۆ، لە سایەی جمهوریەتە دیموکراتیەکەمان دا دێتەوە

مەیدان وەکو مەشخەڵێک شان بە شانی برا گەورەکەی (اتحاد الشعب) بۆ روناک کردنەوەی رێگای گەلی کوردستانی تێکۆشەر."

×

ژمارە نهێنیەکانی ئازادی هەموی لە بەر دەس دا نین و، ئەوەندەی من ئاگادار بم، هیچ لێکۆڵینەوەیەکیشیان لە سەر نەنوسراوە، چەند ژمارەیەکی کەمی دۆزراوەتەوە. ئەوەندەی کەوتۆتە بەرچاوی من لێرەدا باسیان ئەکەم.

×

ژ ٣ ی کە لە حوزەیرانی ١٩٤٥ دا دەرچوە، لە لای چەپی سەروی ناوی (ئازادی) دا دروشمە بە ناوبانگەکەی حشع (نیشتِمانێکی سەربەست و میللەتێکی بەختیار) نوسراوە و، لە لای راستیدا سەروتاری رۆژنامەکە (بە قەلەمی فوئاد، فوئاد ناوی حیزبیِ مەلا شەریف بوە) لە ژێر سەردێڕی (میللەتی کورد و کۆمەڵی شیوعی عیراق) بڵاو کراوەتەوە. دەقی وتارەکە بەمجۆرەیە:

"تەنها حیزبی شیوعی یەکەم حیزبە لە عیراق دا کە بەرابەر موشکیلەی کورد مەوقیفێکی حازم وەستا بێ و، تەنها حیزبی شیوعیە کە تا ئیستا بە دڵێکی پاک بۆ پاراستنی مەصالیحی کورد هەوڵی دابێ و، لە گەڵ دوژمنەکانی کورد و شۆڤێنیەکان و ئینتیهازیەکان کەوتبێتە جیدال هەروەکو بۆ پاراستنی میللەتی عەرەب هەوڵ ئەدا کە لە ژێر سەیتەرەتی زوعەمایە ئینتیهازیەکان و پارەپەرستەکان قورتار بێ.

"لە موئتەمەری ساڵی ١٩٤٤ کە بە موئتەمەری پەیمانی نیشتمانی ناو برا حیزبی شیوعی بە ئاشکرا مەوقیفی خۆی بەرابەر میللەتی کورد نیشان دا کە لە ژمارەکانی پێشوی بنکە (القاعدە) ش بەیانی کرد بو و لە مادەی ١١ لە پەیمانی نیشتمانی کە لە لایەن کۆنفرەنسەوە قەراری لە سەر درا داوای مساواتێکی تەواوی کرد لە بەینی کورد و عەرەب لە عیراق دا اتێ ئەکۆشین بۆ مساواتێکی

تەمام بۆ کەمێتی قەومی کوردی ...) و حیزبی شیوعی هیچ دەمێک لە حقوقی میللەتی کورد و لەو مەزالیماتەی کە لێی دەکرێ غافڵ نەبوە و هەر دەمێک تەماشای ئیشوکار و دەسیسەی خائینەکانی کوردی کردوە و بۆ بە دەرخستنی مەکر و دەسیسەکانیان هەوڵی داوە، مەسەلەن لەم رۆژانە کە دیتمان تاقمی میللەت فرۆشەکان وەکو مەعروف جیاووک و عەلی کەمال و ماجید مستەفا و ئەوانیتر لە یانەی سەرکەوتن لە بەینی خۆیان سەبەب بە تەصادومی مەصالیحی ئیقتیصادی و شەخصی تێک ئالاً بون و هەر کەسێ دەیویست کە برێک لە کوردەکان و موسەققەفەکانی کورد لە دەست خۆی بکا بە ئالەت و بە گژ دوژمنی خۆیەوە نێ و لە نەتیجەی تێک بەردانی وان بە خۆی مەرکەزی خۆی قایم بکا و یا پایەکی تر هەوراز بچێ.

"سکرتێری حیزبی شیوعی عیراق برادەر فەهد دەربارەی ئەو مەسەلەیە بەیانێکی دەرخست و نیشانی دا کە ئەو زوعەمایانە بۆ مەصالیحی میللەتی کورد ئیش ناکەن بەڵکو بۆ مەصالیحی بەرکی خۆیان ئیش دەکەن و بە رێگەیەکی واقیعی نیشانی دا کە چۆن پێویستە میللەتی کورد ئەو چەشنە موجریمانە لە خۆی بە دور بخاتەوە و چۆن خۆی رێک بخا و هێزی خۆی لە گەڵ برا عەرەبەکان یەک بکا تاکو بە ئامانجی میللی خۆی دەگا.

"وە دیسان بەیانی کرد کە کۆمەڵی هیوا (امل) کۆمەڵێکی میللی نیە بەڵکو کۆمەڵی ئینتیهازی و ئیستیعمار پەرستەکانە و میللەتی کورد پێویستی بە کۆمەڵی هیوا - امل نیە بەڵکو ئیحتیاجی بە کۆمەڵی کار – عمل هەیە و لە ئاخیردا برادەر (فەهد) تێگەیشتوەکانی کورد بانگ ئەکا بۆ یەکبون و دامەزراندنی کۆمەڵێکی میللی و بە یاریدەدانێکی بێ قسور پەیمانیان لە گەڵ دەکا.

"وه لەم رۆژانەدا کۆمەڵی شیوعی بەیانێکی تری دەربارەی فەلاحی کورد دەرهێنا (برای فەلاح بزانە، کۆمەڵی شیوعی بۆچ تێ ئەکۆشێ؟) ئیتر هەروا حیزبی شیوعی بەرابەر بە دژواریەکانی میللەتی کورد هیچ دەمێک چاوی نەپۆشاوە."

سەبارەت بەو ناکۆکی‌یەی لە ناو یانەی سەرکەوتن دا روی داوە و لەم سەروتارەدا باسی کراوە رۆژنامەی ژین لە ژ ۷۸۲ دا بە ناونیشانی (یانەی سەرکەوتن) نوسیوێتی:

"ئێمە خوا لێمان تێک نەدا لە پایتەختی داروسەلاما یانەیەکی کوردی‌مان هەیە کە بە رەنج و تەقەلا دامەزراوە. ئینکار ناکرێ سەرەتا مەعروف جیاوک دایمەزراند. بەرامبەر بە هەمو ناحەزی و نەنگەویستی دەروژورو خۆی گرت. وەکو مەبادی ئیسلام بانگیان لە کولەکەی تەڕدا ئەدا و ئیجتیماعیان لە ماڵی مەعروف جیاوک دا ئەکرد، تەنانەت ئەو زاتە هەڵسا بە هەمو کوردستان دا گەڕا، سواڵی بەردەمر و پشتدەری بۆ کرد، منیشی وەک رەسول شایەر لە گەڵ خۆی گەڕاند. ناو و داوێکی وای پەیدا کرد کە ئەمساڵ نەورۆزی کوردی‌یان لە قاعەی مەلیک فەیسەڵ دا خوێندەوە. ئەمە شەرەفێکی تاریخی‌یە چاوی بەدی لێ کەوتە کار. کەوتنە بەربەرەکانی. ئەوەندەی نەمابو (یانەوێرانی) بەسەر کوردان دا بێت. وەکو لە غەزەتەی بەغدادا خوێندمانەوە ئیختیلافەکە حەل بوە. بە ئیتیفاق عەلی کەمال بەگ دەرهاوێژراوە. ئێستایش من خۆم سەرم سوڕماوە ئەو زاتە چۆن ئەم ناکۆکیەی رەوا بینیوە؟ ئەنجا ئومێدم پەیدا کرد کە زەوالی بەدبەختی بێت کە ئەمە حەدی کەماله. خوا خراپتر نەدا."

ژ ٥ ی تشرینی سانی ١٩٤٥، ١٢ لاپەڕەی پێوانە (٢٢٫٥×١٧٫٥سم)ە . لە ژور ناوەکەی "نیشتمانێکی سەربەست و میللەتێکی بەختیار" هەیە. لە بابەتەکانی ئەو ژمارەیە: کورد و سەورەی ئۆکتۆبەر بە ئیمزای ئازادی،

کورد و حکومەتی عیراق بە ئیمزای جوتیار،

تشرین ثانی ١٩٤٥ ژماره ٥ نرخی ١٥ فلس

→ نیشتمانێکی سەربەست وولاتێکی بەختیار ←

بژی تیکوشینی ملەتان لە ریگای سەربەستی	# آزادی	بژی ثورەی اکتوبر هەر دەمیـــــک

کورد وثورەی اکتوبر

— آزادی —

وا لە ولاتی یەکەتی سوفیـــات و لە هەمو دنیادا بەدلێکی خوش یادی ئەو روژە دەکرێتەوە و تقدیسی ئەکری ، ئەو روژە کە لاپەرەی ظلم و غدر لە ولاتی روسیا آوا کرا و دەورێکی تازە دەستی پی کرد بو ملەتەکانی یەکەتی سوفیاتی ، ئەو روژە کە استیرەی راستی و سربستی لە ولاتی یەکەتی ســوفیات گەش بوە و روناکی لە گشت دنیا بلاو بوە   باش رابردنی بیست و هشت سال لە سەر شورشی اکتوبر کە لەم ماوەیەدا ملەتانی یەکەتی سوفیاتی و هەمو ملەتانی دنیا چەند شاکارێکی گەورە پێش کەوتون لە وەرگرتنەوەی حقوق و ژینو آزادی و لەیەکە یشتنی معنای سربستی ، ملەتی کوردیش بە دلێکی پر لە خوشی و امل یادی ام روژە دەکاتەوە چونکە ازانی ئەم روژە روژی شکاندنی زنجیری ژێر دەستـــی و دیلی یە و روژی وەرگرانی تختی ظلم و استبدادی قیصرو جماعتەکەیتی .

ملەتی کورد کە لە ناخوشترین و تاریکترین روژی خوی رائەبری و لەژێرا چنگی دوژمنانی وکو استعمار و کونە پرستی هەر جورە استبدادێک دەبینی ، معنای شورشی اکتوبر تێئەگا و تقدیسی ئەکا ثورەی اکتوبر ثورە ملەتێک لە ملەتانی یەکەتی سوفیاتی و یا ثورەی بیاو لە طبقەکانی ملەتی سوفیاتی نەبو بەلکو ثورەی ١٨٠ ملیون نفوس بو کە لەژێر قیادەی حزبی کرێکار و حزبی شیوعی خوی تنظیم کرد و برابر ئەو ظالمانەی کە با هێزی قەمچی تسخیریان کردبو هەلساو لەسر حوکم لابردن ، ثورەی کرێکاران بو چونکە کرێکارانی یەکەتی سوفیاتی لەژێر سرداری کومەلی شیوعی توانیان کۆا نظامی قیصری بروخێنن و بەخویان بچنە سەر حکم ، ثورەی فلاحەکان بو چونکە فلاحەکانی یەکەتی سوفیاتی لەسایەی ئەو فداکاریەی کە لەگەل برا کرێکارەکانیان بەهەیان کرد[illegible] حوکمی قیصریان جانیان بو وا ایستا لە دونیایێکی تازە بەخوشی ئا

میللەتی کورد پێخۆشحاڵە لە مەوقیفی حیزبی شیوعی عیراق بەرامبەر مەسئەلەی کورد بە ئیمزای پۆلا،

جولانەوی بارزان جولانەوەیەکی رزگاری کوردە بە ئیمزای جوتیار،

بۆ ئاگاداری میللەتی کورد بە ئیمزای بێ کەس،

ئەورەی ئۆکتۆبەر و مەسئەلەی قەومیمان بە ئیمزای ج،

لە هەر لاییکەوە: لەم گۆشەیەدا هەواڵی چەند شاری کوردستانی بلاو کردۆتەوە. هەواڵی سلێمانیە بە ئیمزای ع. هێمن، هاتنی پێشەوا شێخ مەحمود بۆ سلێمانی بە ئیمزای بریندار، هەواڵی پێنجوێن و قەرەداغ، بە ئیمزای ئازاد. هەواڵی چوارتا بە ئیمزای شوان، هەروەها هەواڵی هەولێر، هەڵەبجە، خورماڵ. ئێران و سەر حدود بە ئیمزای رەنجبەر، نامەی حیزبی شیوعی عیراق .

لە اجولانەوەی بارزان جولانەوەیەکی رزگاری کوردەادا ئەو بۆچونەی حکومەتی عیراق بەرامبەر بە مەسەلەی کورد رەت کراوەتەوە کە بە فیتی بێگانەی داناوە: "ئەفسوس کە جولانەوەی هۆزی کورد لەلایەن دوژمنەکانیەوە بە چەشنێکی چەوت بلاوکراوەتەوە، بەلام رۆژ و حادیساتی عالەمی دەریخست کە جولانەوەیەکی رزگاریە بۆ ئازادی هۆزی کوردی هەژارە لەژێر دەستی فاشیستی و ئیستعمار و دیلی و رەشورۆتی و هەژاریە و، دەرکەوت کە هۆزی کورد نە بە حوکمی فاشیستی عیراق و نە بە ئێران و نە بە تورکیا رازی نیە و نایێ و، ئەیەوێ بە ئازادی بژی لە نیشتمانی خۆیا بە ئاسودەگی. وە هەر دەمێک بۆ پاراستنی حقوقی خۆی تێئەکۆشێ، حکومەتی عیراق وای دائەنێ جولانەوەی بارزان دەسیسەی روسە، حاشا ئەمە هیچ ئەسڵ و ئەساسی نیە چونکە هۆزی کورد چاوی کراوەتەوە و ئەیەوێ خۆی لەژێر چنگی دوژمنەکان دەربهێنێ کە تائێستا ئەویان ئیستیعباد کردوە

"لەبەر ئەمە حیزبی شیوعی عیراق تەئیدی نەک بارزان کە حەرەکەیەکی رزگاری قەومیە بەڵکو هەر حەرەکەیەکی رزگاری بۆ هۆزی کورد ئەکات لە هەر جێگایەک دا روبدات".

لە (سەورەی ئۆکتۆبەر و مەسئەلەی قەومیمان) دا حشع پشت بەستو بە کتێبی (مارکسی و مەسئەلەی نیشتمانی) بنەمایەکی چەسپیوی بۆ ساڵانێکی درێژی لەوە بە دوای سیاسەتی خۆی داناوە و بەو پێیە مافی جیابونەوە و پێکهێنانی حیزبی شیوعی سەربەخۆی لە کورد سەندۆتەوە و چارەسەری ئەو کێشەیەی یەکجار دور خستۆتەوە کە نوسیویەتی: "هەر میلەتێک بۆی هەیە لەسەر ئەساسی حوکمی خۆیی ژینی خۆی تنظیم بکا بەڵکو بۆی هەیە کە جودا بێتەوە. بەڵام ئەوە مەعنای وا نیە کە هەر میلەتێک لە هەمو ظروفێک ئەو حەقەی بۆ هەبێ و ئەبێ بۆی بچێتە سەر و مەعنای وا نیە کە جودابونەوە و حوکمی زاتی هەر دەمێک باشە بۆ هەر قەومێک کە باشیەکەی بۆ بەشی گەورەی میلەتەکە بێ کە دەکا فەقیر و هەژارەکان... کەواتە شرط نیە انفصالی هەر قەومێک لە هەمو جێگایەک و هەر کاتێک فائیدەی بۆ میللەت هەبێ مثلا لە کوردستانی عیراق ئەگەر هاتو دەرەبەگ و بۆرجوازیەکانی وەکو شێخ رەشید و شێخ رەقیب و نوری باویل و تۆفیق وەهبی و مەعروف جیاوک... هتد، قسەیان یەک کرد و بە سەفیری ئینگلیزەکانیان گوت ئێمەش قەومی کورد تەمثیل ئەکەین و دەبێ بە خێرا خۆتان ئیستیقلالێ بە ئێمەش بدەن و ئەو میللەتە هەژارە لە ظولم و غەدر نەجات بدەن و ئەو وەختە ئیستیعماری ئینگلیزیش گوتی سەرچاوان ئەوا من دڵی ئێوە ناشکێنم حکومەتێکتان بۆ دائەنێم ئێوەش پێویستە چاکەی من لە بیر نەکەن.

"وە بەو جۆرە کوردستانی عیراقیان جودا کردەوە، ئاخۆ لێرانە کێ ئیستیفادە دەکات و ئەم جۆرە حکومەتە فائیدەی بۆ کێ ئەبێت؟ بێگومان چینی روت و رەجاڵەکان ذەلیلتر و نیشتماپەروەرەکان زێتر ئەکەونە ناخۆشی، چونکە ئیستیعمار

به واسیطەی ئەو میللەت فرۆشانە چاکتر خوێنی میللەتەکە ئەمژێ و ئەوانیش پشتیان بە ئینگلیز قایم دەبێ و چاکتر نیشتماپەروەرەکان ئەزیەت ئەدەن و میللەتەکە ئیستیغلال دەکەن و ئەیانکەنە دیلی خۆیان چونکە ئەو زاتانە ئەگەر ناوی کوردیش بێنن بۆ ئەوەیە کە میللەتەکە هەر بە خۆیان ئیستیغلال بکەن و چ شەریکی تریان نەبێ. ستالین ئەڵێ: اوا لای هەموان ئاشکرا بو کە هەوڵدانی بۆرجوازی قەومی بۆ ئەوە نیە کە - شەکلی تایبەتی خۆی - لە ئیزتیهادی قەومی قورتار بکا بەڵکو بۆ ئەوەیەتی کە بە سەربەستی قانزاج لە میلەتەکە بکا و سەرمایە و ئیمتیازاتی خۆی بپارێزێ. ستالین..

"هەروا بۆمان دەرئەکەوێ کە جودابونەوەی کورد و عەرەب لە عیراق هەمو وەختێک فائیدەی میللەتی تێدا نیە و نابێ ئەو شیعارە بە شتێکی وا دابنێین کە بۆ هەر دەمێک دەس ئەدا لینین لە شیوعی باڵی چەپ ئەڵێ ئەو کەسانەی عیلاجێکی وا نیشان ئەدەن کە لە هەر کاتێک و لە هەمو جیگایەک تطبیق بکرێ یا خەرەفاون یا ناتێگەیشتون.

"یەکەم شەقاو لە پێش میللەتی عیراق لە ناوبردنی ئیستیعمارە.. ستالین ئەڵێ: ئیستا لای هەرکەس زانراوە تاوەکو ئیستعمار نەڕوخێ و بۆرجوازی قەومە مەزلومەکان وەرنەگێڕرێ و هەتا حکومەت نەکەوتە دەست گەلی هەژاری میلەتەکان سەربەستی ئەو قەومانە هەر بە خەیالیش دا نایێ.

"... ستالین ئەڵێ: دابەش کردنی تەنزیمی پرۆلیتاریا لە دەوڵەتێک بە گوێرەی قەومیەت دەبێتە سەبەبی تێکدانی یەکێتی تەبەقی لەبەر ئەوەی پێویستە پرۆلیتاریای هەمو قەومەکانی ئەو دەوڵەتە لە یەک مونەزەمە خۆیان کۆبکەنەوە، لە کۆمەڵێکی پرۆلیتاری گشتی کە قابیلی دابەش کردن نەبێ..."

له نێوان ژین و حشع و ئازادیدا

بڵاوکراوەکانی حشع دەورێکی گرنگیان گێڕاوە لە بڵاوکردنەوەی هۆشیاری سیاسی و چینایەتی و نیشتمانیدا و، لە پەروەردە کردنی هەزاران کەس بە گیانی دوژمنایەتی ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی و، خۆشەویستی یەکێتی سۆڤێتی و ئاشتی و پێشکەوتنخوازی و پەرستنی لینین و ستالین... سەدان کەسی راکێشاوەتە مەیدانی تێکۆشانی سیاسیەوە. بە دەیان کەس لە سەر ئەوەی یەکێ لەم بڵاوکراوانەی پێ گیراوە، گیراون و حوکمی قورس دراون.

پێ ئەچێ حشع لەو ماوەیەدا بەو بەرنامە نوێیە و بەو دروشمانەی بەرزی کردونەتەوە توانیبێتی ژمارەیەکی زۆر لە لاوانی تازەپێگەیشتوی کورد بە لای خۆیدا رابکێشێ و، بەو هێرشانەی کردویەتیە سەر کەسایەتیە ناسراوەکانی کورد و، بە بڵاو کردنەوەی هەواڵی گەندەڵیی لە دائیرەکانی حکومەت دا، هەرایەکی زۆری نابێتەوە.

لە سەر ئەوە (ژین) بە دەنگ هاتوە لە لایەکەوە ئامۆژگاری لاوانی کوردی کردوە کە خۆیان لەم کێشەیەوە نەگلێنن و، ئامۆژگاری کاربەدەستانی حیزب و رۆژنامەکەیان کردوە و، لە سەر کەسایەتیە ناسراوەکانی کوردی کردۆتەوە. ئەگەرچی ئێمە جگە لە ژمارەی پێنجەم دانەی ترمان لە بەر دەس دا نیە، بەڵام بە کاردانەوەی ژین دا هەندێ لە بابەتەکانی تێ ئەگەین.

×

ژین، ژ ٧٥٤ ی ١٧ ی ئاغستۆسی ١٩٤٤ لە ژێر سەرناوی ابۆ لاوە جگەرگۆشەکانمان) نوسیوێتی:

"رۆڵەکانم!

"هەموتان پیرەمێرد ئەناسن کە کوردە و ئامۆژگاری گۆڕیشی بە کوردیە و بۆ ئەوەیش نیە خۆی پێ بەرێتە پێشەوە و چشتێکی بێ بپچڕێ هەر ئەویشە کە

بەراستیەتی، ئەو پیرەمێردە هیوای بەرودوای بەلاوانی کوردە، تەنانەت لە ئەستەموڵ هاتەوە لە شەمەندوفەردا مەنزومەیەکی نوسیوە ئەڵێ: (ئومێدم وایە ئەم دەستەی کوڕانە مەشعەلێ هەڵکەن). بەڵێ دەستەی کۆن کە بە ئیستیلاحی کۆن (صنادید) یان پێ ئەڵێن کوردی خۆیان گرتوە ئیتر دەربەست نین. ماوەتە سەر ئێوە، ئێوەیش لە پێش هەمو چشتێک دا هەرچی ئەکەن ئەبێ بەچرای خوێندەواری بە رێ دا بڕۆن تا رێ گوم نەکەن، عیلم و فەن میلەتێک سەر دەخا، لە هەمو کارێک دا ئەبێ دو قوڵتان ببێ غایە و دەستور، مەرام و خەتی حەرەکەت، خوێن گەرمی لەشی پیاو ئەکا بە لیر و دومەڵ. وەکو پێم وتن بزانن چیمان بۆ چاکە و، چۆنمان دەست ئەکەوێ؟ عەیب نیە لە جیهاندیدەکانتان بپرسن. خۆ من ئەگەر عەقلیشم نەبێ تەحصیلێکی بەرزم هەیە کەوا ئەمانەی پێ دەنوسم و تەجروبەیشم هەیە کە لەم مەیدانەدا زیندان و حوکمی ئیعدامم دیوە.

"وەرن بزانم چیتان ئەوێ، ئەگەر مەعقولە منیش لە گەڵتان و، ئەگەر ناڕەوایە بۆ چ بە خۆڕایی ئەم هەمو لاوانەمان لە باڵی بدرێ، لە بیرتان چوەوە کە چەند لاوی نازدارتان لەکەی بەیاننامەچی‌یان پێوەنان و لە مەنفادا لە کەڵک کەوتن؟ بەڵێ کوڕانمان ئەبێ لە رێی نیشتمان دا نەبەزن بیشیان کوژن کونیان(!) نەچێ بەڵام مەعقول! و ئەساسەن ئەم نەوعە بەیاناتی دزیەتی‌یە بۆ مەردان عارە کامتان خۆتان بە عیلاقەدار ئەبینن وەرن یەکتری ببینین خوا ئاگای لێ بێ بۆ کارێک کە رێی تێ بچێ من دەریغیم نیە و بەم پیریە بەگیرم بەڵام خوا هەڵناگرێ بە هیچ تیا بچن. من اگر کوشته شوم بهری بکاری باری."

×

ژین، ژ ٧٧٣ ی ١ ی شوباتی ١٩٤٥ لە ژێر سەرناوی (شێوەی مەردی) دا نوسیوێتی:

"سەرەتای ئیش هەمو یەکبونە ئەویش نابێ هەتا

"هەر برینێک کە لە دڵ دا هەیە سارێژی نەکەی

"لەم رۆژانەدا وەکو تەماشا ئەکەین هەندێ کەس لەرِوی ناکۆکیەکەوە کە لە بەینی ئەوان و مەئموری ئیدارەدا روی داوە کەوتونەتە بەندوباو و بەیاننامە بڵاوکردنەوە کە بەشی زۆری بەشێوەیەک نوسراوە پیاو شەرم ئەکا بیانخوێنێتەوە چونکە سەراپا پرِە لە جنێو و قسەی ناشیرین کە پێویست نیە بە ناوی ئەهلی شارەکەمانەوە یا بە ناوی کوردەوە بڵاوبکرێتەوە و بکەوێتە بەر چاوی دۆست و دوژمن و ئێمە کە نامانەوێ بە هیچ جۆرێک لایەنی هیچ لایەک بگرێن بەڵام، یەکەم بە ناوی کوردەوە و دوەم، بە ناوی ئەهلی سلیمانیەوە وامان بە باش زانی کە لە نوسەرانی ئەم جۆرە بەیاننامانە بگەیەنین کە ئەو کارەی ئەوان ئەیکەن لە خراپە و ناو زرِان هیچ سودێکی نیە بۆ ئەو وڵاتە کە بۆی ئەگرین و لەم بەیاننامانەدا ئەوەی لە هەمو ناشیرینتر بو بەدناو کردن و بە سوک ناوبردنی عەشیرەتێکی کوردە لە قینی یەکێ کە لەو عەشیرەتەیە، لامان وایە ئەم رێیە رێیەکی چەوتە تەنانەت لە دوژمنایەتیش دا ئەگەر گلەییتان لە مەئمورینی ئیدارەدا هەیە مەردانە بچنە لای و گلەیی خۆتانی لا بکەن ئەگەر ئەوەندەش بەخۆتانا راناپەرمون ئەتوانن بە ئاشکرا لە هەمو رێگایەکی قانونی و مەعقولەوە موراجەعەت و شکایەتی خۆتان بکەن ئەگینا بە بەیاننامەی وا ناشیرین نوسین و جنێو بەخوشک و ژن و دایکی خەڵق دان و بڵاوکردنەوەی بەبێ ناونیشان لامان وایە شێوەی مەردانە و کوردانەی تیا نیە.

"ئیتر هیوامان وایە کە نەختێ بێنەوە سەر خۆتان، قین و دوژمنایەتی کوێرتان نەکا، لەمە زیاتر ئابرِوی ئەم وڵات و قەومە بێچارەیە نەبرێت بۆ هەمو لایەک چاکتر و بە جێ ترە. دوا تکاشمان ئەمەیە هەمو کوردپەرست بن نەک ئەشخاس پەرست، یەکدڵ و یەکدەم دەست بدەینە دەست یەکتری و لەم وەقتە

تەنگوچەڵەمەیەدا خۆمان بە دوژمنایەتی شەخسی و شتی هیچ و پوچەوە خەریک نەکەین ئاگامان لەخۆمان بێت وا خەریکە رەنگی دوا رۆژمان ئەرێژرێت، ئەوەندەش بزانن ئەم هەراو هوریایانە هەر لەبنەرەتەوە تا ئێستا ئەوەندەی تۆزێ چاکەی کوردی تیا نیە.

محامی: شێخ رەوف شێخ مەحمود. محامی: ئیبراهیم ئەحمەد. محامی: فایەق هوشیار. محامی: مەجید یاوەر. بابا عەلی شێخ مەحمود. فایەق بێکەس. یەکتا بەگ.

×

ژین، ژ ٧٧٤ ی ١٧ ی شوباتی ١٩٤٥ لە ژێر سەرناوی (گوێ رادێری) نوسیویتی:

"ئێمە بەوە خۆمان بە بەختیار ئەزانین کە خدمەتی غەزەتەکەتان ئەکەین و غەزەتەکەش خدمەتی ئێوە دەکا. جارێ بەر لە هەمو شتێک خۆ هیچ نەبێ ئەڵێن کوردستان غەزەتەیەکی هەیە ئەم غەزەتەیەیش کە لە تارانەوە و لە سنەوە، لە کرماشانەوە، لە میسرەوە، لە شام و بێروتەوە، ستایشی وای بۆ دێت کە دڵ رون ئەکاتەوە. رەشید یاسەمی ئەڵێ چاو رون ئەکاتەوە. تاهیر هاشمی ئەڵێ گیان تازە ئەکاتەوە. پیرەمێردێک ئەم خزمەتەی گرتوەتە ئەستۆی خۆی بۆ جگەرگۆشە نازدارەکانی وازی لە هەمو جیهان هێناوە تا ئێستا لەسەر ئەمە سەد پەلی بە قەبرغەدا دراوە، کەوتوە و هەڵساوەتەوە، نەبەزیوە، دیارە دنیا بو بەرێوەبردنی جگەرگۆشەکەیەتی و کە کەڵکی ئێلەکەیە، کەوابو ئێوەش گوێ رادێری بکەن.

"خوێندن ئینکار ناکرێ کە قەومێک سەردەخا، بەڵام (ئەخلاق) کردەوە لەپێش خوێندنەوەیە. زۆری وا هەیە خوێندەوارە موتەفەنینە بەڵام بە کردارێ هەموی لە کیس داوە. ئێستا من ئەم جارە لە گەڵ نەوجەوانانەکانمە چونکە هیوای زۆرم بەوانە و بارەها وتومە مەگەر ئەوان ئەم قەومە رزگار کەن، ئەوەڵ جارەیش ئەمەیە شان بدەنە بەر هەیکەلی زۆر و دەستدرێژی زۆردار و تەماعکار

بە مەنگەنەی عیلم و ئەدەب و راستەو راست، نەک بە پێچ و پەنا و لەژێر پەچەدا. خوا رەوای بینی وا رێگەناسانی حقوق و مەعریفەتتان کەوتوەتە ناو ئەتوانن لە رێیەکی مەشروعەوە حەقی خۆتان بپارێزن، بۆ ئەمەیش یەکدلی و یەک وجودی و نیشتمان پەروەری پێ ئەوێ، کە ئەم سێ سیغەتە ئەساسەن لە مەوالیدی سەلاسە پەسەندتر و بەکارترە. من ئەمەم لە ئێوە ئەوێ ئەگەر هیچی ترم لە ئێوە ویست مەم دەنێ."

ژین، ژ ٧٩٨ ی ٩ ی ئاغستۆسی ١٩٤٥ لە ژێر سەرناوی (ئامۆژگاری بۆ لاوان) دا نوسیوێتی:

"لەکاروباری جیهانیدا بەراورد کراوە وا دەرکەوتوە رێ بە ئیش بردن بەتێگەیشتنێکە کەناویان ناوە (عەقڵ) هۆشیاری، عەقڵیش دو نەوعە:

"یەکێکیان، ئەوەتە لە سروشت و دروستکردنی ئادەمیزاد مادەرزاد خوا بەتەبیعەت ئەیبەخشێ و بەو زەیرەکیە تێ دەگا. ئەمە عەقڵی مەوهوبە.

"دوەمیان، لە گوزارشاتی جیهانیدا هەرچی بەراورد کرابێ کە چ رەنگێکی باشە و بەکارە ئەوەیان کردوە بە دەستور و، بەو رێیەدا رۆیون، رێیان لێ نەگۆڕاوە ئەمەیشە پێی ئەڵێن عەقڵی مەکسوب.

"ئینجا هەرچی عەقڵی خودادادە تیژپەڕە زۆر (هەڵە) ی تیایە. عەقڵی بەراوردی کە تاقیکراوەتەوە زۆرتری جێی باوەڕە.

"جا بەم دەستورە زانراوە، لە ئیدارەی سیاسەت دا، لەهەر حکومەتێک دا، عەسکەر و تەلەبە تێکەڵی بو بن، ئەو ئیدارەیە شێواوە و بەڵکو ئەو حکومەتە فەوتاوە! هێشتا لەبیرمان نەچۆتەوە سەڵتەنەتی عوسمانی کە ئەوروپای هێنابوە لەرزە لەم دواییەدا سیاسەتی عەسکەر و تەلەبەی مەکتەبی تێکەڵ بو. هەندێ تەلەبە رایانکرد چونە (پاریس) ناوی خۆیان نا (ژۆن تورک) و هەمیشە لەپەیجۆری

روخاندنی شەکلی ئیمپراتۆری بون تا روخاندیان و عەسکەریش (حەرەکەت ئۆردوسی) یان رێک خست و هاتن بەجارێ ئەو سەڵتەنەتەیان تێک دا و، نمونەی ئەمەیش بەحەرەکاتی عەسکەری لە عێراق دا روی دا و چەند ناودارانی بەقیمەتی وڵاتەکەمانی تیا لە ناو چو کە وێنەیان ئەمرِو نابێتەوە. خوا پاراستینی هاتینەوە قەوام.

"من بەتەجروبەی خۆم ئەمەم زانیوە کە هەرچی هەڵسێ و لەسیاسەت بدوێ ئەشێوێ هەمو کەسێ ئەیزانێ من بە نەفسی خۆم هەرچی ئارەزوی شەخسی بێ نیمە و تا ئێستا کە دواییمە لە عێراق دا چاوم لە موڵک و ماڵ و وەزیفە و مەوقیعی دیوانی نەبوە و نابێ، تەنها بۆ عیلم و تێگەیشتنی قەومەکەم هەوڵ ئەدەم و وەستا خۆڕاییم و دڵسۆزم کەس ناتوانێ بڵێ ئەوەی برد یا خواردی، کەواتە بەم ئامۆژگاریە دڵسۆزیەم باوەڕ بکەن و هەر کەسە لە نەزمێ لێ نەدا، وا لەیلەتوقەدری هیوای کوردەواری لە پێشەوە مەبنە کابرای کوردە و شوێن ئارەزوی ژنان مەکەون و گرِوگاڵ لەسیاسەت دا تێ هەڵ نەقوتێن و سەر لە کاربەدەستان نەشێوێنن کەسێ بەیاننامەی بە دزیەوە فرِێ دا و پەچە بگرێتەوە ئەبێ چۆن ناوی بەپیاو بەرن؟"

×

ژین، ژ ٨٠٤ ی ٢٧ ی ئەیلولی ١٩٤٥ لە ژێر سەرناوی (بۆ حیزبی شیوعی عیراق) دا نوسیوێتی:

"بەیاننامەیەکتان بە عەرەبی و کوردی نەشر کردبو عەرەبیەکەیانم دی..

"باشە و موبارەکە وا حیزبتان تەشکیل کردەوە و، ئیجتیهاد و باوەڕی ئێوە وایە کە ئەو مەسلەکە بۆ وەتەن و قەومیەتتان بە فائیدەیە و، ئەتوانن لەو بەرگەدا خۆتان بنوێنن. ئیجتیهاد و ئیعتیقاد لای هەموان موقەدەسە و، دوعای خێرتان بۆ دەکەم کە ببنە وەسیلەی سەربەرزی و رەهایی وڵاتتان و، دوعای پیران

گیرایە نەخوازەڵا پیرێکی هەشتا ساڵە کە زۆرتری حەیاتی خۆی لە خدمەتی وەتەنیا سەرف کردوە و زیندان و دەربەدەری و دەردی سەری دیوە، نەبەزیوە، بە قەڵەمێکی تیژ و مودەتێکی درێژ، لە هەمو غەزەتەکانی ئەستەموڵ و میسر و وڵاتان دا، بە ناڵەی مەنزوم و شیعری وەتەنیەوە لە مەیدان دا بوە و، خاوەندی شینی شەهیدان و وەفدی کوردستانە و، بەتەنیا غەزەتەیەکتان بیست ساڵە بۆ دەردێنێ. ئەو پیرە رجاتان لێ دەکا لە رەهگوزاری مەساعیتان دا غەرەز و خۆخۆری مەکەنە کار، یەکتر مەشکێنن. تۆفیق وەهبی ئەو کەسەیە کە لە سلێمانی خۆی نایە پێناوی ئیدعای کوردی، مردو زندوبوەوە. جیاوکیش باوەڕ بەمن بکەن کوردە و کوردپەرستە ئیتر کەیفی خۆتانە."

×

ژین، ژ ٨١٣ ی ١٣ ی کانونی ئەوەلی ١٩٤٥ لە ژێر سەرناوی (بۆ پارتی ئازادی عیراق) نوسیوێتی:

"ئێوە کۆمەڵێکتان بەناوی دەستەی ئازادی‌یەوە لە بەغدا رێک خستوە، ناوێکی خۆش و نیەتێکی پەسەندە! کە بۆ لە هەموی باشتر ئەمەیە دو میلەت لە مەڵبەندێک دا، دوبرا لەخانویەک دا، خوا یەکی خستون و شەیتان خەریکە بکەوێتە ناویان، ئێوە لەسەر یەکێتی و برایەتی پەیمانتان بەستوە و ئەم پیرەمێردەیش لەهەمو گەردش و ناکۆکی‌دا لەسەر ئەو ئارەزوە رۆیوە، بەمە زۆر دڵشاد و ئازادە. لە خوای ئەوێ تا سەربێ. ئەشیا پرس و راتان بەمن بوایە کە نەم ئەهێشت لەهەندێ چشتا بە سەهو بچن. بەڵێ تەنقید بەجێ‌یە بەڵام نەک بە نابەجێ‌یی. ئێوە لەمەوبەر ستایشی عیزەت ئەفەندی مودیری پێنجوینتان کرد بو کەچی ئەمجارە لە سەروگوێلاکی ئەدەن. ئەمە بۆ ئێوە ناشیرینە. من بە نەفسی خۆم عیزەت بە مودیرێکی زۆر بە خدمەت و کارئامەد ئەزانم و، ئێوە مەعروف جیاوکیش بە باش نازانن ئەوا من پێتان ئەڵێم و باوەڕیشم هەیە کە

باوەڕیشم پێ دەکەن چونکە لە ژێر ئەم قوبەیەدا ترس و پرسم لەکەس نیە و، لە هیچ خوانی یەغماییەک دا پارویەکم نەناوەتە دەم، پارەیەکیشم وەرنەگرتوە، هەمو ئیکرامێکم رەد کردۆتەوە و خدمەتی زۆریشم بوە، جا بەم سیفەتەوە ئەڵێم: پیاوی وەک جیاوک و موتەسەریفی وەک مەعروف بەگمان زۆر کەمە. بەڵێ باشە هیچ کەس ئەتوانێ بڵێ ئەم پیاوە بەرتیل وەرگرێ و؟ ئینکاری ئەکرێ لە دو مادەی میللیدا کەتێ هەڵچو لە کەوتن نەترسا و کوردایەتی خۆی دەرخست؟"

×

ژین، ژ ٨١٤ ی ٢٠ ی کانونی ئەوەلی ١٩٤٥ لە ژێر سەرناوی: (غەزەتەی ئازادی) دا نوسیوێتی:

"لە نوسخەی بەروی ژین دا ئێمە کەمێ لە غەزەتەی ئازادی دوابوین و بەیانی مەمنونێتیمان لەوە کردبو کە رەهنمایی یەککەوتنی دو عونسور ئەکا. تەنقیدیش وەزیفەی مەتبوعاتە. تەنانەت غەزەتەکەی من، بۆی بلوێ کردەوەی کەچرەوی هەندێک کە ئەوی پێیان بێژراوە خویێی چێشتە، ئەدا بەرویانا، بەڵام نەک بە رەنگێک کە هەندێ درۆی وای تیابێ راستیەکانیش بخاتە گومانەوە. بەجیاوک ئەڵێن: کە هاتوە هیچی نەبوە، ئێستا تەداروکاتی ماڵی بە دە لۆری بارناکرێ. ئاخر جیاوکێ کە بەرتیل نەخوا و هیچ کەسێ نەتوانێ بڵێ ئەوەی لە فلان وەرگرت ئەشیا لە کوێ کۆ کاتەوە؟ ئەگەر من سێ ساڵە شێخ حەفسە، خوا لێی بەزیادکا، لێفەیەکی داومێ پێی ئەنوم، جیاوک ئەگەر بە نیسبەتی نفوسیەوە بەش بکرێ لێفەیەکی پێ نابرێ. ئەم پیاوە، پیاوە! خراپەی زۆری ئەوەیە لە هەمو کاتێک و شوێنێک دا نەڕاندویە وتویە کوردم. وا خوا لێرە دەربازی ئەکا ئەوسا ئەگەڕێن لەشوێنی."

"شێخ سەلام و پەڵ پیا دراوێکی تر جوابی خۆیان نوسیوەتەوە عەینەن بۆمان دەرج کردن.

"پاسوخی شێخ سەلام

"بۆ خاوەنی رۆژنامەی ژین

"لەم چەن رۆژانەدا گۆڤارێکی (سرِی) بەناوی (ئازادی) یەوە دەرچوە، بەشی زۆری جنێوە بۆ ئەشخاس، کە لە ئەخباری قەزای چوارتا دا بەشی منیش بە ئیمزای موستەعاری (شوان) ەوە نوسراوە و ئێمەیش ئەزانین با لە چ کونێکەوە دێ، پێویست بو کە ئەم پاسوخە بنوسمەوە و بەهۆی رۆژنامەکەتانەوە بەرچاوی خوێندەوارانی بەرێز بخرێ و بەڵکو شوان و هاورێکانیشی ببینن. ئیتر ژیان.

"شوان نوسیویەتی: (شێخ سەلام، مەئموری تەموین دەغلی دەرەجە ٢ و ٣ ی دابەش کرد بە سەر ئەهالی‌یەکەدا بەناوی دەرجە ١ تا ماوەی دزی بۆ چۆڵ بێ، بەڵام ئیستیفادەشی لێ نەکرد چونکە نەقڵ کرا. ئێستە فەزڵەی گەنم کە بۆ دزی دایناب و ١٠٠ تەنە، نازانین حکومەت بۆ سوئالی لێ ناکا کە ئەم فەزڵەیە چی‌یە؟)

"پاسوخ: ئەی خوێندەوارەکان تەماشا بفەرمون کە چەن غەرەزی شەخسی و درۆ و دەلەسەی بێ رێ و جێ و بێ مەنتیق لەم نوسینەدا هەیە. کاتبی وا زۆر عەیبە شوان بێ هەر ئەبێ کورِی باوکی خۆی بێ (فردەوسی: پسر کە ندارد نیشان از پدر/ تو بیگانه خوان و مخوانش پسر) بەڵی ئەبێ (شوان) بۆ تەقەدوم نەچێ خۆی خەریکی کۆنەپەرستی و کۆنەفرۆشی بێ. کورِی خزمەتکاری پیاوێکی خائین بی! زۆر حەیفە کاغەز بۆ نوسینی ئەم جۆرە سەرف بکرێ. وا من بۆ ئێوە نوسینەکانی شوان تەحلیل ئەکەم. من مەئموری مەنتوجاتی شەهربازارِ بوم نەقل کرام لە سەر عەریزەی خۆم و موافەقەتی موتەسەریفی لیوا لە بەر ئەوە کە موستەخدەم بوم و خەدەماتی تەقاعودی سوتاوم سەوز ببێتەوە ئیعادەی خەدەماتم لە دائیرەی نفوس کردوە.

٢. گەنم لە لیواوە بۆ چوارتا ڕەوانە کراوە مەعلومە کە لە سەر دەرەجات بوە ئەگەر ١٠٠ تەن گەنمی دەرجە ١ زیاد بکات پێویستە ١٠٠ تەن گەنمی دەرەجە ٢ و ٣ کەم بکا.

٣. ١٠٠ تەن گەنم زۆرە باوەڕ مەکەن لە سوچی مەخزەنی چوارتادا شارابێتەوە کە جارێک موفەتیش و دوجار مودەقیق وەزنی مەخزەنیان کردبێ لە زەمانی منا کە ٨ مانگ بوە.

٤. هیچ وەقتێ موافیقی تەعلیمات من لە مەوجودی زیاد و کەمی دەرەجاتی گەندم مەسئول نەبوم چونکە مەئمور مەخزەن و معاونی مەئمور مەخزەن موستەقیل بوە خۆیان وەریان گرتوە و دابەشیان کردوە تەنها من معامەلاتی حسابیەم تەماشا کردوە و قیمەتەکەم بەسندوق گەیاندوە.

٥. ئەی ئەم میقدارە موهیمە قائیمقامی قەزا بەواریداتی فەزڵەی مەخزەن لە سجلی قەیدی کردبێت موحەقەق چاوی لێ نەپۆشیوە.

٦. ئەگەر تەماشای یەومیەی شەهر بازاڕ بکرێ هیچ وەقتێ ١٩٠ تەن گەندمی مەوجود نەبوە چ جای فەزلە.

٧. شوان ئەڵێ: نازانم بۆچی لەم زیادە ناپرسێتەوە؟ منیش ئەڵێم: نازانم بۆچی؟ چونکە حەقیقەتەن لە ١٢٠٠ کەس زیادی نەپرسیەوە کە ئیستیحقاقی ٣ مانگی شەکر و کوتاڵیان بۆ وەرگیرا، وەکو تڕی بن گۆم ڕۆیی.

"برا کوردەکانم

"مەجەلەی ئازادی تازە پێ ئەگا. ئەمە ژمارە ٥ یەتی. تازە بنچینەی بۆ دائەنرێ ئەگەر بەم ڕەنگە غایە جوێن دان بێ، درۆودەلەسە نوسین بێ، نازانم ئەم ئەساسە لەسەر چی و ئەم بینایە لەچی ئەبێ؟

"لاوەکان! کوردەکان!

"لازمه مەجەلەکەتان بۆ ئازادی هەوڵ بدات. رێگەی پێشکەوتن و سەرکەوتن بدۆزێتەوە چرای روناکی هەڵکا. تاریکستانی شەوەزەنگ بەسەر میلەتی هەژاری کوردی داماودا نەهێنێ.

"قەومی کورد پیاوی خۆی ئەناسێ. تاریخی هەیە ئاشکرایە کێ خزمەتی کردوە کێ فیداکاری نواندوە کێ سنگی خۆی ناوە بە بەر گولەوە ون نەبوە.

"نازانم شوان لەو وەقتەدا لە کوێ بو؟ نوستبو ئەی کەرگەلە بزنی گوم بوبو ئەی....

"وەرن رێگەی راست و پاک بدۆزنەوە. بەبێ سوچی تاوان درۆ و دەلەسە بۆ ئەمو ئەو نەنوسن. تو یەزدان خێرخواهی کورد بن. هەر کوردبن بۆ ژیانی کورد بژین.

"برا لاوەکانی حیزبی شیوعی! لە مەجەلەکەتان دا گەلێ بەتانوپۆی هەندێ ئەشخاس دا چوبون و ناو بەناو زۆر لە عەلەیهی کۆمەڵی هیوا — هیوی بون. مەوجودی ئەوانە لە ۱۲۵۰ لە کوردستانی عێراق دا موتەجاویز بوە، لە حاڵێکا کە ۱۲۵۰ کەس لە کوردەکانی عیراق جاسوس و خائین بن، جگە لە کوردی خاریج، تەنها شوان، پۆلا، جوتیار و، خێوی مجەلەی ئازادی خزمەتی میلەتی کوردی داماوی قوربەسەر ئەکا؟ ئەم ۱۲۵۰ کەسە غەیری ئەوانەیە کە ئێوە لە مەجەلەکەتان دا جنێویان ئەدەنێ، روم نایە هیچ بە ئێوە بڵێم، بەزەییم بە ئێوە و کوردا دێتەوە. خوا چارەی هەردولا بکا ئەگینا بە ئێوە چارەی کورد و بەکورد چارەی ئێوە ناکرێ. یەزدانی پاک ئاگاداری هەردولا بێ. چونکە ئێوەش بێ گوناهن. خواردنی گوناهکاریەکە ئاخۆ بەرکێ ئەکەوێ زەمانی عیسا و موسا نییە. سەلام

"ئێمە ئەمجارە بەناوی مجەلەی ئازادییەوە ئەو حیزبەی کە دەنگی هەیە و رەنگی نیە، عالەم ئەزانێ حیزبێک بە جۆرێکی مەشروع و رێیەکی راست

تەشەکولن بکا لە حکومەت دا ناو و قەیدی ئەبێ. ئەم حیزبە خۆی دەرناخا لە پەناوە ئەم هەمو جنێوە بەم عالەمە ئەدا، گوایە بەم مەسلەکە ناهەموارەوە پێشەوایی قەومێک یا دو قەوم ئەکا. ئەگەر راست ئەکەن و ئینسانن بە ئاشکرا حیزب تەشکیل بکەن و پرۆغرامێک نەشر بکەن کە ئێمە ئەمەین و ئەمەمان ئەوێ، ئەوسا خەڵک تێ ئەفکرێ ئەگەر ئەمانە پیاوێکی بەناموس و ناسراوبن هەمو شوێنیان ئەکەون ئەگینا ئەمەیش بەدبەختی ئەو قەومەیە کە ئەمانە نەسەبی خویانی ئەدەنە پاڵ. ئێمە دوای هەرکەسێ کەوتین و گرتمانە کوڵ ئەو ئاوزەنگی لێداین بۆ روتکردنەوەی خەڵکی بۆ خۆی! وا ئێمە کە چەند ساڵێکە راووروت و دار و فەلاقە و جەریمە و شەق و مادەمان نەماوە بۆچی بۆ واز لەخۆمان لێ ناییینن، توخوا پێمان بڵێن بۆ کێی بکەین؟ بەڵێ ئەگەر خوا کردبێتیە عادەت پارچەیە لە خاکێک بەگیاندار و بێ گیانەوە بگوێزێتەوە ئیقلیمێکی تر و ژێر تابیعی دەوڵەتێکی تر، با ئێمەیش بەرێتە کێوی قاف ئەگینا تا لە عێراقا بین ئەبێ عەتابەی بەغداد بخوێنین و بانگمان (الله اکبر) ی خودێ مەزنە لە کولەکەی تەرِدا ئەبێ."

ژین ئیتر باسی ئازادی نەنوسیوە، رەنگە پێیان وت بێ خۆی لێ بێ دەنگ بکا.

×

بەڵگەیەک لە بەر دەس دا نیە کە ئازادی چەند دانەی لێ چاپ کراوە و، چۆن و لە چەند جێ بڵاو کراوەتەوە. رۆژنامەی (القاعدە) لە ساڵانی ١٩٤٧ – ١٩٤٩ دا، وەکو حەنا بەتاتو لە کتێبەکەیدا خەملاندویەتی، ٣ هەزار دانەی لێ چاپ کراوە و، ژمارەیەکی زۆر لەوە زیاتر خوێندویانەتەوە. القاعدە لە سەرانسەری عیراق دا، هەروەها لە کوردستان دا، بڵاو کراوەتەوە. ئازادی کە هاوشانی القاعدە دەرچوە تەنیا بۆ کوردستان و بۆ خوێندەواری کورد بوە، لە بەر ئەوە

پێویستی نەکردوە بەو ژمارە زۆرەی رۆژنامەیەکی عەرەبی چاپ بکرێ، بەڵام بێگومان ئەمیش لە چاو رۆژنامە و گۆڤارە کوردی‌یەکانی ئەو سەردەمەدا چەردەیەکی باشی لێ چاپ و بلاو کراوەتەوە و بۆ خوێندنەوە دەستاو دەستی کردوە.

....

لە نیسانی ١٩٤٥ دا رێکخراوی (وحدة النضال) کە پێیان وابو بە گرتنی کۆنفرەنس و موئتەمەر و، دانانی پەیمانی نیشتمانی و پێڕەوی ناوخۆی حیزب، ئیتر داواکاریەکانیان هاتوتە جێ و ناکۆکیەکانیان لە گەڵ حیزبەکەی فەهد بە لادا کەوتوە، نامەیان بۆ فەهد نارد و ئامادەیی خۆیان دەربڕی رێکخراوەکەی خۆیان هەڵبوەشێننەوە و بگەڕێنەوە ناو حیزب. فەهد وەری گرتنەوە. لقی کوردی ایەکێتی تێکۆشین) ئەیانویست بە جیا تێکەڵ بین و لە سەرکردایەتی حیزبەکەدا ئەمانیش نوێنەریان هەبێ، فەهد ئامادە نەبو داواکەیان قبوڵ بکا چونکە حیزبە ئەسڵی‌یەکەیان خۆی هەڵوەشاندبوەوە، ئەمانیش لقی ئەو بون بە هەڵوەشاوە دا ئەنران. ئەندامەکانی لقی کوردی یەکێتی تێکۆشین ئامادە نەبون وەکو تاک بچنە ناو حشعەوە، رێکخراوێکی نوێیان بە ناوی حیزبی شیوعی کوردستانەوە دامەزران و دەستیان کرد بە بلاوکردنەوەی ئۆرگانەکەیان بە ناوی (شۆڕش) ەوە.

×

ساڵی ١٩٤٦ کە گفتوگۆ بۆ دروستکردنی پارتی دیموکراتی کورد دەستی پێ کرد زۆری ئەندامانی حیزبی شیوعی کوردستان (شۆڕش) پاش ئەوەی حیزبەکەی خۆیان هەڵوەشاندەوە چونە ناو حیزبی شیوعی عیراقەوە. لە ناو ئەندامەکانی شۆڕش دا، خوێندەواری باش و رۆشنبیر و تێکۆشەری هۆشیار و ئازایان تێ دا بو، بەمەیش لقی کوردیی حشع بە هێزتر بو.

دوای گیرانی فەهد و هاوکارەکانی (١٩٤٧) ئەگەرچی لوجنەی مەرکەزی لە چەند ئەندامی نویٚ ریٚکخرایەوە، بەلاّم هەر فەهد لە ژوری زیندانەوە سەرکردایەتی حیزب و چالاکیەکانی ئەکرد. تەنانەت هەندیٚ لە وتارە گرنگەکانی (القاعدە) یش هەر ئەو ئەینوسین.

بەلاّم حشع دوای گیرانی رابەرەکەی توشی تەنگوچەڵەمەیەکی گەورە بو بو. حیزبەکە هەرچەند خۆی ریٚک ئەخستەوە کەچی هەر توشی لیٚدان و داپڵۆسینی پۆلیسی عیراقی ئەبو، یەک لە دوای یەک سەرکردەکانی ئەگیران، لەوانە شەریفی مەلا عوسمانی سکرتیٚری لقی کوردی.

دوای برِانەوەی دوەمین جەنگی جیهانی، جەنگیٚکی تر دەستی پیٚ کرد، کە لە میٚژوی ناودەوڵەتان دا بە جەنگی سارد ناو ئەبریٚ. دنیا دابەش بو بە سەر دو ئۆردوگای ناکۆک دا: ئۆردوگای سەرمایەداری یان وەکو پیٚیان ئەوت بلۆکی ئیمپریالیستی بە سەرۆکایەتی ولاّتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا و، ئۆردوگای سۆسیالیستی یا وەکو پیٚیان ئەوت بلۆکی کۆمۆنیستی بە سەرۆکایەتی یەکیٚتی سۆڤیٚت. حیزبی شیوعی عیراق، وەکو بەشیٚ لە ئەرکی ئینتەرناسیۆنالیستی (واجیبی ئومەمی) خۆی، پشتیوانی لە یەکیٚتی سۆڤیٚت و دژایەتی بلۆکی ئیمپریالیستی، کرد بو بە فرمانی سەرەکی خۆی. ئەوەیش لە هەمو رۆژنامە و بلاّوکراوەکانیدا رەنگی ئەدایەوە.

عیراق کە بە ناو هاوپەیمانی بریتانیا و، بە راستی لە پاشکۆیدا بو، ریٚگەی بە چالاکی شیوعی نەئەدا. بە پیٚی قانونی عیراقی بیروباوەرِی کۆمۆنیزم و چالاکی کۆمۆنیستی قەدەغە بو. هەر کەس بەم توهمەیە بگیرایە سزا ئەدرا.

"ذيل قانون العقوبات البغدادي الرقم ٥١ لسنة ١٩٣٨

"المادة الاولى: يعاقب بالاشغال الشاقة او الحبس مدة لاتزيد على سبع سنين او بالغرامة او بهما كل من حبذ او روج باحدى وسائل النشر المنصوص عليها

فى المادة ٧٨ من هذا القانون ايا من المذاهب الاشتراكية البلشفية (الشيوعية) والفوضوية والاباحية وما يماثلها التى ترمى الى تغيير نظام الحكم والمبادئ والاوضاع السياسية للهيئة الاجتماعية المصونة بالقانون الاساسى."

×

ساڵی ١٩٤٨ له بەغداد و له هەندێ له شارەکانی عیراق دا جوڵانەوەیەکی نارەزایی فراوان سەری هەڵ دا، به تایبەتی دوای ئەوەی نیازی وەزارەتەکەی سالح جەبر سەبارەت به بەستنی پەیمانێکی نوێ له گەڵ بریتانیا دەرکەوت. له مانگی کانونی دووەمەوە خۆپیشاندانی گەورە و فراوان دەستی پێ کرد. هەمو حیزب و رێکخراوە نیشتمانییەکان، له وانه پارتی دیموکراتی کورد، بەشدار بون. خۆپیشاندەران داوای ئازادی سیاسی و چاکردنی گوزەرانی چینه هەژارەکانیان ئەکرد، دژی بەستنی پەیمانی عیراقی - بریتانی پۆرتسماوس بون. حیزبی شیوعی دەورێکی گرنگی هەبو له سازدان و رێکخستن و رابەری خۆپیشاندانەکان دا. سالح جەبر، سەروەزیرانی عیراق، هەوڵیدا به رێگەی توندوتیژی جوڵانەوەکه دابمرکێنێتەوە و، کۆتایی به شەپۆلی خۆپیشاندان بهێنێ. له زۆر شوێن پێکادان له نێوان خۆپیشاندەران و پۆلیس دا قەوما. چەند کەسێ کوژران. ئەگەرچی لایەنگرانی حیزبه کۆنەپارێزەکان له خۆپیشاندان کشانەوە بەڵام وەسبه (وثبة)، وەکو حیزبی شیوعی ناوی نا بو، کۆتایی نەهات. روخانی وەزارەتی سالح جەبر بوبو به داواکارییەکی گشتی. بۆ هێمنکردنەوەی نارازییەکان و ئارامکردنەوەی هەلومەرجی سیاسی عیراق، عەبدولئیلاه وەصی عەرشی عیراقی، سالح جەبری لێ خست و، سەید محەمەد ئەل صەدری راسپارد وەزارەتێکی نوێ پێک بهێنێ. (تێبینی، بروانه:

١. پۆستەی کوردەواری، گەلاوێژ، ژ ٣، مارتی ١٩٤٨. ل ١٣ — ٢٣.

٢. د. کەمال مەزهەر ئەحمەد، دەربارەی راپەڕینە گەورەکەی کانونی دووەمی ١٩٤٨ و شوێنی گەلی کورد تێیدا، کتێبی:چەند لاپەڕەیەک لە مێژووی گەلی کورد، بەشی یەکەم، بەغداد ١٩٨٥. ل ١٩٩ - ٢٢٥)

وەزارەتی نوێ بواری رەخسان بۆ هەندێ ئازادی گشتی. رێگە درا بە چەند رۆژنامە و گۆڤاری سیاسی دەربچن، لە ناو ئەوانەدا گۆڤاری عەرەبی — کوردی (نزار). هەندێ لە گیراوەکان بەر دران و، هەندێ لە حیزبە سیاسی عیراقیەکان مۆڵەتی کاریان پێ درا. هەڵبژاردنی گشتی بۆ مەجلیسی نواب کرا. ژمارەیەکی کەم لە نوێنەرانی موعارەزە دەرچون.

ئەم بار و دۆخە زۆری نەخایاند. وەزارەتێکی تازە پێک هات. بە بیانوی شەڕی فەلەستینەوە، ئەوەی وەزارەتی پێشو، لە ئەنجامی وەسبەی کانون دا، دابوی بە خەڵک وەزارەتی نوێ بە زیادەوە لێی وەرگرتنەوە. ئیجازەی قانونی لە حیزبەکان سەندەوە، زیاتر لە ١٠ رۆژنامە و گۆڤاری داخست لە ناو ئەوانەدا نزار و گەلاوێژ، بە سەدان چالاکی سیاسی گرت و حەواڵەی دادگای عورفی کردن. بە سەختی لە رێکخراوەکانی حیزبی شیوعی دا. هەندێ لە سەرکردە و ئەندامەکانی پارتی دیموکراتی کوردیش بەر ئەم پەلامارە کەوتن.

چوارەمین کۆمیتەی ناوەندی (ئابی ١٩٤٧ — تشرینی یەکەمی ١٩٤٨) کە فەهد پێکی هێنایەوە و، نافیع یونس (لە دایکبوی ١٩٢٤ ی هەولێر و پارێزەر و ئەندامی پێشوی شۆڕش) یەکێ لە ئەندامە چالاکەکانی بو، زۆری نەخایاند بەر لێدان کەوت و گیرا. حشع جەزرەبەیەکی سەختی خوارد. زۆری رێکخراوە نهێنیەکانی گیران. چاپخانەکەی ئاشکرا بو. رۆژنامەکانی لە دەرچون کەوتن.

کۆمیتەیەکی ناوەندی کە دوای ئەو دامەزرا (تشرینی یەکەمی ١٩٤٨ — حوزەیرانی ١٩٤٩) عەزیز ئەل حاج رێبەریی ئەکرد و، چەند ئەندامێکی کوردی تێدا بو لەوانە: هاشم عەبدوڵا ئەربیلی، رەفیق تۆفیق چالاک، مەهدی حەمید،

حەمید عوسمان، ئەم کۆمیتەیەش گیرا. هەندێکیان بەرگەی ئەشکەنجەیان نەگرت، نەک هەر نهێنیەکانی حیزبیان هەمو درکاند، بەڵکو بونە هاوکاری پۆلیس بۆ راونانی شیوعیەکان و ئەندامانی حیزبەکانی تر.

فەهد و هاورێکانی بە تاوانی (ریبەرایەتی حیزب لە ناو زیندانەوە) درانەوە بە دادگا. لە شوباتی ١٩٤٩ دا فەهد و زەکی بەسیم و حسێن محەمەد ئەل شبیبی حوکمی ئیعدام دران و، بەیانیی ١٤ و ١٥ ی شوبات هەر سێکیان بە دوای یەک دا لە ٣ مەیدانی گشتی بەغداد، فەهد لە ساحەی مەتحەف لە کەرخ و، زەکی بەسیم لە بابەلشەرقی و حسێن شبیبی لە بابەلموعەزەم هەڵواسران.

پاشماوەکانی حشع ئەوەی بەر دەستی پۆلیس نەکەوت بو پەرش و بڵاو بون. ناوەندێکیان نەمابو کۆیان بکاتەوە. هەندێکیان وازیان هێنا بو. هەندێکیان چونە دەرەوەی عیراق و، ئەوانەی درێژەیان بە کاری نهێنی دا بوبون بە چەند رێکخراوێکی جیاواز، هەر یەکەیان بە جیا کاری ئەکرد.

لەو بارە نالەبارەدا بەهادین نوری (باسم، لە دایکبوی ١٩٢٧ ی گوندی تەکیەی قەرەداخی سلێمانی)، کە بەرپرسی ناوچەی سلێمانی بو، کاروباری هەمو حیزبی گرتە دەست و، سەر لە نوێ رێکی خستەوە (حوزەیرانی ١٩٤٩ — نیسانی ١٩٥٣). ئەوە یەکەم جار بو کوردێک سکرتاریەتی حیزبی شیوعی بگرێتە دەس. حشع داوودەزگای چاپی نەما بو، ژ ١ ی ساڵی ٨ ی شوباتی ١٩٥٠ ی (القاعدە) کە زمانی حیزبەکەیان بو بە دەسخەت نوسیوە. دواتر کە تایپ و رۆنیۆیان پەیدا کردوە، ئەوسا بە رۆنیۆ چاپیان کردوە.

لە بڵاوکراوە کوردییەکانی ئەم قۆناغە بەیانێکمان لە بەردەس دایە کە لە ٢١ ی ئابی ١٩٥١ دا لە چاپخانەی قاعدە دەرچوە بە ناونیشانی (یەکگرە ئەی جەماهیری میللەت بۆ تێکۆشان زدی پیلانی یەکگرتنی عیراق و ئوردون، وە لە پێناوی

روخاندنی حکومەتی نوری سەعید و دەرکردنی ئیستیعمارچیەکان لە ولاتەکەمان، وە لە پێناوی ئاسایش و نان و سەربەستی و ئازادیدا».

بە پێی ژ ۲۲ ی ساڵی ۱۰ ی کۆتایی ئابی ۱۹۵۲ ی «القاعدە» لە ئابی هەمان ساڵ دا ئازادی کەوتوتەوە دەرچون.

ژ ٤ ی ساڵی ۸ ی سەرەتای تشرینی دووەمی ۱۹۵۲ی ئازادی سەردەمی باسم ۶ لاپەڕەی فولسکابە بە تایپ و رۆنیۆ چاپ کراوە. لە سەروی ناوەکەدا هەمان ئامانج و دروشمی ژ ۵ ی تشرینی سانی ۱۹٤۵ دوبارە کراوەتەوە.

لە ناوچەوان و لاجانگی چەپی رۆژنامەکەدا دروشمەکانی ئەو رۆژگارەی حشع نوسراوە:

"ئەی جەماهیری میللەتەکەمان یەک بگرە لە جەبهەیەکی نیشتمانی دا لە رێگەی:

ئاسایش. روخاندنی حوکمی دیکتاتۆری. بەتاڵکردنەوەی پەیمانی ۹۳۰ وە دەرچونی لەشکری ئینگلیزەکان. گۆڕکردنی مەشروعی دیفاع کردن لە رۆژهەلاتی ناوەڕاست وە ضدی کردنی ولاتەکەمان بە بناوانێکی جەنگی بۆ ئیستعماریەکان. بەتاڵکردنەوەی ئیمتیازاتی شەریکەتە ئیستعماریەکان وە دەست بەسەرداگرتنی مومتەلەکات و تەئمیم کردنیان. بەردانی سەربەستیە دیموکراتیەکان و بەردانی حەپسە ئازادیخوازەکان. زۆرکردنی ئیشوکار بۆ بێئیشەکان و دابەشکردنی زەویوزاری ئەمیری و دەرەبەگ و مەلاکە گەورەکان بەسەر فەلاحەکاندا. حەلکردنی موشکیلەی توتن لە شیمال دا.

"بژی تێکۆشان و برایەتی کورد و عەرەب لەپێناوی ئازادکردنی عیراق و حەقی تەقریری مەصیری کوردا". [٩٠]

بابەتی سەرەکی ئەم ژمارەیە بریتی‌یە لە: "چەند بڕیارێکی لوجنەی فەرعی کوردی حیزبی شیوعی عیراق کە لە کۆبونەوەی مانگی تشرینی یەکەمی ۱۹ دا دەری‌کردوە"

"لوجنەی فەرعی کوردی حیزبی شیوعی عیراق، لە مانگی تشرینی یەکەمی ۹۵۲ دا کۆبوەوە وە ئەندامێکی لوجنەی مەرکەزی حیزبیش، کە لە لایەن لوجنەی مەرکەزی‌یەوە نێررا بو، ئیشتیراکی کۆبونەوەکەی کرد، وە باسی ئەم نوقتانە کرا کە لە جەدوەلی ئیشوکاری کۆبونەوەکەدا هاتوە وە گفتوگۆیان لە سەر کرا، ئەوانیش ئەم نوقتانەی خوارەوەن:

۱. نیشاتی فەرع لە تێکۆشاندا لەپێناوی ئاسایش دا. ۲. نیشاتی حیزبی لەناو هەمو بەشێکی جەماهیردا، کرێکارانی شەریکەی نەوتی کەرکوک و هەمو کرێکارانی تر، فەلاحەکان، ناو قوتابیەکان، موسەقەفەکان، کاسب و صەنعەتکار و بازرگانە بچوکەکان، عەسکەرەکان، ئافرەتەکان...هتد. ۳. نیشات و پێکهێنانی ئیشوکار لە تێکۆشاندا زدی ئینعیزالییەت. ٤. مەسئەلەی فەلاحەکان و دەرسکردنی مەشاکیلیان، نیشات لەناویان دا، مەوقیف و شیعارات بەرامبەریان. ۵. موشکیلەی کادر و هەندێ مەشاکیلی تری تەنزیمی. ۶. نیشات دەربارەی مونەزەماتە دیموکراتیە غەیرە حیزبیەکان (گەنجان، قوتابیان، کرێکاران...هتد) ۷. مەسئەلەی کوردی و مەوقیفی حیزب دەربارەی ئەو مەسئەلەیە. ۸. مەوقیفی حیزب دەربارەی پاشماوەی پارتیەکان، وە دەربارەی تەیاراتی ئینتیهازی. ۹. نیشاتی ئەمریکاییەکان و نۆکەرەکانیان لەپێناوی مەشروعی سەربەخۆیی کوردستان، وە مەوقیفی حیزب دەربارەی ئەوە. ۱۰. موشکیلەی توتن و ئینحیصار. ۱۱. مەسئەلەی بڵاوکردنەوە و تەرجومە بە زوبانی کوردی و تورکی و غەیری ئەمانە" .

تەی جماهیری میللەتەکەمان بە لە بگرن لە جبهەیەکی نیشتمانیدا لە ریگەی ئاسایش - رووخاندنی حوکمی دکتاتوری - بە تالکردنەوەی پەیمانی ١٩٣٠ و دەرچوونی لەشکری ئنگلیزەکان - گۆرکردنی مشروعی دفاعکردن لە رۆژهەلاتی ناوەراست و - تەی کردنی وولاتەکەمان بە بنکەیەکی جەنگی بۆ ئستعماریەکان - بە تالکردنەوەی ئمتیازاتی شریکە ئستعماریەکان وەدەست بەسەر اگرتنی ممتلکاتو تأمیم کردنیان - بەرەو ئی سەربەستی دیموکراتیەکانو بەرانی حەدیسە سیاسیە ئازاد بخوازەکان - زوو کرتنی ئیشو کار بوبی ئیشەکانو دابەشکردنی زەوی و زاری ئمیریو دەرەبەگەکان بە سەر فلاحەکاندا - هەلگرتنی ... ی توونتر لە شەلتدا ..

(رۆژی تیکوشانو برایەتی کورد و عەرەب تە پیناوی ئازاد کردنی عراقو حصلی تقوری مەسیری کورددا) .

ئازادی

نیشتمانێکی ئازاد و میللەتێکی بەختیار

زوبانی حزبی شیوعی عراق - لقی کورد -

ژمارەی ٤ - سالی دەشتەم

سەرەتای تشرینی دووەمی ١٩٥٢ - نرخی (٢٠) فلس

چەند بریارێکی لجنەی فرعی کوردی حزبی شیوعی عراق
کە لە کۆبوونەوەی مانگی تشرینی یەکەمی ١٩٥٢ دا دەریکردووە

لجنەی فرعی کوردی حزبی شیوعی عراق لە مانگی تشرینی یەکەمی ١٩٥٢ دا کۆبووەوە و ... کە لە لایەن لجنەی مرکزیەوە ... ، ئشتراکی کۆبوونەوەکەی کرد، وە باسی ئەم نقطانە کرا کە لە جدولی ئعمالدا هاتووە. گفتوگۆیان لە سەر کرا، ئەوانیش ئەم نقطانەی خوارەوەن :

١- نشاطی فرع لە تیکوشاندا لە پیناوی ئاسایشدا .

٢- نشاطی حزبی لە ناو هەموو بەشێکی جماهیردا، کرێکارانی شریکەی نەوتی کرکوک هەروەکو کرێکارانی تر، فلاحەکان، ناو قوتابیەکانی، مثقفەکان، کاسبو صنعتکارو بازرگانە بچووکەکان، عسکرەکان، ئافرەتەکان ... هتد .

٣- نشاط و پیلە مەبتاتی ئیشوکار لە تیکوشاندا دژی ئمپریالیەت .

٤- مسالەی فلاحەکانو مەرجی ... شاکیان و نشاط لە ناویاندا و موتاو شعاراتیە رابەریان .

٥- مشکلەی کادیرو هەندی مەسەلەی تری تنظیمی

٦- نشاط دەربارەی منظماتە دیموکراتیە غیرە حزبیەکان (گەنجان، قوتابیان، کرێکاران، ... هتد) .

٧- مسالەی کورد بۆ موقفی حزب دەربارەی ئەو مسالەیە .

٨- موقفی حزب دەربارەی پاشماوەی پارتیەکان، وە دەربارەی تەیاراتی ئنتهازی .

٩- نشاطی ئمریکایەکانو تورکەکانیان لە پیناوی مشروعی سەربەخۆیی کوردستان، وە موقفی حزب دەربارەی ئەوە .

١٠- مشکلەی نووسینو ئنحصار .

١١- مسالەی بلاو کردنەوەو ترجمە بە زوبانی کوردی بۆ تورکیوە ... .

وە هەروەها باسی جبهەی نیشتمانی ستراتیجی حزبو تاکتیکی کرا لەم قوناغەدا . وە لجنە ئەم بریارانەی خوارەوەی دەرکرد.

یەکەم - دەربارەی نشاط لە پیناوی ئاسایشدا

لە کاتی باسوڵی دواتەکەدا دەرکەوت ... نشاطو منظماتی حزبیلە شاندا (کرکوک، هەولیر، سلیمانی) ئاشتیان تەدەرەوە بە مسالەی دفاع کردن لە سەر ئاسایش بە ئعتباری ئەوەی کە گەورەترین مسالەیە بەرەنگاری حزب دەبیت، نشاط لە پیناوی ئاسایشلە شاندا ... تەنیا لە ... بچووکەکانی ناو شارەکاندا هەیە . وە ئعضایەکی زور کەم کراوەتەوە ... ژمارەی ... (مطلقا) لە سەر بانگی مجلسی ئاسایشی دنیا ... ئاسایشلە کاتێکە ... لە تیکوشانی ... وە نشاط لە پیناوی ئاسایش بە نسبەتی ئەندامەکانی حزبەوە ... هێناوە ... کاتی لجنەی فرعیش ... ئاسایشەوە ... بەو ... لە ناو شارەکاندا ... وە سەرەرای ئەوەی ... لە سلیمانی وە لە کرکوکو هەولیر، بەلام هەر ... لە ناو شارەکەدایە ظریبا .

"حەوتەم، مەسئەلەی کوردی و مەوقیفی حیزب دەربارەی ئەم مەسئەلەیە:

"حیزب ئیعتیراف ئەکات بە حەقی تەقریری مەصیر، بە حەقی جیابونەوەوە، بۆ میللەتی کورد کە ئەمە حەقێکی تەبیعی‌یە بۆ میللەتی کورد کە قەومیەتێکی برایانە پێک ئەهێنێت، لە تێکۆشان دا زدی ئیستیعمار، لە پێناوی ئاسایش و سەربەخۆیی و دیموکراتیەت دا. بەلاّم حیزبەکەمان ئەبینێت کە حەقی تەقریری مەصیر بە حەقی جیابونەوەوە، بە میللەتی کورد نادرێت وە هەرگیز جێبەجێ ناکرێت تەنیا لە ژێر سایەی حوکمی چینی کرێکاران دا نەبێت. جا مەوقیفی حیزبەکەمان بەرامبەر مەسئەلەی کوردی ئیستا بەمجۆرەیە: ئیعتیراف کردن بە بێ چەنوچون بە حەقی تەقریری مەصیر، بە حەقی جیابونەوەوە، بۆ میللەتی کورد، وە تێکۆشان لەم وەختەی ئیستادا بۆ بە هێزکردنی گیانی برایەتی و یەکێتی لە تێکۆشان دا لە بەینی میللەتی کورد و عەرەب و هەمو قەومیەتە پچوکەکانی تر لە نیشتمانەکەمان دا، بۆ تێکۆشانێکی یەکگرتو لە زدی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی عیراق لە عەرەب و کوردەکان و غەیری ئەوان، لە رێگەی ئاسایش و سەربەخۆیی و دیموکراتیەت دا وە لە رێگەی خولقاندنی ئەو زروفەدا کە میللەتی کورد حەقی تەقریری مەصیری خۆی تیا وەرئەگرێت، بە حەقی جیابونەوەوە.

"وە حیزبەکەمان بێ وچان تێ ئەکۆشێت لە زدی هەمو بیروباوەڕێک یا هەمو مەشروعێک کە نیازی سەربەخۆیی کوردستانە، لەم رۆژەدا لە ژێر سایەی سەیتەرەتی ئیستعماردا، وە حیزبەکەمان ئەم جۆرە بیروباوەڕە بە شتێک دائەنێت کە لە زدی مەصڵەحەتی میللەتی کورد و هەمو عیراقیە بەشەرەفەکانە. وە هەر ئیتسعیمارە ئەمریکیەکانن کە ئاوی ئەم بیروباوەڕە ئەدەن لەپێناوی ئامانجە پەرە پێسەندنەکانی خۆیاندا، وە بۆ پچڕینی کوردستانی عێراق لە ژێر چنگی ئیستیعماری ئینگلیزی وە بۆ ئەوەی ئیحتیکاراتی ئەمریکی دەست بکێشێت بەسەر نەوتە زۆرەکەی کوردستانی عیراقدا. وە بۆرجوازیەکان و هەندێک لە دەرەبەگە

کوردەکان، ئەمانەش لایەنگری سەربەخۆیی کوردستان ئەکەن وە ئیشی لە پێناودا ئەکەن لەژێر سایەی سەیتەرەتی ئیستیعماردا، ئەمانە دوای ئامانجی چینایەتی و شەخسی خۆیان کەوتون بۆ چەوسانەندنەوە، وە ئەمانە تەنیا سەربەخۆییان بۆ خۆیان ئەوێت، نەک بۆ میلەتی کورد، نەک بۆ کرێکار و فەلاح و جەماهیری کورد.

هەشتەم، مەوقیفی حیزب دەربارەی پاشماوەی جەماعەتی پارتەکان و دەربارەی تەیاراتی ئینتیهازی:

کۆمەڵی (پارتی دیموکراتی کورد) بو بەچەند بەشێکەوە، وە پاشماوەکانی لەرابوردو زیاتر لە جەماهیر دور کەوتونەتەوە، وە ئەمەش ئەو دوارۆژە بو کە بۆ پارتی دیمۆکراتی کورد دانرابو، کە نەتیجەیەکی حەتمی رەوشتی سیاسیی و ئینتیهازیانەی بو وە لە بەر سفەتی تەخریبی سەرکردەکەی بو (سەرکردەی حەمزە عەبدولڵا). وە هەمو عەناسرە بەشەرەفەکانی قەواعیدی پارتی دیموکراتی کورد بە رەوشتی سەرکردەکەی خۆیان زانی جا بۆیە بەجێیان هێشت و رەوشتی ئینتیهازی و تەخریبیـیان بە جێ هێشت. وە لێرەدا هەندێک عەناسیری ئینتیهازی هەیە لە گەورەکانی پارت دەستبەرداری تاقمەکەی (حەمزە) بون نەک لە دڵسۆزیەکی راستەوە بەڵکو لە بەر دەرکەوتنی ئینتیهازیەت و خیانەتی حەمزە وە لە بەر ئەوەی کە جەماهیر بەتاقمەکەی حەمزەو ئەوانەی لە گەڵین هەڵناخەڵەتێن.

حزبەکەمان لە زدی ئەو ئینتیهازی و جاسوسانە ئەوەستێت، ئەوانەی کە لە گەورکانی (پارت) بون وەکو حەمزە عەبدولڵا و عەونی یوسف، وەلە زدی مناوەراتەکانیان ئەوەستێت بۆخوڵقاندنی ئیتیسالات بە جەماهیرەوە وە بۆ هەڵخەڵەتاندنی هیچ ئینسانێکی کوردو بە شەرەف، وە لە عەینی وەقتا حیزبەکەمان دەستی یارمەتی درێژ ئەکات بۆ هەمو ئەو نیشتمانپەروەر و دیموکراتیە بەشەرەفانەی کە لە رابردودا لە (پارت) دا بون وە بە تەواوی بەجێیان

هێشتوه یا ئەوانەی ئێستاش لە پاشماوەکانی جەماعەتی پارتن، بانگیان ئەکات کە زیاتر دوربکەونەوە لە جاسوسەکان و بڵاوکەرەوەی بیروباوەڕی شۆڤینی، وە بۆ یەکگرتن لەگەڵ شیوعی و هەمو تێکۆشەرەکاندا زدی ئیستیعمار لە جەبهەیەکی نیشتمانیدا لەپێناوی ئاسایش و داخوازیەکانی میللەتەکەماندا.

نۆهەم، نەشاتی ئەمریکیەکان و نۆکەرەکانیان لە پێناوی مەشروعی سەربەخۆیی کوردستان، وە مەوقیفی حیزب دەربارەی ئەوە:

لە سەرەوە دەرمان خست کە ئیستیعماری ئەمریکی - بەنیازی پەرە پێ سەندنی دەستەڵاتی - لەگەڵ هەندێک لە دەرەبەگ و بۆرجوازیە کوردەکان بیروباوەڕی "سەربەخۆیی کوردستان" ئاو ئەدەن و ئیشی لە پێناودا ئەکەن لە ژێر سایەی سەیتەرەتی ئیستیعمارا وە ئەم "سەربەخۆییەش" ئەگەر پێک هات ئیستیعماری ئەمریکی پێمان ئەبەخشێت کە ئەیەوێت ئیستیعماری ئینگلیزی شەریکی دەربکا لە هەمو شوێنێکدا - لەکوردستانی عراقیشدا - وە ئەیەوێت جێگەی ئەو بگرێتەوە. وەبە شێوەیەکی تایبەتی هەندێک لەدەرەبەگەکان گورجوگۆڵی ئەنوێنن بە دوای ئەو نیازەدا (وەکو شێخ باباعەلی کوڕی شێخ مەحمود) ئەوانەی کە ئەیانەوێ ببن بە گەورەی حکومەتێکی کوردی لە دەرەبەگەکان لەژێر چاودێری ئیستیعماری ئەمریکیدا، بۆ ئەوەی بتوانن پارێزگاری مەسڵەحەتی خۆیان بکەن وە زەویوزار و سەروەت و سامانی خۆیان زیاتر بکەن. حیزبەکەمان زۆر بەتوندی تێ ئەکۆشێت لە زدی ئەم پیلانە کە سەری نەگرتوە و سەر ناگرێت لەلایەکەوە لەبەر بەربەرەکانی میلەتی کورد وە لەلایەکی تریشەوە لەبەر ناکۆکی بەینی ئیستیعماریەکانی ئینگلیز و ئەمریکا وە پێویستە تەقدیرێکی راستی ئەم مناوەراتانە بکرێت، نە بە کەمکردنەوەی ختورەتیان وە نەبە موبالەغە پێ کردنیان.

.................."

باسم له کانونی یەکەمی ١٩٥٢ دا (میثاق) ێکی نوێی هێنا بوە ئاراوە و، لە ئازاری ١٩٥٣ دا حیزب کرد بوی بە بەرنامەی خۆی. لەم بەڵگەیەدا کە بە (میثاق باسم) ناوی دەرکرد ئاڵوگۆڕی بنەڕەتی لە میساقەکەی فەهد و بیروبۆچونەکانی دا کرا بو، لەوانە: لە باتی "نیزامێکی دیموکراتی" ی میساقی فەهد دامەزراندنی "جمهوریەتێکی شەعبی دیموکراتی نوێنەرەوەی ویستی کرێکاران و جوتیاران و جەماوەری گەل" کرابوە ئامانجی سەرەکی. "هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامە ئیستیعماریەکان" و "سەندنەوەی ئیمتیازات لە کۆمپانیە ئیستیعماریەکان" و "دەسبەسەراگرتنی زەوی و زاری دەرەبەگەکان و ئەرزەکانی ئەمیری و دابەشکردنی بە سەر جوتیاران دا" لە مادەکانی تری میساقی باسم بون.

سەبارەت بە مافی نەتەوەیی گەلی کوردیش، کە لە (میثاق فهد) ا وەکو کەمایەتیەکی لە بابەتی ئاسوری و یەزیدی باسی کرا بو، مافی نەتەوەیی کوردی سەلماندبو لە سەر بنچینەی داننان بە مافی ئازادی بڕیاردانی چارەنوس، بە مافی جیابونەوەیەوە لە عیراق.

ئەم ئاڵوگۆڕانە ناکۆکیەکانی ناو حیزبەکەیان تەقاندەوە. چەند پارچەیەکی لێ جیا بووەوە. ساڵی ١٩٥٣ جەمال حەیدەری ڕێکخراوێکی شیوعی پێکەوە نا بە قسەی خۆیان بۆ دەرهێنان (انتشال) ی حشع لەو هەلومەرجەی تیَی کەوت بو، بە زمانی عەرەبی (رایە الشغیلە) و بە زمانی کوردی (ڕێگا) ی دەرکرد. عەبدولرەحیم شەریف کە (حزب الوحدە الشیوعیە) ی هەبو ئەویش (النضال) ی دەر ئەکرد. ئەم ٣ ڕێکخراوە هێرشی توندوتیژیان ئەکردە سەر یەکتری و، توهمەتی جۆراوجۆریان ئەدایە پاڵ یەکتری.

×

پۆلیس ئەم کۆمیتەی ناوەندی‌یەیشی هەڵتەکاند. باسم و زۆری هاوڕێکانی گیران. کەریم ئەحمەد انیسانی ١٩٥٣ — حوزەیرانی ١٩٥٥) ماوەیەک کارەکانی

گرته دەست، بەلام لە زیندانەوە حەمید عوسمان ئاڕاستەی ئەکرد، کە حەمید لە زیندان هەلات بو بە سکرتێری حیزب (حوزەیرانی ١٩٥٤ – حوزەیرانی ١٩٥٥). بەیانەکانی بە ناوی خۆیەوە بە ئاشکرا ئیمزا ئەکرد.

حشع لەم قۆناغەدا کەوتەوە چالاکی‌یەکی فراوان. جگە لە ڕێکخستنی حیزبی، ڕێکخراوەکانی گەنجان و جوتیارانی ژیاندەوە و، ئۆرگان و بەیان و بلاوکراوەکانیان پەرەی سەند.

ژ ٢ ی ساڵی ١٠ ی نیهایەتی مارتی ١٩٥٤ای ئازادی کە بە تایپ و ڕۆنیو چاپ کراوە لە سەر ناوی ڕۆژنامەکەدا نوسیوێتی: (نیشتمانێکی ئازاد و میللەتێکی بەختیار) و لە ژێر ناوەکەیشیدا نوسیوێتی: (زمانی حزبی شیوعی عراق – لقی کورد. نرخی ٢٠ فلسە)

لاپەڕەی یەکەمی دو ستونە. ستونی ڕاستی وتارێکە لە ژێر سەردێڕی: (روی ڕاستی حزبە شیوعیەکەمان) و ستونی چەپی لە ژێر سەردێڕی: (سلاوی لوجنەی فەرعی کوردی بۆ لوجنەی مەکەزی حیزبەکەمان، بە بۆنەی یادی بیست ساڵەی دامەزراندنی حیزبە شیوعیەکەمان)

لەم ژمارەیەدا وتارێکی درێژی تیّدایە بە قەڵەمی (م) بە ناونیشانی (حیزبەکەمان و مەسئەلەی کورد) بۆ تێگەیشتن لە بیروبۆچونی حشع سەبارەت بە مەسەلەی کورد و هەڵوێستی لە ڕێکخراوە سیاسی‌یە کوردی‌یەکان خوێندنەوەی ئەم وتارە پێویستە:

"لێ وردبونەوەیەک لە سەر ڕۆشنایی بیروباوەڕی مارکسیەتی لینینی، بە چاکی بۆمان ڕون دەکاتەوە کە مەسئەلەی کورد وەک هەموو مەسئەلەیەکی تری کۆمەلایەتی، ئەگەر بونی، وەک بوە، پێگەیشتن و بڕانەوەیشی هەیە. هەر بۆیەش دەبینین لە ماوەی سەدەیەک دا (قەرن) چەند گۆڕینێکی گەورەی بەسەر هاتوە.

نیشتمانیکی آزاد و میللەتیکی بەختیار

آزادی

زمانی حزبی شیوعی عراق – لقی کورد – نرخی ۲۰ فلسە
ژمارە ۲ سالی ۱۰ – نیوەی مارتی ۱۹٥٤

رووی راستی حزبە شیوعیەکەمان

\+ + + + + + + +

دامەزراندنی حزبە شیوعیە عراقیەکەمان ، وەک هەمو حزبیکی شیوعی تری دەستخواز ، سالی ۱۹۳٤ ، شتیک نە بوو لە خۆیەوە بێ یا لە ریکەوتەوە هاتبێ ، بەلکو انجامی راستەوخۆی پێویستیەکانی چینی کریکار و میللەتە عراقیەکەمان بوو ، دوای ئەوەی کە دەرکەوت سەرمایەدارەکان لە پالەوانی سەرکردایەتی شۆرشی تیکوشانی نیشتمانی بکەن ، بە شیوەیەکی راستەوخۆ بڕوات بەرەو سەرکەوتنی دوایی ، و رقشتەوخۆ دوای شۆرشی ۱۹۲۰ ، کە آمانجەکانی خۆی جیبەجێ نەکرد ، جولانەوەی میللەت زۆر پێویستی بە سەرکردایەتیکی بەجەرگو تازە بوو ، سەرکردەیەکی لە وتوویژ لە گیانی بازرگانی و ریککەوتن لەگەل دوژمن ، گیانیکی شۆرشگیری لە جێی نیابێت لە هەمو دەمیکا بێ گوێ دانە هیچ کەسی هەر لە سەر ئێشکردنو تیکوشانی سەختی خۆی بڕوات ، و توانای سەرکردەیەتی کردنی گەلی میللەتی هەبی ، کە ئەو سەرکردەیە بەجەرگو تازەیەش چینی کریکار و حزبە شیوعیەکەتی ، تا بەم بونەیە لە ۳۱ ی مانگی مارتی ۱۹۳٤ حزبەکەمان دامەزرا ، لە تەرەوە دەستی سەرکردەیەتی کوچ کردو بیان [illegible] – [illegible] لە مەڕ [illegible] کرد بە ئیشکردنو تیکوشان بە راستی استعمار بیگانەو کوچە پەرستی ناوخو ، چینی سەلتەنو حکومی کریکارو گەلی میللەت ، و بەگەمین [illegible] تیکوشانی میللەت دەرکرد ، بە نیازی [illegible] کردنەوەی آمانجەکانی لە تیکوشانا ، بۆ ئەوەی گەلی میللەت بە ریگای راستی جولانەوەدا بەرێت لە هەدی دوژمنەکانی و شعار و سیاسەتی خۆی بلاو بکاتەوە لە ناو جەماوەرا و هەتە ئەوی ناشتنەوەتو شەپری [illegible] . بەلام لە بەر ئەوەی لەو سەردەمەدا جولانەوەی [illegible]

– بڕوانە لاپەڕە – ۲ –

سلاوی لیژنەی فرعی کوردی
بۆ لیژنەی مرکزی حزبەکەمان ، بە بونەی یادی
بیست سالەی دامەزراندنی حزبە شیوعیەکەمان

* * * * * * * * * * * *

چاوەری بانی خوێنەبیست ، لە ئەندامانی لیژنەی مرکزی حزبەکەمان ، ئێمە شادمانین بەوەی پیروزبایی و سلاوی بەگەرمی خوماتان پێشکەش بکەین ، وە پیشکەش بە هەمو ئەندامانو لایەنگرو برادەرانی حزبی بکەین ، بە بونەی یادی بیست سالەی دامەزراندنی حزبە شیوعیە لە پەروکەمان .

بە راستی دامەزراندنی حزبەکەمان ، سالی ۱۹۳٤ ، لە سەردەمی داپەری – [illegible] ی بەرزو گورج کردوو ، دالانی بەرەی بنگەی سالانی آزاد بونی میللەتو ولاتەکەمان بوو لە ژیر چەپوکـــی استعمار و نوکەرە خائنەکان . چونکە دامەزراندنی حزبیکی سیاسی تیکوشەر بۆ چینی کریکار و میللەتە زەحمەتکیشەکەمان ، حزبیکی ئەوتۆ لە سەر روشنایی مارکسیەتی – لەنینی بڕوات ، و دلسوزانە بەپێی داوا کردنی سالانی تیکوشانی میللەتو جولانەوە نیشتمانیە آزادیخوازەکان بڕوات بەرێگاوە ، و سەرکردنی جولانەوە و نیشتمانی میللەت بێ ، بەبێ ئەوەی لە قوربانی گەورە گەورە بسلەمێتەوە ، لە هەدی استعمار و کوچە پەرستی خائنی ناوخو ، لە هەمو میکا ماناکانی ئەوە بە سالانی میللەتەکەمان ، بە شیوەیەکی راست ، بەرەو سەرکەوتنی دوایی ئەچیت ، مانای ئەوە بە دەست خرا یە سەر هەللدی [illegible] و پەیوەستی زنجیری واجباتی سەرشان ، بەرامبەر میللەتەکە و بە گیانی کریکاران لە دونیادا .

بەلی دامەزراندنی حزبەکەمان سەرەتای دوا پێ هێنانی استعمار بوو ، و [illegible] سەرکەوتنی لە مانای لاپەرەکانی میژوی حزبەکەمان بکات ، و لە ریگای تیکوشانە [illegible] بیست و ئەو چالاکی دامەزراندنی ئەو [illegible] حزبە چەند تیکوشانی پەیوەستو بە کەللە بوو سەرکردەیەکی تیکوشانی راستی شۆرشگێری چینی کریکارو گەلی میللەتە عراقیە تیکوشەرەکەمان .

ناو و تیکوشانی [illegible] – ی گورج کردوونی بە ستراوەتە و بە شارەزانیو تیکوشانی سەختی حزبەکەمانەوە . چونکە هەر لەو بوو لە سەر بنچینەی مارکسیەتی – لەنینی ، ریگای راستی تیکوشانی گیرا ، و ئەو شعارە شۆرشگێرانەی بەرز کردەوە کە لە ناوچەرگەی سەلتەو پێویستیەکانی سالانی راستی نیشتمانیمان هاتبوونە دەری ، و هەر ئەوە بوو بە راستی پاسەوانی دلسوزو سەرکردەی خوێنەویستی حزبەکەمان ، و هوشیارانە و ستابــوو بەرامبەر " بە زەبر و زەنگ " شیوعی [illegible] . لە ریزی حزبەو دەرەوەی تا لە سەیدانی سەرەبەرزیو شەرەفدا ، ژیانی خوێ کلیە پیناوی تیکوشان ، لەگەل دوو هاوڕیکەی ، حازم و صارم و چونکە نمونەی لێ بوردنو خوبەخت کردن لە ریگای میللەتو آمانجە پیروزەکانیا ، کە آسایشو سەربەخوی نیشتمانیو دیموکراتیە ، ئەو ریگایەی حزبەکەمانی پیا رۆیشتووە ، لە ئەمەی ئم بیست سالەی پێدا ، لە هەمو جورە تیکوشانیکی شارە مانانی لە [illegible]

– بڕوانە لاپەڕە – ۳ –

"مەسئەلەی کورد کەوتە رو بەشێوەی (مەسئەلەیەکی قەومی) بە پێگەیشتنی بۆرجوازیەتی کورد شان بە شانی بۆرجوازیەتی تورک لە کاتێکدا کە کوردەکان، ئەو بەشانەی نەبێ کە لە ژێر دەستەڵاتی ئێران و روسیای قەیسەریدا بون، هەمو لە کوردستانی عوسمانیا لە ژیانێکی دەرەبەگی ژێر سایەی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی دەرەبەگیدا ئەژیان، بێ بەش لە هەمو جۆرە ئاوات و هەقێکی قەومی، بە چاوێکی تا بڵێی سوک و بێ نرخ، وەک میللەتە ژێر دەستەکانی تر، لە لایەن عوسمانیەکانەوە تەماشایان ئەکرا، بەم پێیە مەسئەلەی کوردیش لەو سەردەمەدا، یانی پێش شۆڕشە مەزنەکەی ئۆکتۆبەر، بەشێک بو لە جولانەوەی دیموکراتی لە دنیادا، یانی بەسترا بوەوە بە سەرکەوتنی بە سەر ئیمپراتۆریەتە دەرەبەگیەکەی عوسمانیدا... هەر بۆیەش جولانەوەی حیزبی بۆرجوازی بۆرجوازیەتی تورک (اتحاد وترقی) لەو سەردەمەدا ئەیویست وڵات بەپێی دەستورێکی دیموکراتی بڕوات بەڕێگاوە و، سنورێ بۆ دەستەڵاتی دەرەبەگی دابنرێت، لایەنگر و یارمەتی هەمو میللەتە ژێر دەستەکانی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی بۆ خۆی وەرگرت بو، هەروەها کوردەکانیش لە شوێنیان ئەڕۆیشتن بە سەرکردەیەتی بەدرخانیەکان، بۆئەوەی ئەنجامی ئەو تێکۆشانە تێکڕاییە لە حوکمی ستەمکارانەی سوڵتان و دەرەبەگیەوە بۆ دەستورێکی دیموکراتیانە، چەند حقوقێکی قەومییان چنگ بکەوێ بۆ کوردستان تێکڕا لەژێر سایەی مەرکەزی. بەڵام خیانەتی حیزبی (اتحاد وترقی) حوکم و دەستەڵاتی کەوتە دەست، وە بەجێ نەهێنانی بەڵێن و پەیمانەکانی کە بەو میللەتانەی دابو، ئەمانە بونە هۆی بڕوا نەمان بە تێکۆشانی تێکڕایی، وە هەمو یەکێک لەو میللەتانە بۆ خۆی کەوتە تێکۆشانیش کەوتنە دانانی کۆمەڵە و رێکخستنی جولانەوە ئەمجارە بۆ (لامەرکەزی بۆ کوردستان تێکڕا) وە گەلی میللەتی عەرەبیش لایەنگری و عەتفی دەرئەبڕی بەرامبەر حقوق و ئاواتەکانیان، وەبەچەند راپەڕین و شۆڕشێک هەڵسان،

بەتایبەتی لەکوردستانی تورکیا، بەڵام بێ هێزی سەرکردەییان کە لە بێ هێزی بۆرجوازیەتی کوردەوە هاتبو نەیان ئەتوانی سەرکەوتنی تەواو جێبەجێ بکەن، بەم رەنگە جوڵانەوە دەوامی کرد تا شەڕی یەکەم (سەفەربەلک).

"بەڵام مەسئەلەی کورد شێوەی (مەسئەلەیەکی بەینی دەوڵەتانی) وەرگرت، لەکاتی شەڕ و لە دوای شەڕەکە، بە تایبەتی پاش سەرکەوتنی شۆڕشە مەزنەکەی ئۆکتۆبەر، ئەو شۆڕشە گەورەیەی دەستەڵاتی سەرمایەدار و دەرەبەگەکانی گۆڕبەگۆڕ کرد، وە چینی کرێکار و فەلاحە هەژارەکانی خستە سەر حوکم بە سەرکردەی حیزبە شیوعیە مەزنەکەیان وە دەوڵەتی یەکێتی شورەوی دامەزراند، دوای ئەوە دەوڵەتە ئیستعماریەکان، بەتایبەتی بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتالیا و ئەمەریکا، پاش سەرکەوتنیان لە شەڕ، بەپێی پیلانەکەی (پەیمانی سایکس بیکۆ) ئیمپراتۆریەتی عوسمانی‌یان بە سەر خۆیاندا دابەش کرد، وە هەستیان بەوە کرد کە گەورەترین دوشمن و خەتەر بۆ سەر مەصلەحەتی ئیستعماریان بونی یەکێتی شورەوی‌یە لە نزیک ئەم ناوچەیە، بۆیە کوردستانیان بە ناوچەیەکی گرنگ و ئەهمیەت کەوتە بەرچاو تا بیکەن بە بنکەو بناوانی شەر بۆ دەستدرێژکردن و هەڵکوتانە سەر دەوڵەتی کرێکارو فەلاح و گەورەترین پشتیوانی بەسۆزی ملیۆنەها رەنج خوراوانی دنیا، یەکێتی شورەوی. پیلانە پیسەکەی (سیڤەر) کە خەریک بوون کوردستانی مەزن پێک بێنێ و بریاریشیان بە (سەربەخۆیی کوردستان) دا ئەم نیازە شوم و بۆگەنەی ئیستعماریەکانی زۆر چاک بە دەرخست. بەڵام ئەوەندەی پێ نەچوو ئەم پیلانە لە موئتەمەری (لۆزان) گۆڕ کرا، پاش ئەوەی یەکێتی شورەویش بەربەرەکانی کرد.

* * *

"گەورەترین گۆڕانێ کە بەسەر ئەم مەسئەلەیەدا هات ئەوەبوو کە دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر و بڕانەوەی شەڕی یەکەم، مەسئەلەی کورد بەو شێوەیەی باسمان کرد لە جەوهەرو رەنگدا گۆڕرا.

"جاری ئەو مەسئەلەیە، وەک هەموو جوڵانەوەیەکی قەومی (نیشتمانی) تر، ئەبووایە لەژێر سایەی نیزامی دیموکراتی بۆرجوازیا چار بکرێ پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەر، بەڵام دوای ئەو شۆڕشە ئەم مەسئەلەیە، مەسئەلەی کورد، بوو بە بەشێک لە جوڵانەوەو مەسئەلەی سەرکەوتنی ئیشتراکیەت ، سەرکەوتنی دکتاتۆربەتی کرێکاران، ئەمرو دیموکراتی میللی، یانی مەسئەلەی قەومی لە هیچ وڵاتێک لە بنچینەوە بە پوختی چار ناکرێ لەژێر سایەی دیموکراتی بۆرجوازی و دەسەڵاتی ئەوانا، بەڵکو لەژێر سایەو دەستەڵاتی دکتاتۆریەتی کرێکاران و حوکمی دیموکراتی میللیدا چار ئەکرێ. ئەمە روویەکی مەسەلەکەیە، رووی ئەساسی و جەوهەریەتی. رووەکەی تری ئەوەیە دوای برانەوەی شەری یەکەم بەو رەنگەی کە بووە، بەپێی ئەو سنورە ئیستعماریانەی دوای شەڕ لەم ناوچەیەدا نەخش کرا، کوردستانی عوسمانیش کرا بە چەند بەشێکەوە بەشێکی کەوتە سەر عێراق و بەشێکی سەر سوریا و بەشی گەورەی لە تورکیا مایەوە، بەم رەنگە ژیانی میللەتی کورد دوای دابەشکردنی بەسەر ئەو وڵاتانەدا، بەسترایەوە بە ژیانی میللەتانی ئەو شوێنانەوە، ژیانی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی... هتد. و تەنیا ئەو بەشە بچوکەی کەلە روسیای قەیسەری بوو، ئەنجامی شۆڕشی ئۆکتۆبەر بە تەواوی ئازاد بوو وە هەموو هەقێکی قەومی خۆی وەرگرت، یانی مەسئەلەی لە بنەرەتەوە چارکرا. بەشەکانی تری میللەتی کورد لە کوردستانی تورکیا و ئێران و عێراق و سوریا هەمیشە لە ژیانێکی پڕ لە چەوسانەوەو بەشخوراوی و کەساسیدا ژیاون و ئەژین، شان بەشانی میللەتە بەشخوراوە چەوساوەکانی ئەم وڵاتانە، لەژێر چەپۆکی حوکمو دەستەڵاتی ئیستعمارو دەرەبەگیو کۆنەپەرستی، ئەمە بێجگە لەوە

کە لە حقوقی قەومی تایبەتی خۆیان بێ بەشن، ئەنجامی ئەو سیاسەتە ئیستعماریە جیاوازیکاری کە تۆزی دڵی قەومێکی گەورە رائەگرێ لەسەر حسابی قەومە بچوکەکان، بۆئەوەی گیانی دووبەرەکیو شۆڤینییان لەناوا بەهێز بکات، وە قەومە گەورەکان بە دوژمنی قەومە بچوکەکان بداتە قەڵەم. لەبەرئەوە مەسئەلەی هەر بەشێک لەو بەشانەی میللەتی کورد بەسترایەوە بە مەسئەلەی گشتی میللەتانی ئەو وڵاتانەوە، بە مەسئەلەی نیشتمانی ئەو شوێنانە، مەسئەلەی ئەو میللەتانەی لە گەڵیاندا بەژیانێکی تیکراری ئەژین. چونکە ئەم وڵاتانە لەبەرئەوەی ژێر دەستن یا نیوە ژێر دەستی ئیستعمارن مەسئەلەی نیشتمانییان چار ناکرێت بەتەواوی، بە ئازادبوونی یەکجاری، تا لەدەست ئیستعمارو کۆنەپەرستی رزگاریان نەبێ، بەجیا بوونەوەی تەواو لە جمکرگای ئیستعماری عالەمیو دامەزراندنی حوکمی دیموکراتی میللی... بەم رەنگە بۆمان ساغ بوەوە کە چۆن مەسئەلەی کورد لە رەنگ و جەوهەردا گۆڕرا. جوڵانەوە بەناوەی (کوردستانی مەزن) بەشتێکی بێ کەڵک بۆ گەلی کورد چونکە جوڵانەوەی هەر وڵاتێک لەم وڵاتانە تورکیا و ئیچران و عێراق و سوریا شێوەی تایبەتی خۆی وەرگرت، بەپێی وەزعو گۆڕین و پێشکەوتنی خۆی، بەپێی ئامانجو داخوازیەکانیان لەم قۆناغە تاریخیەی ئێستایاندا.

×

"ئەگەر لەگۆشەی مەصلەحەتی رەنج خوراوانی میللەتی کوردەوە لە عێراق تەماشای ئەم مەسئەلەیە بکرایە ئەبوایە لە زۆر دەمێکەوە ئاڵای تێکۆشانی تیکڕایی شۆڕشگێڕی بەرز بکرایەتەوە لەناو گەلی میللەتی کوردا. بەڵام (هەموو سرِ لە ژێر سەری ئەم بەڵامەدایە) بۆرجوازیەت کە (نیشتمان پەروەری لەبازار فێر ئەبێ - ستالین) هەرچاوی لە مەصڵەحەتی تەسکی خۆیەتی بەدیمان لە کوردستانی عێراقیش تاقم و کۆمەڵە شۆفینیەکان - دوربینی چاوی بۆرجوازیەتی تازە پێگەیشتووی کورد - کە سەرکردەیەتی جوڵانەوەی قەومی کوردسان ئەکرد لە

شمال هەر بەچاوی کۆن تەماشای مەسئەلەی کوردیان ئەکرد. وەک بلبل حاشا وەک قەل، عاشقی شتێک بوون ناوی (کوردستانی مەزن) بوو، نەک میللەتی کورد. ئەو ئاوازە ناشرینەی کە لە هەندێ ناوچەی ئیستعماریەوە بە تایبەتی ئەمەریکا، بەرز ئەبوەوە. ئەگەرچی سەرکردەیەتی وەختی جولانەوە لە کوردەواری عێراق بەدەست ئەم تاقم و کۆمەڵە شۆفینیانەوە بوو. بەلام سەرکردایەتی تاریخی جولانەوەی نیشتمانی هەموو میللەتی عێراق تێکرا کەوتبووە سەر ئەستۆی چینی کرێکاری عێراق، دوای شۆڕشە مەزنەکەی ئۆکتۆبەر. هەر بۆیەش حزبەکەمان، حزبی شیوعی عێراق، لە ساڵی ١٩٣٤ دا لەناوجەرگەی جوولانەوەی کرێکارو میللەتا هاتە روو، ئەو حزبەی شەرەفی بەرزی دانان و بەخێوکردن و پێگەیاندنی ئەگەڕێتەوە سەر دانەر و پاسەوانی بەرزی هاوڕێ (فهد) ی نەمر، رۆڵەی نەبەزو سەرکردەی قارەمانی میلەتی عێراق. ئەو حزبەی ئێستا ئێمە ٣١ی ئەم مانگە یادی بیست ساڵ تێپەڕبوونی ئەکەین بەسەر عومری پڕ لە تێکۆشان و خۆبەختکردنیا لەپێناوی مەصلەحەتی میللەتەکەمانا.

"بەلێ بەم رەنگە رەشەبای مەینەت لەم تاقم و کۆمەڵە شۆڤینیانەی هەڵکرد، وەزعی ناوەوە و دەرەوەی عێراق دەستی کرد بە گۆڕین، بە پێگەیشتنو پەرەسەندنی حزبەکەمان، بە تایبەتی لە ساڵی ٣٤ - ٤٤ وە دەرکردنی میساقی نیشتمانی حزب کە مەوقفی خۆی لەو کاتەدا بە چاکی و روونی دەرئەخات بەرامبەر مەسئەلەی کورد... لەلایەکەوە هێرشە بێ رەزاکانی حزبو هاوڕێ فەهد بۆسەر تاقمو کۆمەڵو بیروباوەڕی شۆڤینی و کۆنە پەرستی، لەلایەکی تریشەوە بەزینی بیروباوەڕی نازیو ،،،ستیو سەرکەوتنی بیرو باوەڕو هێزی دیموکراتی و ئیشتراکیەت، ئەمانە تێکڕا کارێکی گەورەیان کردە سەر جولانەوەی لەماڵ وە وردە وردە رەنگی دیموکراتی نیشتمانی وەرئەگرت، بەتایبەتی دوای ئەوەی کە حزبەکەمان توانی رەگی خۆی داکوتی لەناو میللەتی کوردا. جا بەرامبەر بە

جولاّنەوەو پەرەسەرەندنی دەستەلاتی حزبەکەمان، بەرامبەر خۆشەویسبوونی حزبەکەمان لەلایەن گەلی کوردەوە، تاقمو کۆمەڵە شۆڤینیەکان نەیانتوانی لەوە زیاتر لەسەر شێوەی کۆن برۆن بۆهەڵخەڵەتاندنی میللەت: تاقمەکەی (هیوا)ی کۆنەپەرست و شۆفینی لەژێر چەکوشلە کرێکاریەکەی هاورێ فەهدا بوو بەچەند کەرتێکەوە چونکە ئەمانە حزبی هیوا بوون نەک حزبی ئیشکردن _فهد. وە ئەوەندەیان پێ نەچوو وەک ئامۆزاکانیان کە تاقمی خۆیبوون_ استقلال) بوون ئاش بەتاڵیان لێکردو خۆیان داتەکاند. هەندێکی تریش هەر لە پاشماوەی ئەم تاقم و کۆمەڵانە، وەک تاقمەکەی (میللەت) لە ناوچەی هەولێر کەوتنە گەڕ، ئەم کۆنە ئینتهازیانەی لە دەوری خۆی هەڵاتووی دەستی هاورێ فهد بوون، ئەمانە لقێکی کوردیان پێکەوە نابو بۆ تاقمی (وحدة النضال) بەخۆیان و زمانی پیسیان یەکێتی تێکۆشین کەوتنە بەربەرەکانی حزبەکەمان. ئابەم جۆرە شۆڤینی و ئینتهازی‌یەک کەوتن. (تەیری گول عاشق بەداری زەقنەبوتە) ئەمجا ئەمانە بەناوی شیوعیەت کەوتنە رێگا گۆڕین لە میللەتی کورد. بەڵام ئەوەندەی نەخایاند هەتا ئەم تاقمەش بە رەحمەت چوو لە دەوری ٤٤ — ٤٥ ەوە حزبە قارەمانەکەمان نەئەبووە حزبێکی خۆشەویست و سەرکردە و جەماهیری لەناو میللەتی کوردا ئەگەر ئەم تاقم و کۆمەڵە شۆڤینی و ئینتهازی‌یانەی بەو دەردە نەبردایە. چەند بەشێکیان لەمانە پەشیمانیەکی زۆریان دەربڕی لەو کردەوە ناهەموارییانەی کردبویان دەربارەی حزبە شیوعیەکەمان و جووڵانەوەی نیشتمانی لە عێراقدا، بەڵام هەیهات، چونکە "تۆبەی گورگ مەرگە" ئێستاش هەر ئەوانەی کە ئەمرۆ بەرێوەبەری (رایه الشغیلە) ی ئینتیهازین، بەناوی حزبی شیوعی عێراقیەوە، هەر ئەوەندەی پێ نەچو ئەمانە لە حزب هەڵگەڕانەوە و تاقمێکی تریان رێکخست بەناوی حزبی شیوعی لە کوردستانی عێراقدا، زمانە پیس و ناپاکەکەیان لەهاورێ فهد و حزب خستە کار، وە دەستیان کرد بە بڵاوکردنەوەی گیانی دووبەرەکی و

جیاجیایی لەناو حیزب و جولانەوەی نیشتمانیا. کۆنە شۆڤینیەکانی وەک عەونی یوسف و عەلی کاکەخانی دەرەبەگ و ئەحمەدی حەمەدئەمین ئاغاش... هتد کۆمەڵێکیان پێکەوەنا بەناوی کۆمەڵی رزگاری. بەم رەنگە بە شۆڕش و رزگاری ئەیانویست ولاتی عێراق ئازاد بکەن! بەلام عەرەب گوتویەتی (ئەگەر قەلەرەشکە رێگا پیشاندەری میللەتێ بێ هەر کەلاوەیان پیشان ئەدات) ئەمانیش وەک تاقمەکانی تر لەبن چەکوش و هێرشی حزبەکەمانا و هاورێ فهد روخان و کۆلیان داو کەوتنە پەشیمان بونەوە و تۆبەکاری! پاش ئەوەی کە میللەتی کورد لێیان ئەسڵەمیەوە وە بە دەست (ئەو ریز تێکدەرە و گێرەشێوێن کەرانەی ناو میللەتی کورد)، گەلی کورد کەوتبوە بەینی حانە و مانە!! فەهد. تا قەسابخانەکەی (گاورباغی) و قارەمانێتی و رێکوپێکی کرێکارانی نەوت بەسەرکردەیەتی حزبە شیوعیەکەمان یەکجاری هەڵی تەکاندن. بەشێکیش لە شۆڤینیەکانی رزگاری پاش ئەوەی تاقمەکەی شۆرش یەکتریان بەردا و دوای حزب کەوتن، دەرکردنی هەمزە عەبدوڵلای کۆنە جاسوسیان لە ئێران بەهەل زانی، هاتن لەگەڵیا تاقمێکیان پێکەوەنا بەناوی (پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق) وە بەناوی جوولانەوەی دیموکراتی ئێران کەسێکیان بەدرۆ دەلەسە خستە شوێن خۆیان تا لەم سالانی دواییەدا ئینسانە بەشەرەف و هەڵخەڵەتاوەکان راستی جاسوسیەتی هەمزە عەبدوڵلایان بۆ دەرکەوت، ئیتر وازیان لێ هێنا و کەوتنە فەزح کردنی خۆی و تاقمەکەی کە دەرەبەگەکانن، وە خۆیان وا پیشان ئەدەن کە لەماوەی جەبهەی نیشتمانیدا چیان لەتواناادا هەبێ ئیش بکەن.

×

"چاو پیاخشانێکی وا کورت بەسەر گۆڕینی مەسئەلەی کورد بەسەر دەوری حزبە شیوعیەکەمانا، بەپێی ساغکردنەوەی ئەم مەسئەلەیە لەسەر رۆشنایی مارکسیەتی - لینینی، تێمان ئەگەیەنێ کە: مەسئەلەی کورد بەشێکە لە

مەسئەلەی گشتی نیشتمانی لەعێراقدا، مەسئەلەی بونی ئیستیعمار و شەریکاتە ئیحتیکاریەکانی لەولاتمانا، مەسئەلەی مانەوەی پاشماوەی دەرەبەگی و ژیانی دیلێتی گەلی فەلاحەکان، مەسئەلەی ژێردەستی و دواکەوتنمان، لەبەرئەوە نابێ بیر لەهیچ چارکردنێک بکرێت وە نەچارەش ئەکرێ تەنیا بە ئازادکردنی ولاتمان نەبێ لەژێر دەستەلاتی ئابوری و سیاسی و عەسکەری ئیستیعمار، لەگەڵ گۆڕکردنی حوکمی کۆنەپەرستی و پاشماوەی دەرەبەگی، بەچارکردنی مەسئەلەی فەلاح و دانانی حوکمی دیموکراتی میللی و جیابوونەوەی تەواومان لە لەشکرگای شەڕ و ئیستیعمار و فاشیستی، لەگەڵ چوونە پاڵ لەشکرگای ئاسایش و دیموکراتی و ئیشتراکیەت، بەسەرکردەی یەکێتی شورەوی مەزن. جا ئەو سایە بە چارکردنی ئەم مەسئەلانە، کە مەسئەلەی کوردیش یەکێکە لێیان، مەسئەلەی کورد چار ئەکرێ لە بنەڕەتەوە، وە ئەبێ لە گۆشەی مەصلەحەتی رەنجکێشەکانی میللەتی کوردەوە تەماشای چارکردنی بکرێت.

"میللەتی روسیای قەیسەری و چین بە تەجروبەی تایبەتی خۆیان بۆیان دەرکەوت هەژاری و کەساسی‌یان لەوەوە نەبوو کە بە سەر یەکەوە بە ژیانێکی تێکڕایی ئەژیان، بەڵکو لەوەوە بو کە حوکم و دەستەلات بە دەست خۆیان نەبوو، بە دەست ئیستیعمار و چینە خوێن مژەکانەوە بوو. ئەوەتا ئیستا هەموویان تێکڕا بەسەریەکەوە ئەژین وە ولاتی یەکێتی شورەوی و چین یان کردوە بە (بەهەشتی بەختیاری).

"گەلی میللەتی کوردیش پاش ئەوەی زۆر تاڵ و سوێری چەشت وە بەتەجروبەی تایبەتی خۆی لە ژیانا بۆی دەرکەوتوە هەر جولانەوەیەک لە ژێر سەرکردەیەتی حیزبی شیوعی عێراقدا نەبێ کارەسات و مەینەتی نەبێ هیچی تری بۆ ناهێنێتە دی، بۆیە رۆژ بەرۆژ چاکتر و زۆرتر، بە بڕوایەکی قایمەوە، لە دەوری ئالا بەرزەکەی (فهد) کۆئەبێتەوە پڕ بەدەم هاوار ئەکەن: بژی برایەتی کورد و عەرەب و هەموو گەلی عێراق لە زدی ئیستیعمارو کۆنەپەرستی.

"حیزبە شیوعیەکەمان و گەلی میللەتی کورد لەم رۆژە بەرز و پیرۆزەدا، رۆژی ۳۱ ی مارت، لەو کاتەدا کە یادی بیست ساڵ تێپەڕبون ئەکەن بە سەر عومری حیزبە قارەمانەکەمانا، حیزبەکەمان بە سەربەرزی و شانازیەکی بێ هاوتاوە پیرۆزبایی لەگەلی میللەتەکەمان ئەکات، وە داوا لە رۆڵە تێکۆشەرەکانی میللەتی کورد ئەکات زیاتر دەستی یەکێتی و برایانە بخەنە ناو دەستی هەمو میللەتی عیراقەوە، بۆ تێکۆشانی بێ وچان لە رێگای ئازادکردنی وڵات و سەربەخۆیی نیشتمانی و ئاسایش و سەربەستیە دیمۆکراتیەکان دا.

"هەر بژی یادی بیست ساڵەی دامەزراندنی حیزبە قارەمانەکەمان

"بەرزی و نەمردن بۆ سەرکردە و قارەمانەکانی حیزب فەهد و حازم و صارم"ئازادی، ژمارە ۲ ساڵی ۱۰ نیهایەتی مارتی ١٩٥٤)

×

حشع جگە لە ئازادی چەند بڵاو کراوەیەکی تری بە کوردی بۆ کرێکاران، جوتیاران، قوتابیان، سەرباز و ئەفسەرانی جەیش، دەرکردوە. لە مارتی ١٩٥٤ دا شیوعیە کوردەکان چەند پەخشەی تریان دەرکردوە، لەوانە:

ایەکێتی فەلاح) بۆ ئاسایش و زەوی و زار و ئازادی کە ژ ۲ ی س ۱ ی لە مارتی ١٩٥٤ دا بە تایپ و رۆنیۆ چاپ کراوە. ئەمە زمانی (کۆمەڵی ئازادکردنی فلاح) بوە. لە تەنیشت ناوەکەیەوە نوسراوە: (ئەی گەلی فەلاحەکان تێ بکۆشن بۆ: دامەزراندن و بە هێزکردنی کۆمەڵەکەمان کۆمەڵی ئازادکردنی فلاح. دابەشکردنی زەویوزاری ئەمیری بە سەر فەلاحەکانا. کەمکردنەوەی ملکانە. زیادکردنی کرێ و موچەی رەنجبەر و هەمو ئیشکەرانی لادێ. تەحدید نەکردنی شوێن و جێگای چاندنی توتن. یاخی بون لە سەرانە و بێگار بۆ دەرەبەگە خوێنمژەکان و حکومەتی خایەن.) سەروتاری ئەم ژمارەیە (کەس لە پرێ ... نابێتە کوڕێ)

یەکێتی فەلاح

بۆ ئاسایشی زەوی و زارو ئازادی

ساڵی یەکەم – ژمارەی ٢ – مارتی ١٩٥٤

ئەی گەلی فەلاحەکان تێبکۆشن بۆ
دامەزراندنو بەخێو کردنی کۆمەڵەکەمان ، کۆمەڵی ئازاد کردنی فەلاحەکان
دابەش کردنی زەوی و زاری ئەمیری بەسەر فەلاحەکانا [illegible] کردنەوەی
ظلم نەمە ، زیاد کردنی کرێو مووچەی ڕەنجبەرو عەموو ئیشکەرانی
لادێ ، تحدید کردنی شوێن و جێگەی چاندنی توتن ، پاکی بوون
لە سەرانەو بێگار بۆ دەرەبەگەکان و نۆکەرو حکومەتی خائن .

((کەس لە پڕی . . . نابێتە کوڕی !))

ئەی برا فەلاحە دڵسۆزو بەشەرەفەکان !

جاری پێشو هەر لەم دوو سێ ژمارەدا کە ناوی "یەکێتی فەلاح" ە ، ئەم نامیلکە بچوکەی کە هەر دەبێ بگاتە دەستی [illegible] دڵی هەموو فەلاحی ناوچەی هەولێرو سلێمانیو کەرکوک ، بگرە هەموو کوردستانیش ، لە ١٩٥٤ دا ، وە هەر ڕێگاو دەستێ بگرێ کە بۆ ئازادبوونی ئێمە دەنووسێ ئەڵێی ئەتەخشێ بەردە لە ڕاستی و دروستیدا ، بەڵێ هەر لەم نامیلکە بچوکەدا کە وا زمانی حاڵی پڕ دەردو ئێشی ئێمەیە ، زمانی حەق و دادپەرستی ئێمەیە لە شینەیی و تەنگانەدا ، زمانی یەکێتی و هەوڵو تەقەلا دانی ئێمەیە بۆ ئازادی و ڕزگاریمان ، بەڵێ هەر لەم نامیلکەدا جاری پێشو زۆر چاک بە وردی ڕوونمان کردەوە کە "چۆن ئەگەینە ژیانێکی باش ؟" وە پیشانمان دا کە وا هەرچەندە دوژمنەکانمان زۆر بە هێزن بەڵام بە ڕاپەڕین بە یەکێتی و تێکۆشانی ئێمە کە بۆ بەهێزین" ، چونکە دوژمنەکانی خۆمان لە پێش چاوە کە وا ئیستعماری بێگانە و دەرەبەگ زۆردارەکان و ئاغاکو سەرمایەدارەکان و حکومەتی خائینیش هەر لەم جانەوەرانە پێک هاتووە ، ئەگەر ئەوان یەک بن ئێمە دە زارین ، ئەگەر ئەوان سەد بن ئێمە ملیۆنین ، بەڵام ئەمە با ناگەینە خۆمان بخەرینو یەلی بن بە هەڵایێک ئەبێ سەرکەوین حساب لەگەڵ ئەم خاینانو دزو جەردانە بپرینەوە ، ئەگەر ئەمەشمان نەکرد ئەی بە تالی لێ بکەین وە بڵێین ئەم ئینە سەیر ناگرێ [illegible] ئەم کۆشکو پالەفانانەی وا لە سەدان ساڵەوە تا ئەمڕۆ لە سەر بەرەوەی پشتو کەللە سەری باوکو باپیرمانیان دروست کردووە ، ئەم زەوی و زارو بەرزو بەرداوەی کە دەبێ بستێکی بە خەسی هەژارەکا فەلاح ئاودراوە بە ئاسانی بە چی ناخیلن ، ئەمە تێیان دەگەیەنن ئەم جووڵانەوەی لایەنی بە یەکجاری ئەوانیێک ناچێتە سەر و دەستەڵات بکەوێتە دەستی خۆمانو خۆمان ببینە حاکمی خۆمان . ئەتان بیستوە پێشوونان گوتیانە (کەس لە پڕی نابێتە کوڕی !) . . . لە لایەکی تریشەوە ئەبێ بە چاوێکی سوک تەماشای ئەم جۆرە خەڵکو دەخۆرانانە ئەکەین کە جێگایان دەگەوێ ، بەڵکو ئەبێ پارێزگاری بکە بێنین بۆ ئەوەی لە کیسمان نەچێ وا هی تری بچو بستێنین ، بۆ ئەوەی بملە بە پێ بە پێ بەسەر بکەوین . چونکە چۆن لە پێش چاونانە لە هەندێ گوندەکانی دەرەبەگان خەڵانە و بێگانەی ... دەرەبەگەکانیان هەڵگرت ، ئەوەبوو بەگەکان کە پێشان بوون لە هەیوانانەدا تەماشای فلاحیان دەکرد ، یا ئەمڕۆ گەیشتە هاوارانە ئەڵێن (ئەوەتی فلاحمان لێ ڕاست بوەتەوە ، ئەگەر کانی خۆیشمانمان بیسان ڕازی نین) ، ئەیبا ئەن چون حکومەت بەری بۆ فەلاحەکانی عشای مشغوڕ دەڵێ وانەو با دەستی کردوە بەزەوی ئەمیری دابەش کردن . هەروەها ئەوەیە کانیش بەپەلە ڕازی نین ، وەئەبیان چون فەلاحەکانی هەڵبجە لەم ڕۆژانە حاڵەیان بەگیان ڕاوەستا بۆ گێڕی هەژیر [illegible] پێدانی بکەن ، وە فەلاحەکانی [illegible] کەپیشان [illegible] ئاغایان ، کە لەم ڕۆژانە تیی بە ئارەقی دیبانە ئەبوایە جێگە ڕەنجی لەدەمیان غەدەن . بەڵام ئەوانە [illegible] تەماشایان ئەکرد ، ئەمە هەموو لە پێ بەرەوە بە ؟ . . بێ شک ئەمە هەمووی لە ئەنجامی هەوڵو تەقەلای خۆیانە ، ئایێ بە چاوێکی سوک تەماشای ئەم سەرکەوتنانە بکەین هەرچیتە ، کە بچوکن ، بەڵکە ئەبێ هەر بکۆشین تا شتێ گەورەمان دەست کەوێ . . . وە بیر لەوەش بکەینەوە کە شاوڕای بە یەدا بکەین و هەر لە خۆیانەوە گەورە ڕێگە نەگرین و ڕێگای ڕاست هەڵە بکەین ، پێویستە چاو لە برا فەلاحەکانمان بکەین لە وڵاتانی یەکێتی بزگاربوون و خۆیان گەورەی ئەندێسی خۆیانن . . . وەک وڵاتی یەکێتی شورەوی و وڵاتی چین . . ئەم وڵاتانە کە کەس نەما ، تا چوار سەد ملیۆن فەلاحی تێدا ئازادو ڕزگار بسوو ، خۆیان بوون بە حاکمی خۆیان ، چونکە ئەگەر بێنو بە ڕاستی بمانەوێ – دەشمانەوێ – بە چاکی و بە یەکجاری ڕزگارو ئازاد ببین ئەبێ دەرسو عیبرەت وەرگرین لەم شتانەی کە وا لە دەرەوە یاخود لە وڵاتی خۆمان ڕوو ئەدەن ، وە ئەگەر بپرسن چۆن دەرسو عیبرەت وەرگرین ؟ ئەو دەرسو عیبرەتە چی یە و چۆن ئەبێ ؟

کۆمەڵەکەمان "کۆمەڵی ئازاد کردنی فەلاحەکان" تیمان دەگەیێنێ دەرسو عیبرەت ئەمەیە : – [illegible] ئەگەرچی ئەمە تەنها هی فەلاحەکان نییە ، هەروا ... بە یەکەوە بەرەو بێگانە و بە [illegible] سەرکاران کە بانەوی فەلاحەکان هەروا [illegible] کەسانی

بۆ ئاسایشێکی هەمیشەیی و دنیایەکی باشتر

گەنجان

زمانی یەکێتی گەنجە دیموکراتیەکانی کوردی عێراق

سوپاس

زۆر بە گەرمی سپاسی یەکێتی گەنجە دیموکراتیەکانی عێراق دەکەین کە بە یارمەتیە دڵسۆزو برایەتیەی نواندی بە رامبەرمان، بۆ دامەزراندنی (یەکێتی) بەکمانو دەرکردنی رۆژنامەو نووسینەکانی نرمان .

ژمارە -١- سالی -١- مارتی ١٩٥٤ نرخی (٢٠) فلس

بەرەو یەکێتی

یەکێتی گەنجە دیموکراتیەکانی کورد، وەك یەکێتی گەنجە دیموکراتیەکانی عراق، لەسەر بیروباوەڕی دیموکراتیەوە لە ریزانەیەکی ریکو پیکی قایم دامەزراوە، کە بۆ جێ بەجێ کردنی ئامانجی گەنجە کوردەکان تێ ئەکۆشێت .

بەشێ زۆری گەنجانی کورد، ئەمڕۆ وا هەویش، توشی چەند مشکلەو گیروگرفتێك بوون، و بە دەستیانەوە ئەناڵێنن. وە ماناوی ئەم مشکلانە بێ چارە سەرکردن، ئەبنە هۆی، وەکو بۆن، تاڵ کردنی ژیانی گەنجانو کزانەوەی تروسکەی میللەتەکەیان .

ئەبینین لە هەموو لایەکەوە برسێتی نەخۆشی نەزانی، دەریان زەنگی گەنجەکانمانو هێزو توانایان لەبەر بڕیوە، و هەروەها گەنجێتی پاڵیان پێوە ئەنێن بەرەو مردن، ئەمە لە فەرزیکا بە ئاگری شەڕو تەسەرێن، ئەو شەڕەی کە دوژمنانی گەنجان، بە هەموو هێزو پارەیانەوە بە پارەو چەکخانەیانەوە، بە شەرەفی جیا وازکاری پیلانی سیاسی گرتە بەرستیانەوە، بە دروست کردنی بناغەی عەسکەری زۆر لە ناو ولاتا عەمرەشدا و بە بەستنی پیلانی شەڕی تەمبا رازکاریانەوە (کە هەر رۆژەی بە ناوێك سەر دەرئەهێنی) بە تەرخان کردنی پارەیەکی زۆر بۆ دروستکردنی چەکو چەکخانەی ئەتۆمو بۆمبای هیدروجینەوە) بە هەموو پروپاگەندەو دروودەلەسەو بوختانو هەڵخەڵەتاندا بیانەو بە هەموو توندو تیژیەکەوە، هەوڵی بۆئە دەن بۆ هەڵگیرسانی ئاگرەکەی بۆ ئەوەی لە خوێنی گەنجانو میللەت ئاڵتون هەڵێنجن و لە ئێسقانەکانیان کۆشکو تەلاری پاشایەتی لەسەر کاولەکەی ولات دروست بکەن .

بەرامبەر بەم مترسیە زلە پرسانە ژیانی هەموو گەنجان، گەنجە مولەکەچێکی گرلەوبوبیا، فەرقی کرێکارو فلاحو قوتابیو خوێندەوار، کاسبو سنعەتکار، بەئافرەتو منالەوە، ناکات، بە تایبەتی ئەمرۆ کە چەکو چەکخانە لە (زەڕەو هیدروجین) دروست ئەکرێت، سەرە روای بۆمبای (ناپالم و مکروب)!

ئەگەر زیاتر بکۆڵینەوە لە ژیانی گەنجەکان، لە کێزە رانو چۆنیەتی ئیشکردنیان، لەش ساغیو خوێندەواریان، لە کۆتو زنجیری دیلایەتی کۆمەڵی کۆنەپەرەستیان، باشتر بۆمان دەرئەکەوێت، کە مشکلەی گەنجانو سەلەمەتیان وەك یەك وایە، بێ گوێ دانە ئەوەی، ئەمە کرێکارە یا فلاح، قوتابیە یا کاسبکار هتد، هەروەها بێ گوێ دانە ئەوەی، ئەمە پارتیە یا شیوعیە، قەومیە یا نیشتمان پەروەر، ئاشتیخوازە یا ئەخوان المسلمینە، ئەمانە هەموویان، رووبەڕووی ئەو هەموو مشکلە تایبەتیانە وەستاون، کە بەرەو رووی گەنجانی هەموو ولاتەکەمان، راتوی، بە عربو تورکومانو ئەرمەنیو ئاسوریەوە .

جا ئەم گەنجانە، مادام مشکلەکانیان وەك یەکن، مادام زۆربەی گەنجان پێویستە دەست بخەنە دەستی یەکو پشتگیری یەکتر بکەن لە تێ کۆشانا، بۆ چارکردنی ئەو مشکلانە، بۆ جێ بە جێکردنی ئامانجەکانیـــان .

و یەکێتیەکەمان لەسەر بناغەیەکی ریکو پیکی قایم دامەزراوە، ئەو بیروباوەڕانەی لەسەری ئەرۆین، واجباتو حقوقی هەموو ئەندامو لجنەکانی دەرخستووە مرکزیەتی دیموکراتی کردوە بە شتێکی پێویست بۆ هەڵسوڕاندنی کاروباری یەکێتیەکەمان، و مافی داوە بە هەموو ئەندامێك بۆ دەرخستنی بیروباوەڕی خۆی و هاوکاری کردنێکی تەواو بۆلی کۆلینەوەی سیاسەتی یەکێتیەکەی و رەخنە گرتن لە هەموو کەموکوڕیو چەوتیەکیو، چارکردنیان، بۆ وەرگرتنی هەموو گەنجە بەشەرەفو ریکو پیکیانەی سەنتەرە کە ئەیانەوێ بێنە ریزی یەکێتیەکەمانەوە، پاش ئەوەی کە دان بە ئامانجەکانیا ئەنێنو خۆیان بە پەیڕەوی ناوخۆو ئەبەستنەوە، و یەکێتیەکەمان داوا ناکات لەو گەنجانەی کە سەر بە کۆمەڵو حزبی ترن، دەست لە کۆمەڵو حزبەکانیان هەڵگرن، بەڵکو داوای ئەوەیان لێ ئەکات پاش ئەوەی کە دێنە یەکێتیەکەوە کە بە پێی پەیڕەوی ناوخۆو واجباتی خۆیان بە دڵسۆزانەیی بە جێ بکەن .

یەکێتیەکەمان کە لەسەر رۆشنایی ئەم بیروباوەڕە راستو پاکەوە لەسەر ئەم ریکو پیکیە ئەڕوات، داوا لە هەموو ئەندامو لجنەو لایەنگرەکانی ئەکات، کە رووی پاکی ئەم بیروباوەڕەو ئەم پەیڕەوە بۆ هەموو گەنجێکی بەشەرەف دەربخەن، هەروەها داوا لە هەموو گەنجێکی بەشەرەف ئەکات کە بێتە ریزە کانیەوەو شان بە شانی تێ کۆشەرەکانی هەوڵ بدات بۆ جێ بەجێ کردنی ئامانجەکانی بۆ گەیشتن بە ئاسایشێکی هەمیشەیی و دنیایەکی باشتر .

بــۆي بــرايــەتي كوردو عــەرەب

آزادي بەردەوامە لەسـەر تێكۆشـان

لە پێـناوي حـقوقي میـللەتي كورد

پاش چەند مانگـێك لە ناچار دەرنەچوني لە عیراقیش دا پەرەي سەند كە ئەمە بو بەهوي
« آزادي » ، واتە ئەوي « آزادي » زمـاني زیاد بوني گـوشە گیري بیسـترین تاقمي
حالي حزبي شیوعي عیراق لە كوردستان ، كونەپەرست لە چیني كاربەدەست ، تاقمەكەي
دەستي كردەوە بەدەر بون . نوري سەعید و پەیماني بەغـدا » . دیسانە
لەم چەند مانگـەدا گەلي فەرماني میژە نیشتمانیەكان گـەلێك هەنگـاوي باشیان

نیگـەورە بەرەو پێشەوە
ناوەوە ... دا .
جیهانی چوني پەرەي
ئیستعماري عالەمي ،
زەپەرەسـەندني هێزي
آسایش و آزادي لەو
كەوت وە آشكرا بولە
چەند گورانێك دا لە

نیشتمانێكی آزاد و میللەتێكی بەختیار

آزادي

زمان حالي حزبي شیوعي عیراق لە كوردستان

ژمارە (١) سالي (١٢) تموز ٩٥٦ نرخي ٢٥ فلس

نا بو نزیك بونەوە لە
یەكتر ، وە بروا بەیەك
كردن ، پاش كەلك
وەر گرتنیان لە تەجروبە
ناخۆشەكاني رابوریان .
وە بەهوي رێنمایي
تاقـەلاي عقوبـة
وە گـشت دلسوزان

جولانەوەي آزادي و آسـایشي عالەمیدا . ئەوزاعي دووبەرەكي دوايي پێ هـات ، بە
هەروەها میللەتاني عەرەب بەسـەر كەوتوي هاتنە گـەرانەوەی هاورێیاني (راية الشغيلة) بۆ
دەري لە بەرهەلستیكەيانا بەرەنگـاري پەیماني حزبەكەيان ، وە بە إنضمام كـردني (حزبي
بەغـدا » وە بەرامبەر زوردلي كردني ئیستعمار ، یەكێتي شیوعیەكان) بە حزبەكەمان .
وە هەمو یەكیان گـرت لە جولانەوەیەكي جا لەگەڵ ئەوەدا كە « قاعـدە » ـ
سەربەخویي آزادي گـەورەدا .... وە روژنامەي مەركەزي حزبە شـیوعیەكەمان ،
هەستي نەتەوایەتي عـەرەبیو كوردي ـ وە بەیانەكاني تري حـزب ، ئەم قورماوانەي

(گەنجان)یش بڵاوکراوەیەکی زمانی یەکێتی گەنجە دیموکراتیەکانی کوردی عیراق بوە. ژ ١ ی س ١ ی مارتی ١٩٥٤ بە چوار لاپەڕە دەرچوە، لە ژور ناوەکەی دروشمی "ئاسایشێکی هەمیشەیی و دوارۆژێکی باشتر" نوسراوە. ناوەڕۆکی بریتی‌یە لە: بەرەو یەکێتی، موئتەمەری گەنجە فەلاحەکانی دنیا، کۆبونەوەی لوجنەی بڵندی گەنجە دیموکراتیەکانی عیراق، هەڵبژاردنی مەجلیسی بەلەدیە لە سلێمانی، نەورۆز (رۆژی نوێ)، دەنگوباسی گەنجان.

×

لە حوزەیرانی ١٩٥٥ دا کۆمیتەی ناوەندی حشع حەمید عوسمانی لادا، دەستی بە سەر چاپخانە و کەلوپەلەکانی حیزب دا گرت و، حسێن ئەحمەد ئەل رەزی (سەلام عادل) ی کردە سکرتێری خۆی.

سەلام عادل هەوڵی یەکخستنەوەی رێکخراو و باڵە جیاوازەکانی دا. ساڵی ١٩٥٦ هەر ٣ تاقم: تاقمی لوجنەی مەرکەزی (سەلام عادل)، وحدە الشیوعیین (عەبدولرەحیم شەریف)، رایە الشغیلە (جەمال حەیدەری)، یەکیان گرت.

ژ ١ ی ساڵی ١٢ ی تەموزی ٩٥٦ (ئازادی زمان حاڵی حیزبی شیوعی عیراق لە کوردستان) کە بە چاپێکی جوان چاپ کراوە. مانشێتی سەرەوەی (بژی برایەتی کورد و عەرەب) و لە ژێر ئەودا سەروتارەکەی لە ژێر سەردێڕی (ئازادی بەردەوامە لە سەر تێکۆشان لە پێناوی حقوقی میللەتی کورد) نوسیوێتی:

"پاش چەند مانگ لە بە ناچار دەرنەچونی (ئازادی) وا سەرلەنوێ (ئازادی) زمانی حاڵی حیزبی شیوعی عیراق لە کوردستان، دەستی کردەوە بە دەرچون.

"لەم چەند مانگەدا گەلێ قەوماوی گەورە لە دەرەوە و ناوەوە روی دا.

"تێکچونی پەیڕەوی ئیستیعماری عالەمی، وە پەرەسەندنی هێزی ئاسایش و ئازادی دەرکەوت وە ئاشکرا بو لە چەند گۆڕانێک دا لە جوڵانەوەی ئازادی و ئاسایشی عالەمی‌دا. هەروەها میللەتانی عەرەب بە سەرکەوتویی هاتنە دەرێ لە

بەرهەڵستیەکەیانا بەرەنگاری (پەیمانی بەغداد) وە بەرامبەر زۆر لێ کردنی ئیستیعمار، وە هەمو یەکیان گرت لە جوڵانەوەیەکی سەربەخۆیی و ئازادی گەورەدا ... وە هەستی نەتەوایەتی — عەرەبی و کوردی — لە عیراقیش دا پەرەی سەند کە ئەمە بو بە هۆی زیادبونی گۆشەگیری پیسترین تاقمی کۆنەپەرست لە چینی کاربەدەست، تاقمەکەی نوری سەعید و (پەیمانی بەغدا).
دیسان هێزە نیشتمانێکان گەلێک هەنگاوی باشیان نا بۆ نزیک بونەوە لە یەکتر، وە بڕوا بە یەک کردن، پاش کەڵک وەرگرتنیان لە تەجروبە ناخۆشەکانی پێشویان. وە بە هۆی رەنج و تەقەللای حیزب وە گشت دڵسۆزان ئەوزاعی دوبەرەکی دوایی پێ هات، بە گەڕانەوەی هاوڕێیانی (رایە الشغیلە) بۆ حیزبەکەیان، وە بە ئینزیمام کردنی (حیزبی یەکێتی شیوعێکان)، بە حیزبەکەمان.

"جا لە گەڵ ئەوەدا کە (قاعدە) رۆژنامەی مەرکەزی حیزبە شیوعیەکەمان، وە بەیانەکانی تری حیزب، ئەم قەوماوانەی تا رادەیەکی زۆر جوان رون کردەوە، بەڵام بەشێکی زۆر لە گەلی زەحمەتکێشی کوردستان پێویستی بە ئەوپەڕی یارمەتی بو، لە لایەن (ئازادی) ەوە لە ئاراستەی گشتیا.

"ئەم مەسەلەیە جێگای ئیهتیمامی سەرکردەی حزب و کادرەکانی بو بە تایبەتی ئەوانەی لە کوردستان ئیش ئەکەن... وا ئێستا ئەم کۆششە هاتە بەرهەم، وە (ئازادی) خۆشەویست دەرچو لەبەرگێکی جوان و تازەدا، بەگوێرەی مەرامی گەل، وە.بە کوێرایی چاوی کۆنەپەرستی عێراق و ئیستیعماری ئاغای.

"مونەزەماتی حزب لە کوردستان، وە رۆژنامەکەیان (ئازادی) ئەوپەڕی هەوڵ و تەقەللا ئەدات بۆ تێگەیشتنی سیاسەتی حزب وە ئیش پێکردنی لەسەر بناغەی گوررانە تازەکان. وە هەموو دەم.. وەک هەموو کاتەکانی تری.. بەدڵسۆزی و ئیهتیمامەوە سەیری چاکەو هەستی گەل ئەکات لە کوردستان، وە زمانی حالی ئەبێت لە هەستی نەتەوایەتیا بۆ رزگاربونی لە تەوقی ئیستیعمارو کۆنەپەرستی.

"گەلیّ قەوماوی دورو نزیک، راستی ئەو ریّگەیە ساغ ئەکاتەوە کە حزبەکەمان هەموو دەم پیشانی داوە، ریّگای برایەتی عەرەب و کورد لە تیّکۆشانا بەرەنگاری دوشمنی هەردولا، وە لە پیّناوی وەرگرتنی سەربەستی و حقوقیانا، وە بەرەنگاری چەوسانەوەی نەتەوایەتی کە بەشیّوەیەکی تایبەتی لەسەر میللەتی کوردە. ئەم ریّگە راست و رەوانە دروست ئەبیّت لەسەر بناغەی برایەتی بەینی میللەتان لە تیّکۆشانا لەپیّناوی ئازادی و حەقی تەقریری مەصیردا، لەپیّناوی حقوقیّکی وەکو یەکا، لە یەکگرتنیّکی پیّشکەوتو بەختیارا، بەرەزامەندی.

...

"بە ئیشارەتیّک لە ئیستیعمارەکانی ئینگلیزو ئەمریکاوە، وەلە ژیّرسەرپەرشتی ئەوانا (پەیمانی بەغدا)ی تەجاوەزکارانە پیّک هات کە شیّوەیەکی تازەیە لە شیّوەکانی دەست بەسەراگرتنی ئیستیعمار. وە پاش ئەوەی میللەتەکەمان داگیرکردنی ئاشکراو ئینتیداب و پەیمانی ۹۳۰ دو قوّلی قبولّ نەکرد، ئیستیعمار ناچار بو ئەم ریّگایە بەکاربهیّنیّت، ریّگای پەیمانی گەلەکۆمەکی.. بۆ سەر لیّشیّواندن. بەلاّم هەتا ئینسانە ساویلکەکانیش هەست بەوە ئەکەن کەئەم پەیمانە هیچ چاکەیەکی نیە بۆ ولاّتە بچکۆلە و دواکەوتوەکان، بەقەدەر ئەوەی ریّگایە بۆ مانەوەی دەست بەسەراگرتن و بەری رەنج خواردن لەلایەن دەولّەتە ئیستیعماریە گەورەکانەوە، کە ئەم پەیمانە، بەهاندانی ئەوان وەبۆ پاراستنی چاکەی ئەوان پیّک هاتوە وەپیّک دیّت. وەزۆر باش ئەزانن دۆستایەتی گورگو مەڕ گاڵتە نەبیّت هیچی تر نییە.

"سەرمرای ئەمەش (پەیمانی بەغدا) بە شیّوەیەکی تایبەتی پیلانیّکی گەورەیە بۆ سەر هەموو میللەتی کورد، ئامانجی مانەوەی دیلایەتی و پەرتوبلاّوی میللەتی کوردە، بە لەناوبردنی جولاّنەوەی ئازادیەکەی، وە نەهیّشتنی هەموو نیشانەیەکی نەتەوایەتی. وەئەم پەیوەندیە لەبەینی کاربەدەستانی کۆنەپەرستی ئیّران و

تورکیا و عێراق وە کۆبونەوەیان لە (پەیمانی بەغدا)دا بەم گەرموگوڕیە، بەخۆڕایی نیە.

"جارەها، نوری سعید هەندێ لە وەزیرەکانی تر، وە سەرۆکی وەفدی عەسکەری تورکی کە حازربو لەو مناوەراتە عەسکەریانەی چەند مانگێک لەمەوپێش لەکوردستان کرا. تەصریحیان داوە، کە ئەم اتجاهە خراپە دەرئەخات لە (پەیمانی بەغدا).

"دیسان هێرش بردنە سەر عەشیرەتی جوانرۆ، وە رێکەوتنی کاربەدەستانی ئێران و عێراق بۆ ئاوارەکردن و لەناوبردنی، وەئەو اجرائاتانەی وەرگیرا بەرامبەر شێخ مەحمود و شێخ لەتیف وە عەشیرەتی پشدەرو ئەوانی تر لەسەر ئامۆژگاری سەرۆکی وەفدی تورکی! وەدانانی کاربەدەستێکی عەسکەری تورانی لە سلێمانی وە حەرامکردنی قسە بەناوی کوردو کوردستانەوە، وە دانانی بەرنامەیەکی ئەوتۆ کە زمانی کوردی کز بکات و لەپاشا نەیهێڵێ هەتا لە قوتابخانە ئیبتیدائەکانەوە سیاسەتی جیاوازی لە بەینی میللەتانی عێراق دا وە کردنی کوردستان بەیەک پارچە لە بنکەی شەڕو فرۆکەخانەی ئاوی، وە کردنەوەی شەبەکەیەک لە رێگای عەسکەری وە گوێ نەدان بەپێشخستنی کشتوکاڵ و پیشەسازی وە گوێ کەڕ کردن لە مەشاکلەکانی ئەمانە هەمووی بەڵگەیەکی رون و ئاشکرایە، ئەو ئامانجانە دەرئەخات کە (پەیمانی بەغدا) ئەیەوێت. بەو اعتبارەی پیلانێکی گەورەیە بەرەنگاری میللەتی کورد.

"پاش سازکردنی پەیمان و پیلانەکانی ئیستیعماریەکان دوایی شەڕی عالەمی یەکەم، میللەتی کورد پەرت و بڵاوەی پێ کرا بەنیازی لەناوبردنی هەموو گیانێکی نەتەوایەتی، وەسەر دانەواندنی هەموو پارچەیەکی بۆ زوڵم و زۆری کاربەدەستانی کۆنەپەرستی ئەو وڵاتەی بەزۆر خراونەتە ژێر چنگیەوە، ئەم واقعە

لەدوو سەرەوە ئەركی خستە سەرشانی جولانەوەی نەتەوایەتی لەهەموو بەشەكانی كوردستانا.

"بەهێزكردنی پەیوەندی تێكۆشانی یەكگرتوو لەگەڵ میللەتانی ئەم ولاتانەدا، وە بەردەوام ترن لەسەر پەیوەندی وە ڕێكخستنی تێكۆشان لەگەڵ هەموو بەشەكانی جولانەوەی كوردیا.

"لەبەرئەوە میللەتی كورد، سەراپا، لە عێراق هەروەها لە ئێران وە لە توركیا، لەبەردەمی پێویستیەكی مێژوویی گەورەدان پێویستی ڕاپەڕین بە ئازایانەو قارەمانانە، وە شان بەشانی میللەتەكانی تر لەم ولاتانەدا، بۆ روخاندنی (پەیمانی بەغدا) وە دەركردنی ئیستیعمار وە لەپێناوی سیاسەتێكی نیشتمانی سەربەخۆدا.

"لەم چەند مانگەدا، بەشێوەیەكی تایبەتی، هەستی نیشتمان پەروەری و نەتەوایەتی لە ولاتە عەرەبەكانا پەرەی سەند، وە جولانەوەیەكی ئازادی و سەربەخۆیی گەورە دەستی پێكرد، بەرەنگاری ئیستیعمارو (پەیمانی بەغدا) ئەم ڕاپەڕینە قەومیە روداوێكی زۆر گرنگە لەمێژووی تازەدا، وە هەمو ئەم بەڵگانە پیشانی ئەدات كە پاشماوەی نفوزی ئیستیعمار، هەرەشەی لێ ئەكرێت بەنەمانێكی بێ گەڕانەوە، هیچ گومانیشی تیانیە كە جولانەوە نیشتمانیەكەمان لە عێراق بەشێكە جیانابێتەوە ئەم لافاوە گەورەیە، بەرەنگاری ئیستیعمار وە هەرچی هەوڵ دانێک یا بیروباوەڕێک بێتە كایەوە، بۆ جیاكردنەوەی لەم لافاوە مەزنە، بێجگە لە ئیستیعمارو كۆنەپەرستی هیچ كەسێک سودی لێ وەرناگرێت. وە بەرودوا زەرەر ئەگەیەنێت بەجولانەوەی میللەتەكەمان، چە عەرەب چە كورد لەپێناوی سەربەخۆیی و ئازادیا.

"دیسان ئەم لافاوە زروفێكی باش ئامادە ئەكات نەک تەنها بۆ برایەتی ئەم دوو میللەتە كوردو عەرەب، لەعێراقدا، بەڵكو برایەتی میللەتی كورد سەراپا

لەگەڵ هەموو میللەتە عەرەبیەکانا، لەپێناوی دەرکردنی ئیستیعمار لەم ناوچە فراوانە لە عالەما، لە پێناوی ئازادی و نەتەوایەتی و دیموکراتیا.

"ئەمە هەندێک لە ختوتە گشتییەکانی سیاسەتی حزبی شیوعی، کە (ئازادی) لەسەری ئەڕوات لەشێوە تازەکەیا. وە تادوایی تێ ئەکۆشین لەپێناوی ئازادی و کەرامەت و بەختیاری میللەتا وە زۆر باش ئەزانێت کە خۆی بە تەنهایی تێ ناکۆشێ لەم ڕێگا پیرۆزەدا، بەڵکو دەست لەناو دەستا، بەگیانێکی برایانە و پاکەوە لەگەڵ هەمو هێزێکی نیشتمانی و نەتەوایەتیا لە کوردستان، وە لە جەبهەیەکی نیشتمانی فراوانی یەکگرتودا."

×

لەم ژمارەیەدا دو بەیاننامەی لوجنەی مەرکەزی حیزبی شیوعی عیراقی بلاو کردۆتەوە لە یەکێکیان دا باسی خۆ هەڵوەشاندنەوەی ڕێکخراوی (رایە الشغیلە) و لەوی تریان دا باسی خۆ هەڵوەشاندنەی ڕێکخراوی (وحدە الشیوعیین) ئەکا. لێرەدا هەردوکیان ئەنوسینەوە:

هەر بژی یەکێتی حیزبە شیوعیەکەمان

بەیاننامەی لوجنەی مەرکەزی حیزبی شیوعی عێراق

لە مانگی کانونی دوەمی ١٩٤٨ میللەتە عێراقیەکەمان خەباتێکی نەبەردانەی کرد لە روی پیلانی تازە کردنەوەی پەیمانی ١٩٣٠ ی بەینی بەریتانیا و عێراق. بەم خەباتە میللەتەکەمان پەیمانی پۆرتسمۆسی، کە بەبێ ئاگاداری میللەت بەسترابوو، لابرد. وە ئەو وەزارەتەی، کە ئەم پەیمانەی بەست، روخاند. وە پەرلەمانی ١٩٤٦ ی، کە سەعید بەساختەکاری و نارەزایی گەل پێکی هێنابو، هەڵوەشاند. وە توانی هێندێک حقوق و سەربەستیەکانی دەستوری دەست خۆی بخات.

بەڵام دوژمنانی میللەت، بەپشتیوانی ئیستیعمار، بەهەمو جۆرە شێوەیەکی ناپەسەندانە هەوڵیان دا کە سەرکەوتنەکانی میللەت لە میللەت وەرگرنەوە، وە تۆڵە بسێنن لە راپەڕینی ئازادی بەخشی، وە بە بیانوی جەنگی فەلەستینەوە هێرشیان بردە سەر جوڵانەوەی نیشتمانی میللەت، سەر گشت ئەو حیزب و کۆمەڵانەی کە دوژمنایەتی ئیستیعمار ئەکەن. لەم هێرشە کۆنەپەرستە، سەری رم بەرەوڕوی جوڵانەوە و تەنزیمی چینی کرێکار کرا، وە بە تایبەتی بەرەوڕوی حیزبە شیوعیەکەمان کرا. بەبۆنەی گیان و توانای تێکۆشانی یەکجار بەرزی حیزب، ئەو گیانە کە لە هۆشیار کردنەوەی بەشی زۆری گەلی میللەت وە خەبات بۆ مەصلەحەتی بە دمرکەوت چونکە حیزب رەنجێکی بە شەرەفی بەخشی لەپێناوی یەکێتی هێزە نیشتمانیەکانا.

ئەگەر جوڵانەوەی نیشتمانی و حیزب بەوێنەیەکی راست تەقدیری ئەهمیەتی یەکێتی هێزەکانی نیشتمانی بکردایە، وە ئەگەر زیاتر وریا بوایە بەرامبەر پیلانەکانی ئیستیعمار و نۆکەرانی وە بەرامبەر بزوتنەوە و پروپاگەندەی صەهیۆنیەت و نۆکەرانی... ئەگەر هاتو ئەمە بقەومایە، جوڵانەوەی نیشتمانی و حیزب ئەیان توانی لە روی هێرشی دوژمن بوەستن و پارێزگاری سەرکەوتنەکانی میللەت بکەن وە بەرەو پێشەوە بیبەن.

"لەو کاتەی حزب توشی ئەو هێرشە جانەوەرانەیە ئەهات هەندێ کەسی داوێن پیس خۆیان هاویشتە باوەشی ئیستیعمارو کۆنەپەرست و سەری بۆ زۆردار شۆڕکرد، وەبەم کردەوە پیسترین زیانی گەیاندە چینی کرێکار و رەوشی شۆڕشگێڕانەی گەلی میللەتە عێرەقیەکەمان، کەبەشێوەیەکی نامەردانە حزبی بریندار کرد.

رفاندن و هەڵواسینی سەرکردەکانی حزبەکەمان، لە بیژنگ دانی گشت روداوەکانی حزب وە بەندکردنیان بە حوکمی قورس، وە گرتن و حەپسکردن و

نەفی کردنی هەزاران تێکۆشەری ئازا.. ێقەوماوێکی زۆر گەورەبو نسبەت بە دەوری سیاسی و جەماهیری حزب لە وڵاتدا. ئەو کارەساتەی بەسەر حزب هات، بەراستی کارەساتی جولانەوەی نیشتمانی و گشت میللەتی زەحمەتکێش بو.

بەڵام زۆر ئاشکرایە، کە سەرەرای ناخۆشی زروف و توندی، حزبەکەمان، ئەوسا کارو تەنزیمی خۆی پاراست و لە فەعالیەت قەت نەوەستا. شیووعیەکانی عێراق، توانیان تا رادەیەکی زۆر پەیوەندیەکی بەتین بخولقێنن، لەبەینی ئیشیان و لەبەینی ئەو پەیمانانەی کەلەسەر خۆیانیان دابرِی بو بەرامبەر بە گەلی میللەت، کەبەینی وچان بەربەرەکانی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی بکەن، بەم چەشنە سەر لەنوێ ئیسپاتیان کرد بەشێوەیەکی نیشتمان پەروەرانە، لەسەر گیانی فیداکاری و خۆبەخشین لەبناری مەصلەحەتی گەل کە رەوشێکی مەعلومی هەموو شیوعیەکانە لەهەموو شوێنێکا.

بەڵام ئەوزاعی ناوبراو. لەساڵانی ناوبراو.. زروفێکی شازی لەسەر حزب فەرزی کرد لەبابەت سەرکردەیی حزب، کە سەرکردەیەکی نەزان (قیادت جاهلە) دەستی بەسەر کاروباری حزبدا نا، وە حزبیان برد بەرێگاوە بەئامانجی بیرۆکراتی منالانە، بو بەهۆی روودانی نەوەک خەتاکردنی سیاسی وە تەنزیمی یەکجار زل وە تیکرار کردنەوەی هەروەک حزب لەزۆر مناسەبتەتدا، گوتویەتی: بەڵکو، بوو بەهۆی بێ بەش کردنی حزب لەتەجروبەو زانینی هاورێیانی باش باش ئەوانەی بەدڵسۆزی رەخنەیان لە حزب گرت، وەبە چەوتی لەحزب دەرکران بەئەنجامی دامرکاندنی رەخنەگرتن لە حزبا وەلەم هاوریانە ئەو هاورێیانەی کەلە پێشان لە (رایە الشغلە) رێکخران.

بێگومان ئەوزاعی دووبەرەکی (الاوضاع الانقسامیة) لە هەر کاتێکا جولانەوەو حزبی توشی زیانێکی زۆر گەورە کردوە وە تێکۆشانی گەلی بەرامبەر ئیستیعمارو کۆنەپەرستی و پەیمانی بەغدای دواخست، وە بو بە مەصدەرێک بۆ

بلاوکردنەوەی رەی بەلبەلەو شکوکیەت لە جولانەوەدا، وە بو بە چەکێک بەدەست ئەو کەسانەی حەز لە زەبت ناکەن وە ئەیانەوێت تەخریب بکەن.

ئەمرۆ پاش رابوردنی زیاتر لە ٣ ساڵ، ئەم هاورێیانە، لە بەیاننامەی ناوچەی سەرکردەیان (المرکز القیادی، رایە الشغیلە) کە لە ١٣ی حوزەیرانی ١٩٥٦ دەرچوە ئەڵێن (لەسەر روناکی ئەو تەجرەبە ناخۆشەی کە بەسەر حزبەکەمان و جولانەوەکەمان دا رابورد لەساڵانی دواییدا، وە بەروناکی تەجروبەی یەکجار دەوڵەمەندی ئومەمی... ئەتوانین تێبگەین کە ئێمە لە وەختی خۆی لە رێگایەکی دوبەرەکی تەخریبی چەوت رۆیشتین، کە تەنزیم و ناوچەیەکی سەربەخۆمان دروستکرد، وە بە ناوی حزبی شیوعی عێراق، لەوکاتەی کە حزبە شیوعیەکەمان لە مەیدانا وەستابو، وە نەبەزانە لەسەر خەباتی خۆی ئەرۆیشت.)

وە گوتیان کە ئەو هەنگاوەی ناویان نابو (انتشال) هەنگاوێک بو بە پێچەوانەی مەبدەئی مارکسی - لینینی، کە ئەڵێ، ئەبێ یەکێتی حزب بپارێزرێت.)

ئێستا پاش ئەوەی رێکخراوەکەی خۆیان هەڵوەشاند وە داوایان کرد لە ئەندامەکانی خۆیان کە بگەرێنەوە بۆ حزبە شیوعیەکەیان بەبێ چەندوچون (قید أو شەرت). وە حزبە شیوعیە عێراقیەکەمان زۆر دڵشادە بە گەرانەوەی ئەم هاورێ دڵسۆزانە بۆ باوەشی. هەروەها حزب دڵنیایە کە ئەم هاورێیانە لەم خەتایەیان (دەرسێکی گەورە فێربوون، کە هۆشیار بن، هۆشیاربونێکی شۆرشگێری، وە لە دوا رۆژیشدا، لەپێناوی پاراستنی یەکێتی حزب، وە بەربەرەکانی‌کردنی هەرجۆرە هەوڵدانێکی دوژمنانە، کە یەکێتی حزب ئەروخێنێ یاخود تەهدیدی ئەکات بەهەر بیانوویەک بێت). وە تێگەیشتوون بەقووڵی ئەو راستیەی کە ئەڵێت (مارکسیەتی - لینینیەت هیچ رێگایەک نادات غەیرە رێگای رەخنەو رەخنە لەخۆگرتن نەبێت لەسنوری زەبت و پەیرەوی ناوخۆیی حزب لەبۆ راست کردنی خەتاو کەموکوتیو موشکلەکانی حزب).

بژی حزبی شیوعی عێراق دڵسۆز بۆ مەصلەحەتی چینی کرێکارو میللەتی زەحمەت کێش.

لەژێر ئاڵای مارکسی - لینینی بەرەو سیاسەتێکی نیشتمانی ڕاست.

لجنەی مەرکەزی حزبی شیوعی عێراق

١٧ ی حوزەیرانی ٩٥٦

بەیاننامەی لجنەی مەرکەزی حزبی شیوعی عێراق

نوێنەری حزبی شیوعی عێراق لەگەڵ نوێنەری حزبی یەکێتی شیوعیەکان کۆبونەوە، وە لە ئەوزاعی جولانەوەی شۆڕشگێری و نیشتمانی ئێستامان دوان لەسەر بناغەی مارکسی - لینینی، وە بەپێی تەجرەبەی ئومەمی و نیشتمانی جولانەوەی چینی کرێکار و جولانەوەی نیشتمانی. وە هەردولا تاکید لەسەر ئەمانەی خوارەوە ئەکەن:

١. دامەزراندنی حزبی شیوعی عێراقی، حزبی چینی کرێکارو میللەتی زەحمەت کێش پێویستیەکی نیشتمانی و چینایەتیە. وە حزب پێکهێنراو بەرەو پێشەوە ڕۆیشت لەناوجەرگەی خەباتی نیشتمانی پیرۆز بەرەنگاری ئیستیعمارو کۆنەپەرستی، وە بەرەنگاری ئینتیهازیەت کە نیازی وایەو ئەیەوێت تێکۆشانی چینی کرێکار چەوت بکات و ڕووی وەربگیرێت بەشێوەیەکی غەیرە شۆڕشگێڕی. حزب، مارکسیەتی_ لینینی کردوەتە پەیڕەو لە تێکۆشانیا وە لەژیانی ناوخۆیا، وە ڕووی میللی پەرە پێ سەندوەو لەو چەند ساڵە دوورو درێژەی دواییدا کە پڕبوو لە کارەساتو لێ قەومان، نەوەستا ڕۆژێک لەخەبات کردن، وە پاش نەکەوت لە بەخشینی خۆشەویستترین قوربانی لەپێناوی خزمەتکردنی مەسەلە هەقو ڕاستەکەی میللەت، بە جولانەوەو ڕێکخستن و سەرکردەی گەل لەو خەباتانەی کەوا هەمیشە پەرەیەکی روناکو پرشنگدارە لە پەرەرەکانی قارەمانی میللی.

٢. هەردوولا بەنرخی ئەزانن خەباتی نیشتمانی ئەو تێکۆشەرانەی کە خۆیان ڕێکخست لەدواییدا لە حزبی یەکێتی شیوعیەکاندا وە بەنرخی ئەزانن ئەو قوربانیدانەی ئەوان لە تێکۆشانیانا بەرەنگاری ئیستیعمارو کۆنەپەرستی وە دەوریان لەبڵاوکردنەوەی هۆشی نیشتمانی و دیموکراتی و ڕەنجیان دەربارەی سەقافەت و بەتایبەتی سەقافەتی مارکسی، لەکاتی و لەپێش جوڵانەوەی حزبی، لەدوای جەنگی عالەمیی رابردوو.

٣. تەجاربی ئەو چەند ساڵە، ئەو تێکۆشەرانەی کەلە دواییدا ئیشیان کرد لە حزبی یەکێتی شیوعیەکان، فێرکرد، کەوا گەلی میللەت هەقی هەیە لە خۆرێکخستنی سیاسی، وە ئەبێت بەو هەندە رازی نەبێت کەوا قەوانینی ئەو کاربەدەستانەی پاسەوانی مەصلەحەتی ئیستیعمار ئەکات وە پارێزگاری نیزامی دەرەبەگی ئەکات رێی ئەدا. وەلەکاتی ئاوادا زۆر خەتایە کەوا بەتەنیا اعتماد بکرێتە سەر فرسەتی قانونی و ئیشی ئاشکرایی کەوا میللەت دەست خۆی ئەخات بەزۆر. وە پێویستە بەدامەزراندنی ڕێکخراوەکانمان و تاکتیکەکانمان لەسەر بناغەیەکی شۆڕشگێڕی کە هێزەکانی میللەت پشت بەستی بێت لەبۆ بەردەوامبون و پێشکەوتنی جوڵانەوە لە هەموو چەشنە زروفێکدا، لە تەنیشتی چاکە وەرگرتن لە فرسەتە ئاشکراکان بۆ پێشخستنی تێکۆشانی میللی.

لەبەرئەمە ویستیان اسلوبی ئیشکردنیان پێ بخەن بە شێوەیەکی ئەوتۆ کە بەردەوامی خەباتیان مسۆگەر بکات لە هەموو زروفێکدا.

٤. چەند فرسەتێک تێپەڕبو، ئەبوایە هەستکردن بەرزتربوایە بە مەسئولیەت، وەبە گەرمتر و دڵفراوانتر ئیش بکرایە لە پێناوی دواهێنانی ئەم وەزعە، بەڵام حزبی شیوعی لەسەر ساردی و مەوقیفی سەلبی خۆی مایەوە بەرامبەر تێکۆشەرەکانی حزبی یەکێتی شیوعیەکان، وە تەقدیری ئەوەی نەکرد کەوا تەجرەبی تێکۆشان هەر ئەمو ئەو ناتوێنێتەوە بەڵکو، ڕێکخراوە

تێکۆشەرەکانیش کەوا دوژمنایەتی ئیستیعمارو کۆنەپەرستی ئەکەن، ئەتوێنەوەو تەسقیف ئەکات.

٥. وە سەرەڕای ئەمەش کارێکی خەتا بو هەڵسانی ئەو تێکۆشەرانە بەجۆرێک خستن و ئیش کردنی سەربەخۆ بەناوی (حیزبی شیوعی عێراق) یان لەدواییدا بەناوی (حزبی یەکێتی شیوعیەکان) مادام حزبی شیوعی بەبێ روپان و جەنگاوەرانە تێ ئەکۆشا، وە ئیستیعمار بە شێوەیەکی جانەوەرانە خەریکی لێدانی حزبی شیوعی و گشت جولانەوەی نیشتمانی بو. وە لەبەرئەمە مەصلەحەتی میللەتەکەمان وای داوا ئەکرد لەهەموو دڵسۆزێک کە ئیش بکەن بۆ بەهێزکردنی یەکێتی جولانەوەی نیشتمانی، بەبێ رێگادان بە ئەتواری دووبەرەکی و بەربەرەکانی کردنی یەکتر.

٦. وە پێویستە دان بەوەدا بنێین کەوا ئەتواری شەرە جنێوو ناووناتۆرەنانی ناهەق لەمولەو، هەمیشە هیچ سودێک نابەخشێت بە چینی کرێکار و میللەتی زەحمەت کێش.

٧. وە بەپێی ئەم ئەنجامانەی کە هەردولا گەیشتونەتێ، سەرەڕای ئەوەش کەوا حیزبی یەکێتی شیوعیەکان بڕوا بە عەینی ئامانجی سیاسی و کۆمەڵایەتی، نزیک و دور، ئەکات کەوا پەیڕەوی حزبی شیوعی عێراقە لە تێکۆشانیا لەپێناوی ئاسایش و، ئازادی نیشتمانی و، دیموکراسی میللیدا، بێجگە لەمەش حزبی یەکێتی شیوعیەکانیش بروا بە مارکسی - لینینی ئەکات کەوا حزبی شیوعی عێراقیش بە پشتیوانی ئەڕوات بەڕێوە لە خەباتیا وە لەژیانی ناوخۆییدا، وەبە مادیەتی دیالێکتیکی کەوا بناغەی هەموو بیروباوەڕێک وە کە رۆژ بەرۆژ ژیان ئیسپاتی راستی و گیانداری ئەکات.

وە بە پێی ئەم روناکیانە، نوێنەری هەردولا رێک کەوتن کە حیزبی یەکێتی شیوعیەکان دوایی بە کاروبار و رێکخراوی سەربەخۆ بێنێ، وە ئینزیمام بکات بە حیزبی شیوعی عێراقی.

وە بێ گومانە کە ئەم هەنگاوە لە لایەن هەمو دڵسۆزەکان بۆ مەسەلەی حزبی ئازادی دیموکراسی نیشتمان، وە ئەوانەی بەربەرەکانی ئیستیعمار و پەیمانە شەڕاویەکانی ئەکەن.

وە نوێنەری هەردو حزب رێک کەوتن کە لجنەی مەرکەزی حزبی شیوعی عێراق ئەم بەیان نامەیە دەرکات.

بژی حیزبی شیوعی عێراقی دڵسۆز بۆ مەصلەحەتی چینی کرێکار و میللەتی زەحمەتکێش.

گەشانەوە بۆ مارکسیەتی - لینینیەت ئاڵای سەرکەوتن.

لوجنەی مەرکەزی حیزبی شیوعی عێراق

٢٥ ی نیسانی ٩٥٦

×

لە ئەیلولی ١٩٥٦ دا حشع دوەمین کۆنفرەنسی بەست.

لەم کۆنفرەنسەدا هەمو ئەو تاقم و گروپانەی لیّی جیا بوبونەوە سەرلەنوێ یەکیان گرتەوە و، لە سەر راپۆرتێک پێکهاتن، کە مافی چارەنوسی بۆ نەتەوەی کورد، لەوانە مافی جیابونەوە و پێکهێنانی دەوڵەتی تایبەتی خۆی، سەلماند. سەلام عادل، کە بو بە سکرتێری حیزب، دەورێکی گرنگی لەم کۆنفرەنسە و، لە ژیانی حشع دا گێڕا. وەکو بەڵگەی یەکگرتنەوەی باڵە جیاوازەکانی حیزب، هەر ٣ ئۆرگان: (القاعدة، راية الشغيلة، النضال) کە بۆ بەدناوکردنی یەکتری هێرشی زۆریان کرد بوە سەر یەکتری بە یەکجاری راگیران. لە ٢٢ ی تەموزی ١٩٥٦ دا (اتحاد الشعب) وەکو زمانحاڵی حشع دەرچو. هەر لەو دەوروبەرەدا لە باتی (ئازادی) کە زمانحاڵی لقی کوردستان بو، دەس کرا بە دەرکردنی (ئازادی کوردستان).

لەم کۆمیتەی ناوەندی‌یە یەکگرتوەدا جەمال حەیدەری، سالح حەیدەری، کەریم ئەحمەد، کاکەی فەلاح، بون بە ئەندام. زۆری پێ نەچو سالح حەیدەری و، حەمید عوسمان و، چەند کادرێکی لقی کوردستان، حشع یان بە جێ هێشت و چونە ریزی پدک ەوە. کاکەی فەلاح یش بە یەکجاری دەستی لە کاری حیزبی و سیاسی هەڵگرت. بەڵام (ئازادی کوردستان) بە رێکوپێکی بە چاپێکی جوان دەرچونی بەردەوام بو تا ١٤ ی تەموزی ١٩٥٨.

ژ(ی ساڵی ١٤ای دوایی حوزەیرانی ١٩٥٧ای ئازادی کوردستان، ١٦ لاپەڕەی پێوانە (٢٠×١٤سم)ە. بابەتەکانی ئەمانەن: لاچونی نوری سەعید، گۆڕینی مەبەستەکانی ئیستیعمار نی‌یە!، تێکۆشان بۆ وەستاندنی تاقیکردنەوەکانی ئەتۆم و هیدرۆجینی فرمانێکی پێویستی نەتەوەی کوردە، بوێژی بەرزی کوردستان مامۆستا گۆران، داخوازیەکانی لیژنەی بەرزی نیشتمانی، یادی رۆژی شەهیدانی کورد، دەنگ‌وباسی کوردستان: سلەیمانی، کەرکوک، هەولێر، گۆرانی کارگەران، پەتای ئاژاڵ و سستی دەزگای حکومەت .

×

بەڵگەیەک لە بەر دەس دا نیە کە ئازادی چەند دانەی لێ چاپ کراوە و، چۆن و لە چەند جێ بڵاو کراوەتەوە. رۆژنامەی (القاعدە) لە ساڵانی ١٩٤٧ – ١٩٤٩ دا، وەکو حەنا بەتاتو لە کتێبەکەی‌دا خەملاندویەتی، ٣ هەزار دانەی لێ چاپ کراوە و، ژمارەیەکی زۆر لەوە زیاتر خوێندویانەتەوە. القاعدە لە سەرانسەری عیراق دا، هەروەها لە کوردستان دا، بڵاو کراوەتەوە. ئازادی کە هاوشانی القاعدە دەرچوە تەنیا بۆ کوردستان و بۆ خوێندەواری کورد بوە، لە بەر ئەوە پێویستی نەکردوە بەو ژمارە زۆرەی رۆژنامەیەکی عەرەبی چاپ بکرێ، بەڵام بێگومان ئەمیش لە چاو رۆژنامە و گۆڤارە کوردی‌یەکانی ئەو سەردەمەدا چەردەیەکی باشی لێ چاپ و بڵاو کراوەتەوە و بۆ خوێندنەوە دەستاو دەستی کردوە.

نیشتمانێکی ئازادو میللەتێکی بەختیار

آزادی کوردستان

زمانی حزبی شیوعی عیراق، لقی کوردستان

ژمارە (١) سالی (١٤) دوای حەزیران ٩٥٧

نرخی - ٢٥ - فلسە

لاچوونی نوری سەعید، گۆڕینی مەبەستەکانی ئیستیعمار نیە !!

سێ ساڵ لەمەوبەر، بەپێی پیلانی ئیستیعمار نوری سەعید هاتە سەر کار و دەزگەی حکومەتی گرتە دەست
مەجلیسی نوێنەرانی، چەند نوێنەرێکی نیشتمانی تیابو هەڵی وەشاند، حزب و کۆمەڵە و ڕۆژنامەکانی داخست. پەیوەندی لەگەڵ یەکێتی سۆڤیەتا بڕی و دوایش پەیمانی زەهراوی بەغدای گرێ دا. ئەمانە جگە لەو هەمو مەرسومانەی بۆ پەیوەندکردنی گەل مەبادی و خستیە کار.

بەڵی توانی پەیمانی بەغدا ببەستێ، بەڵام هەرچی کردی نەیتوانی پێش جوولانەوەی میللەت بگرێ و لە تێکۆشان بیوەستێنێ. چونکە جگە لەوەی میللەت - بە کورد و عەرەبەوە - بە یەکجێ بەرامبەر بەم پیلانە گڵاوانە هاتە دەست و ڕیزی تێکۆشانی خۆیانیان پتەوتر و پەرەپێدراوتر کرد، هەمو میللەتانی عەرەب و حکومەتە عەرەبە ئازادیخوازەکانیش پشتیوانیان لێ کردن. تەنانەت نوری سەعید بەھەموی و ئەوپەڕی تەقەلای ئاغا ئیستیعمارییەکانیەوە، نەیتوانی یەکێ لە حکومەتە عەرەبەکان ڕاکێشێتە بەری پەیمانە شەڕ ڕاویەکانیەوە.

ئە مەرسومەکانی سەعیدی و تەحرکە و دوو...کانی ... زیڕ پێشێلی هەمو یاساکانی دەستوری و ڕەوشتی، هیچی نەیتوانی پێش بە ڕق و تووڕەیی میللەت بگرێ، بەڵکو [بڕوانە لاپەڕە ١٢]

ئازادی، وەکو بڵاوکەرەوەی ئایدیۆلۆجی کۆمۆنیستی، کاریگەری لە سەر ژیان و بیروبۆچونی هەزاران کەس هەبوە، بە هۆی ئازادی‌یەوە تێکەڵاوی ژیانی سیاسی بون، توشی گیران و راونان و نانبڕان بون. بەڵام پیاچونەوە بە بەیان و بڵاوکراوە جۆراوجۆرەکانی ئەم قۆناغەی ژیانی حشع و تاووتوێ کردنی ناوەرۆکی ئۆرگانەکانی چەند راستیەکی تاڵ دەر ئەخەن:

یەکەم، دەورێکی گەورەی هەبوە لە چەواشەکردنی بیری رۆشنبیر و سیاسی و تێکۆشەرانی کوردا. دۆست و دوژمنی لێ شێواندون. زۆر جار رێگەی نادروستی تێکۆشانی بۆ هەڵبژاردون. نۆکەرایەتی سۆڤێتی لە لا کردونەتە ئەرکێکی پیرۆز و فرمانێکی نیشتمانی. هەوڵی داوە بزوتنەوەی رزگاری کورد بکا بە بەشێ لە جەنگی ساردی نێوان بلۆکی رۆژهەڵات و بلۆکی رۆژئاوا، بێ ئەوەی کورد هیچ قازانجێکی لەوەدا هەبوبێ.

دوەم، حشع پێی وابوە ئەوە ئەو لایەنەی کە ناسنامەی نیشتمانپەروەری بە کەس و رێکخراو و حیزبەکان ئەبەخشێ یان لێی ئەسێننەوە.

حشع هەر لە سەرەتاوە دوژمنایەتی رێکخراوە سیاسی‌یەکانی کوردستان، چ ئەوانەی نیشتمانی و نەتەوەیی بون و چ ئەوانەی کۆمۆنیست و مارکسی بون، کردوە بە بەشێکی کاری سیاسی و ئایدیۆلۆجی. لەم بڵاوکراوانەدا زۆر بە توندی و بێ پەروا هێرش ئەکاتە سەر حیزبی هیوا، حیزبی رزگاری، حیزبی شۆڕش، پارتی دیمۆکراتی کورد. بە هەمو توانایەوە هەوڵی داوە ناووناوبانگیان بزڕێنێ. سەرکردە و رەمزەکانیان سوک و چروک بکا.

حشع لە بڵاوکراوەکانی‌دا پەلاماری زۆر لە کەسایەتی‌یە سیاسی و فەرهەنگی‌یەکانی کوردی داوە و هەوڵی داوە ناووناوبانگیان بشێوێنێ و لە ناو خەڵک دا سوکیان بکا.

حشع یەکێکە لەو حیزبانەی لە مێژوی عیراق دا تێکۆشانی زۆر و قوربانی بێ شوماری داوە، بەڵام سەرەنجام بە هۆی چەوتی ڕێبازەکەیەوە مایەپوچ و رەنج بە خەسار دەرچوە.

سەرچاوەکان:

١. وێنەی ژ ٣ ی حوزەیرانی ١٩٤٥ و ٢ ی مارتی ١٩٥٤ و ١ ی تەموزی ١٩٥٦ ی (ئازادی) لە (ئارشیفی نەتەوەیی کوردستان) و،

ژ ٤ ی تشرینی دوەمی ١٩٥٢ ی (ئازادی) و، ژ ١ ی حوزەیرانی ١٩٥٧ ی (ئازادی کوردستان) لە ژ ١١ – ١٢ ی گۆڤاری رۆژنامەڤانی و،

ژ ٥ ی تشرینی دوەمی ١٩٤٥ لە ئەرشیفی دکتۆر مارف خەزنەدار وەرگیراوە.

هەمو ئەم سەرچاوانەم لە مامۆستایان رەفیق ساڵح و سدیق ساڵح وەرگرتوە.

٢. کوڤارا ئازادی، گۆڤاری (رۆژا نو)، ژ ٦١، ٥ ی چرییا پاشینی ١٩٤٥.

٣. سکرتێری نوسین (عەبدوڵا زەنگەنە): رۆژنامە یان گۆڤاری ئازادی؟ گۆڤاری (رۆژنامەڤانی)، ژ ٥، هەولێر، کۆتایی ئابی ٢٠٠١. ل ٢٠٤ – ٢٠٩.

ڕۆژنامەوانیی نهێنی

و

پارتی دیموکراتی کوردستان

شۆڕشی ١٩٤٣ — ١٩٤٥ ی بارزان پاش چەند شەڕ و پێکادان کەوتە گفتوگۆ لە گەڵ کاربەدەستانی عیراق، بەڵام گفتوگۆی بارزانی — حکومەتی عیراق بە ئەنجامێکی سەرکەوتو نەگەیشت و، سەرلەنوێ شەڕ هەڵگیرسایەوە. جەیشی عیراق بە یارمەتی هێزی ئاسمانی بریتانی هێرشی توندی ئاسمانی و زەمینی بۆ سەر ناوچەی بارزان دەس پێ کردەوە.

ناکۆکیەکانی ناو ریزەکانی حیزبی هیوا تەقیەوە. حیزبی هیوا بەرەو پارچە پارچە بون و هەڵوەشان ئەچو. ئەفسەرەکانی کە دابویانە پاڵ شۆڕشی بارزان لە سەرکردایەتی حیزبی هیوا نائومێد بون. لە شاخ خۆیان بە سەرۆکایەتی مەلا مستەفا رێکخراوێکی نوێیان بە ناوی (هەیئەتی ئازادی) ەوە دامەزراند.

شۆڕشی بارزان نەتەنیەوە بۆ ناوچەکانی تری کوردستانی عیراق. لە ناوچەی بارزان دا قەتیس ما. جەیشی عیراق و جاشی کورد تەنگیان پێ هەڵچنی. توانای بەرگری نەما. رۆژی ١١ ی ١٠ ی ١٩٤٥ بارزانیەکان بە کۆمەڵ، چەکدار و بێ چەک، بە خاووخێزانەوە، لە ڕێگەی کێلەشینەوە کشانەوە بۆ کوردستانی ئێران.

لەو کاتەدا لە کوردستانی ئێران، ناوچەی موکریان، ئەگەرچی لە ژێر نفوزی سۆڤێتیدا بو بەڵام وەکو ناوچەیەکی بێلایەن لە نێوان هێزەکانی ئینگلیز و روس دا دەسەڵاتی راستەقینەی حکومەتی ئێرانی تێدا نەما بو. خەریک بو دەسەڵات ئەکەوتە دەس سەرانی کوردی ناوچەکە.

لە ٢٢ ی ١ ی ١٩٤٦ دا حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران لە کۆبونەوەیەکی جەماوەریی فراوان دا لە مەهاباد دامەزراندنی حکومەتی کوردستانی راگەیاند.

بارزانیەکان و ئەفسەرە کوردەکانی عیراق: عیزەت عەبدولعەزیز، خەیروڵا عەبدولکەریم، مستەفا خۆشناو، محەمەد مەحمود، بەکر عەبدولکەریم، میرحاج ئەحمەد، نوری ئەحمەد تەها، جەلال ئەمین بەگ، کە لە مەهاباد کۆبوبونەوە، بون بە پێشمەرگە لە ریزی هێزە چەکدارەکانی پارێزگاری ئەم حکومەتە.

کۆتایی هاتنی دوەمین جەنگی جیهانی بە سەرکەوتنی بەرەی دیمۆکراتی و تێشکانی بەرەی فاشیزم و، ئەو بەڵێنانەی هاوپەیمانەکان بە گەلانی ژێردەستە و زۆرلێکراویان دابو، لە ناو کوردیش دا دەنگی دابوەوە. بیری دیمۆکراتی و ئازادیخوازی لە بڵاوبونەوەدا بو. لە ژێر کاریگەری روداوەکانی دنیا و بە چاولێکەری حیزبی دیمۆکرات، وەکو تاقە حیزب بۆ کوردستانی ئێران و لە ژێر یەک سەرکردایەتی دا، لای ئەفسەرەکانی کە پێشتر (هەیئەتی ئازادی) یان پێک هێنا بو، بیری دامەزراندنی یەک حیزبی یەکگرتو لە ژێر یەک سەرکردایەتی دا بە سەرۆکایەتی مەلا مستەفای بارزانی بۆ کوردستانی عیراق گەڵاڵە بو. پەیمانی نەتەوەیی و پرۆگرام و پێڕەوی ناوخۆی حیزبەکەیان ئامادە کرد و هەر لە مەهابادیش چاپ کرا.

هەمزە عەبدوڵا، کە ئەو دەم لە مەهاباد بو، بە نوێنەرایەتی مەلا مستەفا و دەستەی دامەزرێنەری حیزبی تازە، بۆ گفتوگۆ لە گەڵ هەمو حیزب و رێکخراو و گروپە کوردیەکان گەڕایەوە بۆ عیراق، تا هەمویان بە پێی ئەو پەیمانی نەتەوەیی و پرۆگرام و پێڕەوی ناوخۆیەی بە ئامادەکراوی لە گەڵ خۆی لە مەهابادەوە هێنا بوی و، بە پێی ئەو رێنماییانەی لە لایەن مەلا مستەفا و هاورێکانیەوە کرا بو، لە یەک حیزب دا و لە ژێر باڵی یەک سەرکردایەتیدا بە سەرۆکایەتی مەلا مستەفا یەک بگرن.

هەمزە کەوتە گفتوگۆ لە گەڵ سەرکردەکانی حیزبی شیوعی کوردستانی عیراق (شۆڕش)، حیزبی رزگاری کورد، لقی کوردستانی عیراقی ژ. ک، پاشماوەکانی حیزبی هیوا.

ئەندامانی سەرکردایەتی حیزبی شیوعی کوردستان رازی نەبون بەوەی بێنە ناو ئەم حیزبە نوێیەوە بە تایبەتی چونکە مەلا مستەفا کە خۆی سەرۆکی حیزبەکە بو، پێشنیاری کرد بو شێخ لەتیفی حەفید و کاکە زیادی غەفوری، کە دو موڵکداری گەورە بون، لە سەرۆکایەتی حیزب دا بین بە جێگری. حیزبی شیوعی کوردستان خۆی هەڵوەشاندەوە و زۆری ئەندامەکانی چونە ناو حیزبی شیوعی عیراقەوە (بە سەرکردایەتی فەهد). بڵاوکراوەکەیشیان (شۆڕش) نەما.

حیزبی رزگاری کورد بو بە دو بەشەوە. بەشی زۆریان چونە ناو حیزبی تازە دامەزراوی (پارتی دیموکراتی کورد) ەوە و بەشێکی تریان چونە ناو حیزبی شیوعی عیراقەوە.

لقی کوردستانی عیراقی ژ. ک، لەو کاتەدا، کە هێشتا حکومەتی کوردستان لە مەهاباد مابو، بێ وەرگرتنی رەزامەندی پێشەوا قازی محەمەد ئامادە نەبو خۆی هەڵبوەشێنێتەوە، بەڵام دوای روخانی حکومەتی کوردستان ئەویش چوە ناو پارتییەوە.

بەر لە گرتنی کۆنگرە پەیمانی نەتەوەیی و پرۆگرام و پێڕەوی ناوخۆی پارتی دیموکراتی کورد لە مەهاباد ئامادە کرا بو. حیزبی رزگاری کورد بۆ باس و لێکۆڵینەوە بە سەر ئەندامەکانی خۆیدا دابەشی کردوە. لە بەر گرنگییان لێرەدا لە مەتنی عەرەبییەوە، کە لە (موسوعه سریه خاصه بالحزب الشیوعی العراقی السری، بغداد، ١٩٤٨) وەرم گرتوە، ئەیکەم بە کوردی:

"پەیمانی نەتەوەیی پارتی دیموکراتی کورد

١. بە رێگەی خەباتی سیاسی و بە رێگەی تر تێ ئەکۆشین بۆ پێکهێنانی دەوڵەتی کوردستانی فیدرالی دیموکراتی لە عیراق دا کە پێک دێ لە لیواکانی موسڵ و هەولێر و کەرکوک و سلێمانی و خانەقین دەستورەکەی ئەنجومەنێکی دامەزرێنەر دایئەنێ کە لە لایەن گەلی کوردەوە راستەوخۆ بە دەنگدانی نهێنی هەڵئەبژێردرێ.

٢. دەسەڵاتەکان لە دەوڵەتی کوردیدا لە گەلەوە هەڵئەهێنجرێ حکومەت بە هۆی پارلەمانی هەڵبژێردراوی راستەوخۆی گەلەوە وەری ئەگرێ. دەسەڵاتەکانی جێبەجێکردن و قەزا سەربەخۆن.

٣. دەوڵەتی کوردستانی فیدرالی دیمۆکراتی ئازادە لە بەستنی هاوپەیمانێتی و پەیمانی دۆستایەتی لە گەڵ حکومەتی اجمهوریەتی کوردستان لە ئێران) و لە گەڵ حکومەتی ئازەربایجان هەروەها لە بەستنی رێککەوتننامەی سیاسی و بازرگانی و رۆشنبیری لە گەڵ هەمو دەوڵەتانی دیمۆکراتی تردا.

٤. مافە دیمۆکراتیەکانی هاوولاتیيان لە ناو سنوری دەوڵەتدا کە مافی کۆبونەوە و بڵاوکردنەوە و دامەزراندنی حیزبی سیاسی و ئازادی بە کارهێنانی زمانی نەتەوەیی و ئازادی باوەڕ و ویژدان پارێزراون، هەروەها ئازادی کەسایەتی.

٥. دامەزراندن لە وەزیفەکانی دەوڵەت دا بە پێی لێوەشاوەیی زانستی و رۆشنبیری و هونەری ئەبێ. شارەکان و قەزاکان بە ئەنجومەنی بەڕێوەبەرایەتی هەڵبژێردراو لە لایەن خەڵکەکەیەوە بە سەرۆکایەتی کەسێ کە دەسەڵاتی جێبەجێ کردن دای ئەنێ، بە ڕێوە ئەبرێن. بەڕێوەبەرایەتی شارەوانی لە شار و قەزاکان دا بە ئەنجومەنی شارەوانی و سەرۆکی هەڵبژێردراو لە لایەنی خەڵکەکەیەوە بەڕیوە ئەبرێن.

٦. رێگای ئاسنین و رێگای وشکایی و ئاوی و دارستان و کانگا و کارگەکانی چەک و تەقەمەنی جەنگی بە تەنیا موڵکی دەوڵەتن.

٧. دارایی دەوڵەت گەنجینەیەکی گشتی ناوەندی بەڕێوەی ئەبا پێکدێ لە باجی عادلانە بە پێی قانون لە داهاتی گومرگ و مەکوس و کرێی موڵکەکانی، باجی دەرامەت تەساعودی ئەبێ. دامەزراندنی بانکی تایبەتی بۆ کەسان و کۆمپانیا قەدەغەیە و بە تەنیا دەوڵەت بۆی هەیە بانکی ناوەندی دابنێ.

٨. قانونی کار مەرجەکانی نێوان کرێکار و خاوەن کار دیاری ئەکا و دەوڵەت دان بە نەقابەکانی کرێکاران و کۆمەڵە هەرەوەزیە بەرهەمهێن و ئیستیهلاکی دا ئەنێ و، هەوڵی بڵاوکردنەوەی فێرکردنی هونەری ئەدا بە کردنەوەی مەعهەد بۆ ئەم مەبەستە، وە هەوڵی زیادکردنی پیشەسازی و بڵاوکردنەوەی کشتوکاڵی ماکیناوی و، گۆڕینی مەرجەکانی نێوان زەویدار و جوتیار بە هی دادپەروەرانە بە جۆرێ کە ئەو زۆرەی لە چینی بەرهەمهێنەری جوتیار ئەکرێ لاببا.

٩. فێربون لە خوێندنگای سەرەتایی و ناوەندیدا خۆڕایی و ئیلزامی‌یە، پەیمانگای رۆشنبیری بە پێی پرۆگرامی پەروەردەیی گشتی دائەنرێ بۆ دابینکردنی پێویستیە ئابوری و سیاسی و جەنگی و بەڕێوەبەرایەتی و دادگایی و هونەری و ئەدەبیەکانی کۆمەڵ.

"پرۆگرام

"ئامانجەکانی حیزب

١. ئامانجە سیاسی‌یەکان

سەربەخۆیی تەواوی کوردستان. بەم رێگایانەی خوارەوە ئەگاتە ئەم ئامانجە:

١. خەبات لە پێناوی دامەزراندنی دەوڵەتێکی فیدرالی لە عیراق دا بە ناوی دەوڵەتی کوردستانی فیدرالی دیموکراتیەوە.

٢. بنچینەی دامەزراندنی دەوڵەتی فیدرالی کوردستان پەیمانێکی یەکگرتنە نوێنەرانی حکومەتی عیراق و نوێنەرانی سیاسی کورد بەشداری لە بەستنی‌دا ئەکەن.

٣. دەوڵەتی فیدرالی کوردستان ئازادە لە بەستنی پەیمانی یەکێتی و هاوپەیمانی یا دۆستایەتی لە گەڵ حکومەتی جمهوریەتی کوردی لە ئێران.

٤. دەوڵەتی کوردستان ئازادە لە بەستنی پەیمانی هاوپەیمانێتی یا دۆستایەتی لە گەڵ هەر دەوڵەتێکی دیموکراتی بێ پرسی حکومەتی عیراقی.

٥. دەوڵەتی فیدرالی کوردستان ئەم شوێنانە ئەگرێتەوە لیواکانی موسڵ و هەولێر و کەرکوک و سلێمانی و خانەقین.

٦. ئەنجومەنی نیشتمانیی دامەزرێنەری هەڵبژێردراوی گەلی کورد لە عیراق دا بە رێگەی هەڵبژاردنی راستەوخۆ و دەنگدانی نهێنی سەرۆکی دەوڵەتی فیدرالی کوردستان هەڵئەبژێرێ و قانونی بنچینەیی بۆ دائەنێ.

٧. دەوڵەتی فیدرالی کوردستان ئیستیعماری دەوڵەتی بێگانە و نیزامی ویصایە و حیمایە هەرچی چۆنێک و لە هەر دەوڵەتێکەوە بێ قبوڵ ناکا.

٨. دەوڵەتی فیدرالی کوردستان هەوڵ ئەدا بچێتە ناو پەیمانی سەلامەتی بە کۆمەڵی ناودەوڵەتانەوە و کۆنگرەکانی ئاشتی نەتەوە یەکگرتوەکانی دیموکراتی و پەیماننامە ئابوری و رۆشنبیری و کرێکاریەکانەوە.

٢. ئامانجە ئابوری‌یەکان

أ. حیزب هەوڵ ئەدا دەوڵەت ببێتە خاوەنی موڵکیەتی گشتی پیشەسازی جەنگی بە هەمو جۆرەکانیەوە و، بە هی دارستان و کەنارەکان و رێگا وشکایی و ئاوی و ئاسنینەکان و کانگاکان.

ب. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ دامەزراندنی بانکێکی ناوەندی بۆ دەوڵەت و بۆ قەدەغە کردنی دامەزراندنی بانک لە لایەن کەس و کۆمپانیاوە.

ج. رێگەدان بە دامەزراندنی کۆمپانیای بازرگانی و پیشەسازی ئازاد.

د. موڵکیەتی فەردی ئەرز و کەلوپەل پارێزراوە.

ه. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ نەهێشتنی کۆمپانیای ئیحتیکاری مەوادی ئیستیهلاکی و کەلوپەل و ئەو رێوشوێنە ئەهلی و حکومەتی‌یانەی ابۆ ئەمە ئەکریا بە رەوا ئەزانێ.

٣. كاروباری كار و خزمەتی كۆمەڵایەتی

أ. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ دانانی قانون بۆ دیاریكردنی مەرجەكانی گرێبەند لە نێوان خاوەن كار و كرێكار دا.

ب. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ دانانی بنچینەیەک بۆ كرێی كرێكارانی پیشەسازی و خەدەماتی حكومەتی و هەمو لقەكانی بەرهەمهێنانی پیشەسازی و كاری گشتی و كرێكارانی كشتوكاڵ بە جۆرێ كە لایەنی كەمی كرێ بەشی دابینكردنی پێویستیەكانی ژیان بكا.

ج. حیزب خەبات ئەكا بۆ نەقابەی كرێكاران و كۆمەڵەكانیان.

د. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ ئەوەی خزمەت و دامەزراوە تەندروستیەكان گشتی و خۆڕایی بن، بایەخی تایبەتی بە پزیشكیی ویقائی ئەدا.

ه. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ زیادكردنی كۆمەڵی هەرەوەزی ئیستیهلاكی و بەرهەمهێنەر.

و. حیزب هەوڵ ئەدا شارەوانی شارەكان بسپێردرێ بە ئەنجومەنی هەڵبژێردراوی شارەكان لە لایەن دانیشتوانیەوە، هەروەها موختاری گوند و لادێكان تابیعی ئەنجومەنی هەڵبژێردراوی گوند بن.

ز. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ یەكسانی ژن لە گەڵ پیاو لە هەمو ماف و ئەركەكان دا.

٤. كاروباری رۆشنبیری و پەروەردە

أ. كردنی خوێندن لە خوێندنگا سەرەتایی و ناوەندیەكان دا بە خۆڕایی و ئیلزامی.

ب. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ دامەزراندنی مەعاهیدی زانستی ناوەندی و بەرز لە سەر بنچینەی دابینكردنی پێویستیە ئابوری، سیاسی، جەنگی، بەڕێوەبەرایەتی، قەزائی و هونەریەكانی كۆمەڵ.

ج. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ دامەزراندنی یانەی وەرزش و یاری بۆ بەرێوەبەرایەتی خوێندنگا و مەعاهیدی بەرز یا نەقابەی کرێکاری و کۆمەڵی هەرەوەزی.

د. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ دامەزراندنی مەعاهیدی موسیقا و ئاداب و شانۆ و سینەما.

هـ. حیزب هەوڵ ئەدا بۆ دامەزراندنی باخچەی منالان و پشتیوانی لە بزوتنەوەی دێدەوانی لە خوێندنگاکان و بزوتنەوەی گەشتوگوزار.

٥. مادەی جۆراوجۆر

أ. پارتی دیموکراتی کورد حیزبێکی گەلی‌یە داکۆکی لە بەرژەوندیەکانی چینی کرێکار و جوتیار و رۆشنبیران و خاوەن پیشە و بازرگانەکان ئەکا.

ب. پارتی دیموکراتی کورد لە سەر بنچینەی عەلمانیەت دامەزراوە دان ئەنێ بە جیاکردنەوەی سیاسەت لە دین.

ج. پارتی دیموکراتی کورد دان ئەنێ بە گۆڕان دا، لە بەر ئەوە گۆڕین لە پرۆگرام و پێڕەوی ناوخۆی دا قبوڵ ئەکا بەو رێگەیەی لە پێڕەوی ناوخۆیدا دیاری کراوە."

یەکەمین کۆنگرە

لە ١٦ ی ئابی ١٩٤٦ دا لە بەغداد یەکەمین کۆنگرەی پارتی دیموکراتی کورد لە ماڵی مامۆستایەکی کورد بەسترا. لە بەر ئەوەی زۆری ئەندامەکانی حیزبی رزگاری کورد هاتنە ناو ئەم حیزبە نوێیەوە لەو کۆنگرەیەدا بڕیاریان دا ناوی ئۆرگانەکەی پارتی دیموکراتی کورد بە ناوی (رزگاری) یەوە بمێنێتەوە.

رزگاری

هەندێ ژمارەی رزگاری ئیستا دۆزراونەتەوە و، پێ ئەچێ لە ناو ئارشیفی دەزگا ئەمنی‌یەکانی عیراقیش دا هەندێ ژمارەی هەڵگیرابێ، هەندێ لێکۆڵەر لە لێکۆڵینەوەکانیان دا کەڵکیان لێ وەرگرتوە و ئیشارەتیان بە ژمارەکانی و بە بابەتەکانی داوە کە دیارە بە عەرەبی نوسراون لەوانە: جعفر عباس حمیدی، التطورات السیاسیة فی العراق ١٩٤١ — ١٩٥٢، النجف ١٩٧٦.

ژ ٢ س ١ کە لە تشرینی یەکەمی ١٩٤٦ دا دەرچوە. بە تایپ و رۆنیۆ چاپ کراوە. لاپەڕەی یەکەم و دوەمی کە بە عەرەبی ئیستا لە بەر دەس دایە تەرخان کراوە بۆ سەروتارێ بە ناونیشانی "الاتحاد الکردی الارمنی". بەڵام بە پێی نوسینەکانی حمیدی لەم ژمارەیەدا پێڕەوی ناوخۆ (نیزامی داخلی) ی پارتی تێدا بڵاو کراوەتەوە.

ژ ٣ س ١ ی تشرینی دوەمی ١٩٤٦، وەکو حمیدی (ل٢٢٦) نوسیوێتی: زۆری تەرخان کراوە بۆ رونکردنەوەی هۆی دامەزرانی پارتی دیموکراتی کورد و رونکردنەوەی پرۆگرام و پێڕەوی ناوخۆی، بەیانێکی مەلا مستەفای بەو بۆنەیەوە تێدا بڵاو کراوەتەوە.

ژ ١٣ س ٢ ی ئەیلولی ١٩٤٧، وەکو حمیدی (ل٢٣٠ - ٢٣١) ئەڵێ: ئەو هەڵبژاردنەی ریسوا کردوە کە نوری سەعید لە ئازاری ١٩٤٧ دا ئەنجامی داوە، لەو بارەیەوە رزگاری نوسیوێتی: "هەڵبژاردنەکە ساختە بو... گەل نائیبەکانی ئەم ئەنجومەنەی هەڵنەبژاردوە بەڵکو لە لایەن نوری سەعیدەوە تەعین کراون.." وە سەبارەت بە پەیمانی تورکی — عیراقی نوسیوێتی: "پەیماننامەی تورکی — عیراقی کوردی خستوتە نێوان چەکوش و دەزگاوە" هەر لەم ژمارەیەدا بەیانێکی پارتی تێدایە بە بۆنەی لە سێدارەدانی ئەفسەرە کوردەکانەوە. ئەفسەرەکان: عیزەت عەبدولعەزیز، خەیروڵا عەبدولکەریم، مستەفا خۆشناو، محەمەد مەحمود، بە هۆی بەشداری‌یانەوە لە شۆڕشی بارزان دا، لە ١٩ی حوزەیرانی ١٩٤٧ دا لە بەغداد لە سێدارە دران.

رزگاری

ئورگانی پارتی دیموکراتی کورد

ژمارەکانی ١٧ و ١٨ س ٢ ی کانونی دووەم و شوباتی ١٩٤٨، کە ئیستا لە بەر دەس دایە، ١٤ لاپەڕەیە لە شێوەی کتێب دا بە حەرف چاپ کراوە، لە لاپەڕەی یەکەمیدا بە ناونیشانی (عهد و میثاق) نوسیوێتی:

"فی اعناقنا لشعبنا الکردی المناضل وللعراق ثم للشرقین الاوسط والادنی وللجبهة الدیموقراطیة العالمیة دین سنوفیه کاملا علی هدی ونور ماتضمنته الکلمات التالیة لزعیمنا وابطالنا وعد.. (لێرەدا هەندێکی لێ دڕاوە. نم)"

دوای ئەمە بەشێ لە بەیانێکی جەنەرال مستەفا بارزانی نوسیوەتەوە کە ئاراستەی گەلی عیراقی کردوە و، وەسێتنامەکەی کە چوار ئەفسەرەکە لە شەوی پێش لە سێدارەدانیان دا بۆ گەلی کوردیان ناردوە.

لە لاپەڕەی ٢ دا (تحیة الشهداء) سلاوی رێزنانە لە شەهیدان: مستەفا خۆشناو، محەمەد مەحمود، عیزەت عەبدولعەزیز و خەیروڵا عەبدولکەریم.

ل ٣ تا ٨ و نیوەی ل ٩ وتارێکی بێ سەردێرە باسی راپەڕینی کانونی دووەمی ١٩٤٨ و هاتنە سەر کاری حکومەتی محەمەد صەدر و هەڵبژاردنی مەجلیسی نیابی ئەکا... لە کێشەی بارزانیەکان و ئابلۆقەدانی ئابوری کوردستان ئەدوێ و باس ئەکا لە باتی ئەوەی ئازاد بکرێن حوکمەکەیان ساڵێکی تر درێژ کراوەتەوە... لە کێشەی توتن ئەدوێ کە بە چارەسەرنەکراوی ماوەتەوە...

لە ناوەراستی ل ٣ دا ئەم هەواڵەی بلاو کردۆتەوە:

"موت المؤرخ: فجع الاکراد وکردستان بموت الرائد الاول لتاریخ (الاکراد وکردستان) معالی امین زکی بک فعزاء الامة الکردیة فیما خلفة لها من اثار علمیة ستحیط اسمه بهالة من نور فی ثبت الخالدین الی ابد الدهر. هیئة التحریر".

لە ل ٩ دا "نعی ژدانوف" پرسەی مردنی ژدانۆفە.

رزگاری

ئۆرگانی پارتی رزگاری کورد

عدد (٢) السنة الاولى ت . ١

الاتحاد الكردي الارمني

ما بعد ١٩٠٨ ...

اغا ثت الشعوب الرازحة تحت حكم السلطان الفردي المطلق في الامبراطورية العثمانية لتجد ان دستورا عنوانه "حرية عدالة مساواة" يكاد يمزق ظلاما داكما ناءت به صدورها بعدما اورثته ظلال الله في الارض، وفي ضوء هذه النبرات الثلاثة بادرت الجمعيات والاحزاب الى اعداد مناهج النضال من القيود الجاسمة المطلقة والاخوة الاسلامية اللتين الفتا ثلاثة لحكم السلاطين خلفاء الله . اخذ الاكراد والعرب والارمن بتنظيم جمعياتهم واحزابهم وفي مقدمة العلم اعلنت جمعية (تعالي وترقي) الكرديه عن نفسها في الآستانة . انما دعت شعوب الدولة العليه بالدستور الذي لم تفرضه ثورة الشعوب كما انه دعت معها اوروبا فحسبت ان مبادئ الثورة الفرنسية الكبرى بدأت بهذا الانقلاب السلطاني فلقح حجم "الرجل المريض" فاوقفت مقررات مؤتمر (برلين) التي اتخذت اداة تدخل بالدولة العثمانية لم يطل العهد بالاتحاديين حتى كشفوا عن آخر زيارة في اعيتهم ، بينما اعلنوه عداء ونافيا للشعوب غير التركية في الدولة ، مترسمين خطوات مولاهم في التدمير والقتل ، والطورانية التي اسستها قيادة الحركة التركية فيها هي المسؤولة اولا وآخرا عن دماء مليون من الشعب الارمني النبيل قبل الحرب العالمية الاولى وبعدها وخلالها . وعن هجرة مئات العائلات من اوطانها هربا من سيف الجلاد . وهي المسؤولة ايضا عن تعب مئات المشانق لابناء كردستان وقتل الآف الآمنين وتهجير عشرات الالوف من وطنهم الى الاقاليم الغربية فكان لك تنفيذا للسياسة الرامية الى محو كل كيان قومي لغير الاتراك وقد عبر عن ذلك فيما بعد قرا تكو الشرق عصمت اينونو في خطبة افتتاح سكة الحديد عمره سيواس في ٣٠ اغسطس عام ١٩٣٠ ، ليس في هذه البلاد جماعة الحق بادعاء كيان قومي ووطني الا غير الجماعة التركية" ويوما ما اكثر وزير العدلية محمود اسعد في خطبة القاها في (اودمش) "ليعلم الصديق والعدو حتى الجبال ان سيد هذه البلاد هو التركي ، فمن لم يكن من دم تركي ليس له فيها سوى حق واحد ، هو ان يكون خادما وعبدا "

عبر الماضي ...

بازاء السياسة العرقية الطورانية المستبدة لم ألتق بجانب الوحيد الضروري وهو الاتحاد السياسي الارمني الكردي لصد العدوان على الرغم من التمايز وطن الشعبين ارمنيا وكردستان ، وتكوينهما شاملة استراتيجية واحدة اولا ، ووجودهما بالقرب من مراكز الاعداء الرئيسية وسرعة اجتياز المسلحين عليها ثانيا . ويرجع انعدام هذا الاتحاد السياسي الى الاخطاء التي فرضت نفسها قيادة الحركات السياسية للارمن والاكراد على السواء . نعدد اهمها ..

١ــ ان الجمعية السياسية الكردية (تعالي وترقي) التي تأسست غداة اعلان الدستور وسائر الجمعيات المتكونة بعد ذلك كجمعية (هيفي) وجمعية "التشكيلات الاجتماعية الكردية " و "حزب الامة الكردية " لم تكن ذات صلة بالشعب الكردي في كردستان ، وقد انحصر نشاطها في الآستانة فقط غير ملتفتة الى انشاء قواعد لها في ارجاء كردستان ، وبانعدام الصلة بينها وبين الشعب الكردي فقدت ان تكون ذات قيادة ، بلا جذور ، وصار من جراء ذلك ان جرت السياسة التركية الشعب الكردي وراءها دون تحكم عليها معارضة جدية او مقاومة تذكر . وايضا مثال على ذلك انجرار اكثرية الاكراد مع الكماليين الطورانيين وذلك م لا هم التضحيات في الاموال والانفس اثناء ما تسمى بـ "حرب الاستقلال" ولم يحتج الكماليون الى اكثر من ترديد "ان حق التكلم من فوق هذا المنبر الا هو للامتين التركية والكردية " كما جاء في خطاب نائب ارضروم حسين عوني ، او كما صرح به عصمت باشا رئيس الوفد التركي في مؤتمر الصلح بلوزان بقوله "ان هذا الوطن يخص الامتين التركية والكرديه "

اما الارمن فان جمعية الطاشناق التي وان كانت اوثق صلة من الجمعيات السياسية الكردية بالشعب الارمني الا انها كانت خادمة امينة للرجعية وشعاراتها المطلقة ، واتجاهها السياسي الذي باعدت بينها وبين الدفاع عن مصلحة جماهير الشعب الارمني المتقدم اكثر من الشعوب الداخلة في الدولة العثمانية ، وهذا الاتجاه الوطني الطاشناقي دفعها الى اللجوء على اعتاب الوكالات والسفارات للدول الاستعمارية الاوروبية ومن ثم خادمة لها عاملة بوحيها ضد اتجاه الجزء على جمع ورد ارمنيا السوفياتية المعتزة وضد العمال والفلاحين الارمن في الصحف الصفراء الصادرة في مصر وامريكا ...

٢ــ ويرى ان بعد الشقة بين هذه الجمعيات والشعب ، عدم مما تقرا سياسيا كبيرا سواء ما كان متعلقا بالوضع الداخلي للدولة العثمانية او الحالة الدولية العامة . فبينما تبرز الحاجة لعدم ازمة داخلية باعلان الدستور وتبعثر قوات الدولة ووجود الصلة ان بلا مرجع لو تولاه ازمة حادة ، لخلقت امكانيات ثورية للشعبين الارمني والكردي ، نجد زعماء هذه الجمعيات مع الاحترام العميق لذكراهم اما ملتفين حول الخليفة الاعزل المظلوم او مترددين على قنصليات الدول الاوروبية تستنصحها وتستوحيها الخطة للعمل في سبيل الاوطان ! هكذا استطاع الكماليون تسخير الاكراد في الحرب ليفوزوا اخيرا بدولة تركية تضع في راس برنامجها محو الشعب الكردي ونصب المشانق لوطنه الارمني على السواء . اما مؤتمر الصلح في فرساي وتصريحات كليمنصو فيه فلم يكن ذلك جميعا مفهوما .

له ل ۱۰ دا "مهزله الانتخابات: صوره من السليمانيه" باسی هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئەکا لە سلێمانی کە چۆن فرِوفێڵی تێ دا کراوە بۆ ئەوەی پاڵێوراوەکانی حکومەت دەربچن. بە "گاڵتەجارِی هەڵبژاردن" ناوی ئەبا.

ل ۱۱ "امام المجلس العرفی العسکری" باس ئەکا کە حکومەت بە هۆی راگەیاندنی حوکمی عورفی‌یەوە خەڵکانێکی زۆری گرتوە، لەوانە ناوی عەونی یوسف ئەبا کە ئەوکاتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی پارتی بوە.

ل ۱۲ – ۱٤ "حول اعلان وزاره الدفاع" لەم وتارەدا لەوە ئەدوێ کە وەزارەتی دیفاع ئیعلانێکی بڵاو کردۆتەوە داوای شوفێری کردوە بۆ لێخورِینی ئوتومبیلەکانی جەیش بۆ رۆژهەڵاتی ئەردەن بۆ شەرِی فەلەستین، بەڵام مەرجی بۆ شۆفێرەکان داناوە کە ئەبێ لەباوکەوە عەرەب بن، ئەپرسێ لەکاتێکا سەدان سەرباز و ئەفسەری کورد راپێچی مەیدانی شەرِ ئەکرێن بێ ئەوەی لە باوکیان بپرسن کەچی کە دێتە سەر بە کرێگرتنی شۆفێر ئەبێ باوکی عەرەب بێ. ئەمە وەکو نمونەیەکی جیاوازی نەتەوەیی لە عیراق دا باس ئەکا.

ل ۱٤ "اخبار من کردستان" هەندێ هەواڵی کوردستانە.

بە پێ نوسینی حمیدی (ل۲۳۲) ئەبێ لەم ژمارەیەدا بە بۆنەی پێکهێنانی وەزارەتەکەی محەمەد صەدرەوە بەیانێکی بڵاو کردبێتەوە داواکاریەکانی ئەو سەردەمەی خەڵکی نوسی بێ کە بریتی بون لە:

"۱. هەڵوەشاندنەوەی پەیمانی ۱۹۳۰ ی عیراقی – بریتانی.

۲. هەڵوەشاندنەوەی مەجلیسی نیابی و ئەنجامدانی هەڵبژاردنێکی ئازاد بۆ ئەنجومەنێکی نوێ.

۳. دادگایی و سزادانی ئەوانەی بەرپرسیارن لە خوێنی شەهیدانی گەل و، دادگایی کردنی سالح جەبر و نوری سەعید و جەمال بابان و سزادانیان.

رزگاری

اورگان پارتی دیموکراتی کورد

عدد ١٧ و ١٨ كانون ٢ وشباط ١٩٤٨ • السنة الثانية • ثمن النسخة [illegible] فلس

عهد وميثاق

في اعناقنا لشعبنا الكردي المناضل وللعراق ثم للشرقين الأوسط والأدنى والجبهة الديموقراطية العالمية دين سنوفيه كاملا [illegible] الكلمات التالية [illegible] ابطالنا [illegible] [illegible] الاحرار [illegible] سنين [illegible] اجنبي طامع في [illegible] وتضحيتي كل متطاول على حقوق الشعب [illegible]

[illegible]

[illegible] وان [illegible] الذي أنا منه [illegible] الاستعمار [illegible] التي تشترك في امتصاص دماء أبناء كرامة وطني المقدس. إنني أوجه ندائي الى الشعبين [illegible] [illegible] وبوحدة جهودهما في النضال المشترك [illegible] الاستعمار [illegible] ولكي يعيش كل شعب في أرضه

من بيان

الجنرال مصطفى البارزاني

(*)

[illegible] الاعتصام »

[illegible] ١٩٤٧ »

[illegible] عن اداء واجبنا [illegible] [illegible] [illegible] الذين [illegible] الشعوب [illegible] [illegible] محمود [illegible] الله [illegible]

٤. ڕێزگرتنی سەربەستیە دیموکراتیەکانی کە دەستور دەستەبەری کردوە و ماوەدان بە دەربڕینی سیاسی و ژیانی پارتایەتی.

٥. چارەسەرکردنی گیروگرفتی خۆراک و پۆشاک و دەسکاری قانونی ئینحیساری توتن بە قازانجی جوتیارانی کورد.

٦. دەسکاری وەزارەتی ئیستا بە لابردنی ئەو وەزیرانەی کە بە دوژمنایەتی گەل و چەوساندنەوەی ناسراون.

٧. هەڵوەشاندنەوەی پەیمانی عیراقی – تورکی و، ئوردونی – عیراقی.

٨. ئازادکردنی هەمو گیراوە سیاسیەکان و تێکڕای بارزانیەکان و یارمەتی دانی راستەقینەی خێزانە ئاوارەکان و، چاکردنی دەزگای حکومەتی و نەهێشتنی بەرتیلخۆری و بەد رەفتاری." لە ژمارەکەی بەردەستی ئێمەدا ئەم بەیانە نیە.

ژ ٢ س ٣ ی تشرینی یەکەمی ١٩٤٨، ١٤ لاپەڕەیە لە شێوەی کتێب دا بە حەرف چاپ کراوە. لە لای چەپی ناوەکەیدا نوسراوە: "یا جماهیر الشعب الکردی والعربی کافحوا یدا واحدة ضد الاستعمار وجیوشه ومشاریعه ومعاهداته ومراکزة وامتیازاته"

سەروتاری ئەم ژمارەیە پاشماوەی وتارێکی پێشوە بە ناونیشانی: "فی سبیل تحریر کردستان (٢) القضیة الکردیة والاحزاب العراقیة" ل ١ – ٤ و ل ١٣ – ١٤ ی گرتوتەوە. هەڵوێستی خۆی لە حیزبی (الاستقلال) و (الاحرار) رون کردۆتەوە.

ل ٥ - ٦ (المفوضیة السوفیاتیة والحکومة العراقیة)

ل ٦ – ٨ (تعلیقات محطة رادیو الحزب الدیموقراطی الاذربایجانی الحرة علی الاحداث فی کوردستان والعراق)

ل ٨ – ٩ (انباء الجهات)

ل ١٠ – ١٢ (رسالە السجن)

رزگاری

لسان پارتی دیموکراتی کورد عراق

يا عمال وفلاحي الشعب الكردي والعربي كافحوا يداً واحدة ضد الاستعمار وحيل تشريعاته ومشاريعه ومعاهداته ومراكزه واعوانه

السنة الثالثة العدد (٢) تشرين الاول (١٩٤٨) الثمن (٣٠) فلساً

في سبيل تحرير كوردستان (٢)

القضية الكردية

والاحزاب العراقية

مر في العدد الماضي من مجلتنا تحليلاً مقتضباً لسياسة الحكومة العراقية تجاه الاكراد وكردستان في عهد وزارة الصدر وزارة التخدير والتسكين والوعود الخلابة الفارغة التي مهدها بنصب مجلس نيابي اكثريته من ذات طينة مجلس نوري السعيد تحت ضغط الارهاب والمجالس العرفية العهد الذي اختتم بخطاب العرش الذي كان تحالف مع بريطانيا على اساس معاهدة ١٩٣٠ الاستعمارية وبشجب [illegible] الشعب له [illegible] امام موقف حكومة العهد السابق لموسوليني من احرم البارحة [illegible] من شعبنا ووطننا فهو لا يفرق عن موقف الشرفيني المتوفى حمدي الباججي [illegible] وصالح جبر بطل بورتسموث الخائن. مع زيادة محسوسة [illegible] ونحو العراق باجمعه فالبارزانيون يموتون جوعاً في السجون ولا يمر اسبوع دون اخراج هيكل بارزاني ميت من مستشفى العزل قضى عليه السل الرئوي . والامر جد يدعو تهيئة مواطني كردستان الآشوريين في جيش خاص يعد للاعتداء على كردستان مقابل هبة منطقة بارزان لهم . اما العجز المالي في ميزانية الدولة ومعالجته زيادة نسبة الضرائب فشرها يعم العراق جميعه ولكنها اشد وطأة

له وتاری (لەپێناوی رزگاری کوردستان دا: کێشەی کورد و حیزبە عیراقیەکان) کە یەکەم بەشی لە ژمارەی پێشودا بلاّو کراوەتەوە سیاسەتی حکومەتی عیراقی لە سەردەمی وەزارەتی محەمەد صەدردا بەرامبەر بە کورد و کوردستان تێدا رون کراوەتەوە، لەم بەشەدا رەخنەی توند لە حیزبەکانی (الاستقلال) و (الاحرار) گیراوە و وتراوە: " ئەو حیزبانە چەند بەندێکیان بۆ چارەسەری کێشەی فەلەستین کە رۆژێ لە رۆژان مەسەلەیەکی تایبەت بە عیراق نەبوە، خستوّتە ناو بەرنامەی خۆیانەوە، لەکاتێکا مەسەلەی کورد و شۆڕشی رزگاریخوازی کورد لەناو کرۆکی سیاسەتی عیراقدایە. ئەوی راستیبێ حیزبە عیراقیە موّلەت پێدراوەکان خۆیان لەوە لاداوە هەلّوێستیان دەرهەق بە کێشە رەواکەمان ئاشکرا بکەن، چونکە دان نە بەم کێشەیە و نە بە شۆڕشی رزگاریخوازی کورددا نانێن و، لەڕوی مەبدەئەوە پشتگیری سیاسەتی چەوساندنەوە و زولّم و زۆری پێرەوکراوی حکومەتە یەک لەدوای‌یەکەکانی عیراق ئەکەن".

×

مام جەلال تالّەبانی، لە نامەیەکی تایبەتی‌دا، کە لە وەلاّمی چەند پرسیارێکی من دا لە بارەی رزگاری‌یەوە نوسیوێتی ئەلّێ:

" رزگاری یەکەم ژمارەی لە ٢ ئەیلولی ١٩٤٦ دا بە زمانی عەرەبی دەرچوە. نوسەری سەرەکی سەروتار و مەقالە گرنگەکانی کاک حەمزە عەبدولاّ بوە. ناوبەناو د.جەعفەریش (جەعفەر محەمەد کەریم) مەقالەی تێدا نوسیوە. موراسیلەکانیش لەشارەکانەوە شتیان تێدا دەنوسی.

"بابەتەکانی زۆرتر لەسەر وەزعی کوردستانی عێراق، جمهوریەتی مهاباد، وەزعی بارزانیەکان، کێشەی شار و شارۆچکەکانی کوردستان و هەندێ روداوی گرنگی نێو دەوڵەتی بوە، جگە لە بیرەوەری‌یەکانی شۆڕشی ئۆکتۆبەر، مردنی ژدانوڤ و ...هتد.

"کە بە چاپ دەرچو، حروفچینیەکەی کاک زەبیحی و کاک سەعید قزلجی بون. پاشان کە ماموٚستا هەمزە لە گەڵ شێخ لەتیف تێکیدا، ئیتر هەر کاک قزلجی مایەوە.

"بە تایپ و روٚنیوٚش، لە سلێمانی، هەر لە ژێر چاودێری ماموٚستا هەمزەدا دەردەچو."

×

پ د ک جگە لە رزگاری وەکو لە نوسینەکانی (حمیدی، ل ۲۲۳) دەرئەکەوێ گوٚڤارێکی بە کوردی بە ناوی (مروٚڤ) ەوە دەرکردوە.

هەروەها لە موناسەبەتە گرنگەکان دا بەیان و هەندێ پەخشە و بڵاوکراوەی تریشی دەرکردوە. پەخشەیەکی ئیستا لە بەر دەس دایە، بە تایپ و روٚنیوٚ چاپ کراوە، ئەگەرچی مێژوی دەرچونی بە سەرەوە نیە، بەڵام بە پیٚی ناوەروٚکەکەی ئەبێ ساڵی ۱۹٤٦ بێ، ئەو ساڵەی حکومەتی کوردستان لە مەهاباد پێک هاتوە و، پارتی دیموٚکراتی کورد — عیراق دامەزراوە. دەقی پەخشەکە بە کوردی بەمجوٚرەیە:

"بوٚ میللەتی کوردی هەورامان

"حکومەتی کوٚنەپەرستی ئێران بە درێژی حوکمی رەزا شاهی پەهلەوی ناکوٚکیەکی زوٚری بە میللەتی کوردی هەورامان چێشت. فەلاح و رەنجبەرانی دێهات و ناوچەکانی دەربەدەر کرد، باغچە و پاوانەکانی ئاگر تێ بەردا، لە منداڵ و ژن و پیر کوشتارێکی زوٚری کرد، بەم بوٚنەیەوە ژمارەیەکی زوٚر لەم فاملیانەی کە تاڵی بێ بەشی و هەژارییان چێشت بو بە سەرگەردانی رویان کردە عیراق. تاکو ئیستاش تارمایی ناکوٚکی ۱۹۳٤ هەر لە پێش چاوە کە لەشکری ئێران بە پیٚی فەرمانی شاهانی هێزی هەورامانیان پەرت کرد. هەژاری و ناخوٚشی کەوتە ناو میللەت ژمارەیەکی زوٚریان لە برسێتی و دەربەدەری لێ مرد کە هیچ لە بیر ناچێتەوە.

"ئەی ڕەنجبەر و ڕەوشەنفیکرانی ڕۆڵەی میللەتی کوردی هەورامان!

"هاتنی شەڕی ئەم دواییە کە گشت میللەتە سەربەستەکانی سەرزەمین چونە گێژەڵوکەیەوە بۆ لابردنی فاشیست و وەرگرتنی سەربەستی و ڕزگار بون لە زۆرداره دیکتاتۆریەکان بو. هەر هێزی ئازادخواهەکان بو کە لە ڕەزا پەهلەوی کرد لە سەر تەختی زۆرداریتی بێتە خوارەوە. هێزی میللەتی ئازەربایجان و کوردی ئێران و هێزی میللەتانی سەرزەمین. کوردەکانی ئێران لەم ڕۆژەی کەوا هێزی کۆنەپەرستی ئێرانیان لە نیشتمانە خۆشەویستەکەتان دەرکرد حکومەتێکی دیموکراسی لە ژێر سەرۆکی پێشەوا جەنابی قازی محەمەد دامەزراند. هەر ئەم حکومەتەیە کە بتوانێ پارێزگاری حقوقی ماڵ و منداڵتان بکات، بۆیە بویتە نیشانگای دەسائیسی حکومەتی کۆنەپەرستی ئێران و عیراق بۆ نەمانی. چونکە درکێکە بە چاوی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی لە مەش زیاتر خەنجەرێکە لە پەراسویان چەقیوە. ئەم حکومەتەش جێگەی ئومێدی هەمو کوردێکی کوردستانی مەزنە. هێزی ئیستیعمار و کۆنەپەرستی ناتوانن هیچ کارێکی دەربارە بکەن. وە بە قەڵایەکی سەخت ئەمێنێتەوە بۆ سەربەستی کوردستان و گشت گڕوگیفێکی لەشکری ئێران و داوی حکومەتی عیراق و جرتەجرتی ئیستیعمار دەربارەی ئەم حکومەتە ئەنجامی بێ بەرە.

"جا برایانی هەورامی! پارتی دیموکراتی کوردی عیراق بانگتان ئەکات کە ببنە پشتیوانی حکومەتی میللی کوردستان چونکە هەر ئەمەیە کە بتوانێ حقوقی لێ ستاندراوتان بۆ وەرگرێتەوە و تۆڵەی ئەو ناخۆشیانەی کە پەهلەوی لە ساڵی ۱۹۳٤ بە سەری هێنان بۆتان بستێنێ. هەر ئەم حکومەتەیە حکومەتی دڵسۆزی خۆتان و خۆشیتان پێ ئەگەیەنێ و، برابەشیتان لە نێو بڵاو ئەکاتەوە، هەر ئەمە حکومەتی میللەتی کورد. جا بە پرۆپاغاندەی ئەم ئاغا بە کرێ گیراوەکانی حکومەتە کۆنەپەرستەکان و ئیستیعمار بە هەڵە مەچن و هەڵنەخەڵەتێن،

بۆ مللەتی کوردی هەورامان

حکومەتی کۆنەپەرستی ایران بە درێژی حکمی رضا شاە پهلوی تاکو [illegible] بە مللەتی کوردی هەورامان چەشت ، [illegible]
ورنجبەرانی دیهات و ناوچەکان دەربەدەر کرد بە تایبەت [illegible] لە مندال و ژن و پیر کوشتارێکی زۆری کرد
بەم بۆنەوە ژمارەیەکی زۆر لەم ناوچانەی کە تاڵی بێ بەشی و دەربەدەریان چەشت بۆ بە سەرگردانی رویان کردە عراق ، تاکو
ئێستا پاش [illegible] ١٣٢١ هەر لە بەرچاوە کە لەشکری ایران بە بێ [illegible] هێزی هەورامانیان هەرت کرد
هەژاری و تاڵوشی کەوتە ناو مللەت ژمارەیەکی زۆریان لە برسێتی و دەربەدەری مرد کە هێشتا لە بیر ناچێتەوە ،
ئەی رنجبەرو رەعیەت [illegible] مللەتی کوردی هەورامان؛ [illegible] کە گەلێ مللەتە سەربەستەکانی سەر زە
مین بۆیە [illegible] بۆ لابردنی فاشیست و [illegible] سەربەستی [illegible] لە [illegible] دیکتاتۆرەکان بۆ [illegible] هەر هێزی
ئازاد [illegible] کە [illegible] لە رضا پهلوی کرد لە سەر [illegible] خواردوە ، هێزی مللەتی [illegible]
ایران و هێزی مللەتانی سەر زەمین ، کوردەکانی ایران لەم [illegible] هێزی کۆنە پەرستی ایرانیان لە [illegible]
[illegible] کەیان دەرکرد حکومەتێکی دیموکراسی لە ژێر سەرۆکی [illegible] جنابی قاضی محمد دامەزراند ، هەر ئەم حکومەتە یە کە
[illegible] مال و منداڵتان بکات ، [illegible] حکومەتی کۆنە پەرستی ایران و عراق بۆ تە
مانی ، [illegible] بە جاری استعمار و کۆنە پەرستی [illegible] لە [illegible] ، ئەم حکومەتەش
[illegible] کوردێکی کوردستانی [illegible] ، هێزی استعمار و کۆنە پەرستی [illegible] کارێکی دەربارە بکەن ،
[illegible] بۆ سەربەستی کوردستان [illegible] لەشکری ایران و [illegible] حکومەتی عراق [illegible]
استعمار دەربارەی ئەم حکومەتە [illegible] ،
[illegible] هەورامی [illegible] دیموکراتی کوردی عراق [illegible] حکومەتی مللی کوردستان چونکە هەر
[illegible] کە [illegible] پهلوی لە سالی ١٣٢١ [illegible]
[illegible] ، هەر ئەم حکومەتە بە حکومەتی [illegible] لە [illegible]
هەر ئەمە حکومەتی مللەتی کوردە ، [illegible] حکومەتە کۆنە پەرست کار و استعمار
[illegible]
[illegible] ایرانە [illegible]
[illegible] ، [illegible] کە لە [illegible] بە [illegible] ،
ئەی [illegible] هەورامان [illegible] لە [illegible] بۆ حکومەتی مللی کوردستان [illegible] لە [illegible]
ئەکەن [illegible] استعمار و حکومەتی کۆنە پەرستی عراق [illegible] ، [illegible] لە گەل مللەتی هەورامان و حکومەتی کوردستان ئەکەن چونکە
لەم [illegible] حکومەتی مللی کوردستان لە سەر بناغەیەکی
[illegible] کە [illegible] لە گەل مللەتی کورد بۆ [illegible]

بژی حکومەتی مللی دیموکراتی کوردستان

[illegible]

چونکه ئەمانە ئەیانەوێت تاکو مردنتان هەر بە نۆکەری ژێردەستی بمێننەوە، هەمو شتێکیان لا پەشمە جگە لە پێکهاتنی داخوازی خۆیان، دەست بە سەردا گرتنی حقوقی ئێوە نەبێت، هەر لەم دواکەوتنەدا بمێننەوە برسێتی و هەژاری بتان کرۆژێت. دوای ئەمە ئەکەون کە لە سەر حسابی دەستبەسەری ئێوە خۆیان بە خۆشی رابوێرن.

"ئەی ئاغاکانی هەورامان پارتیمان لە داونانەوە بۆ حکومەتی میللی کوردستان ئاگادارتان ئەکاتەوە هۆشتان لە خۆ بێت نەکەن فریوی ئیستیعمار و حکومەتی کۆنەپەرستی عیراق بخۆن. خیانەت لە گەڵ میللەتی هەورامان و حکومەتی کوردستان نەکەن چونکە لەم خیانەتە جگە لە زیان و شاربەدەرکردن و روسیایی چی ترتان چنگ ناکەوێ چونکە حکومەتی میللی کوردستان لە سەر بناغەیەکی ئەوتۆ چەسپاوە کە روخانی بۆ نیە جا یەک بن لە گەڵ میللەتی کورد بۆ وەرگرتنی سەرکەوتن و گێڕانەوەی حقوقتان.

"بژی حکومەتی میللی کوردستان

"بژی پێشەوای خۆشەویست جەنابی قازی محەمەد

"بژی پارتی دیموکراتی کورد – عیراق پارێزگارێکی دڵسۆزی میللەتی کورد

"بژی میللەتی هەورامان یاریدەدەری حکومەتی میللی دیموکراسی کوردستان

پارتی دیموکراتی کورد – عیراق"

×

ساڵی ١٩٤٨ بە بیانوی شەڕی فەلەستینەوە لە عیراق دا (ئەحکامی عورفی) ئیعلان کرا. هێزە نیشتمانیەکانی عیراق بە گشتی بەر داپڵۆسین و جەزرەبە کەوتن. ئەم شاڵاوە سەرکردەکانی پارتی دیموکراتی کوردیشی گرتەوە. هەندێکیان گیران و حوکم دران، هەندێکیان وازیان هێنا و لە کاروباری پارتی دور کەوتنەوە، هەندێکیشیان (جنسیەی عیراقی) یان لێ سەنرایەوە و لە عیراق دەر کران، لەوانە:

د جەعفەر محەمەد کەریم. ژمارەیەکی کەم لە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی بەر ئەم شالاوە نەکەوتن لەوانە سکرتێری حیزب هەمزە عەبدولا، بەلام ئەویش لە کۆتایی ۱۹٤۹ دا لە سلێمانی گیرا.

بەمجۆرە یەکەمین کۆمیتەی ناوەندی هەلتەکی. بلاوکراوەکانی لە دەرچون کەوت. دەزگای چاپەکەیشیان لە ناو چو.

دوای گیرانی هەمزە هەندێ لە ئەندامە چالاکەکانی حیزب کۆنفرەنسێکیان بەست کۆمیتەیەکی ناوەندی کاتی‌یان پێک هێنا. بەلام زۆری ئەندامەکانی بەم کۆمیتەیە رازی نەبون و ریزەکانی پارتی پشێوی تێ کەوت، بۆیە بیریان لە بەستنی کۆنگرە کردەوە، بە تایبەتی دوای ئەوەی هەندێ لە گیراوەکان بەربون. هەمزە عەبدولاش، لە بەر ئەوەی هیچ بەلگەیەکی لە سەر نەبو، پاش ماوەیەکی کورت بەر درا. ئەمە لە باتی ئەوەی ببێتە مایەی خۆشحالی هاورێکانی گومانی لە لا دروست کردن. بۆ چارەسەرکردنی ناکۆکی‌یەکانی ناوخۆیان بڕیاریان دا کۆنگرە ببەستن.

دوەمین کۆنگرە

دوەمین کۆنگرەی پ د ک لە مانگی ئازاری ۱۹۵۱ دا لە بەغداد بەسترا.

لەم کۆنگرەیەدا پرۆگرام و پێڕەوی ناوخۆی حیزبەکە بێ دەسکاری وەکو خۆی هێلرایەوە، بەلام کۆمیتەیەکی ناوەندی نوێ هەلبژێردرا. ئیبراهیم ئەحمەد کە تازە لە زیندان دەرچو بو، وە تێکەلاوی ناکۆکیەکانی ناو حیزبەکە نەبوبو، هەلبژێردرا بە سکرتێری حیزب.

له زستانی ۱۹۵۱ – ۱۹۵۲ دا سەرکردایەتی نوێی پارتی توانی سەر لە نوێ دەزگای چاپ (تایپ و رۆنیۆ) بکرێ و لە مانگی ئەیلول دا دەستی کرد بە دەرکردنی (رزگاری) بە کوردی و دەرکردنی (نداء کوردستان) بە عەرەبی.

ئیستا چەند ژمارەیەکی خولی دووەمی رزگاری لە بەر دەس دایە.

ژ ۶ س ۶ ی مارتی ۹۵۲. ٤ لاپەڕەی فولسکابە بە تایپ و رۆنیۆ چاپ کراوە. هەموی بە کوردی نوسراوە. ناوی رزگاری لە نێوان دو ژوری دروشم دا بە قەڵەم لە سەر رۆنیۆ نوسراوە. لە ژوری لای راست دا نوسراوە:

"ئەی گەلی کورد بانگی ئاشتی ئیمزا بکە حوکمی ئیعدامە گەلانی دنیا بە سەر شەڕ و چەوساندنەوە و ئیمپریالیزم دا داویانە.

"خەباتکردن لە رێگەی ئاشتیدا خەباتکردنە لە رێگەی ئازادی و سەربەخۆیی نەتەوایەتی کوردا.

"پایەدار بێ برایەتی کورد و عەرەب بۆ رزگاری هەردوکیان."

لە ژوری لای چەپ دا نوسراوە:

"ئەی کۆمەڵانی گەلی کورد خەبات بکەن!

"بۆ نەهێشتنی پەیمانی ۱۹۳۰ و بنکە و فرۆکخانەکانی ئیمپریالیزم.

"(تأمیم) ی نەوت کە کۆمپانیاکان بە تالان ئەیبەن.

"لابردنی حکومەتی بۆگەنی نوری سەعید.

"بەرەڵاکردنی حەبسە سیاسییەکان."

سەروتاری، ل ۱، لە جەژنی نەوروزا – لە رێگەی نەورۆزێکی نوێدا

ل ۲ (ترومان هیتلەری بۆڕدا لە جانەوەریدا)

ل ۳ (ئازاردانی گیراو پێچەوانەی هەمو هەقێکی ئینسانە)

ل ٤ (دەنگوباسی ناوخۆ) ی کەرکوک و بەغدا و هەولێر و کۆیە.

ئەی گەلی کورد بانگی ئاشتی ئیمزا بکە تەوا
حوکمی ئیمپەریالیزم کەلانی دنیا بە سەر شەرو
چەوساندنەوەو ئیمپەریالیزمدا ئەیانـــــــە
خەباتکردن لەرێگای ئاشتی دا خەباتکردنە
لە رێگای ئازادی و سەربەخویی نەتەوە
وایەتی کوردا .
پایەدار بێ برایەتی کورد وعەرەب بـــو
رزگاری هەردوکیان .

رزگاری

ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کورد ــ عیراق

ئەی کومەلانی گەلی کورد خەبات بکەن بـــو ــ
نەهێشتنی پەیمانی ۱۲۰ وبنکەو فروکخانەکانی
ئیمپریالیزم
(تامپ) ی سەوت کە کوچبانیاکان بەتالان ـــ
ئەی بەن
لابردنی حکومەتی بوگەنی نوری سعید .
بەرەلا کردنی حبســـە سیاسیەکان .

زمارە (٦) ســال (٦) مارت ۱۰۲

لە جەژنی نەوروزا

لە ڕێگای نەوروزێکی نوی دا

بەپێی ئەفسانە (اسطورە) یەکی زانراو نەوروز جەژنی بیرەوەری ئەو روژە پیروزەیە کە گەلی کورد بەسەرکردەیی کاوەی آسنگر ــ کەللەی سەری ((ضحاك ـ دەهاك ـ ئەژدەهاك)) ی زوردار بەجیا کوتریان کردەوە و داوو دەزگای زولم و زوری سەرەوژێرکرد ــ هەلی داگیرکراوی خوی سەندەوە .

لەم روژەدا کە جەژنی یادگاری رماندنی جەورو زوردار و هەلهاتنی روژی ئازادی و سەربەستی و شکانی سوپای سەرماو سولەو زولمی زستان و ژیانەوەی کزوگیاو گەشانەوەی گول وگولالەی دەشتو چیایە . نیشتمانی خوشەویست و رەنگینی کورد کوت کوت وتیکەتیکە کـــراو لەژێر سەختترین بارو درندانەترین حوکما ئەژی . هەژدیهای ئیمپریالیزمی خوینمژ هەر بەوەوە نەوەستاوە کە کوردستانی پارچە پارچـــە کردووە و داویەتە دەستی چەند دەستە جەلاد و پیاوکوژێك وخوشی وەکو بیستوین ، زەرد (ئەژدەها) خوینی لەمژێ وخیرو بەرەکەتو کشتوکال و دەرهێنراوی کانگاکانی بە تالان ئەبات وگەلی کوردیشی جی هێشتووە توشی دەردیای نەزانی و هەژاری ولە خوشی بیت . هەر بەوەوە نەوەستاوە کە نەتەوەی کوردی نەك هەر لە بچوکترین وسادەترین حەقی نەتەوایەتی بگرە لە هەمو حەقێکی مروڤایەتیش بێ بەشکردووە . هـــەر بەوەوە نەوەستاوە کە نوکەرانی نیشتمانفروشی عیراقی و فاشیستی جەکەرەتی تورك وکونەپەرستانی ئیرانی وەکو سەگی هار بەربداتە سەرو مال و گیانی ، وا خەریکە لە کوردستاندا ریگای جەنگی و پرد و فروکخانە و دەبوو عــسـار دروست ئەکات بو لەشکرو سوپاو تفاق و جبەخانەو بنکەکانی ، ئیمپریالیستی ئەیەوێت نیشتمانی کورد بکات بە بنکەیەکی عەسکەری ، بیکا بە پرد و بەرد باز بو هەلکوتانە سەر یەکیەتی سوڤیەت ــ قەلای سەنگەری ئاشتی و ـــ دیموکراتی پشتو پەنای جیبەنە چەوسێنراوەکان و گەلە ئازادی پەرستەکان و دوستو پشتیوانی گەلی نەبەزی کوردی بەشخوراو . ئەیەوێ بیکــا بە مەیدانی شەری سێیەمی دنیا ، خان و بەرمان بە تورەکە بیبەزێ ، لاوانمان بکات بە قەلغانی گوللەو چاوگەی شەر ، پاپوداك مندالمان بکات بە خوراکی توپو شەمشیر ، بەجەشتی کوردستان بکا بە جەهەنەمی شەر لەرێگای باراستنی و زیادکردنی قازانجی پیسی خویا .

[ئ]ەم وەختە تەنگو چەلەمەیەدا کە بەسەر گەلی کوردا تی ئەپەرێت ، کەوا لەلا یەکەوە حکومەتانی کونەپەرستو نیشتمانفروشو فاشیستی نوکەرانی ئیمپریالیزم پیسترین سیاسەتی توقاندن و ئازاردانی لەگەل بەکارئەهێنن ، لە سەرانسەری کوردستاندا آسن و خوین و آگـــر حوکم دەکات . وە لەلایەکی کەشەوە ئیمپریالیزم خوی خەریکە کوردستان و هەمو ولاتانی روژهەلاتی نزیك و ناوەراست ببەستی بە پاشکوی ـــ بلوکی روژ آواوە کەوا بە تیژترین خیرایی بەرەو ئەزار بە ئەزار شەر تاوئەدەن . ئەمەش بە پەیمانەی ەیشتن خەباتی گەلانی ئەم ناوچـــەیە و بەبارمتی حکومەتە پولیسیەبەنوکەرەکانی خوی .

[ئ]گەر کاتە ناسکەدا نەك هەر تەنها گەلی کورد بە تەنها بگرە هەموگەلانی روژهەلاتی نزیك ناوەراست لە حالێکی بە سامترو بیستر لە حالی کوردا ــ لی دەهاکی (ضحاك) دا دەژین بە دەست ئەژدیهای ئیمپریالیزمی زامداری مەرگ بەچاوی خودیەوە . وە توێلــە مارانی پێچوپەیوەــ بوە لەم روژەدا چاك ترین وپەیوەست ترین آهەنگی نەوروز خەبات کردنە لە ڕێگای نەوروزێکی نوی دا کە گەلان سەری ئەژدیهای ئیمپریالیزمی تیا پان بکەنەوە .

بە بەرچاومانەوە دەبینین ئەوا گەلان بە عەزمێکی مەردانەوە خەباتێکی قارەمانانە ئەکەن لە ڕێگای سەربەخویی و ئازادی نیشتمانی خویان و آشتی دنیادا بەرامبەر بە دوژمنی آشتی دنیاو ئازادی بەشەر ، بەرامبەر بە دڕندەی پیاوخوری ئیمپریالیزم . گەلی کورد پێش هـــەر چەندە هەمیشە بو دەستخستنی حەقی تەواوی نەتەوایەتی خوی بو سەربەخویی رزگاری هەر لە خەباتدا بووە . وە هەمیشە شان بـــە شانی ... خەلکی عیراق و ئیران و تورکیا و سوریە بو لابردنی حکومەتانی نیشتمان فروشی سافتە ورماندنی ئیمپریالیزمی اغایان ـــ جەنگیوە ئەهەنگی بەلام چونکە خەباتی گەلی کورد لە ڕێگای ئازادی و سەربەخویدا ــ لە بەرتەیەمەتر پێشکەوتنی دوژمنایەتی سەختی لەگەل ئیمپریالیزم تیکرا بزوتنەوەیکی ئازادیخوازانەی پێشکەوتووی شورشگێری دایە کە خزمەتی بزوتنەوەی گشتی بکات و بە شیکە لە بزوتنەوەی گشتی بە پێی پلەی پێشکەوتنی خوی . بویە وەزعی ناسکی ئێمروی کوردستان ـــ وەکو سەرچاوەیەکی ئەوتو زخیرەو شوێنێکی ستراتیجی زورلە ئەمیت ــ بە تایبەتی وبەپێی وەزعی ئێستەی روژهەلاتی نزیك ناوەراست ویلەی خەباتی نیشتمانی و نەتەوایەتی گەلانـــە

ماویەتی بو ۲

له (له ڕێگەی نەورۆزێکی نوێدا) ئەمە تەئکید کراوەتەوە، "بێ‌گومان یەکیەتی دامەزراو و پارتی‌یە ئازادیخوازە ڕاستەقینە پێشکەوتوەکانی عیراق لەناو خۆیان دا و یەک کەوتنیان لە گەڵ پارتی دیموکراتی کورد - نوێنەری کوردستانی داگیرکراوی عیراق - لەسەر بناغەیەکی وەکو ئەوەی کە حیزبی دیموکراتی کوردستان و حیزبی تودەی ئێران و فیرقەی دیموکراتی ئەزربایجان لەسەری یەک کەوتون، هەنگاوێکی زۆر پێویست و زۆر گەورەیە لەڕێگەی نزیک خستنەوەی نەورۆزێکی نوێ‌دا، لەڕێگەی ئەو ڕۆژەدا کە کۆمەڵانی خەڵک بەسەرکردەیی دامەزراوە پێشکەوتوەکانی سەری هەژدیهای ئیمپریالیزمی تێ دا پان کرایەوە و دوا دەزگای زوڵم و زۆری سەرەوژێر ئەکەن"

سەرباسەکانی تری: ترومان هەتلەری بۆڕ دا لە جانەوەری دا، ئازاردانی گیراو پێچەوانەی هەمو هەقێکی ئینسانە، دەنگ‌وباسی

×

ژ ٧ س ۶ ی نیسانی ٩٥٢. ٤ لاپەڕەی فولسکابە بە تایپ و ڕۆنیۆ چاپ کراوە. هەموی بە کوردی نوسراوە.

هەمان دروشمەکانی پێشو لە ناوچەوانی لاپەڕەی یەکەمی‌دا دوبارە کراوەتەوە.

سەروتار، ل ١، یادی ڕۆڵەی نەبەز و پێشەوای نەتەوەی کورد.

ل ١ — ٤ (کورد دوژمن و دۆستی خۆی باش دەناسێ) لە سەر گۆڤاری ئاگا و ڕوداوی هەفتەیی کاروباری ئاڵوگۆڕی ئەمەریکا. ٣ لاپەڕە بۆ ئەم باسە تەرخان کراوە هێرش ئەکاتە سەر ئەمەریکا و هەوڵ ئەدا دەوری ئەمەریکا لە دوژمنایەتی کردنی کوردا ڕون بکاتەوە. لەکۆتایی وتارەکەدا نوسیوێتی:

"دۆستایەتی نەتەوەی کورد لەگەڵ گەلانی مەزنی سۆڤێتی و دوژمنایەتی‌یان بەرامبەر بە ئیمپریالیزمی ئەمەریکی و هەمو هێزێکی ئیمپریالیستی تر وەکو وتمان

ئەی ئەندامانی گەلی کورد ... بێ...
نەهێشتنی پەیمانی ١٩٣٠ و بنکەو فڕۆکخانە
کانی ئیمپریالیزم
(تایمەم) ی نەوتەکە کومپانیاکان بە تالان
ئەیبەن .
لابردنی حکومەتی بوگەنی نوری سعید .
بەرەلا کردنی بەندە سیاسی یەکان .

رزگاری

...گای پارتی دیموکراتی کوردی عیراق

ئەی گەلی کورد ...
حوکمی ئیستعماری گەلانی دنیا بە سەر شەو
چەوساندنەوەو ئیمپریالیزمدا داوایانە
خەباتکردن لەرێگەی ئاشتیدا خەباتکردنە
لەرێگەی ئازادی و سەربەخۆیی نەتەوە
وایەتی کوردا .
پایەدار بێ برایەتی کورد و عەرەب بەسەر
رزگاری هەردوکیان .

ژمارە (٧) سال (٦) نیسان ١٥٢

((یادی رۆڵەی نەبەزو پێشڕەوانی نەتەوەی کورد))

کە دیمەنی کۆنە پەرستی ی ترسنۆکی ئێرانی بە هانە هانەی ئیمپریالیستەکانی ئەمریکاو ئینگلیز بە دوای تانکو فڕۆکەو چەک و جبەخانە دا
و کوردستانی داگیرکراوی ئێرانیان داگیر کردەوە کەوتنە پەیرەوی کردنی سیاسەتێکی تواندنی فاشیستی بۆ وێنە لە سەرانسەری کوردستانی داگیرکراوی ئێراندا و بە تایبەتی لە ناوچەی (مەهاباد) دا کە یا رۆڵە نەبەزەکانی پێشڕەوو پێشمەرگەی لەشکری ئازادی کوردستان بون .

یا ئەرجیاکیە یەکی سەرزاری کە خایەلە بکوژەکانی تهرانی ئەوپەری خوێنخواری و نزمی و بێ ویجدانی و بێ شەرمی یان تیا بەکار
هێنا . چ گیراوەکان ئەوپەری مەردایەتی و فیداکاری و سەربەرزی یان تیا دەرخست . بە چەشنێک کە رۆژنامە کۆنەپەرستەکانی
ئێرانیش یان نەکرا چاوی . پۆشن . ئەوسا مەحکەمەی زۆرداری لەسەر ئەمری (جورج ئەلەن) سەفیری ئەمریکا لە (تاران) حوکمی
ئیعدامی پێشەوای مەزنی کورد قازی محمدو هەڤاڵە نیشتمان پەرستە قارەمانەکانی دا ولەبەرەبەیانی ١/٤/ ٩٤٧ دا وەکو لاشە
کانیان ئەشکاندو بە سێدارەدا . و هەڵخستنیانی سەرهەڵگیرسێنی و پیاوخوری ئەمریکاو ئینگلیز وکۆنە پەرستان و نیشتمان فرۆشە بۆگەنە
کانی ئێرانی نوکەریان وایان لەوانی بە هەڵواسینی ئەم قارەمانە مەردانە کورد ئەترسێنن ، بە کوشتن و لە ناوبردنی ژمارەیەکی زۆر لە
کوردانی نیشتمان پەروەر ، بە چوکردنی زیندانو بەندیخانەکان لە ئازادی پەرستانی بێ تاوان دەتوانن هۆشی ئازادی بە رەشتن و
نیشتمان پەروەری ئەتەوەی کورد بنەبڕ بکەن . بەلام رۆزگار دەری خست کە چەند ئەمانەو لە بەرن تێنەگەیشتنیاندا ئەمان زیاتر
چونکە گەلی نەبەزی کورد ، وەکو هەمو گەلێکی ئازادیخوازی تری دنیا کە بڕیاری رزگارکردنی نیشتمانی داگیرکراوی خۆی دابێ ، سەرپەستی
خستنیە ژێر ژیانەوە ، نە هەڕەشەو گوڕەشەو ترساندن ، نە گرتن و لێدان و ئازاردان ، نە هەڵواسین و کوشتن و بە نیشانە گرتنیان . لە
رێگەی خەباتی خۆی لای نادات ، هەتا پێت بڕوای بە دەست خستنەوەی ئازادی سەربەخۆیی و دەرس پەرگرتن و فێربون لە گەلانی داوەری
داودەردی ئەقلاو ئیکونینی خۆی رێک و پێکتر دەکات و خەباتی بە هێزترو تونترو تێرتر و تاڵتر دەبێت . بۆیە ئەگەرچی ئەو ئالا پیرۆزەی قازی
محمدو هەڤاڵەکانی لە (مەهاباد) هەڵیانکرد دوژمنانی نەتەوەی کورد ئەوانیان بێ پێچنەوە . بەلام ئەو بیرو باوەڕەی ئەوان لە سەری بون
، ئەوەدا پاکردنی سەربەخۆیی و ئازادی کوردستان و یەکیتی و بەختیاری کوردە ئەوان لە رێگەیدا نە سەروماڵ دریغی یان نەکرد هەتا
دێت زیاتر لەنا و کیەلانی خەلقدا بڵاودەبێتەوە و قوڵتر رەگ دادەکوتێ ، نەک هەر لە کوردستانی داگیرکراوی ئێراندا بەڵکو لە هەمو
کوردستانی ... لە کوردستانی داگیرکراوی ئێراندا و یەکلو دڵ لە دەوری حیزبی ئازا
خوێنی نیشتمانی کورد دا . کوبونەوەی کۆمەڵانی خەڵکی کورد لە کوردستانی داگیرکراوی عیراقدا ، لە دەوری پارتی دیموکراتی کورد حیزبی
مانی دیموکراتی کوردستان حیزبی قازی محمدی پێشەوای نەمر ، گرد بونەوەیان لە عیراقدا ، لە دەوری پارتی دیموکراتی کورد حیزبی
قارەمانی رزگارکەری کوردستان جەنەراڵ مستەفای بارزانی شایەدی ئەم قسەیەن کە ئەمەش بەلگەی ئەوەیە کە یا ئەو رۆژە گەلی کورد تەنها
بە خەباتی خۆی و پشتیوانی هێزی ئاشتی و ئازادیخوازی دنیا ، سەربەخۆیی و یەکیتی خۆی دەست دەخاتەوە ئەوەندە دەزانی بە چ کسو
ئیمپریالیست و کۆنە پەرستو نیشتمان فرۆشان بیری لێ دەکەنەوە .

کورد نابڕێتەوە ئەم یالی ئەسارە — بە راستی نە جساتێکە خوێن نوسراوە
(کورد) رەنگی سوری بۆیە خوێندەوە — ئازادی شیعرلی لێی دەست دەکەوی

ئیتر بژی یادی پێشەوای مەزن و قارەمانی نەمری کورد قازی محمد ، بژی حیزبی دیموکراتی کوردستان سپێشڕەو رابەری نەتەوەی کورد
بژی پارتی دیموکراتی کوردی عیراق .

سا ١/٤/ ٩٥٢

((کورد دوژمنی ... خۆی باش دەناسی))

لە مێژە گۆڤاری (ئاگاو روداوی هەفتەیی) کە لە لایەن دامەزراوی جاسوسی (کاروباری ئالوگۆری ئەمریکا) وە بە کوردی لە
چاپ ... بو ؟

بەری تاقیکردنەوە و کردەوەیە نەک دەستکردی پروپاگەندە و چاووڕاو. بۆیە هەرگیز نە پروپاگەندەی دامەزراوی جاسوسی (کاروباری ئاڵوگۆڕی خوێندەواری ئەمەریکا) و نە قسەی قۆڕی ئەو چەند زۆڵەکوردەی کە بەتەمای ئەوەن لەسایەی ئەمەریکاوە بەناوی کوردەوە بێنە پێشێ، هەرگیز درۆ و دەلەسەی ئەمانە کار لە گەلی کورد ناکات و هەرگیز ئەو راستییەیان لەبیر ناباتەوە کە ئەمەریکا سەرەکی جەبهەی شەڕ و ئیمپریالیزم و دنیاداگیرکەرییە و کوردیش وەکو نەتەوەیەکی بچوکی بەشخوراوی داگیرکراوی خەباتکەر سەربەخۆیی و رزگاری و کامەرانی خۆی دەستگیر نابێت بە رماندنی جەبهەی شەڕ و ئیمپریالیزم نەبێ، بە سەرکەوتنی بەرەی ئازادی و ئاشتی و وەکیەکی گەلان نەبێ، ئەو بەرەیەی کە یەکیەتی سۆڤێت سەرەک و قەڵا و پشتیوانیەتی. بۆیە بە هەمو هێزیەوە دەچێ بەگژ هەمو پرۆژە و پیلانێکی شەڕهەڵگیرسێنەری و دنیاداگیرکەری ئیمپریالیستەکان دا و خەبات دەکات لە رێگەی پاراستنی ئاسایش و ئاشتیدا بۆ دەستخستنی رزگاری و ئازادی."

×

ژ ۱۰ و ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ ی ساڵی ۶ — ۷ ی تەموز و ئاغستوس و ئەیلول و تشرینی یەکەمی ۹۵۲. ئەم ژمارانە پێکەوە دەرچوە. ٤ لاپەڕەی فولسکابە بە تایپ و رۆنیۆ چاپ کراوە. هەموی بە کوردی نوسراوە. بۆ رونکردنەوەی هۆی دەرنەچونی رزگاری و دەرچونی چوار ژمارەی پێکەوە، لە پایینی دوا لاپەڕەدا نوسیویانە: "لە بەر ئەمەی کە رۆنیۆ گرفتی تێدا پەیدا بو رزگاری بەینێک دەرنەچو"

دو بابەتی تێدایە:

سەروتارەکەی دەربارەی (کۆنگرەسی نۆزدەمینی پارتی کۆمیۆنیستی سۆڤیێتی مەزن) بەیاننامەیەکە پارتی لە ۵ ی ۱۰ ی ۱۹۵۲ دا بەو بۆنەیەوە دەری کردوە.

ل ۱ – ٤، (ئەو هەڵبژاردنەی لە پێشمانە) داوای پێکهێنانی بەرەیەکی نیشتمانی یەکگرتوی کردوە بۆ هەڵبژاردنی پەرلەمانی تازە.

ئەی گەلی کورد بانگی ئاشتی تیمزا بکە کەوا جوکمی ئیمە امە گەلانی دنیا بە سەر شەرو چەوساندنەوەو ئیمپریالیزمدا داوانـــە خەباتکردن لە ریگای ئاشتی دا خەباتکردنە لە ریگای ازادی‌و سەربەخوی نەتەوایەتـی کوردا .

پایە داری برایەتی کوردو عەرەبـــو رزگاری هەردوکیان .

رزگاری

دەزگای پارتی دیموکراتی کوردی ـ عـــیراق

××××××××××××××××××

ئەی کومەلانی گەلی کورد خەبات بکەن بو ـ نەهێشتنی پەیمانی ۱۲۰ وبنکەو فروکخانەکانی ئیمپریالیزم

(ئائیم) ی نەوت کە کومپانیاکان بە تالان ئەی بەن .

لابردنی حکومەتی بوگەنی نوری سعید و مسطفی عمری و هەمو چەشنە حکومەتێکی وەها بەرەلاکردنی حبسە سیاسیەکان .

ژمارە ۱۰ ـ ۱۱ ـ ۱۲ ـ ۱۳ — ســـال ۱ ـ ۷ — تموز اب اوس ایلول تشرین یەکـــم ۱۰۲

ـ ((کونگرەسی نوزدەهمینی پارتی کومونیستی سوڤیــــیتی ەدن)) ـ

لەم روژەدا کە کونگرەسی نوزدەهمی پارتی کومونیستی سوڤیتی ، پارتی پیشرەوی گەلان ، پارتی لنین و ستالینی تیا کـــو دەبیتەوە . تەك هەر پرولیتاری دنیا ، تەك هەر جوتیارانی چەوساوە ، تەك هەر گەلانی ازادیخوازی دیلی ژیردەستی ئیمپریالـیزم هەمو مروڤایەتی پیشکەوتو لە هەمو کونو قوژبنێکی دنیاوە بە یەکجار چاوی پر پرشنگی شادی و شانازی ئەبرنە موسکو ، شاری روناکـــی پایتەختی آشــــتی .

نەتەوەی دیل‌و پارچە پارچە کراوی کورد کەوا سالە های سالە نەبەزانە بەسود دەچی بە گژ ئیمپریالیزمی زوردارو کونە پەســـرستی تالەبارا هەمتا دیت روژ لە دوای روژ باشتر هەستی ئەوەدەکات کە چاکترین وکاریگەرترین بروندە ترین چەك بو شەم شەوری ژیان‌و مردنەی ئەودەبیکات سەرمشاکانی (مبادیء) مارکس ـ لنین ـ ستالین ە تاقی کردنەوەی روژانەی خەباتی سات لە سات ـ زیاتر بوی دەر دەخات کە لە بەر تیشکی ئەو سەرمتایەیە تەبیتو بەبی دەوز وەرگرتن لە گەلان‌و دەستانەوەو سەرکەوتنی پارتی کومونیستی سوڤیاتی مەزن‌و پارتی بە دەمەالەکانی ریگای خەبات روناك ئابیتەوە وگە پشتنە آمانجی سەرفرازی و آزادی‌و کامەرانی پیك نایەت . لـــە بەر ئەمەیە کە هەمتا دیت ژمارەیەکی زورتر لە نەتەوەی کورد بە چاوی ماموستاو رابەرو یارید دەر تەماشای پارتی قارەمانی کومونیستـــی سوڤیتی دەکەن .

نەتەوەی کورد کە بە تاقی کردنەوە بوی دەرکەوتوە یەکیەتی سوڤیت پشتو پەنای گەلانی آزادیخوازو پشتیوانی چینی چەوساوەیــــە دەزانی سەربەخویی‌و یەکیەتی و ازادی خوی بە توندی بە سترارە بە پایەداری‌و سەرکەوتنی بەرەی آشتی‌و دیموکراسیەوە کە یەکیەتـــی سوڤیت بەرابەری ستالینی مەزن سەرکردەیەتی . بویە هەمو سەرکەوتنێکی یەکیەتی سوڤیت بە دەنگاوێکی گەورە دەژمێریت بەرەو رزگاری و سەربەخویی خوی .

پارتی دیموکراتی کورد ئەم کونگرەیە بە هەنگاو دەژمێریت بو پیشکەشکردنی هاوری بانەترین نیازی سەرکەوتنو پایەداری بە گەلانی مەزنی سوڤیت .

بژی پارتی کومونیستی سوڤیتی قارەمان ملگری آلای رزگاری‌و کامەرانی مروڤ . بژی ستالینی مەزن دوستو پشتو پەنای نەتەوەی دیاری کورد و پیشەنگ قارەمانی آشتی لە دنیادا .

بروخی بەرەی شەرو فروشە مروڤە کان دوژمنی خوینە خوری سەربەستی گەلان و آشتی جیهان .

د/ ۱۰/ ۲

پارتی دیموکراتی کورد ـ عیراق

ئەو هەلبژاردنەی لە پیشمـــانـــە

چاوپیا خشاندنێکی باری ناوەوەی عیراق‌و وەزعی دنیای عەرەب بە تایبەتی وەزعی کامپی ئیمپریالیستە شەر هەلگیرسینەکان بە گشتی زور باش دەری ئەخات کە ئەو هەلبژاردنەی مسطفی عمری دەزی ساختەچی فرمانی پیکهیننانی گرتوتە ئەستو ، ئەو بارلەمانەی ئیمپریالیزم ، بە خوێن نوری سعید ی سەرۆك دەلالی پەیوە ، دایەتی بەرو بە قونتەرات بوی دروستیکات فرملیکی یەکـاربـــە ئەدەمێنە و دەتا بزووتنەوەی دامزراندنی دیکتاتوری عسکری لە ولاتانی روژ هەلاتی ناوەراست نزیکدا لە سەرکەوتنا بیت ئــــە جیەتی ئەم فرمانەش لە زیاد بوونایە .

ئیمپریالیستە شەر هەلگیرسینەکان زور بە پەروشنەوە خەریکی ری باکردنەوەو شوین آمادەکردنن بو ئەوەی پەیمانی بارێزگاری بە هاوبەتی بو

مام جەلال لە هەمان نامەدا نوسیویّتی:

"رزگاری دەوری دوەم لە ساڵی ١٩٥١ ەوە ماموّستا برایم سەرنوسەر و نوسەری وتارە گرنگەکانی بو. بەکوردی دەردەچو. لە کەرکوک چاپ دەکرا بە روّنیوّ.

"تایپەکەی خوالیّخوّشبو میرزا فەندی عەبدولکەریم دەیکرد کە باشکاتبی مەحکەمە بو.

"روّنیوّکەی شەهید عەلی حەمدی دەیکرد کە مودیری تاپوّ بو لە کەرکوک.

"دابەشکردنەکەی مام جەلال دەیکرد کە خویّندکار بو لە کەرکوک.

"مام جەلال لە هەندیّ کورتە باس بەولاوە هیچی تیّدا نەنوسیوە. زوّربەی زوّری نوسینەکان هی ماموّستا برایم ئەحمەد خوّی بو."

سیّیەمین کوّنگرە

لە ٢٦ ی کانونی دوەمی ١٩٥٣ دا سیّیەمین کوّنگرەی پ د ک لە کەرکوک بەسترا.

لەم کوّنگرەیەدا گوّڕینی بنەڕەتی لە پروّگرامی پارتی و دروشمەکانیدا کرا:

ناوی پارتی دیموّکراتی کورد - عیراق کرا بە پارتی دیموّکراتی کوردستان.

بەربەرەکانی دەرەبەگایەتی و ریفوّرمی زەوی و داکوّکی لە جوتیاران، تەئمیمی نەوت و پیشەسازیە گرنگەکان، داکوّکی لە مافی کریّکاران، رەتکردنەوەی بیلایەنی لە کاروباری ناودەوڵەتان دا و پشتیوانی لە ئوّردوگای سوّسیالیستی و دوژمنایەتی ئیمپریالیزم و هەڵوەشاندنەوەی ریّکەوتننامەکانی عیراق و بریتانیا و، روخاندنی رژیمی پاشایەتی و دامەزراندنی جمهوریەتیّکی دیموّکراتی گەلی و ئوّتوّنوّمی بوّ گەلی کورد، خرایە ناو پروّگرامی نویّی پارتیەوە.

هەر لەم کوّنگرەیەدا بڕیار درا ریّکخراوی تایبەتی بوّ قوتابیان و لاوان و ئافرەتان دروست بکریّ.

ئەی کۆمەلانی خەلکی ئەبەر کوردستان خەبات کردنتان لە رێگەی پاراستنی ئاشتیدا خەبات کردنە لە رێگەی رزگاری و سەربەستی کوردستاندا .

بەرەی داگیرسانی شەر و تووشی خەباتگەلان لە رێگەی پاراستنی ئاشتیدا بروخێنن شەر و ئاگرخۆشکەری ئیمپریالیستە پیاوخۆرەکان .

رزگاری

((ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان - عیراق))

ئەی کۆمەلانی خەلکی عیراق خەبات بکەن بۆ ئەوەی زووتر لە بەین ئەم موودیرانەکانی ئیمپریالیزمدا ، لە بەینی گیرکاران و دۆستەکانیان و کۆلۆنیالیستەکان بگەیە نیشتمانیدا [illegible]

ژمارە (١) —— سال (٧)

ووتەی ئەو ئاگادارنامەی پارتی دیموکراتی کوردستان — عیراق
بۆ کۆمیتەی ناوەندی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەتی ناردوە

هاوڕێیان بەرێز ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی پارتی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەت

بە داخێکی زۆر گرانەوە بە هەوالی کۆچ کردنی هاوڕێ گەورە و مەزن ستالین سەرکردەی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەت و سکرتێری ناوەندی حیزبی مەزن ستالین مان و رگرت . مرۆڤایەتی پێشکەوتوو و کامیل دیموکراسی (گەلی — کوردی ئێمە ش تیایە) بە مردنی هاوڕێ ستالین سەرکردەی مەزن و مامۆستای بلیمەت و رابەری ئازیزی خۆی لە دەست چوو لە ناوچە رگەی ئەم خەباتیا بە رابەر بە شەری ئیمپریالیزم و لە پێناوی ئاشتی و دیموکراسی و ئاسایش [illegible] هاوڕێ ستالین ئەمر لە م تونانەی ئەم خەباتە گەلاندا کە وا ئەموی ئاشتی و دیموکراسی و چاکی ، [illegible] ووراندانەوە لەگەل [illegible] کە [illegible]

[illegible] (میکروبی) لە ناوبەرەی داگیرسانی بە [illegible] رانەی ویستنی [illegible] بۆ داگیرکردن و خوێنی [illegible] دنیا . مەرگی هاوڕێ ستالین لەم تونانەی خەباتدا [illegible] کە لە بەرەی ئاشتی و دیموکراسی [illegible] — کانی لینین — ستالین [illegible]

[illegible] ناوی ستالین لە [illegible] لە رێگەی ئاشتی و ئازادیدا .

ئەندامانی پارتی دیموکراتی کوردستان — عیراق [illegible] دنیا بە مردنی ستالین مامۆستای خۆشەویستمان [illegible] بە ئێوەی کۆمیتەی ناوەندی [illegible] بێ گومان [illegible] مرۆڤایەتی [illegible]

ئەندامانی پارتیمان [illegible] ستالینیت [illegible] (لە عیراق، رزگارکردنی ووڵات لە چنگی ئیمپریالیزم [illegible]) [illegible]

ستالین [illegible] ووڵاتمان [illegible] بە رابەری [illegible] دنیا [illegible] سۆڤیەتی [illegible] کوردستان [illegible]

مام جەلال لە هەمان نامەدا نوسیویّتی:

"رزگاری دەوری دوەم لە ساڵی ١٩٥١ ەوە مامۆستا برایم سەرنوسەر و نوسەری وتارە گرنگەکانی بو. بەکوردی دەردەچو. لە کەرکوک چاپ دەکرا بە رۆنیۆ.

"تاپیەکەی خوالیّخۆشبو میرزا فەندی عەبدولکەریم دەیکرد کە باشکاتبی مەحکەمە بو.

"رۆنیۆکەی شەهید عەلی حەمدی دەیکرد کە مودیری تاپۆ بو لە کەرکوک.

"دابەشکردنەکەی مام جەلال دەیکرد کە خویّندکار بو لە کەرکوک.

"مام جەلال لە هەندیّ کورتە باس بەولاوە هیچی تیّدا نەنوسیوە. زۆربەی زۆری نوسینەکان هی مامۆستا برایم ئەحمەد خۆی بو."

سیّیەمین کۆنگرە

لە ٢٦ ی کانونی دوەمی ١٩٥٣ دا سیّیەمین کۆنگرەی پ د ک لە کەرکوک بەسترا.

لەم کۆنگرەیەدا گۆڕینی بنەڕەتی لە پرۆگرامی پارتی و دروشمەکانیدا کرا:

ناوی پارتی دیموکراتی کورد - عیراق کرا بە پارتی دیموکراتی کوردستان.

بەربەرەکانی دەرەبەگایەتی و ریفۆرمی زەوی و داکۆکی لە جوتیاران، تەئمیمی نەوت و پیشەسازیە گرنگەکان، داکۆکی لە مافی کریّکاران، رەتکردنەوەی بیلایەنی لە کاروباری ناودەوڵەتان دا و پشتیوانی لە ئۆردوگای سۆسیالیستی و دوژمنایەتی ئیمپریالیزم و هەڵوەشاندنەوەی ریّکەوتننامەکانی عیراق و بریتانیا و، روخاندنی رژیمی پاشایەتی و دامەزراندنی جمهوریەتیّکی دیموکراتی گەلی و ئوتۆنۆمی بۆ گەلی کورد، خرایە ناو پرۆگرامی نویّی پارتیەوە.

هەر لەم کۆنگرەیەدا بریار درا ریّکخراوی تایبەتی بۆ قوتابیان و لاوان و ئافرەتان دروست بکریّ.

ئەی کۆمەڵانی خەڵکی عیراق
خەبات بکەن بۆ ئەوەی زووترلە بەینی عەمووددی زەمەنەکانی ئیمپریالیزمدا، لە بەینی ئیشکاران و جووتیاران و عەموو زەحمەتکێشانی بەشە نیشتمانیدا ... پێک بهێنن

رزگاری

((ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان - عیراق))

ئەی کۆمەڵانی خەڵکی نەتەوەیی کوردستان خەبات کردنتان لە رێگەی پاراستنی ئاشتیدا خەبات کردنە لە رێگەی رزگاری و سەربەستی کوردستاندا.

پایەدار بە رێکەوتووی خەباتی گەلان لە رێگەی پاراستنی ئاشتیدا، بڕوخێ بەرەی شەڕ هەڵگیرسێنەری ئیمپریالیستە بەراوخۆرەکان.

ژمارە (1) — ساڵ (٧)

<u>وینەی نامەی پێشکەشی پارتی دیموکراتی کوردستان — عیراق بۆ کومیتەی ناوەندی پارتی کومونیستی سوفیتی ناردوە</u>

هاوڕێیان بە ریزن ئەندامانی کومیتەی ناوەندی پارتی کومونیستی یەکیتی سوفیت

بە داخێکی زۆر گران وە بە وارە بەکی گەلینا قووڵەوە ئەم دەنگی مەرگی سەوەکی کومەڵی وەزیرانی یەکیتی سوفیت وە سکرتیری ناوەندی عاوەلی مەزن ستالین مان وەرگرت. مرۆڤایەتی پێشکەوتوو و کامپی دیموکراسی (لەگەڵ ئیمە شیانە) بە مردنی هاوەڵ ستالین ئەو سەرکردەیە مەزن و مامۆستای بلیمەت وەرابەری رێبەری خۆی لە دەست چوو لە ناو جەرگەی خەباتیا بە رامبەر بە شەڕ و ئیمپریالیزم وە لە پێناوی ئاشتی و دیموکراسی راستەقینەدا مەرگی هاوەڵ ستالین ئەمڕۆ لە تونانەی ئەم خەباتی گەلاندا کە وا عیزی ئاشتی و دیموکراسی و چاکی لە ... پەرەوەردانداپە لەگەڵ عیزی دیموکراسی دەرنده یەیە مەرینکار دەستیبەوە بدەکلەن، کە ئەو لانەی ئەرد ... لە ئاگری شەڕیکی نە توو و باکترولوجی (میکروبی) لە ناوبەردنە ئاگرسێنن بەهێز رانەی وێستنی مرۆڤایەتی بەستە ... داگیرکردن و خوێنمژینی گەلانی دنیا. مەرگی هاوەڵ ستالین ئەلەم تونانەی خەباتەدا ... لە بڕاردن نابێت ئەگەر رێی بڕوابە کری ... ئەو قوتابخانەی لە ... ماوەتەوە پێشکەوتنی ئاشتی و دیموکراسی ... کانی لینین — ستالین ئەکەن وە لە سەری ئەمینن ...

هەتا ئەم تایە مرۆڤایەتی ناوی ستالین لە ریزی بە رزترین مێرەکانیا ئەگرێتەوە ئیلهام دەرینەتە پاشی ... لە رێگەی ئاشتی و ئازادیدا.

ئەندامانی پارتی دیموکراتی کوردستان — عیراق وە گەلی کورد بەشێوە ئەوسەدانەی هاوی بەشەرەفی دنیا بە مردنی ستالین مامۆستای خۆشەویستمان دۆستمان ... بەم بۆنە بە پرسەی ئەم ... کورد بە هاوڕێیانی بەرزی کومیتەی ناوەندی سوفیت ... بە گەلانی سوفیەتی دۆستمان پیشکەش ئەکەین ... بێ گومان ئەو ئاثارە علمیە ... بە زۆر کردووە ... مرۆڤایەتی بە جێ عیشتووە ...

ئەندامانی پارتیمان وە گەلی کورد کە ستالین بە زمانی ... دڵسۆزی دۆستی راستە و مخلص و بارمەتیکەری گەلی کورد ... دەری کەوتووە ... (دە سوای رزگارکردنی وڵاتەکە ئیمپریالیزم ...) ... لە دووره وە بە ... (...) ... بەختیارترین ... هاوڕی ...

ستالین رابەری ستوونی بۆ ... لە بەرداریەی کە ... بە ... دەوڵەتان بگرێتە ... بە رامبەر بە نیشتمانی سوسیالیزم وە ... دنیا بە کەیەتی سوفیتی ... بەزمە ... ئاشتی و ... گەلی کورد ...

له ١٨ ی شوباتی ١٩٥٣ دا یەکێتی قوتابیانی کوردستان - عیراق و، هەر لەو دەوروبەردا یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان - عیراق و، یەکێتی ئافرەتانی دیموکراتی کوردستان دامەزرا. ئەم رێکخراوانە، کە لە لایەن سەرکردە و کادرە پێشکەوتوەکانی پارتی‌یەوە بەرێوە ئەبران، بۆ ئەوەی بیرو بۆچونەکانیان بلاو بکەنەوە و، جەماوەر رابکێشن، هەر بە دەزگای چاپی پارتی کەوتنە بلاوکردنەوەی بەیان و ئۆرگانی تایبەتی خۆیان. یەکێتی لاوان (خەباتی لاوان) و یەکێتی قوتابیان (دەنگی قوتابیان) یان دەرکرد. ئەگەرچی رێکخراوی تایبەتی بۆ جوتیاران دانەمەزراند بو بەلام بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی هۆشیاری سیاسی جوتیاران (نرکەی جوتیار) ی دەرکردوە.

×

سەرکردایەتی نوێی پارتی، لە دوای کۆنگرەی سێیەم، چەپایەتی کردە رێبازی حیزبەکە و، هەوڵی ئەدا بیسەلمێنی کە ئەمان لە شیوعی‌یەکان مارکسیترن و، لە شەری ساردی نێوان یەکێتی سۆڤێت و ولاتانی رۆژئاوادا ئەمان گەرمترن.

×

هەندێ ژمارەی رزگاری ئەم دەورە (خولی سێیەم) لە بەر دەس دایە.

ژ ١ س ٧ مانگ و ساڵی بلاوبونەوەی لە سەر نیە، بەلام ئەبێ هی ١٩٥٣ بێ.

رزگاری جاران لە ژێر ناوەکەی‌دا ئەنوسرا: "ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردی - عیراق" لەم ژمارەیەوە نوسراوە: "ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان - عیراق" و، دروشمەکانیشی گۆراوە.

لە لای راستی‌دا نوسراوە:

"ئەی کۆمەلانی خەڵکی نەبەردی کوردستان خەبات کردنتان لەرێگەی پاراستنی ئاشتی‌دا خەبات کردنە لە رێگەی رزگاری و سەربەستی کوردستان دا.

"پایەدار و سەرکەوتو بێ خەباتی گەلان لەرێگەی پاراستنی ئاشتی‌دا.

"بروخێ پیلانی شەرهەڵگیرسێنەری ئیمپریالیستە پیاو خۆرەکان"

له لای چەپیدا نوسراوە:

"ئەی کۆمەلانی خەلکی عێراق! خەبات بکەن بۆ ئەوەی رۆژێک زوتر له بەینی هەمو دوژمنەکانی ئیمپریالیزم دا، له بەینی کرێکاران و جوتیاران و بیرروناکان و کەسەبە و سنعەتکاران و سەرمایەدارانی نیشتمانیدا، بەرەیەکی یەکگرتو پێک بهێنرێت."

سەروتارەکەی بریتیە له "وێنەی ئەو پرسەنامەیەی پارتی دیمۆکراتی کوردستان – عیراق بۆ کۆمیتەی ناوەندی پارتی کۆمیۆنیستی سۆڤێتی ناردوە" هەروەها "پرسەی ئەندامان بۆ کۆمیتەی ناوەندی پارتی دیموکراتی کوردستان بەبۆنەی کۆچی دوایی سەرکردەی مەزنی مرۆڤایەتی پێشکەوتو ستالینی مەزنەوە"

لاپەڕەی ۳ تەرخان کراوە بۆ (بەیاننامەی پارتی بە بۆنەی نەورۆزەوە) کە لە ۲۱ ی ۳ ی ۱۹۵۳ دا دەرچوە.

×

ژ ۶ س ۷ ی ئاغستۆسی ۱۹۵۳.

کلێشەکەی گۆڕاوە بۆتە مۆر و جوانتر بوە له جاران. سەری لاپەڕەکە نوسراوە: "ئاشتی – دیمۆکراسی – سەربەخۆیی". دروشمەکەی گۆڕاوە و بۆتە جۆرێ لە پرۆگرامی کاری سیاسی حیزب، نوسیوێتی:

"ئەی کۆمەلانی خەلکی کوردستانی داگیرکراوی عێراق، ئەی کۆمەلانی خەلکی بەشەرەفی عێراق!

خەبات بکەن بۆ ئەوەی رۆژێک زوتر له بەینی دوشمنانی ئیمپریالیزم دا، له بەینی کرێکاران و جوتیاران و بیرروناکان و کەسەبە و سنعەتکاران و سەرمایەدارانی نیشتمانیدا بەرەیەکی یەکگرتو پێک بهێنرێت بۆ جێبەجێ کردنی ئەم داخوازیانەی ئامانجی ئیمرۆی هەمو دوشمنانی ئیمپریالیزمن له عێراق دا:

١. پاراستنی وڵات له مەترسی شەڕ بە بەهێزکردنی بزوتنەوەی ئاشتی خوازی و نەهێشتنی هەمو بنکە و فرۆکەخانەیەکی جەنگی و گشت لەشکر و سوپایەکی بێگانە لە سنوری دەوڵەتی عێراق دا و، بەرهەڵستی کردنی پەیمانی پاراستنە درۆزنەی رۆژهەڵاتی کە ئیمپریالستەکان عەودالین، لە ژێر هەر پەردەیەک دا ئەبێ ببێ.

٢. رماندنی ریژیمی کۆنەپەرستی و دەرەبەگی و پۆلیسی و دیکتاتۆری بۆگەنی ئێستەی عێراق و دامەزراندنی دەوڵەتێکی دیموکراتی بەدڵی گەل.

٣. دابینکردنی هەمو جۆرە سەربەستیەکی دیموکراسی بۆ گەلی عێراق.

٤. دەستخستنەوەی سەربەخۆیی راستەقینە و تەواوی عێراق بە لابردنی هەمو ئەو پەیمان و رێکەوتنانە زۆردارانەیەی ئیمپریالیزم لەگەڵ نۆکەرە نیشتمانفرۆشە عێراقی‌یەکانی بەستویە.

٥. دەستخستنەوەی سەربەخۆیی ئابوری (اقتصادی) تەواوی عێراق بە نەهێشتنی هەمو ئەو رێکەوتن و ئیمتیازانەی سەروەت و سامانی وڵاتیان پێ بە تاڵان دراوە بە کۆمپانیا ئینحیصاریەکانی بێگانە."

لە باتی سەروتار: "بانگی پارتی دیمۆکراتی کوردستان — عیراق و حزب وحده الشیوعیین فی العراق"

"لە رێگەی بەرەیەکی نیشتمانی یەکگرتودا"

(لە سەرەتای مایسی ٩٥٣ دا نوێنەری هەردو پارتی کۆبونەوە...

هەمان ژمارە (بەیاننامەی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان بە بۆنەی دامەزراندنی حکومەتی نەتەوایەتی کوردستانەوە) ی بڵاو کردۆتەوە.

×

ژ ٢ س ٨ ی مارتی ١٩٥٤. باسەکانی بریتی‌یە لە:

بەیاننامەی ٥ ی ٣ ی ١٩٥٤ ی پارتی‌یە بە بۆنەی (بیرەوەری یەکەمین ساڵی کۆچکردنی ستالینی مەزن) ەوە. لەم بەیانەدا ئەڵێ:

"پارتی دیموکراتی کوردستان – عیراق لەم رۆژەدا کە یادی یەکەمین ساڵی کۆچکردنی ئەم قارەمانە بلیمەتەی دنیا و ئەم باوکە دڵسۆزەی نەتەوەی کوردی چەوساوە و زۆرلێکراو ئەکاتەوە بانگی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان ئەکا بۆ هەڵگرتنی چەکی لە خەباتدا قاڵبوی مارکسیزم – لینینیزم، ئەو چەکەی قەیسەری لە روسیدا رامالی و سۆشیالیزمی لە جێ دامەزراند، ئەو چەکەی هێزی پیاوخۆری خوێنمژی هیتلەری لە ناو برد، ئەو چەکەی هێزی یەکگرتوی ئیمپریالیزمی ئەمەریکی و کۆنەپەرستی چینی سەرەونگون کرد، ئەو چەکەی کە بێگومان کوردستانی دیلی پارچە پارچە کراویش بە سەربەخۆیی و یەکێتی و کامەرانی ئەگەیەنێ، پارتی دیموکراتی کوردستان - عیراق بەم بۆنە پڕ داخ و ئازارەوە بەڵێن ئەدا بە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان کە لە سەر پەیڕەوی تەعالیمی کۆچکردوی نەمرمان ئالای ئاشتی و سەربەخۆیی نیشتمانی و سەربەستی دیموکراسی هەڵگرێ، هەروەکو تا ئێستە هەڵیگرتوە و، بیبا بۆ پێشەوە."

"لە موحاکەمەی دکتۆر موصەدەق دا دیسانەوە شاهی خائین حوکم ئەدرێ" وتارێکە لە رۆژنامەی "مردم"ی حیزبی تودەوە وەری گرتوە.

"پەیام بنێرەوە ئەو شوێنە پیسەی لێی دەرچوە" لە ژێر سەردێڕی وتارەکەدا ئەم پەندەی نوسیوە: "ئەی گەلی نەبەزی کورد ئیمپریالیزم سێ سەرە دوشمنتە: دوشمنی خۆتە، دوشمنی دۆستتە، دۆستی دوشمنتە." ئەم وتارەی بە بۆنەی دەرچونی گۆڤاری (پەیام) ەوە نوسیوە. پەیام لە لایەن (کاروباری ئاڵوگۆڕی خوێندەواری ئەمەریکا) ی سەفارەتی ئەمەریکی لە بەغداد دەر کراوە.

"رێککەوتنی تورکیا - پاکستان هەڕەشە لە یەکیەتی خەبات و ئاشتی گەلانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست ئەکا" وتارێکە لە شێوەی بەیان دا بە ئیمزای پارتی‌یەوە بڵاو کراوەتەوە.

لە ژێر سەردێڕی "دەنگ‌وباس" دا هەندێ هەواڵی سلێمانی و هەڵەبجەی بڵاو کردۆتەوە.

×

ژ ۲ س ۹ ی حوزەیرانی ۱۹۵۵. ۶ لاپەڕەی فولسکابە. بە تایپ و رۆنیۆ چاپ کراوە.

لە لای راستی‌یەوە نوسراوە:

"ئەی کۆمەلانی خەلک تێکۆشن بۆ پێکهێنانی بەرەیەکی نیشتمانی یەکگرتو لە بەینی هەمو پارتی و دامەزراوە نیشتمانی‌یەکان و هەمو دوژمنەکانی ئیمپریالیزم دا، بۆ لابردنی حکومەتی نوری سەعیدی خاین و هێنانی حکومەتێکی نیشتمانی.

لە لای چەپی‌یەوە نوسراوە:

"ئەی کۆمەلانی خەلک خەبات بکەن بۆ هەلوەشاندنەوەی مەجلیسی داتاشراو، لابردنی مەرسوم و قانونە فاشیستی‌یەکان، بەرەللا کردنی هەمو سەربەستی‌یە دیموکراسیەکان، سەربەستی نوسین و بلاوکردنەوەی بیروباوەڕ، سەربەستی کۆبونەوە و خۆنواندن، سەربەستی پارتی و کۆمەل و نەقابە دانان."

سەروتارەکەی: "بەرەی نیشتمانی یەکگرتو تەنها هێزە بتوانێ ئیمپریالیزم بشکێنێ و پرۆژەکانی ژێر خا" ئەم وتارە لە "ندا‌ء کردستان" وەرگیراوە.

بابەتێکی تری بەیاننامەیەکی پارتی‌یە لە ۱۹ ی ۶ ی ۱۹۵۵ دا لە ژێر سەردێڕی: "ئەی گەلی کوردی نەبەز شەهیدانی رێگەی ئازادیت لەبیرنەچێ!" دەری کردوە بە بۆنەی یادی هەشت سالەی لەسێدارەدانی چوار ئەفسەرەکەوە. لەم بەیانەدا نوسراوە: "نەتەوەی کورد رێگەی رزگاری و سەربەخۆیی خۆی دۆزیوەتەوە کە ئەویش خەباتکردنی شۆڕشگێری و تێکەلکردنی ئەم خەباتەی خۆیەتی لەگەل خەباتی هەمو گەلانی ئازادیخواز و ئاشتی‌پەرستی دنیا، شوێن سوپێری خۆی دۆزیوەتەوە کە وا لە کامپی ئاشتی و دیموکراسی‌دا کە سەرکردەکەی دۆستی مەزنی نەتەوەی کورد یەکیەتی سۆڤێتە......چەکی خۆی دیوەتەوە کە ئەویش چەکی کاریگەری لە تەجروبە دەرچوی مارکسیزم - لینینیزمە"

بۆ یەکەمین جار لەم ژمارەیەدا بێ ناوی دانەر شیعری (دوا تیری کەوان) بلاو کراوەتەوە. ئەم شیعرە، کە یەکێکە لە شاکارەکانی ئەدەبی بەرەنگاری — کوردی، ئیبراهیم ئەحمەد ساڵی ١٩٤٨ لە زیندانی ئەبو غرێب دا دایناوە. سەرەتاکەی بەمجۆرە دەس پێ ئەکا:

دوا تیری کەوانی خۆت بهاوێژە هەلە دوژمن
دوا سەرکەوتنی تۆیە دوا نوچی گەلە دوژمن
شەوی ترساندنت سامی نەماوە، تاریک و رونە
بە ئاسۆی ئەرخەوانیدا هەتاو لەو دیو کەلە دوژمن

×

ندا‌ء کوردستان

تەنیا یەک ژمارەی لە بەر دەس دایە ئەویش ژ ٢ ی مایسی ١٩٥٦ ە. ٦ لاپەڕەی فولسکابە. بە تایپ و رۆنیۆ چاپ کراوە. هەموی عەرەبی‌یە. بابەتەکانی ئەمانەن:

"لەپێناوی یەکخستنی جولانەوەی دیموکراتی شۆڕشگێڕ لە کوردستانی داگیرکراوی عیراقدا" باسی پێویستی و ناچاری یەکخستنەوەی حیزبەکانی کوردستان لە یەک حیزبی یەکگرتوی پێشڕەودا ئەکا. ئەوە ئاماژەیە بۆ یەکگرتنەوەی هەردو باڵی هەمزە عەبدوڵلا و ئیبراهیم ئەحمەد لە پارتی دیموکراتی یەکگرتوی کوردستان دا.

"جوانڕۆ یەکەم قوربانی بو" لە رزگاری‌یەوە وەرگیراوە و تەواوکەری ژمارەی پێشوە، سەبارەت بە پەلاماری ئەرتەشی ئێرانە بۆ سەر کوردی ناوچەی جوانڕۆ.

"گەوهەری دیموکراسی میللی" باسێکی تیۆری تەواونەکراوە.

×

نداي كوردستان

العدد ٢ — مايس — سنة ١٩٥٦

في سبيل توحيد الحركة الديمقراطية الثورية في كردستان العراقية المغتصبة

ان توحيد حركة الجماهير الديمقراطية الثورية في كوردستان العراقية المغتصبة كان من اقدس اهداف حزبنا منذ تأسيسه . ليس هذا فحسب بل ان تأسيس حزبنا نفسه من قبل زعيمنا البطل المارشال مصطفى البارزاني كان بقصد صهر كافة اجزاء الحركة الديمقراطية الثورية المجزأة انذاك في كيان حزبنا باعتباره الحزب الطليعي . اذ كان واضحا لدى الزعيم وزملائه كما كان واضحا لدى الواعين جميعا ان وجود حزب طليعي (نموذجه الحي حزب ديموكراتي كوردستان المجيد الذي كان قد حرر جزءا من كوردستان الايرانية المغتصبة) كان الخطوة الحاسمة الاولى لنجاح نضال جماهير كوردستان الجنوبية المغتصبة الكادحة المظلومة في سبيل التحرر والسعادة والديمقراطية .

وبالرغم من ان صحة وضرورة وجود مثل هذا الحزب الطليعي (الذي تحتم وجوده مستلزمات تقدم وانتصار نضال جماهير كوردستان كما تحتمه ضرورة التمهيد لتطوير الحياة المادية للجماهير وتسريعها اي تحتمه ضرورة تاريخية ملحة) كانتا واضحتين للواعين جميعا ونالتا التأييد الحار من قبل (حزب شيوعي) في البداية والتأييد الصميمي الى النهاية من قبل (حزب رزگاري كورد) غير ان من المؤسف كان انحرافات جماعة من الشوفينيين بدافع الجهل وحب الذات والانتهازية في بداية تأسيس حزبنا عن السبيل السوي وانجرافهم مع تيار القاعديين الخاطئ وبذلك اصبحوا المسؤولين عن هذه العرقلة الموجودة الى الان والتي مازالت العناصر الثورية الواعية تئن منها . ومع ان (حزب ديموكراتي كوردستان) قرر بالاجماع الالتحاق بحزبنا بعد مرور مدة قصيرة على تأسيسه الا ان وحدة النفوس الديمقراطية الثورية في كوردستان العراقية المغتصبة التي كانت هدف حزبنا وامنية جميع الوطنيين الاكراد الواعين المخلصين لم تتحقق ولذا فان الوضعية الحالية للحركة الديمقراطية الجماهيرية في كوردستان الملحقة بالعراق ناتجة قبل كل شئ عن انعدام الحركة الديمقراطية الطليعية فيها . وفي رأينا ان السبب الاساسي لعدم تحقق الوحدة طوال هذه المدة منذ تأسيس حزبنا يرجع الى النقائص والعمالات التي حدثت في بارتينا اذ لولا هذه النواقص والعمالات ولو قام حزب طليعي وجوده ضرورة تاريخية مثل حزبنا بواجبه بصحة ونشاط كما كان مفروضا لتغلب حتما على كافة اخطاء وتذبذبات وانتهازية وانحرافات جماعة القاعدة الصهيونية والمحاربة وحقق الوحدة منذ امد بعيد . ومع الاعتراف بهذه الحقيقة يجب التسليم بحقيقة اخرى وهي ان حزبنا ظل يواصل النضال الى الان لتحقيق هذه الوحدة .

والان في الوقت الذي يشدد الاستعمار من الامريكان والانكليز وعملائهم من الاتراك والعرب والعجم هجماتهم علينا لادامة استعبادهم لنا واستغلالهم ايانا وافقارهم لجماهير كوردستاننا المجزأة وبقصد جعلها قاعدة حربية لكي ينقضوا منها على صديق شعبنا الوفي الاتحاد السوفياتي الجبار وبقصد تحويل مدننا وقرانا وبيوتنا الى خرائب مهجورة واغراق وطننا في بحر من الدماء والدموع . في الوقت الذي يعلن فيه اعضاء ميثاق بغداد الحربي بصراحة ان عدوهم الاقليمي الذي عقد الميثاق للقضاء عليه هو الشعب الكردي ليس الا ـ

نرکەی جوتیار

جگە لە (رزگاری) کە ئۆرگانی ناوەندی بو، پارتی بۆ رۆشنبیری پارتایەتی بلاوکراوەی (رێگەی نوێ) و بۆ هوشیارکردنەوەی جوتیاران (نرکەی جوتیار) ی بلاو کردۆتەوە.

ژ ٥ ی س ١ ی ئەیلولی ١٩٥٣ ی نرکەی جوتیار، دەوری ناوەکەی لێی نوسراوە لە سەروی: "زەوی بۆ جوتیار" لای خواروی ئەم وتەیەی ستالین هێنراوەتەوە: "جولانەوەی نیشتمانی لە جەوهەریا جولانەوەی جوتیارانە".

لای راست نوسراوە: "برایانی جوتیار تێکۆشن بۆ لە رەگوریشەوە هەڵکەندنی شێوەی ژیانی دەرەبەگی. بۆ لابردنی دۆنم و سەربەستکردنی هەمو جۆرە کشتوکاڵێک. بژی برایەتی جوتیار و کرێکار لەرێی ئاشتی و ئازادیدا"

لای چەپ ئەم شیعرە نوسراوە:

"کەلی کە میژوی بە حوین نەنوسری،

چۆن تۆڵەی ژینی دوارۆژ وەرئەگرێ؟

یا کەی سەربەستی بە کەس دراوە؟

کە هەر بە خوێن و خەبات ئەسەنرێ"

دەرد و دەرمانی جوتیاران و دەنگـوباس لە بابەتەکانیەتی.

ژ ٦ ی س ١ ی تشرینی یەکەمی ١٩٥٣ و ژ ٦ — ٧ ی س ١ ی تشرینی دوەم و کانونی یەکەمی ٩٥٣ دەرچوە.

×

رزگاری بەرەی پێشکەوتو

هەمزە عەبدولا کە لە حیزب دور خرایەوە، بەو سزایە رازی نەبو، درێژەی دا بە چالاکی حیزبی:

ڕەوڕەوی جووتیار

ئەگەر لە ھەموو جووتیاران دەپرسی

چوون تولەی ئیشی دەوا ڕوژ وەڕەنگ ڕێ

یا کە س ــەپەسە ستوریەکەسەر دەراوە

کەدەرپەدەپەتوین وتە بات ئەسە نسری٠

((جووتیاران ھەموو نیشتمانپەرست، لەچەرپە چووتانەوەی جووتیاران سەسـ ستالین))

بۆ ئاماڵی جووتیار خۆشی بوڵە ڕەگوریشە

بە لکە تە تۆ شیوە تریانی دەربە کەی

بولا بوو نوی وتم وت ئەپە سنقرد ســـی

ئەمو جووڕە تشترتا ئــــسبك٠

(یاری بابە تو، جووتیار وتکار لە ڕێی

ئاشتی، ئـــــــــــــــــــــــــازاد ٥)

ســـــال (١) | ئەیلوول ١٩٥٢ | ژمارە (٥)

پوستەی (ئرکەی جووتیار)

دەرد و دەرمانی جووتیاران

(ڕاپەڕینەی جووتیارانی کوردستانی ئاگیر کراوی عیراق)

(١) ــــ دەردی زوربەیان

ئیمە ڕوو ن وتیارانی کوردستانی داگیرکراوی عیراق بە تاله بارترین وناخۆشترین حاڵداتی ئەپەدەرین ڕوونی ، قووتی ، وئەھواری وەدەست چوونی وتەراتی بەشی ئەپەسەدەزوورەی ئەپە لکی کوردستانی عیراقدا کەی ئیمە بۆ سەدەرتەسەدەشتی ئەلکن ئەھا ئە سال نواتووی خانگ رەپی لە دەرەی بەدیتی بە ڕوژ ئاپەگە ڕمارەسە ڕما بەدە زارکەیوە وەرتووکورست ساری ٤ ھومرکورتی ، پەروانداری خوســ یان بەکوریجی ــ لە ژیر تاله بارترین شرووتی ، ستەمی وزۆردەبدا ـــ بەسەد رەنگ . لە گەڵ ئە وە شدا لە کاتی ئەلکرتاتی بە وســ ما نا ئەومەندە بیان بیتا بینیتە وە تە وکوو ئیتسانی سە دەی بیستەم بە لکو مە وە دەرگێی یەی بگین ٠ بویە ئە رتە رمان ئە لگیرا ئەکە وتە وەدەرن تولە وسە لە ووسە ورتوو بە وجووره تالە کاتە وە ئەدە ڕمانی ، تازە بەشدا ڕیکی ڕوری کە شر بان لی تووت ئەبیە وە تە ئەبە تەت ئاغا وئاوەن ز ەوییەوە ٠ ئەمو مەرگی لە بە شتە لە ی مامووردەر وە وتەلەزوورە کانی جلیش حکو ــــ مەتی بە کری گیراوی عیراق ـــ توکەری ئیمپریالیزمی ئینگلیزی ـــ بیگە لە ڕیاخ وسە ڕانە بەیحکومەت دەستوورە ئەسە رشانیان

[illegible]

پیادەی مامووران لە پەخدا) و (جی بردنە وەی ڕیگا) وئەدواران بیانگەی شر بە تاجی ، پۆلیسە (جەردە تانووتی بە کاتسی) حکومەتە وە لییان کوتە کریتە وە ٠ لە سە رتە وە شە وە ئیشا ئاغا ئە (سوڕانە) ی خوی دەو بیت ئاجە ڕای خوی بە بیانگە پەی دەسینیت ئامیشکانە و ســـ ڕانە و بەرتانە و (ئە پالانە) ی خوی ئە ردەسینیت ٠ لە وە شر سە پوتر کە خوی بعاکووری پیستی ئیما ئایان ئە نگکیان کری ئایان تراکتورپا ترتەسلیکیان کری ئە بی ئە رماله جووتیاروە شتیکی ، وابدا کە بە ئە مووڵا هە ابە پیاره ، دەپیکراوی بو بوو کە تە وە بە لکو نیوە ئەتیشی زیاد بیت ٠ ئە نانە بیپگە لە بیگار وئە رەوەر و ڕوژە جووت کە ساڵی چەند جارێکتە بو ئاغا بکین ٠ جووتیاری وولاتی ئیمە ئە تانە ئەداوتی گیان وئاو خیرانیشیانە ئاغا ئە مووده م وە تواتی ، ئەبە تاوی بە بیرد ئانە وە ـــ کیمکر وتیشەرد ئاغا ئیشووتیسەبی پارە بووزوی ٠ ئەردەچەتوانیبیت ئە مووریان بە گەورە ڕتبوکە بە بگرێ پەرو باکاری بکا ڕە ریتی سولایە تی ، ئە بە سە ریان بەرەسینیت کە دەست دەریزی بو ئاموس و شە رە فیان بکات مندالە بیزووە کانی ئاغا زوورد ارەکاریسانی سەدان کاروانی کرمانج ژکهوروئە کەن بە کورتی جووتیارانی ولاتی ئیمە ئە بەد ئاغا زوورد ارەکانین ٠

جووتیارانی کوردستانی داگیرکراوی عیراق ، لە کوردەکانیاندا لە ناو پیسترین وناخوشترین کولیتە کانەژین کە ڕووناکی ولەیەگای ئولە وتانجی ، ئاغازووردارەکان ٠ ئە کولیتە سە رتوخوسك ، ڕەز وپە سینیار بیك ونوورە کانە کەهیچ شە رتیکر ، صحی ، بەدانیە ، ئیانەی ئە خوشی ، ئەمو جوورە ئە خوشی یە کن سە رە وای ئە ئە شرپووبار ئە بیە خوی سە ریە ئە پو جووتیار وسیان بە رتە ریکی مانگیران ، بیستەمەپین لە گە ڵ ئە وەشدا دەلەپە وتووراو وەکوو کوندەی سە ر وژیر دەبە خوارە وە ٠ هاوینیش بە رتە ریکی پیسە وە ڕیر ، ئە وکو ئە شرواتە ن ٠

پە دراسە ر بە پەساڵەی جووتیارانی بە شەتوواوی رە تجە زیدە رە بە گە دەرپیاوزوورە کان وئاوە ن زەوییە داگیرکە ر وکا ئە میشە بە کە بە دپەری وزۆ روتیسرە راتە ببەون کوشك یالا کانە یە پە زو وتحوش لە بە ری خاند وپەرتی ، جووتیاران دە رووست ئەکەن لە ڕوتەی تلوە وانیان وتیچی ، ئە لەوانیان ئە کە ن بگرە و دیرد بنار بە ری ، رە یج وحکومەتی ئیان بە تالان ئە بە ن ٠ بە لام لە بە تاپی واتی بگە بین کە دە ردی جووتیاران ئە ونەتقا بە کوادە زوورد ارە کانی ئە م س ئە بە لابەرتی ، ئە وان ئەپتەر دە بیا پە رو بوو وتیاران دەبە قسووری ٠ ئە ٠ چونکە دە رەبە گان ئە وخیان بەو ئە ثیا تێیین حکومە تی کونە پە رستی عیراق پشتیوان و ـــ

ڕێ‌ ... جووتیار

جووتیار

برایانی جووتیار ... [illegible]

... نووسەری ... [illegible]

((جووتیارەکانی ... [illegible]))

ژمارە (٦) — تشرینی ... ١٩٥. — ساڵی (١)

ڕێ‌ ... !

ئەی برایانی جووتیار ...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

له لایه‌که‌وه، درێژه‌ی به کاری رێکخراوه‌یی دا. که‌وته رێکخستنه‌وه‌ی ئه‌ندامانی لایه‌نگری خۆی، به هه‌مان ناوی پێشویه‌وه: پارتی دیموکراتی کوردی — عیراق، به‌لام بۆ ئه‌وه‌ی له باڵه‌که‌ی تری حیزب جیا بکرێته‌وه، به کوردی (به‌ره‌ی پێشکه‌وتو) و به عه‌ره‌بی (الجناح التقدمي) خسته سه‌ر ناوه‌که‌ی.

له لایه‌کی تره‌وه، که‌وته ده‌رکردنه‌وه‌ی رزگاری به کوردی و عه‌ره‌بی.

هه‌ندێ ژماره‌ی ئه‌م خوله‌ی رزگاری، که هه‌مزه ده‌ری کردوه، له به‌ر ده‌س دایه. هه‌مان ریزی ژماره و ساڵی رزگاری بۆ دانراوه. پێ ئه‌چێ مانگانه دو ژماره‌ی لێ ده‌رچوبێ، ژماره‌یه‌کی به کوردی و ژماره‌یه‌کی به عه‌ره‌بی. به‌لام وتاره‌کانی به هه‌ردو زمان هه‌مان بابه‌تن و ته‌رجومه کراون.

ژ ٣ س ٨ ی کانونی یه‌که‌می ١٩٥٣. ١٥ لاپه‌ڕه‌ی نیو فولسکابه له شێوه‌ی گۆڤاردا به تایپ و رۆنیۆ چاپ کراوه. دروشمه سیاسی‌یه‌کانی له سه‌روی ناوی رزگاری‌یه‌وه نوسیوه:

"له پێشڕه‌وی گه‌لی کوردا خه‌بات ئه‌که‌ین:

١. بۆ رزگارکردنی عیراق رزگاری‌یه‌کی سیاسی و ئابوری و ئایدیۆلۆجی له ئیمپریالیزمی ئه‌نگلۆ — ئه‌مریکا و چینی کۆنه‌په‌رستان.

٢. بۆ رزگارکردنی چینی جوتیاران له ده‌ره‌به‌گ به نابوتکردنی سیسته‌می فیۆدالی له زه‌وی‌یا وه دابه‌شکردنی زه‌وی به سه‌ر جوتیاران.

٣. بۆ پێکهێنانی حوکمێکی زاتی له کوردستانی عیراق دا.

٤. له پێناوی ئاشتی و دیموکراتی‌دا."

سه‌روتار: "به‌ره‌ی پارتی و ده‌سته دیموکراتیه نیشتمانیه‌کان پێویستیه‌کی زۆر به په‌له‌یه." ئه‌م وتاره پرۆگرامی پێشنیار کراوی به‌ره‌ی پێشکه‌وتوه بۆ هه‌مو هێزه‌کانی عیراق که له به‌ره‌یه‌کی یه‌کگرتودا کۆ ببنه‌وه.

ڕێی جووتیار

ڕزگاری جووتیار

برایانی جووتیار تێکوشن بۆ لە ڕەگوڕیشە
هەڵکەندنی شێوەی ئێستای دەرەبەگی
بولابردنی تووم و سەرەبەستکردنی
هەموو جۆرە کشتوکاڵێك •
(بۆ ژیانێکی جووتیاری کسپەکار
لە ڕووی ئاشتی و ئازادییەوە دا •)

گەلی کە مێژووی بە خوێن لە نووسرێ
چۆن توولەی ژێنی دوارۆژ وەرئەگرێ
یا کەی سەربەستی بەکەس دراوە
کە هەر بە خوێن وخەبات ئەسەنرێ

((جووڵانەوەی نیشتمانی لەجەوهەردا جووڵانەوەی جووتیارانە — ستالین))

سال (١) — تشرینی دووەم — کانوونی یەکەم ٩٥٣ — ژمارە (٧و٨)

ڕزگاری لە بەگگرتن و خەباتکردندایە

برایانی بەشخوراوی ڕەنجەرۆ !

لە سێیەکی ئێستادا بارترین حالەتدا ئەژین ؛ ئەوانەی زۆربەی ڕووتوقووت ؛ ئەزان وئە خۆش کە وتوونەتە بەر جەوری ئاغا و دەرەبەگ بوودارەکان و مامووری دەرو پۆلیسە جەردەکانی حکومەتی بەغدا • جگە لەوەیکە زۆر دلڕەقانە ئەتان ڕووشێنن و خوێنتان ئەمژن بە زۆر و مال و ماویشتان ئەبەن لە بەرەترسی شالاوی دەرەبەگانە پانەیە بەرێ ئەدرێ بوون و ئاوارەی نەم جێ وئەو جێ بوون ؟ کە سالی دواتر بێ مانگە ؛ بەبرسێتی و ڕووتی وقوڕێتی بەسەر ئەبەن زستان بە گەرمای هاوین ؛ بەشەو بەروژ کوێرەکوت ئەکەن بۆئەوەی بیسەلمێنن دەرەبەگ و ... و بەسەر و بەسترێتی بانەی ئاغا و بوودارەکان و ... ڕەنجی زۆر بەزۆری و مایە برسێتی
بژێوی بەدیبهێنن • ئەوان کوشکەلارێی بێ دورست ئەکەن وئێوەش کوختەتان دەست ئەکەوێ تێیا کۆڵەمەرگێتی
تیا بەسەر بەرن • ئەوان ئەیدەن بەجل وبەرگی ئاوریشم و ڕەنگاوڕەنگ وئێوە وخاووخێزانەکەتان جاوتان جڵك ناکەوێ
بەتێسی دەموچاوتان • ئەوان ئەیدەن بە خواردنی پیاوخۆشوئاوەژووی تر ئاوریشمتان ودانی بێوتان ئێرسکی خوێتان دەست
ناکەوێ •

لەبانەی ئەوەیە بەسەرتاندا هاتووە و دێت ؛ بەلام هۆی ئەمە چیە ؟ بێ گومانی تیا نیە کە سەرچاوەی
دەسەلاتی ئیمپریالیزمی ئاغایانی بوودار لەڕووی ئەکرووی وتێریستی شێرگێڕیەوە نیە ؛ ڕاپەڕینی ئەتیجی بەساوە ئەگینا ئێوە
خۆتان ... لەشکری جارانی ئاغاهوون • ئەمەهێچ ؛ خۆ ئەوجەند کاسەلیسە بێبڕوانەی بەرمەیشنی
وەکو سەگی خۆبەری وانە بە ڕەگەی بازیکی ئێوە ناگرن • ئەی کەواتە سەرچاوەی هێزپشت و پەنای ئاغایەتی کێیە؟
پشت وپەنای ئاغایەتی ودەرەبەگی وکوتەی ڕستی ئیستعماری بێگانە بەکەوا ڕاستە وخۆ بەهۆی حکومەتی عیراقی نۆکەری
دەستی — نیرەی بەدەستەوەیەدڵی ئاغایەتی وکوتەی بەرستی تووڕسانەوە بەشێوەی وەك ئەبیارێزێت • ئەمە جووڵانەوە
بەگی حکومەت ؟ ئەم قانوون ونیزامێك کەدایئەنێ ؛ ئەمەبەرنامەیەك کاریەدەستێکی حکومەتی لە ناکۆکیەکی بەملی
شێوە وئاغادا ئەیدا ئەم ڕاستییە ئەمڕۆیە نکریە بەتەواوی ئاشکرایە • کەردەوەی دوشمنانە ودڕندانەی حکومەت
لەڕاپەڕینی جووتیارەکانی دەشتی دزەیی داگرتن وحوکمدانی جووتیارەکان ... دەمیرشستەوە ودەرپەڕدەرکردنی
مشاو وئیرانی بێکوناهی جووتیاران ؛ ئاشکرای کردنی ئاشکرای ئاغا بوودارەکان لەلایەن کاربەدەستانی حکومەتەوە
وئەو کردەوەتا بهاوانەوکارەی ئەرەفانەی بەرامبەر بە جووتیارە بەشخوراوەکان کرا دەلیلی ئاشکرای ئەم قسەیەن
ئەگەر چی ئەمڕێ ئەمڕاستییە کە ئاشکراو دیارە بەبەلگە ودەلیل نیە • کەواتە کە ئیمپریالیزمی بێگانە
ودەزگاکانی حکومەتی نۆکەری پشت وپەنای ئاغایەتی وبوودارێتین کە ئەم دوشمنە خوێنیانەی جووتیار لە
سەر دابەشکردنی کەول وسەرتێکی خۆیان بەکەمەرتەبن ؟ کە بوودارانی ئاغایان بۆ دەوادران بەزولم وزۆر وجەوسانەوە
بەسو بنبەیەك بۆتێ جووتیاران ؛ بەشخوراوان ؛ ڕەنجەڕوویان ؛ جەوسێنراوان بولابردنی زولم وزۆر ؛ بۆ ئەسەندنی خوێن
مژێ وچەوسانەوە ؛ بەرسەندنەوە وبەرپەرگاری بەشێوەیەکی ڕیك وپێك بەردەوامیان بەکەنە ئەگرن ؟ بێگومان
یەك ئەگرن ... بەستە بووڵارێی ئەم بوولایەکیان لەجێگی دەرەبەگی بوودار وکوتە بەرستی بوگەن وئیستعماری —
... ئەمە بووەن بەیەك بگرن ؛ ئەوانە وەخۆیان بەلك بەپیوەیستە بەرسەرکەوتنیان لەم خەباتەیاندا کە لەگەل —
کرێکاران وبیر — ڕووناکان وسەرجەم هێزە ئەکاران وکەسەبەدا ؛ لەگەڵ هەموو دوشمنانی ئیمپریالیزم وکوتە بەرستی وئاغایەتی
دا یەك کەون وخەبات بکەن بۆ ئەمە ڕزاندنی پاشە ڕەنگی باشتر وبەئاوە ڕووی خۆیان •

ئیستر بەپێشەوە کاکەی جووتیار بۆ یەکگرتن وبۆ خەباتکردن —

((ت • ج •))

نناضل في الميعة الشعب الكوردي الجبهة :
١ ـ لتحرير العراق سياسيا واقتصاديا و ـ ايدولوجيا من الاستعمار الانكلو ـ امريكي ومن حكم الطبقات الرجعية

٢ ـ لتحرير الفلاحين من ظلم الاقطاعيين وكبار المالكين بالغاء نظام التملك الاقطاعي قانونيا ـ واعطاء الارض للفلاحين

٤ ـ في سبيل السلم والديموقراطية

لسان پارتي ديموكراتي كورد ـ عراق

العدد (٣) كانون الاول ٩٥٣ السنة (٨)

٣ ـ من أجل ممارسة الشعب الكوردي لحقوق الحكم الذاتي على كوردستان العراقية

له پاینی دوا لاپەڕەیدا نوسیویّتی: "له لایەن بەرەی پیّشکەوتوی پارتی

له پیش ره وی گه لي کوردا خه بات ئه که ین

١ ــ بو رزگار کردني عراق رزگاری‌یه کي سیاسي و ئابوری وئایدولوجي له امپریالیزمي ئه نگلو ــ ئه مزیکا وچینی کونه په رستان •

٢ ــ بو رزگار کردني چیني جووتیاران له ده ره به گ بــه نابووت کردني سیسته مي فیودالي له زه وي‌یا و دابه ش کردني زه وی به سه رجووتیاران •

٣ ــ بو پیک هیناني حکمیکي زاتي له کوردستاني‌عراقدا •

رزگاری

ئورگاني پارتي دیموکراتي کورد
عـــــــراق

ژماره (٣) کانوني (١) ١٩٥٣ سالي (٨)

٤ ــ له پیناوی ئاشـــــــتیو دیموکراتیـــدا •

((نرخي ٢٠ فلسه))

نناضل في طليعة الشعب الكوردى :

١ ـ لتحرير العراق سياسيا واقتصاديا وآيديولوجيا من الاستعمار الانكلو ـ امريكي ومن حكم الطبقات الرجعية

٢ ـ لتحرير الفلاحين من ظلم الاقطاعيين وكبار الملاكين بالغاء للتملك الاقطاعي للارض واعطاء الارض للفلاحين

٣ ـ من اجل ممارسة الشعب الكوردى لحقوق الحكم الذاتي على كوردستان العراقية

٤ ـ في سبيل السلم والديموقراطية

رزگارى

لسان پارتي ديموكراتي كورد ـ عراق

العدد (٤) كانون الثاني ١٩٥٤ السنة (٨)

الثمن (٢٠) فلسا

نناضل في طليعة الشعب الكوردي :

١ ـ لتحرير العراق سياسيا واقتصاديا وآيديولوجيا من الاستعمار الانكلو ـ امريكي ومن حكم الطبقات الرجعية .
٢ ـ لتحرير الفلاحين من الاقطاعيين وكبار الملاكين بالغاء التملك الاقطاعي للأرض واعطاء الارض للفلاحين .

رزگاری

پارتی دیموکراتی کورد ـ عراق

٣ ـ من اجل ممارسة الشعب الكوردي لحقوق الحكم الذاتي على كوردستان العراقية .
٤ ـ في السلم والديموقراطية

العدد (٥) مارت ١٩٥٤ السنة الثامنة

ناضلوا لاحباط مشروع التحالف مع باكستان ـ تركيا . ضد الارتباط مع الاستعمار الامريكي والبريطاني

الثمن (٢٠) فلسا

((صادرة عن الجناح التقدمي ـ پارتي ديموكراتي كورد عراق))

نناضل في طليعة الشعب الكردي :

١ ـ لتحرير العراق سياسيا واقتصاديا وآيديولوجيا من الاستعمار الانكلو ـ امريكي ومن حكم الطبقات الرجعي

٢ ـ لتحرير الفلاحين من الاقطاعيين وكبار الملاكين بالغاء التملك الاقطاعي للارض واعطاء الارض للفلاحين

٣ ـ من اجل ممارسة الشعب الكردي لحقوق الحكم الذاتي على كردستان العراقية

٤ ـ في سبيل السلم والديمقراطية

رزگاری

لسان پارتی دیمکراتی کوردستان ـ عراق

العدد (٦) نيسان ١٩٥٤ السنة الثامنة الثمن (٢٠) فلس

ناضلوا لاحباط مشروع التحالف مع باكستان ـ تركيا وضد الارتباط مع الاستعمار الامريكي البريطاني

دیمۆکراتی کورد – عیراقەوە دەر ئەچێت."

ژ ٣ بە عەرەبی هەمان بابەت و بە هەمان قەوارە و شێوە چاپ کراوە. لە پاینی دوا لاپەڕەی عەرەبی‌یەکەی‌دا نوسراوە: "صادرە عن الجناح التقدمی لبارتی دیموکراتی کورد - عراق"

×

ژ ٤ س ٨ ی کانونی دووەمی ١٩٥٤، ١٢ لاپەڕەی هەمان قەبارەیە. لە بابەتەکانی: (نامەی شێخێک)، (پڕۆژەی قەلاچۆکردنی مێشولەی لەرزوتا لە سلێمانی)، (یادی لینین)، (بیٚریای خائین)، (یادی راپەڕینەکەی کانونی دووەمی ١٩٤٨) کە بەیاننامەیەکی ٢٧ ی ١ ی ١٩٥٤ی ئەو باڵەی پارتی‌یە. ئەم دو ژمارەیەی دوایی بە هەمان بابەت و مێژووەوە بە عەرەبی دەرکراون.

ژ ٥ س ٨ ی مارتی ١٩٥٤، ١٦ لاپەڕەیە و ئەمە لەسەر بەرگەکەی زیادکراوە: "تێکۆشن بۆ پوچەڵکردنەوەی پڕۆژەی هاوپەیمانی لەگەڵ پاکستان – تورکیادا و، دژی خۆبەستنەوە بە ئیستیعماری ئەمریکی و بریتانی". ناوەڕۆکەکەی ئاوایە:

"لەنێوان پەیمانی سەعداباد و ئیتیحادی عەرەبی و پەیمانی عەسکەری تورکیا - پاکستان دا"

"یادی ستالین" بەیاننامەیەکی ٥ ی ٣ ی ١٩٥٤ی بەرەی پێشکەوتوی پارتی‌یە و، لەبارەیەوە نوسراوە: "ئەی رۆڵە ئازادیخوازەکانی میللەتەکەمان! بۆ پیرۆز راگرتنی یادی ستالینی نەمر و بەجیٚهێنانی رێنوێنیە شۆڕشگێڕیە بەزەبرەکانی، داواتان لیٚ ئەکەین پێوەندیتان بە حیزبەکەمانەوە کە بە رێگەی لینین - ستالین دا ئەڕوا پتەو بکەن و، زیاتر و زیاتر لە دەوری جەنەراڵ مستەفا بارزانی‌ی پێشەوامان و قوتابی‌یەکی ستالین خڕبنەوە"

"مەبەستی خۆپیشاندانە جەماوەریەکان لە سلێمانی" و "هەندیٚ هەواڵ".

ژ ٦ س ٨ ی نیسانی ١٩٥٤، ١٢ لاپەڕەیە. باسەکانی بریتین لە:

"مەینەتی بارزانیەکان"، "نەگبەتی لافاو"، "گۆڕانکاریەکانی سیاسەتی ناودەوڵەتان".

ژ ٧ س ٩ ی تشرینی دووەمی ١٩٥٤، ٨ لاپەڕەیە، بە یەک وتاری تایبەت بە "ئەو هێزانەی کارئەکەن لەپەنا کارەساتەکانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست دا" پڕکراوەتەوە.

×

بەرەی پێشکەوتو بەیانیشی دەرکردوە، لەوانە: بەیانێک لە ١۶ ی ١٢ ی ١٩٥٣ دا کە داوای پێکهێنانی حکومەتێکی نیشتمانی دیموکراتی و، بەردانی زیندانیە سیاسیەکان و پێکهێنانی بەرەی یەکگرتو کردوە و، پشتیوانی لە مانگرتنەکانی کرێکاران و راپەڕینی جوتیاران ئەکا.

×

خەباتی کوردستان

لە هاوینی ١٩٥۶ دا هەردو باڵەکەی پارتی: پارتی دیموکراتی کورد — بەرەی پێشکەوتو بە سەرکردایەتی هەمزە عەبدوڵا و، پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرکردایەتی ئیبراهیم ئەحمەد یەکیان گرتەوە (پارتی دیموکراتی یەکگرتوی کوردستان) یان پێک هێنا و، لە باتی رزگاری (خەباتی کوردستان) یان کرد بە ئۆرگانی ناوەندی. خەباتی کوردستان بە عەرەبی نوسراوە.

هەندێ لە ژمارەکانی لە بەر دەس دان، لەوانە:

ژ ٣ س ١ ی مایسی ١٩٥٧. لە سەری لاپەڕەکەدا نوسراوە: "نناضل من اجل حق شعبنا الكردي في تقرير مصيرة بنفسه"

لە ژێر ئەویش دا: "السلام — الديمقراطية - الاستقلال"

لە تەنیشت ناوی گۆڤارەکەوە نوسراوە: "نناضل من اجل:

نناضل من اجل حق شعبنا الكوردي في تقرير مصيره بنفسه

السلم — الديمقراطية — الاستقلال

خه باتى كوردستان

للحزب الديمقراطي الموحد لكوردستان

نناضل من اجل :
التحرر من الاستعمار وحلف بغداد
[illegible]
التمتع بالحريات والحقوق الديمقراطية
للشعبين الكوردي والعربي .

العدد (٣) السنة (١) مايس ١٩٥٧ — الثمن (٣٠) فلسا

انني اوجه ندائي هذا الى الشعبين الكوردي والعربي على السواء • ليتآلفا ويوحدا جهودهما في النضال المشترك ضد العدو المشترك وهو الاستعمار واذنابه ، ولكي [illegible] ار [illegible] صديدا [illegible] البارزاني

[illegible] الكورد [illegible]

مترجمة عن الكوردية

ربط الكورد والعرب [illegible] اوثق الصلات وامتن الروابط التي [illegible] منذ امد طويل ومنذ انتشار الاسلام في كوردستان [illegible] قرونا عديدة [illegible] راية الخلافة الاسلامية [illegible] عن الديار الاسلامية [illegible] الصليبيين [illegible] الكورد [illegible] العرب [illegible] الاوربيين الغربيين [illegible] كورد [illegible] حتى الآن [illegible] الكورد [illegible] الدين [illegible] الناصبين •

ثم ان الكورد [illegible] الثقافة العربية [illegible] وادباؤهم من (ابن [illegible]) الى (الزهاوي) [illegible] الادبية والعلمية والتاريخية العربية [illegible] على الدوام فوائد وخدمات [illegible] •

وفي الفترة [illegible] التي [illegible] الكورد والعرب يئنوان تحت [illegible] التركي [illegible] في سبيل حريتهما واستقلالهما [illegible] العلاقات [illegible] خلال المدة الطويلة التي [illegible] والتي لم [illegible] أو [illegible]

التحرر من الاستعمار وحلف بغداد. حكومة وطنية. الظفر بالحريات والحقوق الديموقراطية للشعبين الكوردى والعربى"

سەروتارەکەی ل ١ — ٤ : (الكورد والعرب) و نوسراوە مترجمە عن الكورديه. سەرلەوحەی ئەم وتارە بانگەکەی مستەفا بارزانی‌یە: "اننى اوجه ندائى هذا الى الشعبين..."

ل ٤، عيد العمال والكادحين الاممى

ل ٥، (التحيا ذكرى شهداء ٢٩ مايس).

ل ٥ — ٦، (الشعب الكوردى يؤيد نضال الجزائر الباسلة)

ل ٦ (الاصوات ترتفع فى كل مكان للمطالبة بوقف التجارب النووية وتحريم اسلحة الابادة الجماعية)

ل ٧ - ٨، (كوردستان والنظام الديمقراطى فى العراق)

ل ٨ — ١٠، (ان تجهل فاعلم)

ل ١٠ — ١٢، (سياسة الحكومة وحقوق الشعب الديمقراطية)

×

مام جەلال لە نامەی گۆڕین دا نوسیویێتی:

"کە رزگاری بو بە کوردی ئیتر پێویستیان بە گۆڤارێکی عەرەبیش هەبو، هەم بۆ بادینان و برا فەیلیەکانی بەغدا و تا رادەیەکیش بۆ خوێندەوارانی هەولێر، کە ئەوسا زۆر ئاشنای کوردی نەبون، هەم بۆ برا عەرەبەکانیش.

"وا پەسەند کرا کە جگە لە (رزگاری) ئۆرگانێکی تر هەبێت. لەسەر پێشنیاری مام جەلال (خەباتی کوردستان) پەسەند کرا. پێشتر پارتی لە ساڵی ١٩٤٩ - ١٩٥٠ دا لە بەغدا لە لایەن لقی بەغداوە، گۆڤارێکی بە عەرەبی بەناوی (خەباتمان) چاپ

دەکرد کە زۆربەی مەقالەکانی شەهید عەلی حەمدی و مامۆستا صالح روشدی دەیان نوسی.

"ناوی (خەبات) لەو گۆڤارەوە هات بە بیرا (کوردستان) یشی خرایە سەر.

"ئەو گۆڤارە بە عەرەبی دەردەچو زۆربەی مەقالەکانی مامۆستا برایم و مام جەلال دەیان نوسی. چاپەکەی بە رۆنیۆ بو. تایپ و رۆنیۆکەی مام جەلال دەیکرد بەهاوکاری خورشید شێرە و مەرحوم صالح شێرە کە مام جەلال لە ماڵەکەی وەکری پارتی دا داینا بو. خورشید نائیب زابت کاتب بو، تایپی دەزانی، بۆیە کەڵکمان لێ وەردەگرت.

"بڵاوکردنەوەکەی بە شارەکان دا زۆرتر کاکە (مەبەستی خوالێخۆشبو عومەر مستەفایە) پێی هەڵدەستا. ئەوە ماوەی کەرکوک.

"پاشان کە مام جەلال گوازرایەوە بۆ سلێمانی، تایپ و رۆنیۆکەش هێنرا بۆ ئەو ماڵەی کە ئەو لێی موختەفی بو، ماڵەکە هی باوکی خولە کۆمەڵە بو، خانوەکەش هی خوالێخۆشبو قادر تەگەرانی بو. ئەوسا زۆر لە دەرەوەی شار بو.

"لە سلێمانی زۆربەی نوسینەکان و تایپ و رۆنیۆکەی مام جەلال دەیکرد. ناوبەناو کاک هەمزە وتارێکی بۆ دەنارد، هەروەها مامۆستا برایم و کاک حیلمی .."

×

پێ ئەچێ هەندێ لە ژمارەکانی خەباتی کوردستان لە ئارشیفی دەزگاکانی ئاسایشی عیراق دا هەڵگیرابن، چونکە هەندێ لێکۆڵەر لە باسەکانیان دا ئیشارەتیان بە بابەتی لە هەندێ ژمارەکانی داوە.

حمیدی (ل ٢٣٠) نوسیویێتی: ژمارەی کانونی دوەمی ١٩٥٧ دژی سیاسەتی نوری سەعید و پەیمانی بەغدادی نوسیوە رونی کردۆتەوە کە ئەو پەیمانە بە شێوەیەکی سەرەکی دژی جولانەوەی کورد بەستراوە لە عیراق و تورکیا و ئێران

و، هەڕەشە لە ئاسایش و سەربەخۆیی گەلان ئەکا چونکە "دوژمنی کورد و عەرەب و ئاشتیخوازان و هەمو گەلانی دنیایە"

هەر لەم ژمارەیەدا وتارێکی لە سەر پشتیوانی جەماوەری کورد دژی دەسدرێژی بۆ سەر میصر نوسیوە، داینلوە بە دەسدرێژی بۆ سەر گەلی کورد چونکە سەرکەوتنی دوژمنانی گەلی میصری تا ئەندازەیەکی زۆر گەورەترین زەرەر لە مەسەلەی رزگاری کوردستان و گەلی کورد ئەدا.

هەر حمیدی (٢٥٨) نوسیوێتی: ژمارەی شوباتی ١٩٥٨ بروسکەی پیرۆزبایی نوسیوە بۆ سەرۆکەکانی میصر و سوریا بە بۆنەی یەکگرتنی سوریا و میصرەوە. بەڵام لە بەیانێکی تردا دژی یەکگرتنی عیراق و ئوردون وەستاوە و داوای دابینکردنی مافی نەتەوەیی کوردی کردوە لەم یەکێتییەدا.(حمیدی ل ٢٦١)

×

سەرچاوەکان:

رزگاری، خەباتمان، نداء کوردستان، خەباتی کوردستان، نرکەی جوتیار. هەمو ئەم بلاوکراوانەم لە ماموستایان رەفیق سالح و سدیق سالح وەرگرتوە.

موسوعة سرية خاصة بالحزب الشیوعی العراقی، ستة اجزاء، بغداد، مطبعة الحکومة، ١٩٤٨ – ١٩٤٩. کە لە ئارشیفی نەتەوەیی کوردستان دا هەلگیراوە.

د. جعفر عباس حمیدی، التطورات السیاسیة فی العراق ١٩٤١ – ١٩٥٢.

د. جعفر عباس حمیدی، التطورات السیاسیة فی العراق ١٩٥٣ – ١٩٥٨.

دەربارەی دامەزراندنی پارتی و گفتوگوی نێوان حیزبە کوردییەکانی ناوەراستی چلەکان بروانە:

جلال الطالبانی، کردستان والحرکة القومیة الکردیة، من منشورات النور، بغداد، ١٩٦٩. هەمان کتێب بو جاری دوەم لە لایەن ادار الطلیعة) ەوە لە بیروت چاپ کراوەتەوە.

صالح حیدری، یادداشتێک دەربارەی حیزبی رزگاری کورد کە لە سالی ١٩٤٥ لە کوردستانی عیراقدا دامەزرا، دەفتەری کوردەواری، ژ ١، کانونی دوەمی ١٩٧٠. ل ٤٧ – ٥٥.

د. کەمال مەزهەر: رزگاری لە کفری، کتێبی: چەند لاپەرەیەک لە مێژووی گەلی کورد، بەرگی دوەم، ئامادەکردنی عەبدوللا زەنگەنە، دەزگای چاپ و بلاوکردنەوەی موکریانی، هەولێر ٢٠٠١. ل ٣٨١ – ٣٨٧.

کومەلێک ژمارەی ارزگاری) و انداء کوردستان) و انرکەی جوتیار) لە ئەرشیفی کاک محەمەدی مەلا کەریم وەرگیراوە.

بەیاننامەکانی پارتی لە ائەرشیفی نەتەوەیی کوردستان) وەرگیراوە.